ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

KİLİSLİ ABDULLAH SERMEST (HÂLİS) DİVANI
(Metin-İnceleme)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Abdurrahman **GÜZEL**

HAZIRLAYAN
Abdullah **ŞAHİN**

Çanakkale
1998

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Abdullah Şahin'e ait **"Kilisli Abdullah Sermest (Hâlis) Divanı"** adlı çalışma jürimiz tarafından *Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı* 'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Danışman)

Üye: Prof. Dr. Kemal YÜCE

Üye: Yard. Doç. Dr. Hamdi GÜLEÇ

Prof. Dr. Kemal YÜCE
Enstitü Müdürü

"BURADA İLERİ GÖRÜŞ HAKİMDİR"[1]

M. Kemal ATATÜRK

[1] Ulu önder M. Kemal ATATÜRK Halep dönüşü Kilis'te Abdullah Sermest'in tekkesini gezip gördükten sonra bu sözü söylemiş ve tekkenin kapatılmamasını emretmiştir. bk. Milliyet Gazetesi 4 Ağustos 1989.

ABSTRACT

The sufi Abdullah Sermest Halis, from Kilis was one of the nineteenth century religious and mystic Turkish Literature poets.His Persian and Turkish poems were collected in Divan. This thesis has been formed by the transfer of Divan to the Turkish alphabet and the study of the poems in Divan. This research consists of four main parts under the advisory of respectable Professor Abdurrahman Güzel.

In the introduction part, the geographical, political, social and cultural conditions of the century, our poet lived, is dissertated and to grasp the cultural richness that provided the grouth of Abdullah Sermest, some information is given about the lives of the poets and scholars lived in Kilis till 19th Century.

In the first part, the mythical and historical life of Abdullah Sermest and his works are dissertated and the researches about his grouth, teacher and tomb is presented.

In the second part, his poems are dissertated according to the form rules such as rhyme, assonance, proseforms, language and style features.

The third part is for the research of the religious and mystic elements. In conclusion part the researches are shortly summed up.

In the fourth and the last Part, The text of Divan, composite poem index, general bibliyography and the photocopy of the "A Copy" of Divan are found.

I present this thesis to concerning, with my respects and I hope that it will be of great importance for transferring the Turkish Culture to the next generations.

Abdullah ŞAHİN

ÖZET

Bu tez, XIX. yüzyıl Dinî ve Tasavvufî Türk Edebiyatı şairlerinden olan Kilisli mutasavvıf Abdullah Sermest Hâlis'in Farsça ve Türkçe şiirlerinin toplandığı Divan'ın günümüz alfabesine aktarılması ve Divandaki şiirlerin incelenmesinden meydana gelmiştir. Saygıdeğer Prof. Dr. Abdurrahman **GÜZEL**'in danışmanlığını yaptığı bu araştırma dört ana bölümden oluşmuştur:

Giriş bölümünde, şairimizin yaşadığı yüzyılın coğrafî, siyasî, sosyal ve kültürel durumu incelenmiş ayrıca Abdullah Sermest'in yetişmesini sağlayan kültür zenginliğini kavrayabilmek için XIX. yüzyıla kadar Kilis'te yetişmiş âlimler ve şairlerin hayatı ve eserleri hakkında özet bilgiler verilmiştir.

I. bölümde, Abdullah Sermest'in menkabevî ve tarihî hayatı ile eserleri incelenmiş, yetişmesi, hocası ve türbesi hakkında yapılan araştırmalar sunulmuştur.

II. Bölümde, onun şiirleri vezin, kafiye, redif, nazım şekilleri, dil ve üslûp özellikleri gibi şekil bilgisine ait kurallara göre incelenmiştir.

III. bölüm, din ve tasavvuf öğelerinin araştırılmasına ayrılmış, netice bölümünde ise yapılan araştırmalar kısaca toparlanmıştır.

Son bölüm olan IV. bölümde ise divan metni, karma şiir indexi, sözlük, bibliyografya ve Divan'ın A nüshasının fotokopisi bulunmaktadır.

Türk kültürünün gelecek nesillere aktarılması yönüyle bir katkıda bulunacağını umduğum bu eseri saygılarımla ilgililere takdim ediyorum.

Abdullah ŞAHİN

SÖZ BAŞI

Çalışmamızın konusu **Kilisli Abdullah Sermest Hâlis'in Divanı**'dır. Abdullah Sermest, Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı'nın son temsilcilerinden biridir.

"Türk kültürüne hizmet vermek emeliyle, kütüphane raflarında veya vârislerde gizli kalmış, araştırma sahasına çıkamamış tasavvufî bir eseri gün ışığına çıkarmak, eserden hareketle bu eserin Türk ve Dünya Tasavvufundaki yerini tespit etmek, ilim dünyasına bir eseri daha kazandırmak" amacını gerçekleştirmek üzere bu çalışmaya başladım.

Türklerin İslâmiyeti kabulü ile başlayan tasavvuf çığırının Türk'ün öz kültürü, zevki, dili ve anlayışıyla biçimlenmesi sonucu ortaya çıkan Türk tasavvufu alanında eser vermiş birçok şairimiz vardır. Ne yazık ki bunların birçoğunun bugün adı bile bilinmemektedir. Bu şair ve yazarlarımızın Türk kültür tarihinde önemli bir yeri olan eserlerinden birini asrımıza taşımak, ilgililere ve araştırmacılarımıza sunmak istedim.

Çalışmasını yaptığımız Divan'ın şairi Baytazzade Abdullah Sermest Hâlis Efendi, Kilis'in yetiştirdiği lirik şairlerin başında gelir. Kilis Osmanlı'da önemli merkezlerden birisi olmuş yetiştirdiği âlim ve şairleriyle şöhret bulmuştur. Tezimde Abdullah Sermest'in zamanına kadar yaşayan bu irfan ordusu ve eserleri hakkında özet bilgiler vermeye çalıştım. Abdullah Sermest, hem tasavvufî kişiliğiyle şiirlerinde insanlara ders vermiş, hem de gönlünden kopup gelen coşkun duyguları gazelleriyle terennüm etmiştir. Bu şiirler, Osmanlı alfabesiyle yazılmış dört nüshadan edisyon kritik metotlarıyla karşılaştırılarak okundu. Şiirlerin transkripsiyonu yapıldı, fakat XIX. yüzyıla ait bir eser olduğu için teze konulmadı. Eser, belirli bir plan dahilinde incelendi. Kusurlarımız oldu ise başta şairimiz merhum Abdullah Sermest Efendi olmak üzere tüm kültür araştırmacılarımızın affına sığınırım.

Çalışmamda bana yardımlarını esirgemeyen kısıtlı zamanlarında bile yanımda olan başta tez danışmanım ve hocam Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL'e, Farsça şiirlerin okunmasında yardımcı olan Doç. Dr. Nasir Niray'a şairimiz Abdullah Sermest'in torunları Hüsamettin Tazebay ve Dr. Uygur Tazebay'a, Kilis'te bana yardımcı olan Mehmet ve Abdülhamit Beyler'e teşekkürü bir borç bilirim.

Abdullah ŞAHİN
Çanakkale
1998

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız.
İst.	: İstanbul
AKKT	: Abideleri ve Kitabeleri ile Kilis Tarihi
KKDD	: Kilis Kültür Dayanışma Derneği
yay.	: yayınları
a.g.e.	: adı geçen eser
TKE	: Türk Kültürü ve Edebiyatı
MEGSB	: Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
DİBY	: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
TEİM	: Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi
BTK	: Büyük Türk Klasikleri
s.	: sahife

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

IV. BÖLÜM

GİRİŞ

A) XIX. YÜZYILDA KİLİS'İN COĞRAFÎ, SİYASÎ, SOSYAL ve KÜLTÜREL DURUMUNA KISA BİR BAKIŞ

a) Coğrafî ve Siyasî Durum

Kilis'e bugünkü şekliyle bakarsak şu bilgilere ulaşırız: Gaziantep'in ilçelerinden birisi iken şimdi il olmuştur ve yüzölçümü 1.243 km^2'dir. İl toprakları Suriye sınırı ile kuzeyindeki Toroslar'ın dış sıraları arasında uzanır. Şehir Suriye sınırına 48 km uzaklıkta, Kefiz Dağı'nın eteklerindedir. Islahiye İlçesi'ne komşudur. "Afrin Nehri" ile bu nehre karışan "Safi Çayı" ve güneye akan "Kıvık Nehri" vardır. Tahıl, baklagiller, sebze, zeytin ve üzüm yetiştirilir; hayvancılık yapılır. Un, buz, zeytin yağı, ve sabun yapım evleri, ipek ve pamuk dokuyan atelyeleri ve tabakhaneleri vardır. Yer altı kaynağı denince akla fosfor yatakları gelir. Kilis, sınır ticaretinde önemli bir merkezdir.

Kilis, çok eski uygarlıklara beşiklik yapmış bir beldedir. Bu belde, Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden önce yörenin tüm tarihsel süreçlerini yaşamıştır. Orta Tunç Çağı'ndan beri önemli bir yerleşim birimidir. Kalde, Asur, Hurri, Mitanni devletleri arasında yer aldıktan sonra Hitit İmparatorluğu'nun eğemenliği altına girdi.Persler döneminde II. Keyhüsrev'in yönetimine geçti. M.Ö. IV. yüzyılda Selefkiler tarafından alındı. Romalılar Selefkileri M.Ö. 64'te ortadan kaldırınca Kilis de kendi topraklarına geçti. Roma İmparatoru Teodosius ölünce 395'ten sonra Doğu Roma İmparatorluğu tahtına geçen Arcadius'a bağlandı. Yapılan kazılarda bu uygarlıklara ait izlere rastlanmaktadır.

Roma kaynaklarında kentin adı "Ciliza Sive Urmagiganti" olarak anılmaktadır. "Kilis" adı Asur kaynaklarında da "Kilizi" şeklindedir. Ebu'l-Fedâ Tarihi'nde Hicrî VII. asırda "Gilze" ismini taşıdığı yazılmaktadır. Araplar Kiliz, Türkler Kilis demektedir. Hicretin ilk yıllarında İslâm egemenliğine giren Kilis, Bizans'a karşı sınır karakolu görevi yaptı. XI. asrın sonlarında I. Haçlı

Seferi sırasında Urfa Kontluğu'na bağlandıysa da önce Büyük Selçuklulara, ardından Anadolu Selçuklulara bağlandı. Daha sonra I. Selim tarafından fethedilmiştir.

Halep Eyaleti'nin sancağı olarak kalan Kilis'in XVII. yüzyılda kentteki ev sayısının 4660'a ulaştığını, etrafının yüksek surlarla çevrili olduğunu, bu surlarda "tedribe" denilen sekiz kapının bulunduğunu ve 30 cami'nin, 7 medresenin, 3 hamamın 11 hanın, 2170 dükkanın, 1 bedestenin bulunduğunu Evliya Çelebi'den öğreniyoruz.

H.703 yılında Timur'un Azaz Kasabası'nı işgal etmesiyle buradaki halk Kilis'e yerleşir ve Kilis büyür. Tarihte önemli bir yeri olan Merc-i Dabık Savaşı Kilis civarında yapılmıştır. Burası Halep ile Kilis arasındadır. Hicrî 922 tarihinde Yavuz Sultan Selim'in Halep'i fethetmesiyle Kilis de Türk vatanına katılmıştı.

Mısır Hidivi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın 1831'de başlattığı ayaklanma sırasında Kilis, İbrahim Paşa tarafından ele geçirildi ve ancak 1840 yılında Osmanlı yönetimine tekrar bağlandı. Mısırlı İbrahim Paşa Kilis'i 8 sene işgal etmiştir. Bu yıllarda Halep ili merkez sancağına bağlı olan Kilis'te 5 bini çeşitli illerden olmak üzere 20.000 nüfusun yaşadığı Ali Cevat tarafından belirtilmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar on nahiyesi ve altı yüz kadar köyü olan Kilis'in yüzölçümü yaklaşık 1500 km^2 idi. Halep eyalet halinde idare edilirken Kilis oraya bağlı bir kasaba durumundaydı. Kilis'te 1835 yılına kadar sancak beyleri ve müsellim ünvanlarıyla idare eden reisler vardı. Zaman zaman derebeyleri de halkı egemenliği altına alırdı. Halep'e tayin edilen hakim veya valiler Kilis hükümet reisliğini kimi zaman para karşılığında kendi adamlarına satar, bunlar da keyfî bir şekilde halka hükmeder ve çeşitli zulümler işlerlerdi. Kilis tarihinde yöneticiler tarafından yapılan zulümler çoktur. 1835 yılından sonra müftünün başkanlığında 10 üyeden oluşan meclis kuruldu. Bundan sonra kazada yegane yetki sahibi bu meclis olmaya başladı. Kilis İbrahim Paşa tarafından işgal edildiği için meclisin

kararları çok da adil olmamıştır.[1] Bu tarihlerde İbrahim Paşa'nın yaptırmak istediği kışla için halk angarya usulü çalıştırılmıştır. **"Füru' Meclisi"** adı verilen bu meclis tarafından kışlada çalıştırılmak üzere 250 amele ve 250 merkep temin edilmiştir. Nahiyeler o vakitler boybeyiler tarafından idare edilirdi. Bunlar meclise karşı sorumlu idiler. Meclis de daha önce zikredildiği gibi Halep'e bağlıydı. Bu siyasî kadronun dışında Daldabanoğlu gibi derebeyleri de halkın üzerinde etkiliydiler.

XIX. yüzyıla, Abdullah Sermest'in zamanına, kadar Kilis'in siyasî tarihi açısından önemli gördüğümüz şahısları kısaca tanıtmakta fayda görüyoruz:

Canbolat Bey, ilk sancak beyidir. İbni Arabi namıyla bilinen Kasım Bey'in oğludur. Kanuni Sultan Süleyman Acem seferinden dönerken Halep'e uğramış **Canbolat Bey'i** takdir etmiş ve Kilis'e sancak beyi yapmıştır. Göreve başlayan **Canbolat Bey** Kürt eşkıyasına aman vermemiş, Hatta Kanuni'nin Halep'e ikinci gelişinde kırktan fazla eşkıyayı öldürüp Kanuni'nin geçeceği yollara dizmişti. Bu durum Kanuni'nin hoşuna gitmedi ve onu azletti, fakat Rüstem Paşa'nın yardımlarıyla görevine tekrar döndü. Canbolat Bey bugün hala Kilis'te dimdik ayakta duran ünlü Canbolat Camii'ni yaptıran kişidir. Ayrıca Paşa Hamamı, Eski Hamam ve Kapalı Çarşı'yı yaptırmıştır. **Canbolat Bey,** 1591 yılından sonra vefaat etmiş ölümüne kadar sancak beyliğinde bulunmuştur.

Aşıklı Ali Paşa, 1724 yılından sonra Kilis'e iki yıl hükmetmiştir. **Aşıklı Ali Paşa'**nın Zamanı karışıklıklarla geçmiştir. İdaresine yapılan isyan hareketi, Halep'ten gelen Hekimbaşıoğlu tarafından bastırılmıştır. 1748 yılından itibaren Kilis ve Azaz bir sancak sayılarak her ikisi bir sancak beyi tarafından yönetilmeye başladı. 1753 yılında sancak beyi olan ve iki yıl görevine devam eden **Sarı Abdurrahman Paşa,** halka çok zulmetmiştir. Katlettiği

---

[1] bk. *Kilis Tarihi,* Avukat Kilisli Kadri, İst. 1932, s.56-57

insanların kellelerini biriktirdiği yere **"Kelle Kulesi"** adı verilmiştir.

Kilis'in yönetimde beceriksiz sayılan reislerinden birisi de **Kürt Mehmet Ağa**'dır. Muhaliflerini bastırabilmek için Halep'teki Beylerbeyi Abdi Paşa'dan yardım istemiş, o da gelip Kilis'i yağmalamıştır.

Kilis'in siyasî tarihinde önemli bir yeri olan, halkın olumsuz yönde çok etkilendiği meşhur derebeyi **Daldabanoğlu Mehmet Paşa,** kendi kuvveti ve zoruyla 1783 yılında reisliğe oturdu. Daha sonra yaptığı birtakım yararlı işlerden dolayı kendisine paşalık ünvanı verilmiştir. Derebeyliğini 7 sene sürdüren **Daldabanoğlu Mehmet Paşa,** civar bölgelere de hep korku salmıştır. Ayıntap'ı (Antep) istila etmiş, orayı yağmalamış, halka çok zulmetmişti. Halk, bu zulme dur deyip ona karşı isyan başlattı. **Daldabanoğlu Mehmet Paşa,** yediği kurşunla can verdi, Çok yakın adamı Kör Bilal'in kellesi kesildi.

1810 yılında Kilis müsellimliğine tayin edilen Bir derebeyi olmasa da zulümde ileri giden ve çok muarız toplayan **Fazlı Ağa,** Halepli Hamut Paşa'nın mutemetlerindendi. Muarızları Halep'e giderek kendisini Hamut Paşa'ya şikayet ettiler ve rüşvet teklif ettiler. **Fazlı Ağa** bu durumdan haberdar oldu. Hamut Paşa, Kilis'e gelince **Fazlı Ağa** hemen onun yanına gider ve şöyle der: "Paşam bu kel kafayı ucuz satma, ne kadar istersen ben vereyim.". Hamut Paşa, **Fazlı Ağa**'yı korumuş, muarızlarını sürgüne göndermiştir. İbrahim Paşa Kilis'i işgal edince **Fazlı Ağa**'nın harem ve selamlık dairelerini asker koğuşu olarak kullanmıştır.

Zeynel Bey, 1835 yılından sonra iki yıl Kilis'i idare etmiş. Kendi zamanında Kilis işgal altında bulunduğu için birçok yolsuzluğa adı karışmıştır. Esnaftan yaptığı alışverişlerin parasını vermez, borçlarını ödemezdi. Halk kendisini idare mahkemesine şikayet eder. İşgalci İbrahim Paşa'nın askerleri yüzünden köylerdeki ekinciler kaçar, köyler harap hale gelir. Bunu duyan Mısır seraskerlik makamı Kilis'e emirname gönderir, köylerdeki bu durumun düzeltilmesini, aksi takdirde Zeynel Bey

ve arkadaşlarının sürgüne gönderileceği bildirilir. Emirnameden sonra köyler için yeni memurlar tayin edilir.

Topaloğlu Mustafa Ağa, 1801 yıllarına doğru derebeylik kurmuş idi. Halka karşı yargı yetkisine bile kendisini sahip görüyor, gerekirse idam cezası veriyordu. Halk sonunda isyan etti, Hacı Said'in evine kaçan **Topaloğlu Mustafa Ağa**'yı yakalayıp kellesini kestiler.

Hacı Ömer Oğlu Veli Ağa, Kürt Dağı'nda oturan Rişvan Aşireti'nin reisidir. Babası ve dedesi gibi bir Derebey'i idi. Dedesi Hacı Ömer Ağa'dan dolayı Hacı Ömer Oğlu olarak bilinir. Halka zulmetmeye başladı ve gururu yüzünden hükümete baş kaldırdı. 1823 yılında Kilis Müsellimi olan Ayıntaplı Hacı İbrahim Ağa zamanında onun üzerine asker gönderilmiş, fakat bir sonuç alınamamıştı. Kilis, İbrahim Paşa tarafından işgal edilince hükümet tarafından **Veli Ağa**'nın mallarına el konulmuştur. 1836 yılında **Veli Ağa**'nın eşi Kilis Meclisi'ne müracaat etmiş, zaptedilen malların birkısmının kendisine ait olduğunu söyledi ve ispat etti. Bunun üzerine bazı mallar kendisine verildi. Kilis'in işgali sona erince **Veli Ağa** affedilmiş, affedildikten sonra hükümete çok faydalı işler yapmış ve kendisi mükafat olarak Kilis müsellimliğine getirilmiştir. **Veli Ağa,** 10 yıl Kilis'i iyi idare etti ve 1852 yılında hayata veda etti.

Hacı Ömer Oğlu Halil Ağa, Veli Ağa vefaat edince oğlu Halil Ağa kendi başına bir derebeylik ihsas etti. Kısa bir süre sonra Kilis idaresinde etkili bir şahıs oldu. 1853 yılından sonra Kilis'e kaymakamlar gönderilmeye başlandı. İlk tayin edilen kaymakam Habip Paşa'nın **Halil Ağa** karşısında eli kolu bağlıydı. **Halil Ağa,** sonunda hükümete isyan etti. **Halil Ağa**'nın 5 bin askeriyle hükümet askerleri çarpıştı. Bozguna uğrayan **Halil Ağa** kaçtı. Daha sonra yakalanarak Edirne'ye gönderildi. Oradan da kaçarak tekrar Kilis'e geldi, Kürt Dağı'na yerleşip derebeylik nüfuzunu kazanmaya çalıştı. Halep Valisi Derviş Paşa Kilis'e askerleriyle birlikte gelip Halil Ağa'yı yakaladı ve Halep'e götürdü. Derviş Paşa Kilis Müftüsü Salih Efendi'nin Halil

Ağa'nın adamlarından olduğunu tespit etmiş ve müftülükten almıştır. **Halil Ağa** Kozan'a nefyedildi ve orada 1865 yılında Kolera'dan öldü. **Halil Ağa** çok genç olduğu ve çok yakışıklı olduğu için halk onun ölümü üzerine ağıtlar yaktı. Bu şiirlerden bir dörtlük şöyledir:

Şu yalan dünyada bir arslan yetti
Doymadı ömrüne tez günden gitti
Zalim Derviş Paşa zül kader etti
Düşmana kala idin Hacı Ömer oğlu[2]

Kilis'te Halil Ağa'nın ölümünden sonra nüfuzlu bir kişinin çıkamaması ve kaymakamlığın düzenli bir şekilde halkı idare etmesi sebebiyle derebeylik sona ermiştir. Kilis, bu yıllardan sonra sürekli kaymakamlar tarafından yönetildi. Bu kaymakamların içinde 1882 yılında göreve gelen Sabri Efendi halkın nazarında iyi bir nam bıraktı. Sabri Efendi Kilis'in güneyine bir de cami yaptırmıştır.

I. Dünya savaşı sonucunda Türkiye'nin yabancı devletlerce işgal edilmesi sonucu Kilis'e önce İngiliz askerleri girdi (6 Ocak 1919). Ekim ayında ise yerini Fransızlar aldı ve halka çeşitli zulümler yaptı. Bir gün Fransızlar bir Türk kadınına çarşı içinde musallat olunca halk galeyana gelmiştir. Şahin Bey tarafından Kuva-yı Milliye'nin bir şubesi de Kilis'e kurulmuş ve düşmana karşı mücadele devam ettirilmiştir. 2 yıl süren işgal 20 Ekim 1921 tarihli Ankara İtilafnamesi'yle kaldırıldıysa da Kilis'in bazı bölümleri Suriye sınırları içinde kaldı. Bu durum iki ülke arasında imzalanan 1926 sınır düzeltmesi anlaşmasıyla bir ölçüde giderildi. Kilis'ten düşman gitti, ama Kilis'in en bereketli toprakları ne yazık ki Suriye topraklarında kaldı.

İngilizler çekilince Fransızlara karşı koyabilmek için halk, Canbolat Camii'nin avlusunda toplanmış ve miting yapmıştır. Daha sonra "Cem'iyyet-i İslâmiyye" kuruldu. İngilizler geldikleri gibi gittikten sonra Kilis'ten geçen Mustafa Kemal Paşa düşmana

---

[2] Şiirin devamı "Avukat Kilisli Kadri, *Kilis Tarihi*, İst. 1932, s.83"tedir.

karşı oluşan milis kuvvetlerini görünce çok sevinmiş Kilislileri tebrik etmiştir. Ayrıca şairimiz Abdullah Sermest Halis'in yerine geçen oğlu Mehmet Vakıf'ın tekkesine gitmiş gördüğü çağdaş uygulamalar karşısında memnun kalmış ve tekkenin kapatılmasına izin vermemiştir. Hayatı boyunca bağnazlıkların karşısında, devletine bağlı, ileri görüşlü, medeniyete açık olan, Şeyh Mehmet Vakıf Tazebay şapka devriminden sonra Kilis'te ilk şapka giyen kişi olmuştur. Şeyh Hazretleri: "Memlekete büyük hizmet verenleri sevmek saymak gereklidir, ulu'l-emre itaat etmek lazımdır." demiştir. Şeyh Mehmet Vakıf Hazretleri Mustafa Kemal'i, Fevzi Çakmak'ı ve Kâzım Karabekir Paşa'yı çok severdi.

b) Sosyo-Ekonomik Durum

İl teşkilatından sonra Kilis'te derebeylik devri sönmeye başladı. Bunun yerini eşraflık ve hanedanlık almaya başladı. Kilisli Kadri Timurtaş'a göre bu yeni gelişen eşraflık ve hanedanlık içi riya dolu bir ananedir. O bu konuda şöyle der:

"Evvelden şerâfet şahsî ilim ve meziyette ve fıtrî asalette aranırdı. Eşraf mensup olduğu hanedanın asalet ve necabetini şahsında tecelli ettiren, ilm ü ahlak cihetiyle yükselmiş olan kimseler demekti... Fakat bilahere eşraflık mefhumu safveti asliyesini kaybetti. Şerafetin mefhumu büsbütün değişti, eşraflık her ne şekilde olursa olsun servet sahibi olduktan sonra iyi kötü bir kuvvete ve çok defa hükümet kuvvetine istinat ederek halka nüfuz ve tegallüb icra etmekten ibaret sayıldı.[3]

Hanedanlık süresince gerçek manada faziletin simgesi olan Hacı Fazıl, Hacı Nafi, Sezai Efendi, Asım Efendi, Selim Ağa gibi kişiler çıkmış, fakat hanedanlık meşrutiyetten sonra kapanmış ve eski ehemmiyetini kaybetmiştir.

Kilis'in sağlıklı bir halkı vardır. Ölüm yaşı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Ancak I. Dünya Savaşı'nın neticesi

---

[3] bk. a.g.e. s.86

olarak verem hastalığı bir süre yaygınlaşmıştır, ayrıca İbrahim Paşa'nın Kilis'i işgali sırasında halka bulaşan trahom hastalığı bazı yıllarda ciddi oranlara yükselmiştir. Bu hastalık yüzünden kör olan kişiler zenbil sanatıyla uğraşmışlardır. Öyleki bunlara ait bir çarşı bile vardı.

Kilis halkı edebiyattan çok hoşlanır, iyi kötü herkes bir gazel bir türkü veya bir koşma bilir ve bunu musiki ile söylerler. Örneğin şair Bekir Vahit Efendi aynı zamanda bir musikişinastır. Güzel sesleriyle ün bulan Şiverinlioğlu Mehmet, Veysininoğlu Mehmet ve Manici Halil gibi kişiler ondan ders almışlardır.

Kilis halkı zeki ve nüktedandır. Hayatın her safhasında neşenin ve latifenin izleri görülür. Kilis, mantık beldesi olduğu için alışverişlerinde bile mantık ölçüsü hakimdir.

1738, 1806 ve 1820 yıllarında halkı derinden etkileyen üç deprem meydana gelmiştir. Kadı camii son depremde kısmen yıkılmıştır. 1718, 1760, 1786 ve 1828 yıllarında ise taun afeti ortaya çıkmıştır. Bu hastalık, yüzlerce insanı öldürmüştür. Yine 1737, 1791 ve 1805 yıllarında olan kıtlıklar halkı zor durumlarda bırakmıştır. 1737 (H. 1150) kıtlığı için halk şairi *Halıcıoğlu,* bir destan yazmıştır. Halkın ne denli zor durumda olduğunu gösteren bu destanın ikinci dörtlüğü şöyledir:

Yediği arpalar karnında bitti
Kurtlara kuşlara ziyafet etti
Bin yüz ellisinde dünyadan gitti
Arpa diye diye gitti boz hımar[4]

XIX. yüzyılın başlarında meydana gelen kıtlıklarda hayat pahalılığı artmış, halk o kadar çok sıkıntı çekmişti ki ekmeğin fiyatına zam yapan kadıyı sokaklarda sürümüşlerdir. 1914 yıllarındaki kıtlıkta açlıktan olan insanlar olmuştur. Bir şair bu kıtlığı şöyle ifade eder:

---

[4] bk. a.g.e. s.106

1333 yılında pahalılık geldi cihana
Ot yenildi, kan içildi, el yetmez oldu nane[5]

Kilis'te alim ve şairler ilmî ve edebî münazara yaparlar. Münevver gençler arasında beyit müsabakaları yapılırdı. Beyit okunur, beyit hangi harfle bitiyorsa diğeri o harfle başka bir beyte başlar ve bu böyle devam eder. Beyit söyleyemeyen kişiler belirlenen para cezasını öder. O parayla güzel bir ziyafet çekilirdi.

Başlık parası adeti XIX. yüzyılda vardı. Güzel bir kıza sahip olan aile için bu durum zenginlik demekti. Düğünler genelde bir hafta sürer. Düğüne davet edilen kişilere adına okuntu denilen ipek top ve aba gibi hediyeler verilirdi. Düğüne gelenler de düğün sahibine at, koyun gibi hediyeler getirir. Düğün cumartesi başlar perşembe günü davetlilere verilen bir ziyafetle sona erer. Erkek evi, kızı almaya gittiklerinde gençler orada cirit oynarlar ve neşe içerisinde gelin getirilir.

Çocukların sünnetleri, bir merasimle yapılır. Yaşları 1 ile 12 arasında değişen çocuklar bahar aylarında sünnet edilir. Merasime akraba ve dostlar çağrılır, onlara bir ziyafet verilir. Çocuklar güzelce giydirilir, süslü atlara bindirilir, sokaklarda dolaştırılır. Daha sonra da sünnet edilir, tekbirlerle karyolalara yatırılır.

Bayramlar ve kutsal geceler diğer illerimizdeki gibi yapılır. Ramazan ayında öğleden sonra hafızlar tarafından Kur'an okunur, ikindiden sonra da vaazlar verilir, ancak bu vaazlarda sosyal içerikli konulardan çok cennet, cehennem gibi ahirete yönelik konulardan bahsedilir.

Cenaze merasimi Türk ve İslâm örfüne göre yerine getirilir. Cenaze evinde üç gün yemek pişmez, dost ve akrabalar tarafından getirilir. Cenaze sahiplerine akrabaları tarafından çeşitli hediyeler getirilir, onlar teselli edilmeye çalışılır. Ölüm

---

5 bk. a.g.e s.108

günü "kazma takırtısı" adıyla bir hayrat yapılır, bir hafta sonra "tevhit hatmi yapılır", kırkıncı gün de yine bir hayrat yapılır, fakir fukaraya dağıtılır.

Şimdi de Kilis halkının sosyal yaşayışını etkileyen diğer unsurlardan bahsedelim:

1-İktisat: Kilis'te çiftçilik, sabunculuk, mimarlık, yemenicilik, demircilik, bakırcılık, kuyumculuk, terzilik, kunduracılık, tenekecilik, marangozluk, sabancılık, boyacılık ve dokumacılıkla uğraşan meslek erbabı vardır. Mimarlıkla genelde Rumlar, Çiftçilik, marangozluk, sabancılık, dokumacılık ve yemenicilikle Türkler diğer mesleklerle ise Ermeniler uğraşırdı. Azınlıklar daha sonra gidince onlara ait sanatlar Türklere geçmiş oldu. Mal mübadelesi Kilis köylerinde tahıl ve hububat ile yapılırdı. Köylere giden çerçiler sabun, mendil, iplik gibi eşyaları arpa ve buğday ile değiştirirlerdi. I. Dünya savaşına kadar, Kilis ucuz bir memleket olarak bilinirdi. Savaştan sonra pahalılık artmaya başladı. Konumuz olan yüzyılda kasaba civarındaki arazi birçok küçük parçalara ayrılmış ve halka dağıtılmış idi. Köylerde nisbeten daha geniş tarlalar vardır. Kazada arazinin ekilip biçilmesi genelde ortaklık şeklindedir. Tarla sahibi tarlasını ve tohumu verir, ortak olan şahıs işçiliğini ve masrafını yapar. Ortaya çıkan ürün ikiye bölünerek pay edilir. Bağ ve zeytinlikler de bu şekilde yapılırdı.

2-Göçebeler: Kilis dahilinde göçebe halinde yaşayan aşiretler vardır. Bunlar, Barak, savcılı, Bereketli, Hamatlı, İzorlu ve Türkmen aşiretleridir. Türkmen aşireti Türkçe, diğerleri hem Türkçe hem de Kürtçe konuşurlar. Bunlar göçebe bir halde oldukları için nüfusa kayıtlı olmazlardı. Bu yüzden XX. asra kadar askere dahi alınmazlardı. Türkmen aşireti eskiden beri Türkmen Nahiyesi dahilinde çoğunlukla meskundür. Şihlar, Musabeyli ve Karacalı nahiyeleri dahilindeki bu göçebe aşiretler devecilik ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşırlar.

3-Şehir Hayatı: Kilis I. Dünya Savaşı'ndan önce Munbuç, Fellah, Elbeyli, Musabeyli, Amiki, Şakağı, Okçuizzettin, Türkmen

Şeyhler ve Karacalı adlarında on bir nahiyeden oluşuyordu. Halk çoğunlukla Türktü. Türk halkı bu yöreye Abbasiler zamanında yerleşmişlerdir. Türkmenler Halep'teki Benimerdas Devleti zamanında yerleşmiştir. Selçuklular zamanında Türklerin sayısı daha da artmıştır.

Kilis'te Ermeni, Katolik, Yahudi ve Arapça konuşan Rum Ortodoks azınlıklar da bulunuyordu. Yahudiler diğer bölgelerdekiler gibi genellikle ticaretle uğraşırlardı. Ermeniler ve Katolikler İstiklal Harbi sırasında ayrılmışlardır. Daha sonra Rumlar da siyasî bir anlaşmayla Kilis'ten ayrılmıştır. Amiki, Şakağı, Okçuizzetin, Şeyhler ve Com nahiyelerinde çoğunluğu Türkler olmak üzere Kürtlerle karışıktı. Kürtdağı adını verilen bu nahiyelerin birçoğu sonradan Suriye'de kalmıştır. Fellah Nahiyesi'nde Türk ve Arap karışıktır. Munbuç, Musabeyli, Elbeyli ve Türkmen Nahiyeleri tümüyle Türk'tür. Kilis'te Türk kültürü ve ananesi mükemmel bir şekilde yaşanmaktadır. Asırlardan beri Suriye ile yakın ilişkiler olduğu halde Türklüğünden bir nebze olsun ödün vermemiştir. Halep'le olan yakınlığı kültürel alışverişe bir ortam hazırlamıştır. Halep'e gidip ders veren nice âlimler Kilis'te yaşamıştır.

c) Kültürel Durum

Kilis eskiden beri ilim ve irfan kaynağı olarak şöhret kazanmıştır. Kilis, bu şöhreti yetiştirmiş olduğu alimlere borçludur. Bağlı bulunduğu medeniyete göre şekillenen tüm şehirler gibi Kilis de çok hareketli Osmanlı bölgelerinden birisi olmuştur. Halep'le komşu olması siyasî ve kültürel durumunu etkilemiştir. "Kültürel gelişmeler, siyasî gelişmeleri belli mesafelerden takip eder. Siyasî anlamda şehir ne kadar gelişirse bir süre sonra aynı oranda kültürel gelişme de tabii bir sonuç olarak kendini gösterir."[6] Her mahallede 3, 4 cami bulunması, bu camilere bağlı olarak cami medreselerinin gelişmesi halka yönelik yapılan aydınlatma hareketi Kilis'i bir kültür merkezi haline

---

[6] İsen, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s.78-79.

getirmiştir. Kilis kasaba halinden şehir hayatına doğru ilerledikçe ilmî hayat da o nisbette gelişmiştir. 1688 yıllarından özellikle şairimizin yaşadığı yıllara kadar sahasında meşhur birçok ilim adamı yetişmiştir. 1807 yılında Edirne Valisi olan Celal Paşa, 1824 yılında Halep Valisi olan Mehmet Vahit Paşa, Şeyhülislam Üryani-zade Esat Efendi ve kendi asrının edebiyatında önemli bir yeri olan Hakii Kadim gibi şahısların yetiştiği bir topraktan daha sonraları Rıfat Bilge, Faruk Kadri Timurtaş gibi sahasında otorite şahsiyetlerin çıkması bu ilim ve irfan silsilesinin bir uzantısıdır. Bu konuyu alimleri tanıttığımız bölümde belirttiğimiz için üzerinde fazla durmak istemiyoruz.

Ancak Türklere mahsus bir anane olan büyüklere hürmet, zayıflara yardım, birbirinin dertleriyle ilgilenmek gibi yüce hasletler Kilis halkının önemli özelliklerindendir. Kilis'te hayır messeseleri bu yüzden gelişmiştir. Cami ve çeşmelerin çoğu hayırsever insanlar tarafından yaptırılmıştır. Halk eskiden beri ilim adamlarına ve eşrafa hep hürmet etmiştir. Dışardan gelen gelen memurlara bağrını açmış, onlara sahip çıkmıştır. Köylüler, Köye gelen misafire kurban keser, onları ağırlar, memnun etmek için gayret gösterir, bundan da zevk alırlardı. Yalnız, bu güzel hasletlere sahip olan halk her zaman iyi muameleye tabi tutulmamış. Makamını ve şöhretini kötüye kullanan çok insanlar yetişmiş, yer yer halkı isyana zorlamışlardır. Siyasî durumu işlediğimiz bölümde bu kişilerden kısaca bahsetmiştik.

Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş ve toprakları düşman kuvvetler tarafından paylaşılmıştı. 1919 yılında başlayan Millî Mücadele sonucunda 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Ülkede bütünüyle uygulanan bir değişim hareketi neticesi tekke, zaviye ve dergahlar kapatıldı. Bu dönemde birçoğu ferdî özlem ya da bunalımlardan yola çıkarak, kollektif şuurun dile getirilmesi biçiminde yorumlanabelecek, mistik tavırda bazı şair ve yazarlara rastlanır.

Kilis'in kültür zenginliğinin önemli bir bölümünü de mimarîsi oluşturur. Kilis'te Memlûklüler döneminde yaptırılan

plan ve bezemleriyle Osmanlı mimarisini etkileyen yapıtların çoğuna bugün rastlayamıyoruz.

1334'te Abdullah bin Hacı Halil'in yaptırdığı Ulu Cami 1709 ve 1905'te onarılmıştır. Düzgün kesme taştan dar ve uzun planlı caminin kuzey cephesinde dokuz kapısı vardır. XIX. yüzyılda onarılan orta kapının yanlarında sivri kemerli derin nişler bulunmaktadır. kemerler, yıldızlar ve geometrik şekillerle bezenmiştir. İki sahınlı ana mekan, yüksek bir kubbeyle örtülüdür.

1515'te Seyyide Fatma tarafından yaptırılan Akçurun Camii de Memlûk özellikleri gösterir. İnce uzun gövdeli çok köşeli minare avlunun batı köşesindedir.

Canbolat Camii Osmanlı döneminin ilk örneklerinden biridir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Kilis ve çevresinin beyler beyliğine getirilen Canbolat Bey zamanında inşa edilmiştir. Bu camiye "Tekke camii" denilmektedir. 1553'te yaptırılan bu cami kare planlı ve tek kubbelidir. Son cemaat yeri altı sütuna oturan beş kubbeyle örtülüdür. Avluda Canbolat Bey'in türbesi vardır.

1569 tarihli yazıtı bulunan Şeyh Cami'ini Hacı Bakî Murat yaptırmıştır. Beş sütuna oturan düz çatılı son cemaat yerinin önünde küçük bir avlusu vardır.

1655'te Abaza Hasan Paşa'nın yaptırdığı Şeyhler Camii düz ahşap çatılı bir ana mekanla altı sütunlu son cemaat yerinden oluşur.

1664'te Kilis Vovyoda'sı Hüseyin Ağa tarafından yaptırılan Hindioğlu Camii düz çatılı küçük bir yapıdır.

1683 tarihli Çalık Camii geniş bir son cemaat yeri ile dik dörtgen planlı ana mekandan meydana gelmiştir. Avluda yer alan medrese odaları yıkılmıştır.

XIX. yüz yılda Salih Ağa'nın onarttığı Cüneyne Camiinin ilk yapım tarihi bilinmemektedir. Düzgün kesme taştan dar uzun dik dörtgen planlı bir camidir.

1525'te Mevlâna Celâleddin Rûmi adına yaptırılan Mevlevîhane halk arasında Aktekke adıyla bilinir. Konuk odaları, dinlenme yerleri mutfak, şeyh odaları, havuzlu fıskiye, mezarlık bölümleri yıkılmış, yalnızca ortada büyük yanlarda dört küçük kubbeyle örtülü semahane günümüze ulaşmıştır. 1876'da onarılmıştır.

Bir Nakşibendi Tekkesi olan Şeyh Abdullah Efendi Tekkesi 1858 tarihlidir. Avluda eserimizin şairi Şeyh Abdullah Sermest Efendi'nin türbesi vardır.

Abdullah Sermest Efendi'nin 1879'da yaptırdığı Baytazhan onarılarak çarşıya dönüştürülmüştür. Birinci kat kemerleri arasında aslan kabartması vardır.

Kilis'te başlıca tarihî hamamlar şunlardır: 1545 tarihinde yaptırılan Hoca Hamamı, 1562'de yaptırılan Eski Hamam, 1567'de yaptırılan Paşa Hamamı, 1599'da yaptırılan Hasanbey Hamamı, 1785'de yaptırılan Tuğlu Hamam.

1654 yılında yaptırılan İpşirpaşa Çeşmesi, 1635 tarihli Kurtağa Çeşmesi, 1623 tarihli Fellah Çeşmesi (Bu çeşme 1782 tarihinde onarılmıştır.), 1844 tarihli Kavaf Çeşmesi sayılabilecek diğer anıtlardır.

Horoz kalesi'nin yanında eskiden "Huri Peygamber" denilen "Urya Nebi"nin makamı vardır. Peygamber Efendimizin vahiy katiplerinden "Şerahbil bin Avf"ın, Mikdat bin Esvet ve Şeyh Muhammed Ensarî'nin kabirleri vardır. Bu mübarek şahısların Hz Ömer zamanında Suriye'yi fethe gönderilen orduda bulundukları ve burada şehit oldukları bilinmektedir.

Kilis'te bulunan türbeleri kısaca şöyle sıralayabiliriz: Canbolat Türbesi, Bekir Dede Türbesi, Hulk Dede Türbesi, Şeyh Muhammed Ensarî Türbesi, Şurahbil Hazretleri Türbesi, Şemun

Nebi Türbesi, Şeyh Mansûr Türbesi, Şeyh Muhammed Bedevî Türbesi, Talha ve Zübeyr Türbesi, Şeyh Ahmed ve Şeyh Muhammed Türbesi, Tekke Türbesi (A. Sermest ve oğlu M. Vakıf Efendi'nin türbeleri), Hocazade Abdullah Enverî Türbesi

B) XIX. YÜZYILA KADAR KİLİS'TE YETİŞEN ÂLİMLER ve ŞAİRLER

Kilis, din ve tasavvuf büyüklerine asırlarca beşiklik yapmış nice şairleri bağrında yetiştirmiştir. Kilisli Abdullah Sermest, bir din ve tasavvuf büyüğü olmasının yanı sıra bir gazel şairi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Tasavvuf insanlık tarihinin çeşitli devirlerinde daima mevcut olmuştur. İnsanoğlunun en yüksek değerlerinden birini teşkil etmiştir. Tarikat, bugün her ne kadar yozlaşmış olsa da İslâmiyet'in doğuşundan beri bu yolun mensupları olan sofiler, yol manasına gelen "tarîkat"adıyla fikrî ve manevî dünyalarını yaşamış, yaşatmaya çalışmışlardır. Tarikat dört unsurdan biridir: şeri'at, tarikat, hakikat, ma'rifet.

Şeri'at; bütün Müslümanların bilip de uygulaması gereken din kurallarıdır.

Tarikat; şeriat dairesi içinde şeyhlerin emrettikleri rabıta, zikir, murakabe ve huzur gibi usulleri tatbik etmektir.

Hakikat; her şeyde ilâhî kudreti görebilmektir. Hakikat yolunda ilerleyen salik her şeyde hikmet görür, gam ve kederden kurtulur. Tarikatta ihlâs ve sadakata erişmeyen hakikata eremez.

Ma'rifet; hakikate erdikten sonra ortaya çıkan ilâhî ilhamlar ve ilm-i ledünnî'dir. Hakikate ermeyen ma'rifete erişemez, ma'rifet ehli, bütün mahlûkata şefkat eder. Kendi aleyhine bile olsa Hak'dan vazgeçmez.[7]

---

[7] Mahir İz, *Tasavuf*, İst. 1995, Kitabevi Yay., s.9, 10, 11, 12

Tasavvuf; Hakk'ın hoşnutluğunu kazanmak ebedî saadete ermek için nefisleri temizleme, ahlâkı tasfiye, iç ve dışı tenvirden bahseden ilimdir. Tasavvuf, nefsi bilme, kalbini bilme, nefsini temizleme, kalbini temizleme, mükaşefe, müşahede, makamlar, kurb, vüsûl, fena, beka, sekr, sahv, kabz, bast, ilham gibi hallerdir.[8]

İslâm'da esas olan tebliğ vazifesinin büyük bir kısmı tarikat büyükleri tarafından yerine getirilmiştir. Bu tarikatların amacı insanları tek olan tarikat-ı Muhammediyye'ye ulaştırmaktır.[9]

Tasavvuf bütünüyle hikmettir; o, ahlâktır.Tasavvuf, Allah'ın ahlâkıyla ahlaklanmaktır. İnsan, yüce bir şerefe sahip ilimlerle vasıflandığı zaman onun rûhu temizlenir ve mertebesi büyür. Mertebelerin en yücesi de marifetullahtır. Allah'ı bilmeye giden yolların en yücesi de tecellîler ilmidir. Onun altında ise tefekkür vardır. tefekkürün altında ise, başka bir ilâhî ilim yoktur. Sûfîlerin indindinde şüphe imkansızdır, şüpheler ancak, aklî delil sayesinde meydana gelen nazarî ilmlerde olur.[10]

İmam Malik Hazretleri, "Tasavvuf bilmeyen fakih, fıska; tasavvufu bilip de fıkhı bilmeyen ise zendekaya düçar olabilir. Bu ikisini cem' eden hakikate vasıl olur." demektedir.

Emevî Devleti kurulup refah ve mutluluk artınca halk dünya ve saltanat etrafında toplanmaya başladı. İslam'daki safvet gittikçe kaybolmaya başladı. Abbasî Devleti kanlı bir şekilde kurulunca zühd erbabı kimseler yetişmeye başladı. Bu öze dönüş demekti. Bunların etrafında toplanan insanlar dergâhlar kurmaya başlamış ve böylece tasavvufun ve tarikatın temelleri atılmıştır. Anadolu'da da tasavvufun gelişimi yine sıkıntılı dönemlere rastlar. Sûfîlik mesleğine sığınan kişi dünya dertlerinden kendini ancak bu yolla arındırıyordu. İbrahim Âşık Tennûrî bu gerçeği şöyle ifade etmektedir:

---

[8] a.g.e., s. 30

[9] a.g.e. s.34

[10] Muhyiddîn İbnü'l- Arabî, *El-Fütûhat El-Mekkiyye*, KBY, Ank. 1990, s.19,23,25

Gelse celâlinden cefâ
Yâhut cemâlinden vefâ
İkisi de câna safâ
Kahrın da hoş lütfun da

Aksaray şeyhlerinden İbrahim Efendi tasavvufu şöyle tarif etmektedir:

Tasavvuf, cümle zerrât-ı cihânda Hakk'ı görmektir
Tasavvuf, gün gibi kevne nümâyân olmaya derler

Tasavvuf, anlamaktır yetmiş iki milletin dilin
Tasavvuf âlem-i akla Süleymân olmaya derler

Tasavvuf, cânı cânâna verip âzâde olmaktır
Tasavvuf, cân-ı cânân, cân-ı cânân olmaya derler

İslâm coğrafyasında tasavvufun yaşandığı ve yaşatıldığı belirli merkezlerden birisi de Kilis'tir. Mevlevî Tekkesi ile Abdullah Sermest'in tekkesi buna en güzel delildir. Burada yetişen İslâm âlimleri sadece tasavvufla ilgilenmemiş diğer ilimlerle de iştigal etmiş ve bu sahalarda da eserler neşretmişlerdir. Kilis, özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllarda önemli bir İslam bilimleri merkezi olmuştur. Mantık sahasında yetişen ilim adamları arasında dünyaca tanınmış olanlar vardır. Bu sebeple çeşitli İslâm ülkelerinden Kilis'e ilim tahsil etmek için gelenler vardı. Böyle bir ilim ortamının olduğu muhitte sanat ve edebiyatın olmaması mümkün değildir. Kilisli âlim ve şairleri kısaca tanıtarak Abdullah Sermest'in yetiştiği ilim ve sanat ortamı hakkında bilgi sahibi olacağız.

a) ALİMLER

1-Çekmeceli-zade (1684-1757)

Asıl adı Hacı Mustafa Efendidir. Aliyyilkarî denen bir zattan icazetnamesini almıştır. Kilisteki Çekmeceli Camii'ni inşaa ettirmiştir. Aynı zamanda hattat olan Hacı Mustafa Efendi inşa ettirdiği camide tedrisata başlamıştır. Kilis'te ilmi ihyaya çalışan ilk kişi kabul edilir. Arapça ve Farsça'yı iyi bilirdi.

Eserleri: Usûl-i Fıkıhtan "ibni Melek Şerhi", Feraizden "Mufassal Ceride", Akaidden "Saadeddin Haşiyesi", "Müşkat Haşiyesi"

Bu eserler kendi el yazısıyla yazılmıştır.

2-Üryani-zade Osman Efendi (1702-1754)

İcazetnamesini Çekmeceli-zade'den almıştır. Küçük Cami denen medresesinde tedrisata başladı.

Eserleri: Kaside-i Nûniyye Şerhi, Kaside-i Hemeziyye Şerhi, Hizbü'l-Azam Şerhi, Kaside-i İbni Kadip Şerhi, Avamil Şerhi, Elfiye Şerhi, "Banet Süat" Tahmisinin Şerhi ve Hicaziye Şerhi

3-Uncu-zade Hasan Efendi (1709-1779):

Çekmecelizade ve Ebû Said Hadimî gibi âlimlerden ders almıştır. Kilis müftülüğü yapmıştır. Vaazlarını müslümanların yanında müslüman olmayanlar da dikkatle dinlerdi.

Eserleri: Usûl-i Fıkıh, Feraiz, Meanî, İlm-i Münazâra, İlm-i Arûz ve Mikat, Mukantara ve Rübü'l-Mucib

4-Çekmeceli-zade Mehmet Efendi (1738-1806):

İcazetnamesini babası Hacı Mustafa Efendi'den almıştır. Babasının ölümü üzerine yerine geçerek tedrisata başlamıştır.

Eserleri: Dürreti'l-Ebrar Fî Gavamizi'l-Menar

Bu eser usûl-i fıkıhtan on iki ilimle ilgili bir şerhtir. Bu eser çalınmış ve Mısır'da satılmıştır. Baş tarafından kırk sayfalık bölümü torunlarındadır.

5-Kırık Oğlu Abdurrahman Efendi (1740-1812):

Kilis müftülüğü yaptı, Ulu Cami Medresesinde tedrisat yaptı. Şair Hacı Abdülnafi Mahir Efendinin büyük dedesidir.

6-Yavaşça -zade Haşim Efendi (1756-1824):

Mantık, Havass ve hendese ilimlerinde başarılıdır. İcazetnamesini Uncuzade Hasan Efendi'den almıştır. İlim için Mısır, İstanbul ve Rumeli'yi dolaştı. Abdullah Efendiden Mikat ve Havass ilimlerini öğrendi. 12 yıl sonra Kilis'e döndü ve Hacı Ali Ağa Camii Medresesi'nde ilim öğretmeye başladı.

Eserleri: Hendese, Feraiz, Cezerî Şerhi, Mukantara Tercemesi,

7-Mantıkî Hacı Ömer Efendi (1757-1820):

Kilis'in ünlü ve ilk mantıkçısıdır. İcazetnamesini Akatzade Abdullah Efendi'den almıştır. Kesikminare Camii Medresesi'nde öğrenci yetiştirdi. Mantıktaki başarısı ilerlediği için başka illerden âlimler gelir, ondan mantık öğrenirlerdi. Musıkiyi çok seven, şen şatır bir zat idi.

Eserleri: "Tasdik ve Tasavvurat" ile "Kadı Mir"e birer şerh yazmıştır.

Bu eserlerin yazma nüshaları Hoca-zadelerin kütüphanesindedir.

8-Hoca-zade Abdurrahman Efendi, (1766-1846):

Büyük Hoca adıyla bilinir. Mantıkî Ömer'in Kilis'te açtığı mantıkçılık cereyanının devamcısıdır. Dokuzlu-zade Sadık Efendi'nin oğludur. Uncu-zade Hasan ve Mantıkî Ömer'den ilim öğrenmiştir. Kesikminare Camii Medresesi'nde ilim öğretmiştir.

Eserleri: Türkçe Mantık Risalesi, Kazimir Haşiyesi, Tasdikat ve Tasavvurat Haşiyeleri

9-Cenginli Hacı Hasan Efendi (1771-1843):

İlk tahsilini Kilis'te bitirdi. Sonra İstanbul'a gitti, Allâme Deli Emin Efendi'den icazetnamesini aldı. Kilis'e, Cenginli köyü'ne, döndü. Bir yandan ziraatla uğraşırken bir yandan da eser verdi.

Kaside-i Bürde'ye bir tahmis yazmıştır, fakat bu eser bulunamamıştır.

10-Karadağlı-zade Hafız Mehmed Efendi (1781-1862):

Çekmeceli-zade Mehmed Efendi'den icazetnamesini almıştır. Mehmet Camii Medresesinde öğrenci yetiştirdi. her sene Halep ve Hama taraflarına gider, oralarda ders anlatırdı.

Eserleri: Er-Rahman Sûresi'nin Tefsiri, İbnisirin Tercemesi

Bu eserler matbu değildir.

11-Hacı Hafız Efendi (1783-1875):

Asıl ismi Mehmed'dir. İcazetnamesini Büyük Abdurrahman Efendi'den almıştı. Çalık Camii Medresesi'nde ders okuttu. Fıkıh ve kıraat ilmine sahip idi. Dışarıdan gelen talebelerin kalması için camide onlara hücreler tahsis ederdi.

12-Sadaka-zade Hacı Sadık Efendi (1787-1855):

60 yaşlarında iki gözünü de kaybettiği için asrında "Kör Katip" lakabıyla bilinirdi. Fıkıhta ihtisas sahibi idi. İcazetnamesini Mantıkî Ömer Efendi'den almıştır. Sonra Servili Medrese'de tedrisata başladı.

13-İmam Hacı Sadık Efendi (1805-1872):

Büyük Abdurrahman Efendi'den dersler aldı. Daha sonra Şam ve Mısır'a giderek tahsilini tamamladı.

14-Hattat Hoca Mustafa Efendi (1805-1877):

Hacı Hafız Efendi'den icazetnamesini almıştır. Fıkıh ilmiyle uğraşmıştır. Tabakhane camiinin imamlığını yapmış, aynı zamanda da ders okutmaya devam etmiştir.

15-Oylumlu-zade Mehmed Efendi (1809-1872):

Hacı Hafız Efendi'den icazetname almıştır. Daha sonra Çalık Camii Medresesi'nde ders okutmaya başlamıştır. Fıkıh ve Feraiz sahalarında şöhret bulmuştur.

16-Hoca-zade Abdullah Enverî Efendi (1825-1885):

Büyük Abdurrahman Efendi'nin oğludur. İcazetnamesini babasından aldı. Tasavvufa çok meraklıydı. Tasavvuf ilmini Baytaz-zade Şeyh Abdullah Efendi (şairimiz Abdullah Sermest)'den öğrenmiştir. Kesik Camii Medresesi'nde tedrisata başladı. Mantık ilminde ilerlemişti, başka illerden Kilis'e gelip ondan ilm-i mantık öğrenirlerdi.

Matbu' Eserleri: "Tasavvurat, Tasdikat, Fenarî ve İsagoci Haşiyeleri", Türkçe Mantık Zübdesi, Hüseyniye Haşiyesi

Yazdığı mantık haşiyelerinin hepsine birden "Havaşi-i Cedide" adı verilir. Tasdikat Haşiyesini Sultan Abdülmecid'e takdim etmiş ve yüz lira ihsana mazhar olmuştur.

Yazma Eserleri: Celâleddin-i Devvanî Haşiyesi, Şerh-i Akaid Haşiyesi, Hayalî Haşiyesi, Tehzibü'l-Mantık, Miriebü'l-Fetih Haşiyesi, Molla Cami Haşiyesi, Zübde Risalesi (ilm-i kıraata dair, fakat eksik kalmış.)

17-Keçik-zade Müftü Abdurrahman Efendi (1834-1878):

Büyük Abdurrahman Efendi, Hattat Hoca ve Hacı Hafız Efendi'den dersler aldı. Kadı Cami Medresesi'nde dersler verdi. 1296 yılında müftü oldu, ölümüne kadar da bu görevine devam etti. Kendisine yalnız Müslüman olanlar değil, olmayanlar da itimat ederdi.

18-Hoca-zade Mehmet Tahir Efendi (1843-1887):

Büyük Abdurrahman Efendi'nin oğlu ve Abdullah Enverî'nin kardeşidir. İcazetnamesini abisinden aldı. Servili Medrese'de tedrisata başladı.

Eserleri: Netayic Haşiyesi, Kazımî Haşiyesi, Muhtelitat Risalesi

Bu eserler matbu'dur. Eserlerini zamanın şeyhülislamına göstermiş takdir almıştır.

b) ŞAİRLER

1-Mustafa Ruhî Efendi (1720-1797) :

Kilisli şairlerin başlıcalarındandır. Kilis'te bilinen ilk şairdir. Kilisli Ruhî diye bilinir. Çelebi-zadelerdendir. Çekmeceli-zade'den icazetnamesini almıştır. Güllü Cami medresesinde ilim öğretmiştir. Remil ilminde ihtisas sahibi idi. Edebî kişiliği sayesinde İstanbullu şair Zatî ile tanışır, mektuplaşırdı. Felsefî şiirleri çoktur. Şam zelzelesi dolayısıyla yazdığı iki şiiri onun sanatçı kişiliğini ortaya koyar. Tarih-i İbretname'de derebeyi Daldaban Mehmet Paşa'nın yaptığı yolsuzlukları, ayaklanma sonucunda nasıl öldürüldüğünü anlatır. Bu şiirde felsefe ve tarih iç içedir.

Eserleri: Divan, Ruh-i Şuruh (Pendi Attar'ın Mufassal Şerhi), Tabirname, İnşa, Kur'an-ı Kerim Havassı

Ruhî Efendi'nin divanı ele geçmemiştir, fakat elde edilen şiirleri derlenmiştir. Diğer eserleri torunlarındadır.

2-Haki-i Kadim (1757-1832):

Asıl adı Mehmet Haki'dir. Kendisi Davut-ağaoğullarındandır. Kilis'in edebiyat tarihinde önemli bir yer teşkil eder. Eserlerinde sade bir dil kullanır. Kilis'te birçok

müessesenin tarih taşlarında onun tarih manzûmeleri vardır. Uncu-zade Hasan Efendi'den icazetname almıştır. Hindioğlu Camii Medresesinde tedrisata başlamıştır.

Yazmış olduğu divanı tab' ettirmek için İstanbul'a gitmiş ve orada kalmaya başlamıştır.

3-Şair Meylî (1770-1841):

Nalbant çıraklığından şairliğe yükselmiştir. Hakii Kadîm'den etkilenmiş, kendini okumaya vermişti.

"Şahidî" adlı esere "Meylî Tuhfesi" yazmıştır. Eserin nerede olduğu bilinmemektedir.

4-Sağır Katip (1784-?)

Kilis'in Bölük Mahallesi'nde doğmuş ve küçük yaşta babasını kaybetmiştir. İlköğrenimini mahalle mektebinde bitirdikten sonra kendi kendini yetiştirmeye çalışmıştır. Küçük yaşlarda şöhret bulduğu için Ruhî Efendi tarafından duyulmuştu. Ruhî Efendi ona ilim öğretmiştir. Zamanın birçok ilmini öğrendikten sonra çeşitli görevlerde bulunmuştur. Müftü katipliği, müderrislik ve başmüderrislik yapmıştır. Şiirlerinde **"sağır"** mahlasını kullanır.

Sağırname ve Divan-ı Sağır Katip adlı eserleri vardır, fakat bu eserler kaybolmuştur.[11]

5-Bekir Vahit Efendi (1802-1887):

Nükteli ve cinaslı sözler söylerdi. Hicviyyeler söylemiştir. Büyük Abdurrahman Efendi ve Hacı Sadık Efendi'den dersler aldı. Ulu Cami Medresesi'nde tedrisata başladı. Sağlam bir mantık ve muhakemeye dayanan şiirleri vardır.

Hicve dair şiirlerini sağlığında yırtmıştır. Kalan şiirleri Mektep Kütüphane verilmiş, fakat sonradan kaybolmuştur.

---

[11] bk. Mehmet ALTINAY, *Genç Kilis Gazetesi*, 29. 3. 1956 sayısı

Vesim Efendi tarafından yazılıp düzenlenmiş bir yazmanın varlığından bahsedilmektedir.[12]

6-Şair Fasiha Hanım (1809-1862):

Kilis'in şair ailesinden denilebilir, çünkü Merkupçü Rahmi ve Nutkî onun kardeşleridir. Edebiyat tarihimizde kadın şairlerin yok denecek kadar az olması göz önünde tutulursa onun Kilis için ne denli önemli bir kişi olduğu daha iyi anlaşılır. Onun varlığı Kilisteki edebiyat ve kültür ortamının en önemli kanıtıdır. Zıddî-zadelerden Mehmet efendi'nin kızıdır. ilk tahsilini mahalle mektebinde gördükten sonra dayısı Yavaşça-zade Haşim Efendi'den ders alarak tahsilini tamamladı. Arapça ve Farsça öğrendi. Şiirlerini sade bir dille söylemiştir. Şair Bekir Vahit Efendi ile tanışırdı. Lirik şiirlerinin felsefî şiirleri vardır. Hamamname adlı bir şiiri meşhûrdur.

Fasiha Hanım'ın hazırlamış olduğu şiirler mecmuası daha sonra kaybolmuştur.

7-Müftü Hakî Efendi (1822-1906):

Âlim ve şair olan Hakî Efendi, Bediroğullarından Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk öğrenimini bitirdikten sonra Büyük Abdurrahman Efendi, Hacı Sadık Efendi ve Hacı Hafız Efendi'den ilim tahsil etti. Hem ders verir hem de memurluk yapardı. 1895 yılında Kilis müftüsü oldu ve ömrünün sonuna kadar bu vazifede kaldı. Âlim olarak ün yaptığı için şairlik kudreti ikinci planda kaldı. Şiirlerinde lirizm görülmez. Methiyyeler, tarihler yazmıştır. Gazellerinde klasik Divan Edebiyatı mazmunlarını işlemiştir. Hakî Efendi, Abdullah Sermest'in bir gazeline tahmis yazmıştır. Bu tahmis çalışmamızın Divan Metni bölümünde verilecektir. Bu tahmis Abdullah Sermest'in divanında yer almaktadır.

---

[12] bk. S. BAŞÇILLAR, *Kilisli Divan Şairleri Antolojisi*, KKDD, S.37

Müretteb bir Divan ve Mecelleye dair bir eseri vardır. Bu eserler çocuklarındadır.

8-Merkupçu Rahmi (1824-1894):

Kardeşleri Fasiha Hanım ve Nutkî gibi doğuştan şairdir, fakat onlar kadar tahsil görmemiştir. Divan Edebiyatı'nı çok sever, edebî menkîbelere aşırı bir ilgisi vardı. Hür düşünceli, mizahı seven bir şairdi. Bazı gazellerinde Emrî mahlasını kullandı. Kardeşi Nutkî genç yaşlarda Kilis'ten ayrıldığı için hakkında pek bilgi yoktur. Nutkî'ye ait bir gazeli Kadri Timurtaş Kilis Tarihi adlı eserinde nakletmiştir.

Rahmî'nin birkaç şiiri dışında diğerleri kayıptır.

9-Hacı Abdülnafi Mahir Efendi (1826-1906):

Âlim, nasir ve şair idi. Şairlik kudreti yüksekti. Ağır bir dili vardır. Asrındaki şairleri pek beğenmez tenkit ederdi. Fuzûlî, Bakî ve Nef'î gibi şairleri iyi tedkik etmişti. Bekir Vahit Efendi'den dersler almıştır. Ulu Camii'nin müderrisi, hatibi ve imamı idi.

Bir Divançesi ve Letaifü'l-Emsal adlı darb-ı meseller mecmuası vardır. Bu eserleri basılmamıştır. Şiirlerinde *Mahir* mahlasını kullandı.

10-Yavaşça-zade Mehmet Sezaî Efendi (1829-1896):

Yavaşça-zade Süleyman Efendi'nin oğludur. Ailesinin kökeni Kırım Türklerine dayanmaktadır. Olgun bir kişiliğe sahip olduğu için çevresinde "Ebu'l-Fadl-ı Kemal" şeklinde anılmıştır. Sade üslûbu ve zarif nükteleriyle Kilisli şairler içinde sivrilir. Şairlik kudreti yüksek olduğu halde şiirleri, bir divançeyi dolduracak kadar azdır. Bekir Vahit Efendi'den dersler aldı. Medrese tahsili yaptı, fakat icazet almadan ayrıldı. Adliye katipliği yaptı. 1879 yılında Halep Valisi Hüseyin Cemil Paşa'nın öldürülme olayını İstanbul'dan gelen görevliler çözemeyince bu görevi kendisi almış ve başarıyla sonuçlandırmıştır.

Şiirlerini içeren divanı torunlarındadır. Şiirleri düzenli olarak derlenmemiştir. Bu yüzden çoğu şiirleri kayıptır. Divan geleneğini şiirlerinde sürdürmüş gazel ve kasideler yazmıştır.

11-Şair Zihnî Baba (1834-1891):

Asıl adı Mehmet Nadrat'tır. Sade üsluplu, açık fikirli, lirik bir şairdir. Rakı içer, sarhoşken söylediği şiirleriyle halkı coştururdu, bazen ağlatırdı.

Baytaz-zade Şeyh Abdullah Efendi (Abdullah Sermest)'ye intisap etmiş, muhabbet ve teslimiyet göstermişti. Bu bakımdan şiirlerinde tasavvufun etkisi çoktur. Sarhoş olduğu vakitler Abdullah Sermest'in tekkesine gider, orada Tanrı'nın birliğini ve büyüklüğünü duyar, bu duyguları şiire dökerdi. Rind ve kalender meşrebdir. Bekir Vahit Efendi ve Hattat Hoca'dan bir müddet dersler aldı.

Derviş Efendi adlı yakışıklı bir medrese talebesine aşırı bir alakası olduğu ve buna şiirler de yazdığı bilinmektedir.

Tek eseri olan Divan matbudur. Divanının taş basmalarından biri Ankara Millî Kütüphane'de bulunmaktadır. Baytaz Tekkesi'nin muhtelif yerlerinde hakkedilmiş tarih manzûmeleri vardır.

Abdullah Sermest'in ölümü üzerine çok üzülmüş, kalender ruhu sönmüştü.

12-Abdullah Re'fet Efendi (1838-1905):

Hacı Abdülkadir Ağa'nın oğludur. İlk öğrenimini mahalle mektebinde tamamladı. Bir müddet Bekir Vahit Efendi'den ders aldı. Tarihî mekanlarda yazılı tarih manzumeleri ile birtakım gazelleri vardır. Şiir üslubu olarak Hacı Nafî Efendi'yi taklit etmiştir. Sade üslupla çok kolay şiir yazardı. Kilis dışında memuriyetlerde bulundu. Görevinden dolayı çok şiir yazamadı, ancak emekli olduktan sonra şiirler yazdığı bilinmektedir. Tarih manzumeleri dışındaki şiirleri kayıptır.

13-Hacı Fazıl Efendi (1840-1885):

Kırıkoğullarından Hamit Efendi'nin oğludur. İlk öğrenimini ve rüştiyeyi bitirdikten sonra medrese tahsili gördü. Hattat Hoca, Bekir Vahit Efendi ve Keçik-zade Abdurrahman Efendi'den dersler almıştır. Kör Hüseyin Medresesi'nde ders verdi. Aruzla yazılmış sade şiirleri vardır. Şiirlerinde Fazıl mahlasını kullanmıştır. Sık sık Halep'e gider orada bulunan müderris ve şairlerle dil ve bilim tartışmalarına katılırdı. Ünü Medine'ye kadar gitmişti.

Şiirlerinin dışında "Ma'mûlat Tercemesi" adlı tasavvufa dair bir eseri ile basılmış küçük bir mantık kitabı vardır. Şiirlerinin çoğu kaybolmuştur.

14-Hafız Ahmet Agâh Bey (1851-1926):

İlk öğrenimini bitirdikten sonra hafızlığa çalıştı ve Kur'anı ezberlediği için Hafız ünvanını aldı. Divan Edebiyatı'na bağlı kalmasına rağmen Yeni Edebiyat'a da yabancı kalmamıştır. Bekir Vahit Efendi ve Hacı Abdülnafi Efendi'den sarf, nahiv ve mantık gibi dersler aldı. Hattatlığı vardır. Çeşitli illerde posta müdürlüğü ve müfettişliği yaptı. Şiirlerinde felsefî fikirlere rastlanır. Halep, Sivas, Diyarbakır, Elazığ ve Adana'da posta teşkilatlarında çalıştı.

Şiirlerini içeren mecmûası torunlarındadır.

15-Şair Lütfullah Hazım Efendi (1857-1912):

Sağıroğullarından Lütfullah Hazım'ın oğludur. İlk öğrenimini özel olarak Amasyalı Abdurrahman Hoca'nın yönetimi altında gördü. Daha sonra rüştiyeye başladı ve ilk şiir örneklerini burada vermeye başladı. Şiirlerinde Lütfî mahlasını kullandı. Müftü Hakî Efendi ve Bekir Vahit Efendi'den dersler aldı. Arapça ve Farsça'yı iyi bilirdi. Sadî ve Hafız Şirazî'nin eserlerini çok okurdu. Şiirlerinde Lûtfî mahlasını kullandı. O Kilis şairleri içinde dili ve ölçüyü en iyi kullananlar arasındaydı.

Annesinin ölümünden sonra arzuhalciliğe başladı, çeşitli memurluklarda bulundu.

"Mecmua-i Lütfî" adlı bir divançesi vardır. Şiirleri Abdülhamit Sağıroğlu ve Hasan Şahmaran tarafından derlenerek "Mecmua-i Lütfî" adıyla bastırılmıştır. Bu eserde 39 gazel yer almaktadır.

Yukarıda kısaca tanıttığımız şairler, Abdullah Sermest'in zamanına kadar olan ve zamanındaki şairlerdi. Daha sonraları Muharrem Kemal (1863-1947), Ahmet Muhtar Yavaşça (1875-1939), Hüsnü Efendi (1876-1917), Rıfat Bilge (1874-1953), Hamî (1879-1957), Cezzaroğlu Hacı Ahmet (1887-1968), Mecit Dilmen (1887-1953), Ahmet Rami Atan (1889-1958), Kadri Timurtaş (1891-1964), Mazhar Tokuz (1902-1972), Sait Dilmen (1903-1969) ve Hafız Kamil Kıdeyş (1911-1984) gibi ünlü şairler yaşamıştır.

Abdullah Sermest'in zamanına kadar yaşayan şairlerin şiirleri incelendiğinde onların Divan geleneğini sürdürdüklerini görüyoruz. Genelde aşk, şarap, kadın, hasret, vuslat gibi din dışı konular işlenmiştir. Zaman zaman da Ruhi Efendi'nin iki şiiri gibi toplumsal şiirlere rastlanır. Mizah ve hiciv şiirleri de önemli bir yer tutmaktadır. Tasavvufî şiir denince aklımıza Abdullah Sermest ve Zihnî Baba gelmektedir.

Halk tarzında şiir yazan şairlere rastlayamıyoruz, ancak 1737 kıtlık yılında yazıldığı anlaşılan bir manzûme için Alıcıoğlu isminden bahsedilmektedir.[13]

16-ABDULLAH SERMEST [14]

Tasavvuf, Türk topraklarına, İslâmiyet girdikten ve Irak'ta bu akım güçlenip diğer bölgeleri de etkilemeye başladıktan sonra yayılmıştır. Bu ince görüş ve düşünüş sistemini Türk halkı yadırgamamış, eski geleneklerinden bazılarına yakın yönleri

---

[13] bk. a.g.e. s.5

[14] bk. I. bölüm.

bulunan İslâm dinini seve seve benimsemişler ve yüksek ahlâk kurallarına da uygun düştüğü için ona bağlanmışlardır. Böylece Müslümanlık, Orta Asya'ya girip de Türklerin *hür yaşamalarına* yeni katkılarda bulunup onların zaferlere yönelmelerinde müessir olunca, sofilerin, şeyhlerin teşvik ve telkinleri, yol göstericiliği de önem kazanmıştır. [15]

Türklerin İslâmiyet'i kabûlünden bu tarafa bütün Türk devletlerinde hemen her şehirde cami ile beraber bir tekke ve zaviye görülür.

Türklerdeki şeyh telakkisi bir bakıma Türklerin destan kahramanlarını, yenilmez başbuğlarını hatırlatıyordu. Her iki türlü kahraman da insan üstü güçlere sahipti ve onların ümit ve heyecan verici, yeniden canlandırıcı özellikleri vardı. Dervişler, şeyhler, mürşitler, bu canlandırıcı özellikleriyle İslam dininin ve tasavvufunun ilkelerini yumuşak bir dille telkin ve izah ederek Türklerde kültür değişmelerini sağlıyorlardı.

Eski ozan, şaman ve baksılara nisbetle çok yeni bilgiler ve ülkülerle dolu derviş-şairler, kısa zamanda Türkistan'ın gönlünü kazanmıştır.[16]

Tasavvuf öğretileri Türkleri, nefse hakimiyet, insanlara iyi muamele, kötülüklerden temizlenme, hoşgörü, Tanrı'yı tanıma, öte dünyada hesap verme endişesi, ibadet hassasiyeti gibi yüce hasletlerle vasıflandırıyordu. Türk karakterine çok uygun olan bu hasletleri Türkler çok sevdi. Kendilerine iki dünya saadetini vadeden mürşitlere ata, baba gibi sıcak, candan sıfatlar taktılar. Bunlar arasında Arslan Baba[17], Korkut Ata, Çoban Ata gibi, hatıraları birer mukaddes isim halinde yaşayan simalar vardır.

---

[15] Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, *TKE*, MEGSB, İst. 1988, s.59

[16] N. Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB, İst. 1987, s.276

[17] Menkıbeye göre, Bir gaza gününde Hz. Muhammed'in ashâbı aç kalmış, peygamberden yiyecek istemişlerdi. Peygamber dua etmiş ve Cebrâil, onlara cennetten hurma getirmişlerdi. Hurmalar yenirken bir tanesi yere düşmüş, Cebrâil de: "Bu hurma, sizin Türkistanlı ümmetinizden Ahmed Yesevî'nin kısmetidir." haberini vermişti. Hz.

Gerçek anlamda sûfîliğin en güçlü merkezi Horasan'dır. Burada yetişen şeyhler ve dervişler fikirlerini göçebe Türkler arasında daha rahat yayma imkanı bulurlar. Hele hele Hoca Ahmed Yesevî (ö.H.562) vaaz, nasihat ve irşadıyla İslâm inancını Türkler arasında sağlamlaştırır ve onların mücahede azmini artırır. Sayram Şeyhi İbrahim'in oğlu Ahmed Yesevî, Yesi'de gördüğü ilk tahsilden sonra Buhara'da devrin ünlü âlimlerinden Ebû Yakub Şeyh Yusuf Hamedanî'ye intisap eder. Ahmed Yesevî, kendi tarafından kurulan Yeseviye tarikatı mensuplarına ve halka Şeyhi Yusuf Hamedanî'den aldığı bilgi ve feyzi son derece sade ve basit bir dille anlatmaya muvaffak olur. Onun başarısının en önde gelen sebeplerinden biri, fikirlerini halkın millî nazım şekli olan dörtlüklerle ve yine halkın millî vezni olan hece vezniyle söylemesidir. O, hikmet adını verdiği manzûmelerinde cennet, cehennem, mucizeler, kıssalar, İslâmî menkîbelerle birlikte temizlik, abdest, namaz gibi şeriatın vazgeçilmez yönlerinden; hak ve hakikat yolunun zahmetlerinden bahseder.[18]

Arapça ve Farsça'yı çok iyi bilen Ahmet Yesevî'nin on iki bini kendi muhitinde, doksan dokuz bini de uzak ülkelerde bulunan müridleri ve geleneğe uygun olarak hayatta iken tayin ettiği pek çok halifesi bulunmaktaydı. Bunlar arasında Mansûr Ata, Harizmli Said Ata, Süleyman Hakîm Ata vardır. Ahmet Yesevî, edebî şahsiyetinden ziyade fikrî şahsiyetiyle, tarihî hayatından ziyade menkıbevî hayatıyla Orta Asya Türk dünyasının en büyük ismidir.[19]

Muhammed hemen Arslan Baba'yı çağırmış hurmayı ona vermiş hurmayı ona vermesini emretmişti. Hz. peygamberin duasıyla Arslan Baba asırlarca yaşamış, sonunda Türkistan'a gelerek yetim Ahmed'i bulmuştu. Arslan Baba çocuğu bulunca küçük Ahmed ona: " Baba emânetiniz hani, nerede." diye sorunca Arslan Baba şaşırmış. Arslan Baba uzun müddet Ahmed Yesevî'nin mürşidi oldu. b.k. , Prof. Dr. Fuad Köprülü, *TEİM*, DİBY, Ankara, 1981, s.28 ve N. Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB, İst. 1987, s.276-277

[18] Doç. Dr. A. Kırkkılıç, *Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf*, Timaş Yay. İst. 1996, s.73-74

[19] TDV *İslam Ansiklopedisi*, İst. 1989, c.2, s.161

XIII. asırda Anadolu'da tasavvuf akımları gelişmiş, ve geniş ölçüde tesirli olmuştur. Mevlâna Celâleddin Rumî gibi Anadolu erenleri ilim ve şiir yolu ile Türk insanını asırlarca eğitmişler, daha da ötesi halka mal olmuşlardır. Bu asırda, sadece Türk edebiyatına değil Arap ve Fars edebiyatlarına, hatta yenilerde dünya fikir tarihine ve edebiyatına tesir eden ve etmeye devam edecek olan Yunus Emre yetişmiştir. O, Yesevî'den daha ileri giderek şeriat öğretileri yerine daha ağır olan fenafillah gibi konulara değindi. Büyük mutasavvıf Yunus, tasavvufun en karışık umdelerini arı şiirleriyle basit bir dille halka anlattı ve ezberletti. O, hikmet gibi şiirler söyledi ve ilâhî tarzının kurucusu oldu.

Şeyhler, dervişler, sôfîler, halkın hocaları, eğiticileri olmuş, tekkelerde bir nevi halk okulu, tasavvuf erbabının kulüpleri olmuştur, denebilir.[20]

Anadolu'da tasavvufun kısa bir sürede yaygınlaşmasını sağlayan faktörlerden biri de Türklerin Moğol istila ve zulümlerinden sonra siyasî, iktisadî, maddî ve manevî boşluğa ve kargaşaya düşmeleriydi. Tasavvuf, böyle bir dönemde dünyanın faniliğini anlatarak insanımızı sabırla olgunlaştırıp kemale erdirmeye çalışıyordu. İnsanımız, içinde bulunduğu güç şartlardan dolayı içinde oluşan boşluğu, ümitsizliği Horasan Erenleri'nin, Rum Abdalları'nın, Anadolu Erenleri'nin sunduğu aşk şarabıyla dolduruyordu. Aslında Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı, din ve tasavvuf öğretilerini sunan bir araç olmuştur. İlahiler, destanlar, menkîbeler, nefesler, devriyeler, hikmetler, gazeller, kasideler mutasavvıfın elinde bir eğitim vasıtasıydı. İslâmı böyle sunan mürşid, elbette Türk'ün kalbinde daha fazla yer edinecekti.

Abdullah Sermest, Türk'ün öz kültürünü Orta Asya'dan Ahmed Yesevî, Yunus Emre, Kaygusuz Abdal, Hacı Bayram Velî, Eşref-i Rûmî, Fuzûlî, Âşık Ömer, Gevherî, Seyranî vb.'den

---

[20] Prof. Dr. A. Karahan, *TKE*, MEGSB, İst. 1998, s.60

itibaren 19. yüzyıla getiren halkanın önemli şahsiyetlerinden biridir. Onun sarhoş bir şairi bile tekkesine alması ona feyiz vermesi, bize Mevlana'nın "Ne olursan ol, yine gel" sözünü çağrıştırmaktadır. Abdullah Sermest, bir sonraki bölümde bütün yönleriyle tanıtılacağı için şimdilik bu kadarıyla yetiniyoruz.

XIX. yüzyıl Tekke Edebiyatı'nın gerçek anlamda son dönemidir. Bu dönemdeki şairlerin başlıcaları şunlardır:

"Encümen-i Şuara topluluğunu meydana getiren şairlerden Leskofçalı Galip (1828-1867), Hersekli Arif Hikmet Bey ((1839-1903), Yenişehirli Avnî (1826-1883), Osman Şems Efendi (1813-1893), Keçecizade İzzet Molla (1775-1829), Nazif Dede (1794-1861), Kazım Paşa (1821-1889), Eşref Paşa (1819-1894), Agah Paşa (?-1906), Kuddusî (1760-1848), Sivaslı Sûzî (1765-1830), Mehmed Ali Hilmi Dede (1842-1907), Edib Harabî Dede(1853-1918)..."[21]

---

[21] bk. *BTK*, İst. 1989, Ötüken-Söğüt Yay. C.9, S. 195

I. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST 'İN HAYATI ve ESERLERİ

HAYATI:

A) Menkabevî Hayatı

Abdullah Sermest'in menkabevî hayatı hakkında geniş bilgilere ulaşılamadı. Torunları tarafından aktarılan bazı menkîbeler onun hayatı ve karakteriyle ilgili önemli ipuçları niteliğindedir.

1-Bombay Seyahati

Abdullah Sermest Kilis'e dönmek için şeyhi, Muhammed Can-ı Efgânî'den izin isteyince , şeyhi ona : "Bir Bağdat'ı gör, gel hele." der. Abdullah Sermest Bağdat'a gider, gezer tekrar şeyhinin huzuruna gelir. Şeyhi : "Bağdat'ı gördün mü?" der, Abdullah Efendi de :"Belî gördüm." der. Şeyhi: "Öyleyse bir de Bombay'ı gör, gel." der. Abdullah hiç itiraz etmeden Bombay'a gitmek için Hindistan yollarına düşer.

Bombaya giden Abdullah orada ilginç şeyler yaşar. Bombay'da gezerken yolu bir Budist tapınağına rastlar. Tapınağa girer, bir de ne görsün karşısında daha önce birlikte olduğu Müslüman âlim arkadaşı Budistlerle birlikte ibadet ediyor, onlara vaaz u nasihat ediyor. Çok şaşıran Abdullah: " Nasıl olur da bir Müslüman, Budist tapınağında ibadet eder, onlara vaaz verir." diye düşünür. Abdullah Efendi hiç sesini çıkarmadan, geçer bir köşeye oturur. Tapınaktaki dinî merasim bittikten sonra kendisini gören arkadaşı, Abdulah Efendi'nin yanına gelir Selam verdikten sonra: "Hoş geldin," der. Daha sonra da Abdullah Efendi'ye hitaben: " Sen göreceğini gördün, artık geldiğin yere dönebilirsin, görüyorsun ki Allah'a giden yolar çoktur." der.

Abdullah Sermest, Mekke'ye, şeyhinin yanına, döner; şeyhi Muhammed Can ona memleketine gitmesini, orada tebliğ ve irşad faaliyetlerinde bulunmasını emreder. Abdullah Sermest böylece memleketi olan Kilis'e döner ve tarikatını kurar.

2- Cübbe Hadisesi

Bir bayram günü Abdullah Sermest'in yanına Hocazade Abdullah Enverî de gelmiştir. Beraber tekkede konuşurlarken içeriye yalın ayak, sırtında yamalı bir gömlekle yoksul bir kişi girer, bayramlaşır. Bu sırada Abdullah Sermest, Abdullah Enverî'nin kuağına fısıldar: " Üşüyor yazık, şu adama cübbeni ver." Abdullah Sermest'in sırtında pahalı bir cübbe, Abdullah Enverî'nin sırtında da yeni aldığı bayramlık cübbesi vardır. Abdullah Enverî cübbesini vermek istemez, Abdullah Sermest'e "Sen ver" der. Şeyh Abdullah hiç tereddütsüz cübbesini çıkarır yoksula verir.

Pahalı cübbeyi Abdullah Sermest'ten alan yoksul kişi yolda giderken: "Ulan senin gibi bir adamın böyle pahalı bir cübbe neyine, git şunu pazarda sat, ucuz bir cübbe al, geri kalan parayla da başka ihtiyaçlarını karşıla." şekinde düşünür. Yoksul kişi pazara gider, kasabanın ileri gelenlerinden zengin bir adama cübbeyi satar. Meğer cübbeyi satın alan bu adam "Şeyhin huzuruna bayramlaşmaya giderken elim boş gitmeyeyim." diye düşünüp almıştır.

Abdullah Sermest, Abdullah Enverî ile sohbet ederken içeriye elinde cübbeyle zengin adam girer. Kendi cübbesinin geri gediğini gören Şeyh Abdullah Sermest Abdullah Enverî'ye bakıp gülümser. Abdullah Enverî de hiç bozuntuya vermeden: "Ne gülüyorsun, benim cübbeyi versem geriye gelmezdi ki" der.

3- Tanrı'ya Yakınlığı

Abdullah Sermest, zamanın katı tutumlu, dar kafalı din adamları tarafından sürekli tenkit edilirdi. Şeyh Hazretlerinin inceliğini düşünemezlerdi. Bunlardan bir kısmı birgün Hocazade

Abdullah Enverî'nin yolunu çevirirler, derler ki: " Ey hocaefendi, siz ki şöhretiyle meşhur, uzaklardan gelen talebelere ders okutan, mantıkçı, şeyhülislamlığa aday bir âlimsiniz, bu adamın (Abdullah Sermest'i kasdederek) yanına niçin gidiyorsunuz, bu adamda ne buluyorsunuz."

Abdullah Enverî onlara şu karşılığı verir:

– Ben ne kadar da âlim olsam benim ilmim onun yanında birşey ifade etmez, zira şifre onun elinde, öbür tarafla o irtibatlı.

4- Müziğe Olan Yakınlığı

Abdullah Sermest, arkasından kendisine çalgıcı, sarhoş diyen katı tutumlu din adamlarını bir gün yemeğe davet eder. onlara zengin bir sofra hazırlar. Yenilir, içilir; ziyafetten sonra Şeyh Abdullah, saz takımını çağırır. Müzik dinlemeyi günah sayan bazı din adamları, ayrılmak için şeyh Abdullah Sermest'ten izin isterler. Şeyh, onlara izin vermez, zorla çıkmak isteyenler için de kapıya iri yarı güçlü adamlar koydurur. Onlar dışarı çıkmak isteyenleri bırakmazlar.

Abdullah Sermest misafirlerine hitaben: "Yemeği yediniz, müziği de dinlemeniz gerekir" der. Hocalar ister istemez otururlar. Müzik başlar, ortalığı hoş nağmeler kaplar. Hocalar kendinden geçmeye başlar.

Müzik faslı bittikten sonra Abdullah Sermest hocalara "Günah mı bu." diye sorar, hocalar hiç cevap veremezler.

5- Evlenmesi

Abdullah Sermest, şeyhi Muhammed Can'dan izin alıp memleketi olan Kilis'e dönerken kasabaya girmeden önce bir kuyudan su içmek istemiş. Kuyunun yanına gitmiş, orada bir kız testisine su dolduruyormuş. Kızdan içmek için su ister, ama kızdan da bir güzel azar işitir. Kız: "İşim var veremem." demiştir.

Abdullah Sermest Kilis'e girer, Kilis'te kimsesi olmadığı için Şeyh Muhammed Ziyaretine yerleşir. Onu görenler, yanına gidenler, ona yemek götürenler olur. İlmiyle ve takvasıyla şöhreti kısa sürede tüm Kilis'te duyulur. Kasabanın ileri gelenleri onun ziyarette yatıp kalkmasını arzu etmedikleri için ona halkın da katılımıyla bir tekke yaparlar. Şeyh Abdullah, tekkeye yerleşir, şeyhinin emrini yerine getirir, halka tasavvufî telkinlerde bulunur. Bir süre sonra da Kilis'in ileri gelenleri, halen bekar olan Şeyh Abdullah'ı evlendirmek isterler.

Bir gün Abdullah Sermest Keçik-zade Hacı Ömer Ağa'nın evine yemeğe davet edilir. Çeşitli konular görüşülürken söz dönüp dolaşıp evlenmeye getirilir. Şeyh Abdullah'ın artık bir yuva kurması gerektiği söylenir. Şeyh Abdullah'ın kendi yakınlarından bir büyüğü olmadığı için adet üzere kendisine önderlik edip baş göz etmek istediklerini belirtirler, hatta Hacı Ömer Ağa isterse kendi kızlarından birini de verebileceğini söyler.

Hacı Ömer Ağa, üç kızını da Şeyh Abdullah Sermest'in karşısına çıkarır. Hangisini isterse onunla evlenebileceğini söyler. Abdullah Sermest, ortada duran Zahide'yi ister. Zahide, Şeyh Abdullah Kilis'e girerken ona su vermeyen kızdır.

Abdullah Sermest Zahide'yle evlenir, ama Zahide'yi isteyen iri yarı külhanbeyinden korunmak için bir süre yanında koruma gezdirmek zorunda kalır.

Abdullah sermest Efendi ömrü boyunca Zahide Hanım'dan su başında gördüğü çıkışlara benzer çıkışlar gördü ve bu çıkışlarından dolayı da ondan hep hoşlandı.

B) Tarihî Hayatı

1- Ailesi

Babası, Mehmed Tazebay Efendi; annesi Çekmeceli Hoca'nın torunudur. Babası, Çekmeceli Camii'nde müderrislik

yapardı. Muhammed Tazebay Efendi'nin babası Mustafa Ağa; Mustafa Ağa'nın babası da Süleyman Akif'tir.

Tazebay ailesinin kökeni ile ilgili, görüşlerine başvurduğumuz Abdullah Sermest'in torunlarından Dr. Uygur Tazebay'a göre soy, bugün Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan Doğu Türkistan Özerk Uygur Bölgesi'nin başşehri Urumçi'nin güneydoğusunda, Urumçi'ye 200 km. mesafede bulunan Turfan şehri ve civarında 14-15. yüzyıllarda yaşamış Tümenbay aşiretine dayanmaktadır.

Tümenbay ve Tomanbay aşiretlerinden Tümenbay ailesi nüfusça çoğalınca bu aileden ayrılanların başına genç bir Uygur, reis olarak geçmiştir. Bu aileye "genç reis" anlamında TAZEBAY denilmiştir. Öztürkçe'de "taze" yerine "taza" kelimesi kullanılmaktadır. "bay" ise iki anlamda kullanılırdı. Biri, "reis, başkan" anlamında, diğeri "zengin" anlamındadır. Tazebay Ailesi meydana geldikten sonra 16. yüzyıl ortalarında aileden bir grup Turfan'dan Kırgızistan, Özbekistan, Kazakistan, Azerbaycan ve Tükmenistan'a göç etmiş buralarda yaşamaya devam etmiştir. Buralarda bu ailenin devamı halen yaşamaktadır.

Bugün Doğu Türkistan Özerk Uygur Bölgesi'nin çeşitli kentlerinde yaşayan Tazebay ailesi fertleri TAZABAY soyadını taşımaktadırlar. Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan'da yaşayanlar ise Sovyetler Birliği tesirinde kalarak TAZABEYAVA (Tazebay kızı) veya TAZABAYOF (Tazebay oğlu) şeklinde soyadlarını kullanmaktadırlar.[22]

---

[22] Örneğin, şu anda Kırgızistan Cumhuriyeti Endüstri Bakan Yardımcısı da *TAZABAY* soyadını taşımaktadır: "Marat Madigerovitch *TAZABEKOV*". Görüldüğü gibi bu zatın soyadı *TAZABEK* yani *TAZABEY*'dir, ancak kelimenin sonuna bazen "of" bazen de "ov" getirilerek "oğlu" anlamında kullanılmaktadır.

Asya Türk Cumhuriyetlerinden ülkemize yüksek eğitim için gelen öğrenciler arasında aslen Uygur olan Kazak vatandaşı "Gülnara *TAZABAYEVA*" da *TAZEBAY* ailesinden olup bu soyadı *TAZABEYAVA* olarak taşımaktadır. (bk. Ankara Üniversitesi

Azerbaycan'da, Kafkaslar'da ve hatta Kars'ta erkek ismi olarak TAZEBAY adlarına da rastlanmaktadır. Gerek İran (Tahran)'ın, güneybatısındaki "Şablak (Mahabat)" şehrinde, gerekse Irak (Bağdat)'ın kuzeydoğusundaki Süleymaniye şehrinde de halen TAZEBAY soyadını kullanan ailelere rastlanmaktadır. Abdullah Sermest'in oğlu Merhum Şeyh Mehmet Vakıf Tazebay Şablak (Mahabat) kentinde yaşayan Tazebay ailesinin reisi durumunda bulunan, o tarihte 90 yaşlarında bulunan Efrûsiyet Bey adlı bir zatla mektuplaştığını torunu Dr. Uygur TAZEBAY'a 1960 yılının başında Ankara'ya geldiklerinde nakletmiş ve ses bandıyla da bu konuşma tespit edilmiştir.

Süleyman Akif, 18. yüzyılın ikinci yarısında Taşkent'ten Tazebay aşiretinden ayrılıp tahminen 18. yüzyılın II. yarısında Irak üzerinden Kilis'e gelmiş ve kasabanın güneybatı ucundaki harman yerine çadırlarını kurmuştur. Tazebay aşireti Taşkent'te devecilikle uğraşan bir aşiretti. Süleyman Akif Çekmeceli Camii'nin yanında evini yaptırarak ailesini yerleştirmiş ve o camiide hocalığa ve tedrisata başlamıştır.

Süleyman Akif ve Mustafa Efendi beraber hacca giderler, bir daha geri gelmezler. Akıbetleri hakkında bilgi alınamamıştır. Hoca Mehmed Efendi tahsilini devam ettirmek için Kilis'te kalır. Kilis'te Çekmeceli-zadelerden bir kızla evlenir. Abdullah Sermest bu evlilikten doğar. Hoca Mehmed Efendi hacca gider ve o da dönmez, bir süre sonra da hanımı vefaat eder.

2- Doğum Tarihi ve Yaşadığı Devir

Abdullah Sermest, 1819 (H.1235) yılında Kilis'te doğdu. Ailenin tek çocuğu olan Abdullah küçük yaşlarda hem öksüz he de yetim kalmış macera dolu, çileli, fakat başarılarla dolu bir hayata başlamıştı. 6 yaşında babası Hoca Mehmed Efendi'yi bir süre sonra da annesini kaybetti. Bu sıralarda Oylum Köyü'nden babası

Tömer Dil Merkezi yayınlarından *"Asya Türk Cumhuriyetlerinden Gelen Öğrencilerin 1. Sertifika Sınav Sonuçları Kitabı"* tarih 29. 1. 1993 sayfa 112)

Hoca Mehmed Efendi'nin derslerine devam edenlerden birisi Abdullah'ın kimsesiz kaldığını görünce onu köyüne götürür. Küçük Abdullah 7-8 yaşına kadar babasının köydeki talebeleriyle düşüp kalkar ve tahsilini ilerletebilmek için Kilis'e gidip gelmeye başlar. Okumaya ve öğrenmeye karşı hırslı olan bu kabiliyetli çocuğa Akçurun Camii müderrisi Hacı Hafız Efendi ders verdi. Kilis'teki öğrenim hayatı 17-18 yaşlarına kadar devam etti. Çok çalışkan ve zeki olan Abdullah ne yazık ki Mısır Hidivi Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın onu zorla askere alması sebebiyle öğrenimini yarıda bıraktı.

1831 yılında Kilis'i işgal eden ibrahim Paşa, kasabanın batısında, şimdiki Kurtağa Caddesi üzerinde büyük bir kışla yaptırdı. İbrahim Paşa Kilis'e trahom hastalığını ve zulmü getirdi. Kışlanın yapımında halkı zorla bedava çalıştırdı. Mısırlı İbrahim Paşa, Osmanlı İmparatorluğu askerleriyle karşılaşmış ordusu darmadağın olmuştu, bunun üzerine Kilis'e dönmüş ordusuna asker toplamaya başlamıştı. Sadece gençleri değil, eli ayağı tutan, askerlik yapabilecek kim varsa hepsini topluyordu. askerlik süresi süresizdi ve kaçmak isteyenler ölümle cezalandırılıyordu.

Bir rivayete göre[23], İbrahim Paşa bir gün kışlanın önünde davul zurna çaldırıyor. Sesi duyan Kilis halkı kışlanın önüne toplanıyor. Gelenlerin hepsini kışlanın içine alıyorlar. Kışla doluyor, Paşa'nın askerleri kışlayı sarıyor. Askerliğe elverişli olmayanları dışarı çıkarıyorlar. Geriye kalanları da Mısır'ın başkenti Kahire'ye götürüyorlar. [24]

---

[23] Abdullah Sermest'in torunu Hüsâmettin Tâzebay

[24] Hüsamettin Tâzebay'dan dinlediğimiz şu hikâye kayda değerdir: Bir kadının kocasını, oğlunu ve kardeşini İbrâhim Paşa askere alınca kimsesiz kalan kadın isyan etmiş ve paşanın huzuruna çıkmıştı. Paşaya kimsesiz kaldığını ifâde etmiş, paşa da hangisini istiyorsa onu vereceğini, askere götürmeyeceğini söylemiş. Kadın tarihe geçecek şu sözleri söylemiş: **" Koca istersen elde var, çocuk istersen belde var, bana kardeşimi verin o hiç bir yerde bulunmaz."** der. Bu sözler İ. Paşa'nın çok hoşuna gitmiş ve kadının , askere aldığı üç yakınını da askere almaktan vazgeçti.

İbrahim Paşa'nın Kahire'ye götürdüğü asker adayları içinde 17-18 yaşlarında olan Abdullah da vardır. 1836 yılında Kahire'ye gönderilen Abdullah'ın kaç sene askerlik yaptığı tam bilinmiyor. Abdullah Sermest, Mısır'da iken Fransız **Kölit Efendi**'den tıp ilmini öğrendi. Bu arada hattatlık ve hakkaklık öğrendi. İyi bir hakkak ve hattat oldu. Kıymetli akik ve yakut taşlarını oymakta mahareti vardı. Mısırda iken bu üç sanat sayesinde müreffeh bir hayat yaşadı. Mısırda ne kadar kaldığı bilinmiyor, ama torunu H. Tazebay'a göre en az 10 yıl kalmış olmalı, çünkü bu ilimler ancak bu kadar zamanda bütün yönleriyle öğrenilir. Ayrıca bu on yıl boyunca askerlik yaptı mı bunu da bilemiyoruz, muhtemelen askerliğin kısa sürmüş olması gerekiyor, çünkü bu ilimleri askerlik yaparak öğrenemez ve bu işten kolayca para kazanamaz.

Henüz tasavvufa dair hiçbir fikri ve tahsili olmayan genç hakkak Abdullah bir gün Mısır çarşısında üç dört nüfustan ibaret fakir bir ailenin dilenmekte olduğunu gördü. Bu fakir aile hangi dükkana baş vursa kovuluyor, hiçbir yardım görmüyordu. Bu vaziyet Abdullah Efendi'nin rikkat ve merhametini celbetti. O fakir ailenin perişan ve pejmürde kıyafeti yüreğini sızlattı, hemen o ailenin önüne düşerek cebinde bulunan 5 altın kadar parasını sarf ile bunların elbise, yemek vesair ihtiyaçlarını temin etti. Bu hadiseden sonra gördüğü işaret üzerine Mekke'ye gitti. [25]

Abdullah Efendi rüyasında Peygamber Efendimizi gördü. Peygamber Efendimiz ona Mekke-i Mükerremeye gitmesini söyledi.[26]

Abdullah Efendi rüyasında aldığı işaretle, Kahire'deki işlerini halleder ve Mekke yollarına düşer. Mekke'ye vardığında rüyasında gördüğü Afganlı **Muhammed Can** Hazretleri'yle karşılaşır ve ona intisap eder. 12 sene şeyhinin rahle-i tedrisatında diz çöküp ders alır, çilesini doldurur.

---

[25] Avukat Kilisli Kadri Timurtaş, *Kilis Tarihi*, ist. 1932, s.213

[26] *Evliyâlar Ansiklopedisi*, T. Gazetesi Yayınları, İst. 1992, c. 3

Abdullah Sermest, Şeyhi Muhammed Can'ın vasıtasıyla **Abdullah-ı Dehlevî**'nin rûhaniyetinden istifade etti. [27]

Amelî ve nazarî tasavvuf tahsilinden sonra şeyhi kendisine icazetname verir ve post-nişin olarak Kilis'e gönderir. Abdullah Sermest Efendi şeyhinden icazet alınca tahminen 1858 yılında Muhammed Can'ın sakası olan Saka Ali Baba[28] ile beraber Kilis'e döndü ve o güne kadar aldığı eğitimiyle özellikle tasavvufî alanda halkı irşada başladı. Kilis'te önce Şeyh Muhammed Bedevî Ziyareti'ne yerleştiler. Ziyaretine gelip gidenler oldu. Onu daha önce tanıyanlar karşılarında çok farklı bir Abdullah bulmuşlardı. Artık karşılarında âlim, fazıl, hoşsohbet, mütevazi bir muhterem vardı. Abdullah Efendi artık 40 yaşlarındaydı, kasabanın ileri gelenleri ona bilgisi ve kültüründen daha fazla yararlanmak için Çekmeceli-zade Camii'nin karşısına bir tekke inşaa ettiler. Tekkesine de kavuşan ve şeyhi tarafından post-nişin olarak vazifelendirilen Abdullah artık tarikatını kurmuş ve Şeyh Hacı Abdullah Sermest-i Velî olmuştur. Bu tekke halen sapasağlam ayaktadır.[29]

---

[27] a.g.e

[28] Bu muhterem şahıs Şeyh Abdullah Sermest'e de hizmet etmiştir. Kabri Baytazoğlu Tekkesi'nde türbe içindedir, ayrıca İ. Hakkı Konyalı'nın *AKKT* adlı eserinin 524. sahifesinde Mekke'den meşhur Hoca Tahsin Efendi ile ders arkadaşı olduğunu onun da İstanbul'a gittiğini yazmaktadır.

[29] 1. 8. 1997 Cuma günü tekkedeydim tekke sapasağlam ayaktaydı ve gelip gidenler şeyh *Abdullah Sermest* ve oğlu *Şeyh Mehmet Vakıf* Hazretlerinin türbesini ziyaret için adeta yarış halindeydiler. Ziyaretçiler sadece Kilis'ten değil Türkiye'nin çeşitli yerlerinden özellikle Kahramanmaraş, Gaziantep gibi civar illerdendi. Ziyarete gelenler ekmek ve yemek getiriyorlar, aç olan insanlara ve fakirlere gelen bu yemeklerden sofra hazırlanıyor ve nasipleniyorlar. Tekkede kediler bile nasibini alıyor, çünkü ziyaretçiler bunu bile ihmal etmiyorlar. Karınlarını doyuran fakirler, tekkeden ayrılırken çoluk çocuğuna götürmek için yiyecek paketleri yaptırıyor, onlara da götürüyorlardı. Tekkedeki hatim-hânede yatak, yorgan, çarşaf hasılı yatmak için her şey vardı, yatıya gelen ziyaretçiler orada geceleyebilirlerdi. Kadınlar için ise yatabilecekleri ayrı odalar tahsis edilmişti. Yetkililer bu geleneğin çok eskilerden tekkenin kurulduğu günden bu güne uzandığını ve gelecekte de devam edeceğini söylediler. (Abdullah ŞAHİN)

Şeyh Abdullah Sermest, Keçikzade Hacı Ömer Ağa'nın kızı Zahide Hanım'la evlendi. Bu evlilikten Mustafa Vakıf, Mehmet Vakıf, Süleyman Akif isimli oğulları ile Şehnebat isimli bir kızı dünyaya geldi.

Şeyh Abdullah Baytazzade Tekkesi'nde ömrünün sonuna kadar dinî ve tasavvufî irşat yaptı, feyzinden yüzlerce insan faydalandı. Zamanın şeyhülislamlığa aday olan ünlü âlimi Hoca-zadelerden Abdullah Enverî Efendi bile onun tekkesinde tasavvufî terbiyesini aldı.

Abdullah Sermest Kilis ve civarında çok geniş bir etki alanı buldu. Bilgisi, üstün kişiliği ve yardımseverliği sayesinde her yerde, herkesten saygı gördü. Bağnaz ve katı görüşlü softalarla savaştı.[30] Kilislileri madde ve mana ilimleriyle cihazlandırdı. Kazdığı akik ve yakut taşlarından sağladığı kazançla tekkenişinlerin masraflarını da karşılıyordu. Hatem-i Tayyi (Tayyi Kabilesine mensub ve cömertliğiyle meşhur olan "İbnü Abdillah Bin Sa'd"ın lakabı) gibi cömertti. Tekkesine gelen ve konan herkesi bir hediye ile sevindirmeyi ihmal etmezdi. Bir sene Kilis'te kıtlık olmuştu, Şeyh Abdullah Efendi başka yerlerden develerle zahire getirterek fakirlere dağıtmıştı.[31]

Abdullah Sermest, doğumundan 18 yaşlarına kadar II. Mahmut'un saltanatı zamanında, Osmanlı idaresinde yaşadı. Askerlik ve ilim öğrenme vesilesiyle yaklaşık 24 yıl Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrı kaldı. Bu sebeple Osmanlı'nın hızla çöktüğü bir devirde kendisini ülke dışında ilme ve tasavvufa veren bir kişinin Osmanlıdaki karışıklıklardan ve siyasî olaylardan etkilenmesi çok zordur. Aşağıda vereceğimiz tarihî bilgiler şairimizin dolaştığı yerlere göre kronolojik bir sıraya dayanacaktır.

Abdullah Sermest doğduğunda dönemin padişahı II. Mahmut'tur. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki

---

[30] S. Başçıllar, *Kilisli Dîvan Şâirleri Antolojisi*, KKDD Yay., İst.

[31] İbrahim Hakkı Konyalı, *AKKT*, İst. 1968, s.524

otoritesi giderek bozulmaktadır. II. Mahmut bu siyasî karışıklıklar içerisinde birtakım ıslahatlar yaparak Osmanlının gerilemesini önlemeye çalışmaktadır.

A. Sermest'in 1836 yılında Mısır'a gönderildiğini yukarıda zikretmiştik. Bu dönemlerde Mısır'ın durumu ise şöyledir:

1833'teki Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanı Kütahya ve Hünkar İskelesi Anlaşması'ndan sonra kısmen çözümlenmiştir, fakat bu çözümden ne Mısır ne de Osmanlı memnun kalmıştır. Mısır 1833'ten 1839 yılına kadar yanına Fransa'nın desteğini alarak hızla bir gelişme sürecine girmiştir. işte Abdullah Sermest Mısır'ın Fransa ile ilişkilerinin iyi olduğu bir dönemde Mısır'a gelmiştir. Mısır'ın, Fransa'nın yanında yer almasına tepki gösteren İngiltere'nin teşviki ile Osmanlı, 1839'da tekrar Mısır'a savaş ilan etmiştir, fakat yine mağlup olmuştur. Bunun üzerine İngiltere Mısır meselesini uluslararası platforma taşıyarak 1840 Londra Mütarekesi ile Mısır sorununu çözümlemiştir. Bu çözüme göre Kavalalı Mehmet Ali Paşa ve oğullarına sadece Mısır Valiliği verilecek ve Mısır'ın Osmanlı ile olan özerk durumu devam edecek ve Mısır vergi verecektir. Osmanlı Devleti'nde 1839'da Mısır sorunu devam ederken II. Mahmut'un yerine Abdülmecid padişah olmuş ve yeni padişah ilk iş olarak Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir.

Abdullah Sermest'in Mekke'ye gittiği 1846 yıllarında, Hicaz Osmanlı'ya bağlı bir eyalettir. Mısır isyanı sırasında Cidde valiliğinde bulunan Kavalalı'nın oğlu İbrahim Paşa bölgeye hakimdir, Mısır'ın etki sahası içindedir.

1847- 1859 yılları arasında Osmanlı, Rusya dışındaki Avrupalı devletler ile iyi ilişkiler içerisindedir. 1853-1856 yılları arasındaki Kırım savaşında Osmanlı-İngiliz-Fransız ittifakı sonucu Rusya mağlup edilmiştir. 1856 Paris Antlaşması ile Osmanlı ilk kez Avrupa devleti sayılmış ve toprak bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisi altına alınmıştır. Bu, Osmanlı'nın giderek güçsüzleştiğini gösterir. 1856'da ilan edilen Islahat

Fermanı ile Osmanlı'daki azınlıklar Müslüman halktan daha fazla hakka sahip olmuştur.

Şairimiz tahminî 1858 yılında Kilis'e gelmişti. 1861'de Abdülmecid'in ölümü üzerine Abdülaziz tahta geçmiştir. Bu dönemde, Genç Osmanlıların Meşrûtiyet için yaptıkları mücadele giderek artmıştır. Nitekim 1876'da Meşrûtiyet'in ilanı sözünü veren II. Abdülhamit tahta geçirilmiştir. Meşrûtiyet ilan edilerek Kanûn-ı Esasî kabul edilmiş ve meclis açılmıştır, fakat 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında meclisin ülke aleyhine çalıştığını iddia eden II. Abdülhamit, meclisi kapatmıştır. Bu dönemden sonra sıkı bir istibdat başlayacaktır. 1880 yılında hayata veda eden Abdullah Sermest Hazretleri Abdülhamit devrini çok az yaşamıştır.

3-Yetişmesi

Abdullah Sermest yukarıda da belirtildiği gibi 18 yaşlarına kadar Kilis'te kalmış ilk öğrenimini bitirdikten sonra Hacı Hafız Efendi'den ilim tahsil etmiş. Babası müderris olmasına rağmen kendisi küçük yaşta iken vefaat ettiği için ondan ilim tahsil edememiştir. Askerlik vesilesiyle Mısır'ın başkenti Kahire'ye gitmiş orada da tıp, hakkaklık ve hattatlık ilimlerini öğrenmiş. Bu arada Arapçasını ve Farsçasını bir hayli ilerletmiş bulunuyordu. Arapça ve Farsça'yı bu dillerde şiir yazacak kadar iyi biliyordu. Divan metni bölümünde bu şiirlere yer vereceğiz. ilm-i kıraat'ta da söz sahibi idi.

Mısır'dan ayrılıp Mekke'ye gittiğinde Şeyhi Afganlı Muhammed Can Hazretleri'nin rahle-i tedrisatında bulunmuş, tasavvuf eğitimini onda tamamlamıştır. 12 yıl şeyhinin yanında kalıp kemalâta erince icazetnamesini almış ve memleketi olan Kilis'e dönerek aldığı zahirî ve batınî ilimleri ve 40-41 yıllık kültürel birikimini başkalarına aktarmak için ömrünün sonuna kadar çalışmıştır.

4- Silsilesi ve Oğlu Mehmet Vakıf Efendi

Elimizde bulunan, asıl nüsha olarak kullandığımız divanın sonunda "silsile-i şerîfe" yazılmıştır. Bu silsilenin Zihnî Baba'nın Divanı'nda da bulunduğunu biliyoruz. Abdullah Sermest'in bağlı bulunduğu tasavvuf cereyanını tespit edebilmek için tarikat silsilesi bizim için önemlidir.

Silsile-i Şerîfe

1
Hazret-i Muhammed (r.a.)
2
Hazret-i Ebûbekir- Sıddîk (r.a.)
3
Selman Farisî
4
Kasım İbn-i Muhammed
5
İmam Ca'fer
6
Bayezid-i Bestamî
7
Ebû Hasan Harkani
8
Ebû Kasım Cürcanî
9
Ali Feramedî
10
Yusuf Hamedanî
11
Abdülhalik Gücdüvani
12
Arif Rivgerî
13
Mahmud İncir Fagnevi
14
Ali Ramitenî
15
Muhammed Baba Semmasî
16
Seyyid Emir Külâl
17
Bahaeddin Nakşbend

18
Muhammed Alâeddin Attar
19
Mevlâna Ya'kub Çerhî
20
Ubeydullah Ahrar-ı Taşkendî
21
Muhammed Zahid
22
Derviş Muhammed
23
Muhammed Hacegî Emkenegî
24
Muhammed Bakî Billah
25
İmam Rabbanî
26
Muhammed Ma'sum
27
Şeyh Seyfeddin

28
Hafız Muhsin
29
Muhammed Bedvanî
30
(Şemseddin) Habibullah Mazhar
31
Abdullah Dehlevî[32]
32
Muhammed Can
33
Abdullah Sermest
34
Ali Akif Ayntabî[33]
35
Ahmed Hamdi Elbistanî[34]

---

[32] Diğer nakşî silsilelerinden burada ayrılır. Abdullah Dehlevî'den sonra Mevlânâ Hâlid Bağdâdî gelir. bk.: Tasavvuf ve Tarikatler, Selçuk Eraydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., İst.1194, s.374

[33] A. Sermest'in halîfesi

[34] A. Sermest'in halîfesi

Mehmed Vakıf[35]

Türk insanına belirgin etkiler bırakan tarikatlardan biri de, **Nakşibendîlik** veya **Nakşîlik** diye anılan tarikattır. Yesevîlik'in bir kolu olan bu tarikat daha sonraki zamanlarda bünyesinde birtakım değişiklikler yapmıştır. "Kurucu" olarak anılan **Muhammed Bahaeddin Nakşbend** (ö. 1389) in adına izafetle anılır.[36]

Bahaeddin Nakşbend'den önce bu tarikat **Haceğâniye** olarak anılırdı. Bu sebeple Toplu hale yapılan zikrin[37] Nakşîlikteki adı **Hatm-i Haceğân**'dır.[38] Nakşîlik, *Hazret-i Peygamber*'e, biri *Hz. Ebûbekir*'e, diğer ikisi *Hz. Ali*'ye çıkan iki silsile ile ulaşmaktadır. Nakşî silsilesi *Ebû Yezid Bestamî*'ye kadar **Sıddıkiye**, *Abdü'l-Halık Gücdüvanî*'ye kadar **Tayfuriye** adlarıyla bilnirdi.

Bahaeddin Nakşbend, *Abdülhalık Gücdüvanî*'nin ruhsal olarak kendisini eğittiğini söyler. Nitekim kendisinin Emir Külal'in aksine *Abdülhalık Gücdüvani*"ye uyarak "zikr-i hafî (sessiz zikir)"yi tercih etmesi onun üzerindeki tesirini gösterir. *Abdülhalık Gücdüvanî*, **Ahmed Yesevî**'nin mürşidi olan *Yusuf Hamedanî*'nin yetiştirdiği bir velîdir. Onun terbiye aldığı kişiler arasında **Yesevî** mürşitleri olan *Kusam Şeyh* ve *Halil Ata* da vardır.

---

[35] A. Sermest'in oğlu

[36] Yaşar Nuri Öztürk, *Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar*,Yeni Boyut Yay., İst. 1997, s.81

[37] Toplu zikirlerin adına âyin denir. Mevlevîler âyine, semâ; Kâdirîler, devrân; Rıfâîler ve Sâdîler zikr-i kıyâm; Halvetîler darb-ı esmâ; Nakşîler hatm-i hâcegân adını verirler. Ayrıca âyin-i sükvârî, âyin-i Cem, âyin-i ehlüllah gibi âyin çeşitleri de vardır.

[38] Nakşibendî âyinidir, müridler şeyh huzûrunda diz üzerine oturup fikir ve nazar, mâsivâdan tecrîd edilerek şeyhe ve asıl matlûb olan Hakka vasl ve teveccüh edilir. Şeyhin işâretiyle "Fâtihâ, İhlas, Elem Neşrah" sûreleri tespit edilen sayıda okunur. Bu sırada güzel sesle terennüm edilen ilâhî cemaati vecde getirir.

Bahaeddin, henüz üç günlük bir çocukken Kasr-ı Arifan'a gelen Hoca muhammed Baba Sammasi tarafından manevî evlatlığa kabul edildi ve büyüdüğü zaman da tasavvufî terbiyesi o sırada beraberinde bulunan Seyyid Emir Külal'e bırakıldı.[39] *Şeyh Emir Külal*'in müritlerine "Bahaeddin'e uyun." sözü üzerine müritleri, *Emir Külal* vefaat edince *Bahaeddin Nakşbend*'e uymuşlardır. Böylece *Bahaeddin*'in çevresi bir anda büyümüştür.

Nakşibendî Tarikatı *Bahaeddin Nakşbend*'in halifelerinden *Alâeddin Attar, Zahid Bedahşî* ve *Muhammed Parsa* tarafından çok geniş bir alana yayıldı. **Yeseviyye** tarikatının bulunduğu yörelerde büyük taraftar kazandı. Bilhassa *İmam Rabbanî* zamanında Hindistan ve çevresinde yayılma kaydetti. İmam Rabbanî'nin oğlu *Muhammed Ma'sûm* da ciddi bir tedris tezgahından geçerek, babasının mu'tedil tasavvuf yolunu devam ettirdi. Oğlu *Şeyh Seyfeddin*, halifesi *Seyyid Nûr Mehmed Bedvanî* ile tarikat hem naklî, hem tasavvufî ve hem de müsbet ilimleri tedris eden bir medrese, bütün halka açık bir müessese haline getirildi.

Bahaeddin'in kurduğu tarikatın, mensuplarınca özellikle Türkiye'de **"Şah-ı Nakşibend"** ünvanıyla tanınır. Nakşibend ünvanının taşıdığı mana ve bu ünvanın one ne zaman ve nasıl verildiği konusunda ilk Nakşibendî kaynaklarında bilgi yoktur. Sonraları bu ünvanın devamlı yapılan hafî zikrin kalpte bıraktığı "nakş"a (iz) bir işaret olduğu söylenmiş ve bu yorum genel kabul görmüştür.[40]

Nakşbendî Tarikatı *Fatih Sultan Mehmed* zamanında Ubeydullah Ahrar'ın halifelerinden *Molla İlâhî* vasıtasıyla İstanbul'a girdi. Osmanlı padişahları Nakşbendîliği himaye ettiler. Nakşîlik tam anlamıyla sünnî bir tarikattır. Bu tarikat

---

[39] Mahir İz, *Tasavvuf*, Kitabevi Yayınları, İst. 1995, s.211

[40] *TDVİA* ist. 199, c.4, s.459

Türk kültürüne halk maarifine Anadolu vahdetine büyük hizmetleri geçmiş bir tarikat olarak kabul edilmiştir. [41]

Bahaeddin Nakşibend tarikatı hakkında şöyle der: "Bizim yolumuz, Allah'ın gösterdiği kurtuluş yoludur. Çürkü bu yol, sünnete uymak ve Ashab-ı Kirama tabi olmaktır. Bu sebeple bizim yolumuzda az zamanda çok kazanç elde edilir. Fakat sünnete uymak ve riayet etmek sabır ve tahammül ister. Biz, bizim yolumuza girenleri istersek cezbe ile, dilersek bir başka usulle terbiye ederiz. Çünkü rehber olan âlim, bir doktora benzer. Hastanın hastalığını tespit eder ve ona göre ilaç verir. Bizim yolumuzda yalnız kalmak değil sohbet esastır. Biz sonda ele geçecek şeyleri başa yerleştirdik.[42]

Nakşibendiyye'nin temeli on prensipten oluşur. Bunlara her Nakşibendî dervişi uymakla mükelleftir. Her Nakşibendî; zikrinin sayısını *(vukuf-ı adedî)*, her an Allah'la dolu olduğunu *(Vukuf-ı zamanî)*, zikrederken nefeseni kesip Allah'a bağlanmayı bilmek *(vukuf-ı kalbî)*, nefes alıp verirken gaflette olmamak *(huş der dem)*, yürürken ayağına bakmak *(nazar ber-kadem)*, ahlâkî olgunluğa kavuşmak yani halktan Hakka sefer *(sefer der vatan)*, toplulukta halvette olmak *(halvet der encümen)*, zikretmek *(yad kerd)*, nefy ü ispatın anlamını kalbine nakşettikten sonra dönmek *(baz geşt)*, halini muhafaza etmek *nigâh daşt)*, yad etmek *(yad daşt)* zorundadır.[43]

Nakşibendiliğin kurucusu olan Bahaeddin Nakşibend Hanefî Mezhebi'ne bağlı idi. Sohbetlerinde ilim ve ahlâka büyük yer verirdi. *"Tarîkımız sohbettir."* derdi. Nakşibendiye'den **Ahrariyye, Camiyye, Halidiyye, Kasaniyye, Mazhariyye, Muradiyye, Müceddidiyye** ve **Naciyye** türemiştir. Nakşî

---

[41] Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., İst. 1994, s.372-373

[42] *Dinî Terimler Sözlüğü*, T. Gazetesi Yay.,İst. s. 89

[43] Doç. Dr. A. Kırkkılıç, *Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf*, Timaş Yay. İst. 1996, s. 316

tarikatının Türkiye'de en yaygın kolu Mevlâna Halid el-Bağdadî (ö. 1826) ye nisbet edilen **Halidiyye** koludur.

Abdullah Sermest Hazretleri'nin silsilesi Mehmet Vakıf Hazretleri'nde son bulmuştur. Bu tarikat silsilesi,Tekke ve Zaviye Kanunu'na muhalefet etmemek için bizzat şeyhi Mehmet Vakıf tarafından sona erdirilmiştir, bugün devam etmemektedir. Mehmet Vakıf babası Abdullah Sermest gibi hoşgörülü ve aydın bir insandı. Kilis ve çevresinde **"Şeyh Efendi"** diye bilinen Mehmet Vakıf Tazebay'ın başı açık olan eşi Beşire Tazebay Milliyet Gazetesi'nin 4 Ağustos 1989 tarihli bir haberinde eşi hakkında şunları söylemektedir:

"Şeyh Efendi, **Atatürk**'ün fikirlerini çok beğenirdi. Şapka Devrimi'nde Kilis'te ilk şapkayı giyen o oldu. Tekke ve Zaviyeler Kanunu çıktıktan sonra **Atatürk**, Halep dönüşü tekkeyi gezdi. Düğmesi kopmuştu, bana verdi diktim. Tekkeyi gezip gördükten sonra, *"Burada ileri görüş hâkim"* diyerek kapatılmamasını emretti. O zaman kapatılmayan tek tekke bizimkiydi. **'Memleketimizde hiç yoksul kalmamış gibi Vahabilere bol bol para gidiyor.'** diye hiç hacca gitmedi. Örtünmeye karşıydı. Alman dinler tarihi profesörü **Bayan Schimmel** kendisini sık sık ziyaret eder, Farsça ve Türkçe konuşarak tasavvuf ve Hafız Divanı üzerine konuşurlardı."

Aynı tarihli gazetede Mehmet Vakıf Tazebay'ın torunu olan YÖK eski başkan vekili Dr. Uygur Tazebay ise **"Dedem aydın bir insandı. Atatürk'e kitaplara hayrandı. Yobazlığa karşıydı."** demektedir. Mehmet Vakıf Tazebay ülkemizin yetiştirdiği önemli şahsiyetlerden biri olan Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'ın da hocasıdır. Sayın Timurtaş Mehmet Vakıf Tazebay hakkında şunları söylemiştir:

"Onun kadar aydın ve ileri fikirli bir din adamı güç bulunurdu. Taassuptan uzak, İslâmın gerçeğine ve özüne en uygun bir anlayış ve görüşü vardı. Hurafeler ve batıl inançların tamamıyla karşısında idi. Müslümanlığın bir şekil değil bir ruh ve

mana meselesi olduğuna ve buna uygun bir ahlâklı davranışın bulunması lüzumuna inanıyordu."

"Rahmetli, benim hocamdı. 24 yıl kadar önce 15-16 yaşında bir lise öğrencisi iken ondan Farsça okumuştum. O yıl, Almanların Balkanlara inmesi dolayısıyla okullan nisan ortasında tatil edilmişti. Önce *Habib Efendi*'nin **Hulâsa-i Rehnüma-yı Farisî**'siyle başlamış, sonra *Şeyh Sadi-i Şirazî*'nin **Gülistan**'ını okumuştuk. İkinci yıl **Hafız Divanı**'nın büyük kısmını okutmuştu. Üniversite birinci sınıfta bulunduğum senenin yaz tatilinde ise *Sadî*'nin **Bostan**'ını göstermiştir. İlk feyzi kendisinden almıştım. Bu yalnız Farsça öğrenmek bakımından değil, her bakımdan feyz alış idi. Bunu hayatımın çok mesut ve şeref verici bir hadisesi telakki ediyor, kaderin bir lütfu sayıyorum. Onun 4 Mayıs 1965 tarihinde ebedî âleme göçmesiyle Kilis **Efendi'siz** kalmıştı. "[44]

Görüldüğü üzere, ülkemizin aydınlanma çağında, bizlere ışık tutan Abdullah Sermest'in oğlu da ayrıca tedkik edilmesi gereken bir şahsiyettir.

5- Hocası Muhammed Can:

Evliyanın büyüklerindendir. Afganlıdır. Doğum yeri ve tarihi bilinmiyor. 1849 (H. 1266) yılında Mekke'de vefaat etti. İlim tahsilini tamamladıktan sonra büyük İslâm âlimi ve mutasavvıfı Abdullah Dehlevî'nin hizmetlerinde bulunarak yüksek derecelere ulaştı. Gündüz hocasının hizmetinde bulunur, geceleri Şeyh Kutbuddin Bahtiyar-ı Kaki Hazretleri'nin kabrine giderek sabaha kadar ibadet ederdi. Abdullah Dehlevî'den icazet aldı. Hicaza gitti, ömrünü irşatla geçirdi. Muhammed Can'ın yüksek halleri Sultan Abdülmecit Han'ın annesinin kulağına varınca Valide Sultan onun için Mekke'de dergah yapılmasını emretti. Muhammed Can Hazretleri burada talebe yetiştirdi.[45]

---

[44] İbrahim Hakkı KONYALI, *AKKT*, İstanbul 1968, s.526, 527

[45] bk. *İslâm Âlimleri Ansk.*, (T. Gazetesi Yay.), *Makâmât-ı Mazhariyye*, s.188; *Sefinetü'l-Evliyâ*, c.2, s.161

6- Vefatı, Türbesi ve Tekkesi

Hep başkaları için yaşayan büyük velî Abdullah Sermest Hazretleri 1880 (H.1297) yılında fani hayata veda edip ebedî âleme göç etti.[46] Kalabalık bir cemaat ile kılınan cenaze namazından sonra tekkenin içindeki bahçeye defnedildi, sonra üzerine kubbesi yapıldı ve kabri türbe haline getirildi.

Kilis'in yetiştirdiği yegâne lirik şair Şeyh Abdullah Efendi, ilim ve kemalat ciheti ile de yaşadığı devrin yüksek bir şahsiyeti idi. Bilhassa tasavvuftaki manevî iktidarı ile yalnız Kilis halkını değil, etraftaki memleketler ahalisini de cezb ve teshir etmiş ve umumun hüsn-i zan ve hürmetini kazanmış idi. O zamanın dinî temayülatı karşısında günden güne yüksek bir hüviyet kazanan Şeyh Efendi, tesis ettiği tekyede hem ders okutur, hem de zikir merasimleri yapardı. Erkek ve kadınlardan mürekkep bir çok müdavimi kendisinden feyz-i manevî almaya çalışırlardı. Mumaileyh şen ve şatır yaşamayı sever, musikiden çok hoşlanırdı. Hatta zikir esnasında bile musiki bulundurmakta bir beis görmezdi. Şeyh Efendi'nin kıraat ilmine de vukufu tamdı. Hocazade Abdullah Efendi kıraat ilmini mumaileyten öğrenmiştir.[47]

Evlatlarından Mehmet Vakıf babasının tarikat adaplarını devam ettirmiş, fakat "Tekke ve Zaviyeler" kanununa muhalefet etmemek için şeyhten ziyade bir âlim olarak tebliğ ve irşat faaliyetlerine devam etmiştir. Abdullah Sermest'in iki halifesi olmuştur. Bunlardan Elbistanlı Hacı Ahmet Efendi hem şeyhinin yerini doldurmaya çalışmış hem de şeyhinin daha küçük yaşlarda

---

[46] Dîvânın A nüshasının sonuna vefaat tarihiyle ilgili, sonradan yazıldığı anlaşılan, şu bilgilere yer verilmiştir:

"Şeyh Hâce-i Abdullah Tazebay Hazretleri'nin târih-i vefaatı 24 Rebî'ül- Âhir 1298 senesi hamîs gicesi saat iki buçuk raddelerinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur.

Rûmî 12 Mart 1297 hamsî gicesi saat iki buçuk raddelende civâr-ı Hakka vâsıl."

Bu bilgiler D nüshasında da aynıdır.

[47] Avukat Kilisli Kadri Timurtaş, *Kilis Tarihi*, ist. 1932, s.212

olan oğlu Mehmet Vakıf'ı yetiştirmiştir. Abdullah Sermest Efendi vefaat ettiğinde Mehmet Vakıf henüz 6 yaşlarındaydı. Diğer halifesi ise Antepli Ali Efendi'dir.

Merhum Abdullah Sermest'in tekkesi, Bölük Mahallesi'nde olup Kurtağa Caddesi'ndeki Çekmeceli Camii'nin karşısındadır. Kapısı Türk yapı geleneğine uygun olarak doğuya açılmaktadır.

Taş kemerli kapının eni 1.40, yüksekliği 2.10 metredir. Kemerin üstündeki kitabede karışık bir talik yazı ile 3 beyit bulunmaktadır. Bu tarih manzumesinin son beytini okuduğumuzda ebced hesabına göre 1275 yani M. 1858 rakamı ortaya çıkıyor. Bu da tekkenin bu tarihte yapıldığını gösteriyor.

Himmet-i pîr ile yazdım zihniyâ târihîni
Nev binâ a'lâdır vâlâ-yı Şâh-ı Nakşibend

Tekkeye üç basamaklı bir merdivenle inilir. Tekkenin avlusu karo ile döşelidir ve avlu kapısından girince sağdaki merdivenle şeyh dairesine çıkılır. Girişte solda ise kapıları ve pencereleri batı yönünde olan altı derviş hücresi vardır. Hücrelerin bitiminde mescid olarak da kullanılan bir hatim-hane vardır. Hatim-hanenin kapısı kuzeye bakmaktadır. Mescidin kapısının üzerindeki kitabede Şair Zihni Baba'ya ait bir şiir vardır. Bu kitabenin üzerinde *"Yâ Hazret-i Müceddid-i elf-i sâni"*[48] Kitabenin sağında ise Ashab-ı Kehf'in isimleri yazılı bir madalyon görülür. Bu kitabedeki şiirin son beytini verelim, bu kitabede hatim-hanenin ne zaman yapıldığını öğrenebiliriz:

İlhâm ile yazıldı Zihnî bu tam târîh
Bab-ı hüdâ-yı zibâ dergâh-ı feyz-i ulyâ
Târih: 1276 (M.1859)

Hatim-hanenin üstü betondur. Kıble ve sağ tarafına ikişer, soluna ve son cemaat yerine birer pencere açılmıştır. Burası

---

[48] Ey iki bin yılının yenileyicisi

tarihlere bakılırsa şeyh odası ve hücrelerden bir yıl sonra yapılmıştır.

Türbenin güney köşesinde Abdullah Sermest'in türbesiyle aile kabristanı vardır. Türbeye avlunun sağındaki ve solundaki yol takip edilerek varılır. Avlunun sağındaki yol izlenirse sağlı sollu mezarlar görürsünüz. Sağ taraftaki mezarlar şeyhin soyundan gelen erkeklerin, sol taraftakiler ise kadınların mezarlarıdır. Bu mezarların bitiminde beş pencereli ve tek kubbeli bir türbe görülür. Türbenin kapısı kuzey yönünde olup, kapının üstünde sağda ve solda iki aslanlı oluk vardır. Bu iki oluğun arasında bir madalyon içinde "Lâilâhe illellah, El-melikü'l-hakku'l-mübîn ve Muhemmedü'r-rasûlüllah sâdıku'l-va'dü'l-emîn" yazısı vardır. Kapının sağındaki pencerenin üstünde güzel bir ta'lik ile **"Yâ Hazret-i Şâh-ı Sermest-i Velî"** [49] yazılıdır. Yine kapı ile pencere arasında kısma hem Osmanlıca hem de Latince hatim-hanedeki kitabenin aynen monte edilmiş olduğu görülür.

Türbe, ortasında kapısı bulunan bir duvarla iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde yedi kabir vardır. Kapıdan girişte en uçtaki mermerle yapılmış mezarda iki mevta vardır. Mezarın kitabesinde:

"Mehmet Vakıf Efendi'nin Refikası **Beşire Hanım** D.1901, Ö. 2.3.1990"

"Mustafa Vakıf Efendi'nin kızı **Sakine Hanım,** Ö.1907"

İkinci mezarda Mehmet Vakıf Efendi'nin kardeşi Akif Efendi'nin Hanımı **Saliha Hanım**

Üçüncü mezarda, **Saka Ali Baba**

Dördüncü mezarda, Mustafa Vakıf Efendi'nin eşi **Fatma Hanım**

Beşinci mezarda, Abdullah Sermest Hazretlerinin oğlu **Süleyman Akif Efendi,** Ö.1942

---

[49] يا حضرت شاه سرمست ولي

Altıncı mezarda, Abdullah Sermest Hazretlerinin refikası **Zahide Hanım,** Ö.1916

Yedinci mezarda, Şeyh Menmed Vakıf Hazretleri'nin oğlu, **Ekrem Efendi,** Ö.1991[50]

Türbenin kıble duvarındaki kitabede şunlar okunur:

Hazret-i câna[51] ne ḫıdmetler idüb niçe zamân
İtdi tahsîl-i rızâ hakk ile oldı lâ-mekân
Geldi üçler remz idüb Rahmî didi târîhini
Şîr-i Ahmed mahremi sâkî Muhammed Ali Cân

Bu tarih manzûmesini Abdullah Sermest'in müridlerinden Merkupçu Rahmî yazmıştır. Kitabeden Saka Ali Baba'nın M.1874 yılında vefaat ettiğini anlıyoruz.

Türbeyi ikiye ayıran duvardaki kapının üstünde yine Rahmî Efendi tarafından yazılmış şu kitabe vardır, bu kitabe Abdullah Sermest'in bölümüne girerken karşımıza gelir:

Müceddid meslegin tecdîd iden sâhib reşâdet bu
İderdi neşr-i nisbet hâs ile amma ne himmet bu
Çıkub on iki pîrân itdi ilhâm Rahmî'ye târîh
Makâm-ı dil-güşâya sür yüzi bâb-ı velâyet bu[52]

fî sene 1298 (M.1881)

---

[50] Ekrem Efendi altı yıl Baytazzâde Vakfı mütevelliliği yapmıştır.

[51] "Hazret-i cânâ" şeklinde kastedilen kişi Abdullah Sermest'in şeyhi ve hocası *Muhammed Can* Hazretleri'dir.

[52] Rahmî Efendi bu manzûmeyi yazdığı vakit türbede Abdullah Sermest'ten başka kimse olmadığı için onun adına yazılmıştır. Tarih ise Abdullah Sermest'in ölüm târihini belirtmektedir. İbrahim Hakkı Konyalı bazı kısımları farklı yazmıştır. "Rahmî" yerine "Zihnî", "raşâdet" yerine "saâdet" gibi. Aslı şöyledir:

مجدد مسلکن تجدید ایدن صاحب، رشادت بو
ایدردي نشر نسبت خاصله عامه نه همت بو
چیقوب اون ایکي پیران اتدي الهام رحمي یه تارخ
مقام دلکشایه سور یوزي باب ولایت بو
في سنه ١٢٩٨

Türbenin ikinci bölümünde ise dört sanduka bulunmaktadır. Girişte ilk sandukada Abdullah Sermest'in hanımı ile kızı Şehnebat Hanım bulunmaktadır. İkinci sandukada, Abdullah Sermest Efendi'nin büyük oğlu Mustafa Vakıf Efendi ile Mehmet Vakıf Efendi'nin torunlarından Mustafa Halis medfûndur. Üçüncü sandukada Abdullah Sermest Efendi yatmaktadır. Sandukanın üstü yeşil bir kadife ile örtülüdür. Üzerinde şu yazı vardır:

Ber ser-i türbet-i mâ çün güzeri himmet ḫâh
Ki ziyâret gehi rindân-ı cihân ḫâhed bud[53]

Dördüncü sandukalı kabirde ise Şeyh Muhammed Vakıf Efendi medfundur. Sandukası dışardan görünsün diye daha yüksek yapılmıştır.

Türbenin doğu tarafındaki bahçede Zahide Hanım'ın akrabaları ile türbeye hizmetleri geçen kişiler defnedilmiştir.

C) ESERLERİ

Abdullah Sermest Hazretleri'nin üç eserinin olduğu bilinmektedir. Bunlar Türkçe, Farsça ve Arapça şiirlerinin bulunduğu **Divan'ı**, **Tıpla ilgili bir eseri** ve **Sıffin Vak'ası** adlı bir tarih kitabıdır.

---

53 "Bizim türbemizin yanından geçerken himmet iste, çünkü bu ziyâret yeri cihân rindlerinin arzu ettikleri yerdir. Aslı şöyledir:

بر سر تربت ماچون كذر همت خاه
كه زيارتكه رندان جهاد خواهد بود

şiirlerinin var olduğu sanılmaktadır. Divan, şairimizin ölümünden sonra yazıldığı için bazı aksaklıkların olması da normal karşılanmalıdır.

DİVAN:

Abdullah Sermest'in **Divan**'ının 4 nüshası elime geçti. Bunları torunlarından Hüsamettin Tazebay ve Dr. Uygur Tazebay'dan aldım. Divanların asılları kendilerinde de bulunmadığı için fotokopi edilmiş metinler üzerinde okudum. Çalıştığım bu tez 4 nüsha karşılaştırılarak yapılmıştır.

Metin, daha az hatalı görülen **A** nüshası esas alınarak yazıldı. **C** nüshası redif ve kafiyeye dayanılarak düzenli bir şekilde hazırlandığı için şiirler, **C** nüshasına göre sıralandı. **C** nüshasında toplam 127 şiir bulunuyor. Bu şiirlerin sırası tezimde aynen korunmuştur. Divanda Türkçe şiirlerin dışında 13 Farsça gazel, 1 Arapça gazel, 1 Arapça-Türkçe karışık gazel, 1 Farsça müstezat, 2 Farsça nazm ve bir Farsça nutuk vardır. Bu şiirler Türkçe şiirlerin arasına kafiye sırasına göre yerleştirilmiştir.

A nüshasında, yani asıl nüshada, tolam 126 şiir bulunmaktadır. 3. nüshadan fazla olarak 128 ve 129. şiirler tespit edilip divan metnine yazılmıştır. Bu nüshada 126 ve 27. şiirler yoktur.

B nüshasında, toplam 124 şiir vardır. **C** nüshasındaki şiirlerden farklı şiire rastlanmamıştır. Eksik olarak 111. şiirin yarısı, 125. şiirin son beyti, 112, 126 ve 127. şiirler yazılı değildir.

D nüshasında, toplam 120 şiir tespit edilmiştir. 3., 15., 48., 65., 124., 125. ve 126. şiirlere rastlanmamıştır.

II. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST'İN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL BAKIMINDAN İNCELENMESİ

I- VEZİN:

Bilindiği gibi Tekke şiiri halkın anlayabileceği dille millî vezin ve yaşayan Türkçe ile meydana getirilen edebî mahsullerdir, fakat tekke şairleri halkın sosyal durumunu da göz önünde tutarak aruzla da şiirler söylemişlerdir. Abdullah Sermest, Divanı'nda hece vezniyle yazılmış şiir yoktur. Şiirlerin hepsinde divan geleneğine uygun olarak aruz ölçüsü kullanılmıştır.

Yapılan tespite göre aruz kalıplarından en çok Bahr-i Remel, ikinci sırada Bahr-i Hezec kullanılmıştır. Bahr-i Muzari' kalıbıyla da bir şiir yazılmıştır.

Şairimizin tercih ettiği vezinler:

1) Bahr-i Remel

a) Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

_ . _ _ _ . _ _ _ . _ _ _ . _

Sâkıyâ dervîşlik mülki 'acâyib mülk imiş
Keşf kıl bu câmda ol mülk mübhemdir bana

Sâkıyâ Hayber-güşâsın Haydar-ı Kerrârsın
Gizli îmânım sana bu sehv-i secdemdir bana[54]

* *

Yolda zâhidleri gördüm develerden düşmüş
Yatdılar kakmadılar kim ne kırık var ne çıkık[55]

* *

---

[54] A.1.

[55] A.18.

Cehlden vaslın diler ammâ hayâsızlık ider
Kılmadan varın fedâ hem virmeden cânın sana[56]

b) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

· · — — · · — — · · — — · · —

Bu gice vahşî gazâlım bu dil-i nermi seni
Yola getürmedi mi gâh bükerek geh egerek[57]

* *

Tîr-i 'ışkında yorulmaz bu kadar koşdı gönül
Çıkarub taglara saglar ile bâzı yorayım[58]

* *

Burakub sevdiğini âteşe yâri gide mi
Bu kebâbın yaşı tâ var ola zârı gide mi[59]

* *

Bu seher şânelemiş zülfini feryâdım eli
Sana dirdim koma feryâdım eli yâdım eli[60]

c) Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün

· · — — · · — — · · — — · · — —

İstemem seyr-i cihân bâgı ki sensiz bana zindân
Elemi derd ü gamı dost ki seyr-i çemenimdir

Vatan iklîm-i 'adem hâne-i nistî bize me'men
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir[61]

* *

Ka'be-i hüsnüne hâlin Hacer-i Esved bilürüm
Geçmedi bûse-i sevdâsı beyâz oldı serimden

---

[56] A.1.

[57] A.20.

[58] A.28.

[59] A.41.

[60] A.45.

[61] A.11.

Kurtılur mı ne kadar tiz ola ma'nâ-yı kebûter
Fikr-i zor-âverî-i pençe-i bu şâh-ı perimden[62]

2) Bahr-i Hezec

a) Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün

– – • • – – • • – – • • – –

Yandım güzelim sabridemem vazgelebilmem
'Aklım evi de şimdi perî-hânelik eyler

Leylî-i zamânım giderek artdı cünûnum
Kergeslere destâr-ı serim lânelik eyler[63]

* *

Ferdâya salar var ise bir şübheli 'ilmi
Ey cehl-i mürekkeb bugün inkârına değmez[64]

* *

H̲âk olsam o gül vaz mı gelür cevriden ammâ
Bu derdi mezârımda biten h̲âre mi dirsin[65]

* *

Kızdırdı seni ser-zeniş-i münkir-i 'ışkım
Böyle gidişi bu revişi özge fen itdin[66]

b) Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

• – – – • – – – • – – – • – – –

Gözi hâ'in cemâl-i 'ışkı seyr itmek diler lîkin
Komaz bakdırmaya var bir emîni inceden ince

---

[62] A.32.

[63] A.7.

[64] A.15.

[65] A.19.

[66] A.21.

Belî pîr ü mugân fâş itmedi râzını her meste
Didi Sermest'e esrâr-ı demini inceden ince[67]

* *

Alur bûy alsa bu şîrîn dehenden inceden ince
Gazâl-ı 'âlem-i 'ışkı hatenden inceden ince[68]

* *

Ne nâziksin gözüm cânım keten ten inceden ince
Seni gül-zâre koymaz bir dikenken inceden ince[69]

* *

Be hey zâlim sana n'oldı murâdın üzre döndürdün
Mahabbetle yanan şem'im girüb araya söndürdün
Yakub cism-i za'îzifimi dil [ü] cândan gövündürdün
Beni kan ağladır dâ'im 'adûlarım öğündürdün
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn[70]

* *

Sarılsan koynuma girsen n'ola bir gice rü'yâda
Gamınla başıma dest-i emeller urmasun dirsen[71]

3) <u>Bahr-i Muzâri'</u>

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

– – ·   – · – –   – – ·   – · – –

Sensiz nidem cihânı gözümde cümle fânî
Terk itdim ins ü cânı bostân u seyr-i bâgı

Cân muntazır selâma gelmez mi bâr-nâme
Yazmaz mı ser-i hâme depretmeden dudağı

---

[67] A.35.

[68] A.35.

[69] A.36.

[70] A.34.

[71] A.20.

Derd-i dilim devâsı şu tagların hevâsı
Geçmişdi mâcerâsı yâr gitdi kaldı dâgı[72]

Abdullah Sermest şiirlerinde sık sık medd yaparak ritm sağlamaktadır:

Sâkıyâ der*vîş* lik mülki 'acâyib mülk imiş
***Keşf* kıl bu *câm* da ol *mülk* mübhemdir bana**[73]

* *

Nâleler bitdi kamışdan ete sındırdın beni
Ten-i kânûnumı a'*sâb* larım teng-i telim[74]

* *

Bilemem nerde kalur âhiri kârım giderek
Besbeter mi olurum *âh* o yâri severek[75]

* *

Gâh ayağ ile salın tenhâ fezâ-yı *'aşk* da
Gâh tur bezme çerâg ol *gâh* dön câm-ı Cem ol[76]

Dinî ve Tasavvufî Türk edebiyatı mahsullerinde aruz hatalarına sık sık rastlanır. Bu, tekke edebiyatına ait eserlerde doğal unsurdur. Bu sebeple bu edebiyatın temsilcilerinden birisi olan Abdullah Sermest'te de aruz hataları görülür.

İmâle örnekleri:

İsterim bed-nâm olam 'âlemde lîkin korkarım
Ol ban*a* birkaç zamândan sonra hoşc*a* âd olur[77]

* *

---

72 A.38.

73 A.1.

74 A.26.

75 A.20.

76 A.23.

77 A.9.

Salınur g*ü* ler gezer pervâsı var m*ı* zâlimin
Kim yanar kim tutışur zâlimde icrâ'at budur

İgnel*ü* sanduka kor sallar vücûd-*ı* Hâlis'i
Bu Fireng-*i* hüsnd*e* 'uşşâk içün 'âdet budur[78]

* *

Yine pîr-*i* mugânın fitnesiyle neyledin sâkî
Der-*i* sûfî-i Sermest'*e* yamandırdın bulandırdın[79]

* *

Sarılsan koynum*a* girsen n'ol*a* birgice rü'yâda
Gamınl*a* başım*a* dest-*i* emeller urmasun dirsen[80]

Zihaf örnekleri:

Gelmendi bana geldin 'aceb kime k*î* n itdin
Pejmürde idi hâne-i dervîşi şen itdin[81]

* *

Sâk*î* lütfeyle elinle sen içir sunma bana
Ra'şdan görse seni tutmaz olur tutan elim[82]

* *

Vâd*î* -i neml-i mukaddesde mahabbet yolıdır
Nûr nâr olsa da ünsiyyeti Sînâ'dan alur[83]

Sermest'in şiirlerinde, bilinen aruz hatalarının dışında vezne uymayan mısralara da rastlanır. Hatalı mısralar italik olarak yazılmıştır:

---

78 A.11.

79 A.18.

80 A.20.

81 A.21.

82 A.26.

83 A.7.

<u>Örnekler:</u>

– · – –   – · – –   – · – –   – · –

Girmeyeyim kûyına hiç görmeyeydim rûyını
Şimdi görsen hâlimi kâfirsen ehl-i îmân olun [84]

* *

Mâcerâmız kadıyyü'l-hâcâta kalsun mı din
'Ömr-i da'vâ faslını kılmaz vefâ-kârım n'ola[85]

* *

Bâg-ı hüsnün şeft-âlûlanmış güzellenmiş senin
Zînet yolunmuş hümâyiş âl u bâlûlanmamış [86]

– – ·   – · – –   – – ·   – · – –

Ey var hân-mânım derdine düşdi cânım
Geh yahşî geh yamânım geçdi çü vaslı çağı[87]

– – ·   · – – ·   · – – ·   · – –

Germi serdine tahammül olamaz gerdûnun
Tolandı 'abalandı kabalandı savışdı[88]

* *

İsterdim olam bülbül-i Sermest-i gül-i rûy
Bükdi belimi bu sözler kırdı ayagımı [89]

Örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Özetle tekke edebiyatına mahsus olan bu aruz hataları Abdullah Sermest'in şiirlerinde de vardır. Aruz ölçüsünün kullanımında zorlanılmış, imale ve zihaflar sıkça yapılmıştır. Bunun yanında vezin

---

[84] A.19.

[85] A.36.

[86] A.23.

[87] A.38.

[88] A.42.

[89] A.43.

hatasının olmadığı çok kolay söyleyişlerin yer aldığı şiirleri de yok değildir.

II-KAFİYE:

Tekke şairleri kafiye konusunda oldukça rahat ederler. Yani, yarım, tam, zengin , her türlü kafiye çeşidini kullanırlar. Abdullah Sermest'in şiirlerinde tam ve zengin kafiye kullanıldığını görüyoruz. Sık kullanılan rediflerle ahenk sağlanmıştır. Bazen redifin kafiye gibi kullanıldığı beyitlere de rastlanır.

Felek bir katre âbın virmedin mazlûma zulm itdin
Revâ mı Ehl-i Beyt'e bu muḫâlif rûzigâr*ındır*

Hikâyâtı duyan 'âşık olur Sermest düşer bî-hûş
O sermestlik bu bî-hûşluk muhibb-i ḫânedân*ındır* [90]

Bazen ahengi sağlamak için Türkçe kelimelerde ince seslinin kalın sesli şeklinde yazıldığı da olmuştur.

Yakışur gerçi sana her ne giyarsan ammâ
Bensiz umdım diyesin sebz ü libâsı *giyamam*

Ne kadar ince uzun olsa cebîn-râh-ı güzel
Zannım oldur ki ölürsem de bu yolda *kayamam* [91]

<u>Tam Kafiye:</u>

Sâkıyâ mey vir ki bu bâr-i girânı kaldıram
Fakrla bu bâr[ı] yıkmak şevket-i C*em'dir bana*

---

[90] A.8.

[91] A.29.

Sâkıyâ hoş sen bilürsün hâl-i dehr-i fursatı
'Ömr-i Nûhı haşmet-i İskender-i d*emdir bana*[92]

* *

Fikrime girmez iken girdi elime cânân
Gâh gamdan delilik gâh ferahz*âdan alur*

Vâdî-i neml-i mukaddesde mahabbet yolıdır
Nûr nâr olsa da ünsiyyeti Sîn*â'dan alur*[93]

* *

Sâkî lûtfeyle elinle sen içir sunma bana
Ra'şdan görse seni tutmaz olur tutan *elim*

Şübhelendin boyun eğmekle tekâpûlarıma
Egriden togrı haber bir seni görmek em*elim*[94]

* *

Râm iden taşrîfini vechim sevâdım âteşim
Yoksa basman hâneme pek 'akl ver*âsındadır*

Aşiyân-ı zâga da'vet kıldıgım 'Ankâ'sını
İltifât-ı Kâf-ı 'Ankâ 'ilm-i esm*âsındadır*[95]

Zengin Kafiye:

Cehlden vaslın diler ammâ hayâsızlık ider
Kılmadan varın fedâ hem virmeden *cânın sana*

Bakmadın etrâfına ey cehl-i har [u] cehl-fürûş
'İlm [ü] 'irfân ile açmış hâce dükk*ânın sana*[96]

* *

---

92 A.1.

93 A.7.

94 A.26.

95 A.7.

96 A.1.

Öldürdü beni gerçi güzel şimdi bu müşkil
Her kadrini bilmezlere cân*ânelik eyler*

Hasretle kodı Hâlis'i dostı sefer itdi
O vuslatı bu firkate efs*ânelik eyler* [97]

* *

Vâh saçın fikrinde 'ömrüm geçdi cânânım yeter
Bu perîşânlık bana el virdi sult*ânım yeter*

Gerçi ist'dâd yok bende yüzün fikrindeyim
'Afvı kıll virme saçın fikrini cân*ânım yeter* [98]

* *

Ferdâ gamın imrûz ile gel ber-taraf eyle
Bilmem kederi virmese pür-câm-ı k*eder bu*

Asma kızı mâder atamız pîr-i mugândır
Peh peh ne güzel vâlide [vü] yahşî p*eder bu* [99]

* *

Olur hayt-ı beyâzı hayt-ı esvedden temîz ammâ
Yine imsâk-i savm içün z*emîni inceden ince*

Çalındırdı başımdan 'aklımı mûy-ı meyân fikri
Degilse var emîne bir y*emîni inceden ince* [100]

III-REDİF

Tekke şairleri bilhassa gazellerinde kafiyelerden sonra sık sık redif kullanırlar. Abdullah Sermest de gazellerinde redifi çok kullanmıştır. Kelime halindeki rediflere şu örnekleri verebiliriz (Rediflerin yanına şiir numaraları verilmiştir.):

---

[97] A.7.

[98] A.8.

[99] A.35.

[100] A.35.

Ayrılık (30),	itdiñ (49, 50, 51, 52),
ol (54),	kılan (68, 69, 75, 70),
eylerim (62),	olmasun (72),
haberin (71),	ince (81, 82, 83),
Ali (87),	getürdiñ (45),
dirseñ (44),	olun (42),
idem (58),	savışdı (100),
gibi (104),	itmiş beni (105),
itmez beni (111),	seni (91,95),
gele (85),	n'ola (84),
kalemim (61),	arz-ı hâl (56),
oldı gel (55, 57),	dirsiñ (41),
evi (109),	bu (79, 80).

Gelmeñdi baña geldiñ 'aceb kime kîn *itdin*
Pejmürde idi hâne-i dervîşi şen *itdin* [101](49)

* *

Dîvâne bugün mi beni mecnûn dün *itdin*
Ay gün yok idi bildiler anı bugün *itdin* [102](50)

* *

'Işkıñla beni âh kuru bir odun *itdin*
Bâzâr görüşmekde nidâ degmesün *itdin* [103](51)

IV-NAZIM ŞEKİLLERİ

Abdullah Sermest, Halk Edebiyatı'na nazım türlerine hiç yer vermemiş, tam anlamıyla bir Divan Edebiyatı sanatçısı gibi Divan Edebiyatı'na ait nazım şekillerini kullanmıştır.

Divanlarda bulunan toplam 129 şiirden 110 tanesi gazeldir. Bu gazellerden 95'i Türkçe, 13'ü Farsça, 1'i Arapça, 1'i Arapça-

---

101 A.21.

102 A.21.

103 A.21.

Türkçe karışıktır. Türkçe gazellerden birisi musammattır. Geriye kalan 19 şiirden 2'si müstezat (biri Farsça, biri Türkçe), 2'si muhammes, 3'ü terci'i bend, 1'i tahmis, 1'i Farsça nutuk, 3'ü müseddes, 1'i müseddes-i müzdevic, 1'i müsemmen-i mütekerrir, ve diğerleri nazm ve müfredlerdir. Divanda yer alan tahmis, şair Hakî'ye aittir. Şiirlerin nazım şekilleri divan metnindeki şiirlerin başlarında belirtilmiştir.

Divan'a nutuk'un girmiş olması Abdullah Sermest'in Tekke Edebiyatı geleneğinden istifade ettiğini gösterir. Gazel sayısındaki fazlalık ve gazeldeki kabiliyeti onun lirik gazel şairi olarak tanınmasını sağlamıştır.

V-DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ

A) Gramer Şekilleri ve Kelime Hazinesi

1) Gramer Şekilleri

Abdullah Sermest XIX. yüzyılda yaşamış bir şair olarak gramer şekilleri bakımından tabiidir ki kendi yüzyılının özelliklerini gösterecektir, ancak onun şiirlerinde "Eski Anadolu Türkçesi"ne ve Kilis yöresine ait gramer şekilleri de mevcuttur.

senden yana

Hâk olub ey put yolunda var ümîdim beklerim
La'l-i züvvârın çeke *senden yana* **topragımı**[104]

Gördümdi

Gördümdi **seni dün harem-i Ka'be'de zâhid**
Sermest bugün hayrola deyri vatan itdin[105]

kakmadılar

---

[104] A.43.

[105] A.22.

Yolda zâhidleri gördüm develerden düşmüş
Yatdılar *kakmadılar* kim ne kırık var ne çıkık [106]

yeriş: yürüyüş
Gösterme yeter kâmetini böyle *yerişle*
Ey kaddi-i Tûbâ
Çok mı güzelim kopsa bize şimdi kıyâmet
Gelmez sana tâkat[107]

vazgelebilmem
Yandım güzelim sabridemem *vazgelebilmem*
'Aklım evi de şimdi perî-hânelik eyler[108]

çagıram
İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabrde mahşerde mîzânda sırâtda her zamân
Tutdıgı demde zebânîler girîbânım hemân
Çagıram rahm kıl pîrim efendim el-amân
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[109]

bilgil
Dâ'im aglarsın gönül gel gâh ağla gâh gül
Râh-ı 'ışk içre budur işte sana hayru's-sübül
Çok aradın bulmadın dön sen de iste sen de bul
Yorma Allâh'ı seversen bendeni gel ey gönül

İşte meclis işte sâkî işte Sermest işte mül
Korkma "Bismillâh" di *bilgil* Hudâdan hayr u şer[110]

---

106 A.18.

107 A.4.

108 A.7.

109 C.74.

110 A.13.

olaldan, bu durur

Nedir ey kanlı zâlim bagrımı her dem idersin hûn
Onulmaz yâresi bagrım *olaldan* **ben sana meftûn**
Ki sen Leylâ'ya döndün olmuşam ben dahi bir Mecnûn
Akar dü çeşmimin yaşı olub Nîl Fırat Ceyhûn
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım *bu durur* **senden 'adûlar olmasun memnûn**[111]

iyleyüben, duram

Ger ayrılıgın emri bana mutlak olursa
Yâ nerde karâr *iyleyüben* **kanda** *duram* **hem**[112]

neydügin

Agladır Haşre kadar mü'mini hayy [u] meyyiti
Mâtem-i şâh-ı şehîdân ile Ehl-i Beyti
Neydügin **eyledi hüzn ile civân [u]yigiti**
Âh heyhât didi vâh le'allü-leyti
Görmeyeydim yıkılaydım böyle habâs̱-â râyı[113]

2) Kelime Hazinesine Umumî Bir Bakış

Sermest, kelime hazinesi yönüyle çok zengin bir dile sahiptir. Hayatın her safhasına ait sözcüklere onun şiirlerinde rastlamak mümkündür. Kullandığı kelimeler sayıca bir divan şairini aratmayacak kadar fazladır. Bu sözcüklerden bazıları sözlük sırasına göre aşağıya yazılmıştır:

a) Dinî ve Tasavvufî Kelimeler

âbid,	acz,	âkıl,
akl-ı beşer,	âlem,	âlem-i bâlâ,
âlem-i fânî,	Allah,	amel,
ârifân,	âsumân,	âşık,
avâlim,	ayıklık,	âyîn,

---

[111] A.34.

[112] A.28.

[113] A.49.

ayrılık,	bâd-ı hevâ,	bâde,
bahr,	bahş,	baht,
baht-ı siyâhî,	baht-ı yâver,	bahtiyâr,
bâtıl,	bâtın,	bâzâr,
bedbaht,	bende,	berdûş,
Besmele,	bezm,	bezm-i ezel,
bî-dîn,	bî-riyâ,	Billâh,
bülbül,	büt,	câh-ı celâl,
cân,	cân-ı cânân,	cân-ı cihân,
câzû,	cehl-i mürekkeb,	Cennet,
Cennet-i Adn,	Cibrîl,	cilve,
cism,	cüdâ,	cünûn,
cünûn-ı aşk,	cür'a,	çarşû,
dâr-ı fânî,	defter,	dehân,
dehr,	delîl,	derâvîş,
dergâh,	ders,	dervîş,
deryâ,	devâ,	devrân,
dîn,	dil,	dilârâ,
dilber,	dirnek,	du'â,
dünyâ,	dürr,	düşmân,
ebed,	efendim,	ehibbâ,
ehl,	emr u nehy,	emr-i a'zam,
erbâb-ı râh,	esrâr,	eşkıyâ,
etkıyâ,	evliyâ,	ezel,
fakr,	felek,	firak,
firkat,	fitne,	fütüvvet,
gayr,	gebr,	gedâ,
genc,	gönül,	gümân,
habs-gâh,	hacc,	hâce,
Hakk,	hakîkat,	hâl,
halvet,	harâbât,	harâm,
Hârût,	hased,	hayr,
hayy,	hecr,	hıyânet,
hiçlik,	hidâyet,	hikmet,
hilkat,	himmet,	Hudâ,
humar-hâne,	hum-hâne,	hûr,

hükm,	hüssâd,	ışk,
îman,	ibâdet,	ilm-i hâl,
ilm-i nebî,	imâmeyn,	insân,
kabir,	kader,	kendüzi,
kibir,	kul,	küfr,
kül-han,	ledünnî,	levh,
mana,	Mârût,	Mevlâ,
mey,	mey-hâne,	molla,
müderris,	Müslimân,	namaz,
nefs,	nezr,	nişân,
nübüvvet,	ömür,	öz,
özge,	peygamber,	pîr,
pîr-i harâbât,	pîr-i mugân,	râh-ı şerî'at,
râhib,	rind,	rindân,
rûy-ı zemîn,	rûz-ı âhir,	sakal,
sâkî,	salâh,	salât,
sâlih,	sanem,	savm,
secde,	seyyid,	sır,
sırat,	sohbet,	sû-i niyyet,
sû-i zan,	sûfî,	sulehâ,
sultân,	süfehâ,	şâh,
şehr,	şer'-i şerîf,	şeyh,
Şeytân,	şirk-i hafî,	şükür,
takvâ,	tâli,	tâlib,
Tamu,	tapmak,	tarîk,
tavâf,	tekye,	ten,
Tersâ,	tevâzu,	top u çevgân,
tövbe,	ukbâ,	ukûl,
uşşâk,	vâ'iz,	vahdet,
vasl,	velâyet,	vîrâne,
vuslat,	vücûd,	vücûd-ı mutlak,
Yehûdî,	yokluk,	yol,
zâhid,	zât,	zebânî,
zikr,	zünnâr...	

b) Taş, Toprak ve Maden Adları

akîk,	altun,	cevher,
dürr,	elmâs,	gil,
gubâr,	gümüş,	Hacer-i Esved,
la'l,	remâd,	seng,
timür,	tuz,	türâb,
yâkut,	zer,	zerrîn...

c) Hayvan Adları

âhû,	andelîb,	Ankâ,
arslan,	bülbül,	büz,
deve,	domuz,	Düldül
ejder,	eşek,	gazâl,
geyik,	har,	hargûş,
it,	kebûter,	kehle,
kelb,	kerges,	köpek,
köstebek,	kuş,	kuzu,
mâr,	merkeb,	mûr,
mürg,	neml,	peşşe,
seg,	selvâ,	şâhbâz,
şîr,	tûtî,	zâğ...

d) Eşya Adları

âyîne,	beydak,	câm,
cübbe,	çember,	çevgân,
çıkrık,	çorab,	dolâb,
esbâb,	eşyâ,	fincan,
gömlek,	hâme,	iğne,
inbîk,	ipek,	kalem,

kazan,	kemend,	kemer,
keten,	kıyâfet,	kîse,
küleh,	kürek,	leğen,
libâs,	meş'ale,	mîzân,
mihekk,	mum,	mühür,
ocak,	piyâle,	pul,
sanduk,	sarık,	satranc,
semer,	seyf,	sürme,
şâl,	şâne,	tesbih,
tîr,	zincir,	zünnâr...

e) Musiki Aletleri

çeng,	def,	kemân,
ney,		

f) Yiyecek ve İçecekler

âb,	ades,	bâde,
beng,	bint-i ineb,	dem,
duhter-i rez,	fûm,	gülâb,
ilac,	kevser,	menn ü selvâ,
mey,	mül,	revgân,
su,	sûsen,	şarâb,
şerbet,	tiryâk,	turşı,
zemzem...		

g) Dinî, Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler

Abdülhâlık,	Âdem,	Alâ'eddîn,
Alî,	Ali Baba Külâl,	Ârif,
Ashâb-ı Kehf,	Ayâz,	Azrâ,
Bâkî,	Ca'fer,	Cem,
Dakyânûs,	Dârâ,	Deccâl,

Ebû Cehl,	Ehl-i Abâ,	Ehl-i Beyt,
Fâtımâ,	Felâtûn,	Ferhâd,
Fir'avn,	Firdevsî,	Gencûr,
Geylânî,	Habîbu'l-lâh Mazhar,	
Hâce-i Ahrâr,	Havvâ,	Haydar-ı Kerrâr,
Hayru'n-Nîsâ,	Hızır,	Hurşîd,
Hüsrev,	İmâm-ı A'zam,	İskender,
İsrâ'il,	Kârûn,	Kays,
Keykubât,	Kıtmîr,	Kisrâ,
Leylâ,	Lokmân,	Mâh-ı Ken'ân,
Mahmûd,	Mansûr,	Mecnûn,
Meryem,	Mesîhâ,	Muhammed
Hâcegî,	Muhammed Zâhid,	
Murtazâ,	Mûsâ,	Mustafâ,
Nebiyy-i Sıddîk,	Nûh,	Sâmirî,
Selmân,	Seyfeddîn Seyyid Nûr,	
Süleymân,	Şâh Abdullâh Mevlânâ,	
Şâh-ı Nakşibendî,	Şeddâd,	Şems-i Tebrizî,
Tayfûr,	Urvetü'l-Vüskâ,	Ya'kûb Çarhî,
Zehrâ,	Zelîhâ,	Zükarneyn...

h) Mekan Adları

Afrikâ,	Bâbil,	Buhârâ,
Ceyhûn,	Çâh-ı Nahşeb,	Dicle,
Fırat,	Hayber,	Hind,
Irâk,	Kâf,	Kûh-i Tûr,
Kulzüm,	Mâverâ'ü-n-Nehir,	
Mısr,	Ravza,	Sînâ,
Sûdân,	Şâm,	Tûr-i Sînâ,
Zevra...		

ı) İnsan Vücuduna Ait Adlar

ayak,	baldır,	baş,
beden,	bel,	beyin,
boy,	boyun,	burun,
ciğer,	çehre,	çeşm,
dehân,	dîde,	el,
gîsû,	göbek,	göz,
gûş,	hûn,	kâkül,
kalp,	kan,	kaş,
kemik,	kıl,	kiprik,
la'l,	leb,	merdümek,
müjgân,	omuz,	parmak,
perçem,	peyker,	saç,
sakal,	ten,	topuk,
yürek,	zenahdân,	zülf...

i) Bitki Adları

alef,	bâdâm,	çemen,
çiçek,	diken,	gül,
hâr,	nergis,	reyhân,
semen,	servi,	sidre,
sûsen,	sünbül,	şebbû,
şeftâlû,	Tûbâ,	yâsemîn (yâsemen),

3) Bugüne Göre Arkaik Kelimeler

Bugün artık hiç kullanılmayan veya herkesçe iyi bilinmeyen birtakım sözcüklere Abdullah Sermest'in şiirlerinde rastlıyoruz. Aşağıdaki örneklerde bunlara yer verilmiştir:

kanı: **hani**

Sînedekiler kanı sâkî-[y]i meyler *kanı*
Hüsrev-i Key'ler kanı hay ile heyler *kanı*
'Âbid-i eşyâ kücâ 'âşık-ı şeyler *kanı*
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür[114]

taşra: **dışarı**

Taşra **çıksan 'âleme gizli fısıltılar düşer**
Sakla hüsnün çıkma hânenden ki bir kan olmasun[115]

kanda: **nerede**

Ger ayrılıgın emri bana mutlak olursa
Yâ nerde karâr iyleyüben *kanda* **duram hem**[116]

* *

Ey sabâ sırrımı fâş itme o yârim *kanda*
'Acabâ ner[e]de gezer tagda mı bâgda mı[117]

sayru: **hasta**

Merhabâ derdin ile *sayru***tene hûn getürdin**
Ey hoşâ göstürüb ansız ruh-ı gül-gûn[ı] getürdin[118]

Tamu: **Cehennem**

Her ne olsa sevdâdan hâlî değil Sermestligin
Ânda *Tamulanmış* **ol kim bunda** *Tamulanmamış*[119]

özge: **başka, gayri**

Hey meded ey lûtf-ı bî-'illet penâh-i 'ârifân
Senden *özge* **agı yok illâ ki karasındadır**[120]

---

114 A.13.

115 A.31.

116 A.28.

117 A.42.

118 A.20.

119 A.24.

120 A.7.

ur- : vur-

Soy libâsı nûr ise "İnnâ zalemnâ"dan dem *ur*
Âdem olmazsan velî gel bâri ibn-i Âdem ol[121]

* *

Sarılsan koynuma girsen n'ola bir gice rü'yâda
Gamınla başıma dest-i emeller *urmasun* dirsen[122]

günüz: gündüz

Agladırdı beni derd [ü] elemi gice *günüz*
Nasıl oldı bana rahmeyledi geldi sekerek[123]

alda- : aldat-, kandır-

Bin tevâzu'la dil ehlin *aldamaz* ehl-i hevâ
Çün 'ibâd-ullâha düşmândır'ibâd-ı rûzigâr[124]

birle: ile

'Işkı Sermest-i kazâ [vü] kaderi taşlama kim
Çü gil-i hamr-i ezel *birle* kurulmuş temelim[125]

* *

Tıfl-ı dil sen de bebekler *birle* kıldın imtizâc
Derdimi artırdınız ya'ni ki kıldınız 'ilâc[126]

çevgân

Ser[i] her târ-ı zülfi egrisi *çevgân* e baş toplar
Ara tara ham-ı ender-hamını inceden ince[127]

dür-

Dil-mürgı kanad *dürdi* hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi fenâlandı *savışdı* [128]

---

[121] A.23.

[122] A.20.

[123] A.20.

[124] A.11.

[125] A.26.

[126] A.12.

[127] A.35.

[128] A.42.

B) Anlatım Şekilleri

Abdullah Sermest, hemen bütün anlatım şekillerini kullanır. Tasavvuf edebiyatının en önemli anlatım şekli olan nasihat ve hitap yoluyla anlatımın yanında doğrudan doğruya anlatım, mükâleme ve sual yoluyla anlatım, tasvir, açıklama, tahkiye, delil ve ispat yoluyla anlatım gibi üslûp özelliklerine yer vermiştir.

1-Nasihat ve Hitap Yoluyla Anlatım

Kûy-ı ma'şûka düşerse yolun ey bâd-ı sabâ
Eyleme hâl-i perîşânımı hâ yâd-ı sabâ

Zülf-i şeb-bûsı yeter hâlime şâhid o bilür
Tagıdursun tokanub zülf-i gam âzâd-ı sabâ

'Işk hâlini götür sâz-ı mugaylân üzre
Tut benimle bu usûl üzre yevmi bâd-ı sabâ

Ra'şe-dâr itdi 'anâsır ilini âh-ı dilim
Câm-ı lebrîzini döksün ko yere bâd-ı sabâ

Vâdî-yi remed âteşiyem ki Habîb-i Sellem'i
İrdi dün vir bana bu müjde-i dil-şâd-ı sabâ

Hâtırım döndi sana bende kalender Sermest
Eylesen de bu kühen-câyda bir ad-ı sabâ[129]

* *

Al izârın başına zülfin nümâyân olmasun
Hâtır-ı cem'i ehibbâlar perîşân olmasun

Ger melek olsam yüzin seyrine gelmez tâkatim
Habs-gâhım Bâbil-i çâh-ı zenahdân olmasun

---

[129] A.4.

Nahl-i tâze kaddini gösterme gül-zâre yüzin
Nahl-boynun egmesün gül-zâr vîrân olmasun

Taşra çıksan ʻâleme gizli fısıltılar düşer
Sakla hüsnün çıkma hânenden ki bir kan olmasun

Dûd-ı âhı taş ider hüsni seni gördükde çün
Sûfî görse taş olur hûn taşa kurbân olmasun

Kız seni kim gördi ʻâşık olmadı âdem degil
Sûretâ âdem ise hoş gör ki hayvân olmasun

ʻIşk ola hüsnün içün mey-hâneler Sermest içün
Tâ nefes-vâr isterem bir gûna hüsrân olmasun[130]

* *

Togrı mı Kaʻbe-i hüsnine bu yoldan yönümüz
Günümüz mi gicemiz ya gicemiz mi günümüz

Sen işitmen mi bizim naʻra-i mestânemizi
Elem [ü] derdin ile ʻarşa ulaşdı ünümüz

Gendümi darımı tâhûn-ı sitemde yakdın
Hele bir kerre düşün işe yarar mı unumuz

Gelmede ʻışk yolunda her günü günden bed-ter
Bu günüm sorma ki sen yahşî bilürsin dünümüz

Şimdi âlûde bu Sermest'i görüb taʻn itme
Bâde-i dürd-i ezel birle yumuşlar hûnumuz[131]

* *

Mûy-ı efzûnı gözünden çekemez bulmaz ışık
Okurum defterini deyr yine ammâ karışık

---

[130] A.31.

[131] A.16.

Mescid [ü] medreseden geç geçeyim ben de deyri
N'ideyim tutmadı söz sûfî riyâya alışık

Topla gel sen seni oldunsa bana yâr-ı refîk
Böyle sakallı mı olur yolda gidende bu sarık

Çıkmadan kendi evinden ne bilin merd işini
Otur evlerde egir sen karılarla çıkrık[132]

* *

Acı kıldın 'ömrimi ey 'âleme şîrîn seni
Telh-kâm itmez mi devrân ben gibi yarın seni

Hayret ey cân el degirmez yâsemîn-ten uykuda
Ohşamakla incünün bilmem nidem nâzın seni

Şerbet-i la'l-i lebin koymaz orûc zâhidleri
Ters döner gördükde 'aklı 'ayn-ı sâbirîn seni

Fitneler saldı nigâhın şehre gavgalar kodı
Âteşi şehre burakdın görmüşem serîn seni

Sevmedin sevdin kabûl itmen beni terk eylemen
N'işleyim şaşdım elinden ey şer-i şûrîn seni

Gey kuşan gez karşuda seyr [ü] nazar besdir bana
Pek güzel kılmışdı dün-gün kisve-i zerrîn seni

Bul benim tek sevgisi Hâlis dolaşdır zülfine
İşte ben gitdim selâmetle kodum yârim seni[133]

---

132 A.18.

133 A.39.

2- Doğrudan Doğruya Anlatım

Gird-i bâd ile düşen ardına hârı bedenimdir
Gird-i bâdı didigim bâd degil âh tenimdir

Nevbet-i Leylî-i 'Azrâ ile devrân seninse
Nevbet-i Vâmık [u] Mecnûn ile devrân benimdir

Gül-şen-i vaslına girmeklige sa'y eylemedim ki
Bedel-i hecri n'ola vuslatı cân şemenimdir

Agladı gördi yamân hâl-i diger günümi yârim
Aglama gördigin ey yâr benim yahşî günimdir

Gele bâd-ı seherim bana dil-ârâ tarafından
Nergis sünbül reyhân güli yâsemenimdir

İstemem seyr-i cihân bâgı kisensiz bana zindân
Elemi derd ü gamı dost ki seyr-i çemenimdir

Vatan iklîm-i 'adem hâne-i nîstî bize me'men
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir

Gönlümün âteşi çeşm-i ter-i Sermestligimle
Gitmeye 'âr iderim hem geçemem ki vatanımdır[134]

* *

Zîneti gün togdırır gün garbdan sâ'at budur
Fitne-i devrân olur 'âlemlere âfet budur
Görmemişdi gözlerim böyle 'alâmetler bugün
Hâzır olmuşdur kıyâmet kopmaga tâmet budur

Ol giyindi kisveler göstürmek [i]çün sûr-e-sûr
Bilmedi 'uşşâka mâtem göstürenkâmet budur

---

134 A.11.

Salınur güler gezer pervâsı var mı zâlimin
Kim yanar kim tutışur zâlimde icrâ'at budur

İgnelü sanduka kor sallar vücûd-ı Hâlisi
Bu Fireng-i hüsnde 'uşşâk içün 'âdet budur[135]

* *

Biz gulâm-ı hânedânuz pîşvâmızdır 'Alî
Reh-revânuz bize bizden reh-nümâmızdır 'Alî

Gerçi yollar pür-hatar[dır] gam yimez erbâb-ı râh
Yırtmaga a'dâları şîr-i Hudâmızdır 'Alî

Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zülfekâr
'Arsa-i çarh-ı zemîne dem-rehâmızdır 'Alî

Biz muhibb-i hânedânın çâker-i ednâsıyuz
Hâricîler cânına berk-ı belâmızdır 'Alî

Bilmese ehl-i garaz şân-ı 'Alî'yi bilmesün
Yerde gö[k]de în ü ânda pâdişâmızdır 'Alî

Bî-mehâbâ Hazret-i şâhın çehâr-ı himmetin
Tekye-gâh itdik belâdan nûn [u] hâmızdır 'Alî

Gec-külâhız fahrimiz gül-beng-i remz-i lemyekûn
Defter-i şâh-ı Resûlden hel-atâmızdır 'Alî

Encüm-i eflâk-i 'akla nefsimiz çekse hisâb
Çarh-ı dilde mâh-tâb-ı râh-ârâmızdır 'Alî

Ejder-i gejd-i vücûda tılsım-ı Hakk-dâdımız
Hem yed-i beyzâda zâhir hem Mûsâ'mızdır 'Alî

---

135 A.11.

Kulzüm-i bahr-i hakîkat vâriṣ-i 'ilm-i Nebî
Şehriyâr-i mülk-i dîne Mustafâ'mızdır 'Alî

Ravza-ı Dârü's-selâm Kıble-gâh-ı ehl-i 'ışk
Yâ niçündür kim dem-â-dem secde-câmızdır 'Alî

Tal'at-i pâk-i cenâb-ı hazret-i 'ulyâ bizim
Çeşmimizde hem rumûz-ı âşinâmızdır 'Alî

Çehre-i remz levhine Nakş-bend-i üstâd-ı ezel
Ya'ni tugrây çektigim harf-i hicâmızdır 'Alî

Mülk-i dil yagmaya gitdi kayd-ı zâlimlerdeyem
Dem-be-dem beydâ içün müşkil-küşâmızdır 'Alî

Kıldı Sermest öyle ferzend-i letâ'ifler beni
Sorsam anlardan cevâb kevṣer-şifâmızdır 'Alî[136]

* *

Şâh-ı Nakşibendiyem bende-i Ser-Hindiyem
Cân[i]le Horsendîyem gayri degil kendiyem
Ayıgı Sermest ider öyle cihân rindiyem
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür[137]

* *

Pîr-i pîrân-ı tarîk-ı Şâh-ı Nakş-bendî bu
Bahş-ı feyz-i 'âm iden ser-halka-i ser-Hindî bu
Gavṣ-ı a'zam kutb-ı 'âlem pâd-şâh-ı rind bu
Sanmaya kim mahrûm ide 'uşşâk-ı derd-mend bu
Rûz [u] şeb evrâd [u] eẕkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[138]

* *

---

136 A.37.

137 A.14.

138 C.74.

Hâl-i dilin anlatmaya bir mûnis bulamaz
Bir özge belâ 'âşıka tenhâ-yı ayrılık[139]

3- Mükâleme ve Sual Yoluyla Anlatım

Âh kim gelmez bana kûy-ı fülânîden geçer
Ey sabâ aglatmadan geçmen beni her bir seher
Başım agrıtdın benim ey nâle-hâ-yı bî-eser
Bu gicem dünki gicemden derdin ile besbeter
Koy yatam bir lahza bâri yat geber artık yeter
Nerde yârin nerde sen nerde sabâ nerde haber

Ey akan çeşm-i terimden su mısın yâ dem misin
Tur uyu artık bebeksin göz misin bâdem misin
Merdüm-i dîdem misin ser-hoş mısın bâdem misin
Râz-ı ifşâ-yı derûnı Tâze-bay-zâde'm misin
Görmek istersin fülânı ne deli âdem misin
Nerde câyı nerde câyın nerde yer nerde kamer

Tıfl-ı dil sen de bebekler birle kıldın imtizâc
Derdimi artırdınız ya'ni ki kıldınız 'ilâc
Yâr vaslından şükürler kaldınız cıblâk u ac
Uyma cânım bunlara yüz kerre dirdim "dön de kaç"
Oldı şimdi hâliniz ammâ perîşân-mizâc
Küfr-i zülfi nerde îmân nûrı nerde yâ beşer

Lîk sen 'âşık mısın ol hüsn içün şeydâ mısın
Kâf-ı istignâda yoksa tâlib-i 'Ankâ mısın
Hazret-i âşüfte-i mîr-zâ-yı cânân mısın
Ol sana Mevlâ mı yoksa sen ana Mevlâ mısın
Haddini bilmek gerek sen 'âşık-ı rüsvâ mısın
Nerde dügme nerde pistân nerde bel nerde kemer

---

139 A.18.

Dâ'im aglarsın gönül gel gâh agla gâh gül
Râh-ı 'ışk içre budur işte sana hayru's-sübül
Çok aradın bulmadın dön sen de iste sen de bul
Yorma Allâh'ı seversen bendeni gel ey gönül
İşte meclis işte sâkî işte Sermest işte mül
Korkma "Bismillâh" di bilgil Hudâdan hayr u şer[140]

* *

Yâ sa'îde'l-'ayn yâ Mısra'l-'uyûn
Mâ emr-i zi'l-fenc mişlek kâf u nûn

Yâr ola bahtım gibi vaktin sa'îd
Dâ'imâ bi'l-ehl illâ batni'l-bütûn

Yâ surûra'l-'ayn yâ 'ayne's-sürûr
Neş'e-vâr ez-tü be-süreyyâ tâ be-nûn

Sen degilsin bende seyyidsin bana
Bendedir 'âlem velî lâ-yeş'urûn

Görmesem bir gün seni cânım gider
Hâkezâ fi-kesb-i kânûni'l-cünûn

Vuslatın yakdı beni didim didi
Firkat-i vel'un vü vuslatı ke'l-'atûn

İftirâya ugrarız yarın didi
Fi'l-'aşâ levlâke mimmâ yefterûn

Çok perîşânım didim yârim didi
İttebi' fi's-seyri işre'l-'âşıkûn

Fi'l-melâ bey'u şirâ'î bi'l-habîb
Eylerem sezmez anı her zû-fünûn

---

140 A.13.

Ey Necâşî-zâde kurbânın olam
He'l-me'âbü'l-fülki mişlüke bütûn

Encümende gizli bâzâr eylerem
İktedeynâ mezhebe'l-İşrâkıyyûn

Geldi fal açdım kitâb-ı hüsnüne
Hâzihî Cennât-i ʻAdni fe'd-hulûn

Bin hacâletle didim bir bûse vir
Kâle ehlen şâre bi't-tarfi'l-cüfûn

Bahr-i ʻışka cilvesin ey girih-nâz
Şöhret-i ahbâş fî goncü'l-cüfûn

Koynuma girdi habîbim bî-haber
Fi's-seher kânı'l-eʻâdî nâ'imûn

Sû-i niyyetle sana dostlar ola
Fî yemmin kahrik cünûdun mugrakûn

Yâ hilâle'l-ʻîd ehlen merhabâ
Ci'te sehlen yâ futûre's-sâ'imûn

Ey sürûr-ı hâk-i Afrikâ güzel
Sensiz olsun Mısr-ı mülki ser-nigûn

Âferîn sevdâ-yı Hâlis âferîn
Gûlü nefsin bi'l-hevâ sâret zebûn[141]

* *

Ben yazdım ʻarz-ı hâli bilmem nedir me'âli
Boynuna yâr vebâli ölürsem içüb agı

---

141 A.31-32.

Ol şâhbâz-ı 'âlem çün gördi bî-mecâlem
Didi ki bî-miṣâlem boş yire kurma agı

Gûş itdim ol hitâbı bildim nedir cevâbı
Koydum hayâl [ü] hâbı topladım agı bâgı[142]

* *

Hâmûn-ı tahayyürde makâm-ı cünûn kanı
Var mı bilür o sahrâda 'aceb turagımı

Lûtfın didi kulagıma ey ben senin içün
Nâ-mahrem ıraktır didi bükdi kulagımı

Koklar mı firengî-zede burnuna revâ mı
Söyle sunam sana burdı yanagımı[143]

* *

Gönlüme tîh-i tahayyürde bir ilhâm kılan
Didi ilhâm kılandır seni ser-sâm kılan

Acıyan hâl-i perîşânıma olsa kim olur
Yine oldur acıyan kim beni der-dâm kılan[144]

* *

Böyle bir zulmi 'aceb eyledi mi Dakyânûs
Sırr-ı 'âşık ile ma'şûkı bilür mi deyyûs[145]

* *

Fânî[y]i görmez misin benligi virmez misin
Bâkîye irmez misin meclise girmez misin
Dinle bizi har mısın bu demi süzmez misin
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür[146]

* *

---

142 A.38.

143 A.43.

144 A.30.

145 A.17.

146 A.14.

Bî-çâre Hâlis'in hâli ʻaceb nice ola yâ Rabb
Döker göz yaşını bülbül gibi gül üstüne her şeb
Eger kim diyü sorarsan işin zâr itmege sebeb
Gice gündüz beni zâr [u] zebûn iden bu dil-ber heb
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur sendenʻadûlar olmasun memnûn[147]

4- Tasvir

Mânî tasvîr idemez sûretini itmiş iden
Nakşını ancak alur bu dil-i üstâdım eli[148]

* *

Peh sende ne hâl var güzelim ammâ ki kıyâfet
ʻÂlemlere âfet
İnsân mı diyek yoksa melek bu ne ʻalâmet
Yâ perî-i talʻat

Sâmirî disem gözlerine Bâbil-i encür
Hârûtle Mârût
Ol üçlere üstâd dinür sendeki hâlet
Sihrî-i sarâhat

Çok nazlı güzel gördi gözüm görmedi sen tek
Ey hayret-i ʻâlem
Bu nâz ile bu ʻişvelerin hep yeni ʻâdet
Vey ʻâleme hayret

Gösterme yeter kâmetini böyle yerişle
Ey kaddi-i Tûbâ
Çok mı güzelim kopsa bize şimdi kıyâmet
Gelmez sana tâkat

---

147 A.34.

148 A.45.

Bu ne akış bu ne bakış bu kaş[u] göz ne
Bu ne süzülme
Bu ne revîş bu ne durış bu ne nezâket
Saydî-i nezâfet

Hayrân olayım hilkatine Hâlik-ı Bârî
Sübhâneke yâ Rabb
Fetebârekellâhü zehî ahsen-i sûret
Kıldı kerâmet

Bu sende kokan başka koku ey gül-i Hâlis
Yok bir[i] çiçekde
Hem jâle degil gül yüzünedir dürr-i hikmet
Hârik-ı 'âdet[149]

* *

Beni şaşurmadı hiç bir tarafın illâ ki belin
Gerçi var ince saçın hem dahi var ince belin

Sırr-ı hâl-i hattını 'akl ile ta'rîf idemem
Ba'zı bir fart-ı cünûn nükte açarsın ne bilin

Mütehayyir kılan 'akl-ı beşeri sûretdir
Ândan özge nicema'nâları vardır güzelin

Sırr-ı yârimi hemân ben de bilürsem sen de
Ara bul kör gibi her bir tarafa çalma elin

Zeri zûrım virüb elde tutarsın zârı
Bezl-i cânunla bile olsa bilürsün la'l-lebin[150]

* *

---

149 A.4-5.

150 A.22.

Ey benim sînesi kâfûr-mûmı gibi yârim
Eser itmez sana taşı delen âhî kalemim[151]
* *

Ey yanagı gül bedeni yâsemin
Koklamadan kalmadı bende beyin
Çehresi gül kisveleri âteşîn
Ben yanarım kendüye baksam serin
Bir kun söz vir bana olsun yalan
Böyle tesellîde gezek bir zamân
Nazlı güzel yandım elinden amân
Ol güni gördüm seni hâlim yamân[152]
* *

Hasret-i ruh-sâr-ı tâbın bî-mecâl itmiş beni
Şöyle dikkatle bakub gör kim hilâl itmiş beni

Servi boylu hey şîrîn sözli güzel yüzli güzel
Gör hayâlinde hayâlin çün hayâl itmiş beni

Tâ o demden kim dimâgım aldı bûy-ı gül-ruhun
Hâliyâ bir bülbül-i bî-perr ü pâl itmiş beni

Hâne-i zenbûr-ı sîneme çeküb şehd-i lebin
Leyk sînemde ne mûm itmiş ne bal itmiş beni

Ol ne dil-ber ki kemend-i zülfüne yüz ben gibi
Dost itmiş komuş hemânâ pây-mâl itmiş beni

Bir gül-istân içre âb [u] hâk ile hem-sohbetiz
Gül cemâl itmiş seni hâr-ı melâl itmiş beni

Âşiyân-ı Kâf-ı istignâda 'Ankâ-vâr iken
Şimdi bir dil-ber esîr-i dâm-ı hâl itmiş beni

---

151 A.27.

152 A.33.

Yüz zebân-ı Hâlis'i açmış idim sûsen gibi
Gösterüb dâg-ı derûnun lâl itmiş beni[153]

5- Açıklama

Sürme[y]i gözden alur ya'ni merâm itse o şûh
Küleh-i fakrı kapar hem küleh-i şâh çalar[154]

6- Tahkiye

Dil-mürgı kanad dürdi hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi fenâlandı savışdı

Bir tala vü bir taşa konub turmadı geçdi
Dinmez mi bu kuşcagız 'Ankâlandı savışdı

Saldı kafaya tagı dere hem berri vü bahri
Hûd mâsivâ idi mâsivâlandı savışdı

Tâ âşiyen-i Kâf'a diküb göz karasını
Bu köhne ribâtîden aralandı savışdı

Yüzbin nâmı var idi tûtî-i mihendi
Bir şu'bede kalmadı pervâlandı savışdı

Her bir nefes-i hal'-ı kebiş 'îdine irdi
Terk eyledi dünyâyı dânâlandı savışdı

Yetmiş bin idi mehlekesi dânesi dâmı
'Aczim pür idüb lütfı Hudâlandı savışdı

153 A.44.

154 A.9.

Tutmuşdı ser-i râhını bin ejder-i gîsû
Efsûn okudı bildi sabâlandı savışdı[155]

7- Delil ve İspat Yoluyla Anlatım

Abdullah Sermest'in başvurduğu yöntemlerden biri de ayet, hadis ve kelâm-ı kibarlarla fikirlerini desteklemektir. Aşağıdaki örnekte, sahih hadis kitaplarında rastlanmayan, fakat Şiilerce hadis olduğu iddia edilen güzel bir söze yer vermiştir. Bu söz Dertli, Zatî ve Zekaî gibi şairler tarafından da kullanılmıştır:

Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zülfekâr [156]
'Arsa-i çarh-ı zemîne dem-rehâmızdır 'Alî[157]

Şairimiz ayetleri olduğu gibi aktarma yöntemine gitmemiş, ayetlerin başlarını veya konuyla ilgili bir bölümünü alıp şiirinde kullanmıştır:

Emr-i fasbir [158]**'âlem-i bâlâda bükdi pençemi**
Yoksa çün eyler zebûn Şîrîn Fer[h]âd-ı rûzigâr[159]

* *

Ehl-i safâyı safâ ehli bilür bî-riyâ
'Ayn-ı cefâda safâ buldun ise gel bana

---

155 A.42.

156 "Ali 'den başka genç (yiğit er), Zülfikâr'dan keskin kılıç yoktur." veya "Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur." Bu söz hakkında 'Hasan b. Urka ve Muhammed b. Ali el-Bakır yollarından, Bedir savaşı esnasında 'Gökten bir melek böyle çağırdı.' diye bir rivâyet varsa da rivâyet yolları zayıf olduğu için itimada şayan bir aslı yoktur." denmektedir. bknz. "Mehmet YILMAZ, *EDEBİYATIMIZDA İSLAMÎ KAYNAKLI SÖZLER*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s.100

157 A.37.

158 "*Onların dediklerine sabret...*" Tâhâ, 30, ayrıca Hûd, 49

159 A.12.

'Âşık-ı ma'şûk isen virdin olur *"Kul Kefâ"*[160]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise meyle muganni getür[161]

* *

"Ve'dduhâ"[162] olsa nikabı rûy-ı *"Velleyli"* [163] nedir
Bu celâlini perdesi lûtfına hoş dâl eylerim[164]

* *

Ey hutût-ı rûy-ı hüsnin *"ve'd-duhâ ve'l-leyli"* [165]sin
Zülf-i târ u mâr ile genc-i tılısm-ı muhkem ol[166]

* *

Soy libâsı nûr ise *"İnnâ zalemnâ"*[167]dan dem ur
Âdem olmazsan velî gel bâri ibn-i Âdem ol[168]

C) Diğer Üslûp Özellikleri

1- Tekrir

Sâkıyâ bir dem tegâfül özge hem gamdır bana
Bâr-gâh-ı fakrda bir bâr-ı muhkemdir bana

Sâkıyâ mey vir ki bu bâr-i girânı kaldıram
Fakrla bu bâr[ı] yıkmak şevket-i Cem'dir bana
Sâkıyâ hoş sen bilürsün hâl-i dehr-i fursatı
'Ömr-i Nûh haşmet-i İskender-i demdir bana

---

160 *"Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter de ..."* Ankebut, 52

161 A.14.

162 *"Kuşluk vaktine andolsun."* Duhâ, 1

163 *"Geceye andolsun."* Duhâ, 2

164 A.28.

165 *"Kuşluk vaktine ve geceye andolsun."* Duhâ, 1-5

166 A.23.

167 *"...Ey Rabbimiz biz kendimize zulmettik..."* A'raf, 23

168 A.23.

Sâkıyâ 'ömri şitâb eyler mukâbil bi'l-misl
Eylemek bilmek sana bir emr-i a'zamdır bana

Sâkıyâ sun câm-ı şevkinden şu hadd-ı hâveri
Çün dirîg itmek şu rûh-ı cisme mâtemdir bana

Sâkıyâ esb-i 'Irâkı tünd-hûy hûn-rîzdir
Âf-tâb üzre getür çün cism-i şeb-nemdir bana

Sâkıyâ dervîşlik *mülk* i 'acâyib *mülk* imiş
Keşf kıl bu câmda ol *mülk* mübhemdir bana

Sâkıyâ Hayber-güşâsın Haydar- ı Kerrâr'sın
Gizli îmânım *sana* bu sehv-i secdemdir bana

Sâkıyâ *Sermest* -i humâr-hâne-i bezm-i ezel
Dünki *Sermest* 'dir *sana* ol 'ayn-ı Âdem'dir bana[169]

* *

Vâh saçın *fikr* inde 'ömrüm geçdi cânânım yeter
Bu perîşânlık bana el virdi sultânım yeter

Gerçi isti'dâd yok bende yüzün *fikr* indeyim
'Afvı kıl virme saçın *fikr* ini cânânım yeter

Keṣret-i mûya dolaşdı tâze *îmân* ım eli
Ey 'inâyet-sâz tiz kes köhne *îmân* ım yeter

Merdüm-i *çeşm* im nişân itdikde hâl-i 'ârızın
Perdeler *çeşm* imi andan tizce 'isyânım yeter[170]

* *

Öyle mecnûnem ki bin 'âkıl *bana* hayrân olur
Çünki bu şûr-ı cünûn andan *bana* îhsân olur

---

[169] A.1.

[170] A.8.

Bir *ciger* -dârân-ı 'âlemdir fütüvvetlü dinür
Ol *ciger* kim âteş-i 'ışkın ile biryân olur

Menn [ü] selvâdan geçüb ol kim 'ades fûm istemez
'Akl-ı vîrânı ma'âş-ı 'ışkla 'ümrân olur

Cân virüb *cân* almadadır merd-i meydân-ı cünûn
'Âkılân-ı bed-dilân ancak gulâm-ı *cân* olur

Hestî-i *Hayber* 'de fikri hod-pesendîdir Yehûd
Fâtih-i *Hayber* gerek bir nefs Müslimân olur[171]

* *

Gird-i bâd ile düşen ardına hârı bedenimdir
Gird -i bâdı didigim *bâd* degil âh tenimdir

Nevbet-i Leylî-i 'Azrâ ile *devrân* seninse
Nevbet-i Vâmık [u] Mecnûn ile *devrân* benimdir

Gül-şen-i vaslına girmeklige sa'y eylemedim ki
Bedel-i hecri n'ola vuslatı cân semenimdir

Agla dı gördi yamân hâl-i diger *günim* i *yâr* im
Agla ma gördigin ey *yâr* benim yahşî *günm* dir[172]

* *

Ey ki bir sultân-ı şâhın *kullug* ın da'vâ kılan
Siz *kul* *kulluk* sunuz bizler *kul* ı ihsânıyuz

'Âlem-i 'ukbâdaki mülk-i *bekâ* yı bildiniz
Bizler içün bir *bekâ* dır kim biz ândan fânîyüz

Dil uzatman el çekin cümle kazâ maglûbdır
Ey 'akıllar sâhibi biz ol yüzün hayrânıyuz

---

171 A.8.

172 A.11.

Bir ***put*** **ı** ***var*** **nerdedir yüz bin** ***put*** **ı** ***var*** **nerdedir**
Kaç ***put*** **un** ***kurbân*** **ısız biz bir** ***put*** **un** ***kurbân*** **ıyuz**[173]

* *

Mahrem olmaz ***harem*** **-i hâssına** ***nâ-mahrem*** **ler**
Harem **etrâfına** ***nâ-mahrem*** **i i'dâm kılan**[174]

* *

Gül-sitânında beni ***hâr*** **tutarmış o güzel**
Ne gamım var ola gül ***hâr*** **ı bu gül-zârımızın**

Geçemem ***âteş*** **-i sevdâsını ağarsa saçı**
Gizlüden gizlüye bir ***âteş*** **i var kârımızın**[175]

* *

Âşiyân-ı zâga dâ'vet kıldıgım ***'Ankâ*** **sını**
İltifât-ı Kâf-ı ***'Ankâ*** **'ilm-i esmâsındadır**

....

Kim arar feyz-i ebed ***cân*** **ımda cânânım bilür**
Böyle ***cân*** **ı hazretin** ***cân*** **-ı Mesîhâsındadır**

....

İşte **bu mey-hâne** ***işte*** **deyri** ***işte*** **put**
İşte **râhib** ***işte*** **mey Sermest-i me'vâsındadır**[176]

2- Mecaz

Tasavvuf, bir mecazlar hazinesidir. Çok defa kelimelerin manaları bilinen ağır tasavvufî konuları anlatmaya yetmez. Bunun için mutasavvıf şairler daima mecaza baş vurmuşlardır.[177]

---

[173] A.16.

[174] A.30.

[175] A.19.

[176] A.7-8.

[177] Doç. Dr. Abdurrahman GÜZEL, *Kaygusuz Abdal*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1981, s. 201

Abdullah Sermest, mecazlı sözlerinden dolayı devrinde bazı kişilerce yanlış anlaşılmış, ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Şiirlerinde kullandığı kelimeleri ele alıp "Ne biçim şeyh bu, meyden, meyhaneden bahsediyor." demişlerdir. Zamanında yaşayan Karadağlı namlı kişi bunlardan birisidir. Sermest'in divanında bu kişi için yazdığı bir hicviyye vardır. Sermest'in kullandığı mecazlı sözleri, gerçek anlamlarıyla algılamaya kalkışırsak onu tasavvufun dışına atmış oluruz. Klasik divan geleneğine ve Tasavvuf Edebiyatı'na ait mazmunlar iyi bilinirse bu eleştirilerin ne kadar yanlış olduğu anlaşılır.

"Mecaz cahilin elinde hakîkat telakki edilir." sözünün ne kadar doğru olduğu şairimizin kullandığı mahlastan bile anlaşılır. "Sermest" gerçek anlamıyla "sarhoş", mecaz anlamıyla ise "Allah aşkıyla mest olmuş kişi"dir. "dükkân" kelimesi insanlara ilim irfan öğretilen "mekan"; "duhter-i rez", "ilâhî aşk şarabı"; "pîr-i mugân", "tasavvuf büyüğü"; "mey-hân" ise "tekke"dir. Deyimler konusunda onun mecazlı deyişleri verilmişti, aşağıdaki beyitlerde ise mecazî söyleyişlerine örnekler gösterilmiştir:

Düşmede kalkmada gel yolda bu *Sermest*'e bakın
Eli ayagı kırılmış turamaz başı yarık [178]

* *

Fahl-i Deccâl'i burak *bint-i 'ineb* tapdı sana
Neş'e[y]i hüsnün alur neş'esini her bir görümün[179]

* *

Su'âl itsen n'ola *bintü'l-'ineb* den *halvetî sırrın*
Çü bâğın kûşesinde gizli sen ben inceden ince[180]

* *

Tatmadın *bint-i 'ineb* lezzetin ancak duydun
Belki *Sermest* ile *halvet gicesi* yâhımızı[181]

[178] A.18.

[179] A.23.

[180] A.36.

[181] A.43.

* *

Saçun gel Ka'be-i hüsnün yolunda topla rahmeyle
Çalub çarpub beni ol *zülf-i ejder* **sormasun dirsen**

Burakma *hân-kâh* **[u]** *mescid* **e** *Sermest* **'i fâş itme**
Anı *mey-hâneler* **de sakla kimse görmesün dirsen**[182]

* *

Bakmadın etrâfına ey cehl-i har [u] cehl-fürûş
'İlm [ü] 'irfân ile açmış hâce *dükkân* **ın sana**

Şükr kim bâ-himmet-i *pîr-i harâbât* **ey dilim**
Duhter-i rez **kim helâl itmiş** kanın **sana**

Gördi *Sermest* **tamâm-ı 'acz-i bî-hâsıl seni**
Eyledi *pîr-i mugân* **teslîm-i** *mey-hân* **ın sana**[183]

Vatan onun için bazen yokluk âlemi, bazen de deyr olur:

Vatan *iklîm-i adem hâne-i nistî* **bize me'men**
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir[184]

* *

Gördimdi seni dün harem-i Ka'be'de zâhid
Sermest bugün hayrola *deyr* **i vatan itdin**[185]

"Çıkmaz cebel-i 'izzete her *topugı kıllı* **"**[186] derken "topugı kıllı" tabiriyle "eşek"i kasteder.

"Talmada *kendime gelmede gemi* **yi aradım**
Karada düzde denizde yokuş inişte seni"[187] beytinde ise **"gemi"** kelimesiyle Hz. Nuh'un, kendisine inanan kişileri aldığı

---

182 A.20.

183 A.1.

184 A.11.

185 A.22.

186 A.49.

187 A.40.

gemiye telmih yaparak hakikati aradığını, **"talmada kendime gelmede"** derken de dünyanın insanı etkisi altına aldığını, onu yuttuğunu; kendisinin de bazen bunu farkettiğini ve bu halden kurtulmak istediğini anlıyoruz.

Her segi *çarşû-yı bâzâr-ı cihân* **bilmez bunı**
Kim revâcı içredir 'ayn-ı kesâd-ı *rûzigâr* [188] beytinde cihan ile dünyayı; rûzigâr ile devri; çarşû ve bâzâr ile de dünya işlerini kasteder.

3) Deyim

Abdullah Sermest'in şiirlerinde üslûp bakımından göze çarpan önemli özelliklerden biri de çokça deyim kullanmasıdır. Atasözlerini kullanmaz, ama kullandığı deyimler, anlatımını o kadar akıcı kılar ki bu yönüyle halktan biri gibidir:

Yâri tenhâ bulamam gizlice bir ülfet idem
'Aklı başdan savamam **ben bana bir sohbet idem**

....

Bir de dâmânına yârin ulaşa bahtım eli
Düşüb ayagına **cân u dil ile hizmet idem**[189]

* *

Merdüm-i dîdelerim *'aklını başında mı kor*
Nevk-i müjgân[i]le tâ gül-ferî-i mâhı çalar

....

---

[188] A.12.

[189] A.26.

Hüsn içün ben beni çaldırdım o mâhı zülfe
Sakın *Allâh'ı seversen* seni Billâhi çalar[190]

* *

Yâr idi hâb [u] hayâlim bana hicrî gicesi
Uykum aldı var ise bir sözi hülyâma da mı

....

Kasemim var severim sâkî[y]i Sermest'im içün
And içer olsam inanmaz mı Cem-i câma da mı[191]

* *

Rûy-mâl itdim der-i der-gâh-ı şâha *baş eğüb*
Kul olan rahm [u] kerem me'mûl ider hünkârdan[192]

* *

Seni yumşatmadı mı tatlı zebânım ögerek
Basmadım mı seni ben *bagrıma* sonra dögerek

....

Gel de *başın içün* çok severim işte seni
Togrısı böyle degilse başdan ayaga görerek [193]

* *

Bilemem nerde kalur âhir-i kârım giderek
Besbeter mi olurum âh o yâri severek

....

Bu gice vahşî gazâlım bu dil-i nermi seni
Yola getürmedi mi gâh bükerek gâh egerek

....

---

190 A.9.

191 A.40.

192 A.29.

193 A.21.

'İşret-i sohbetin isterdi çü Sermest-i fakîr
Nâ'il oldum hele *kıldım belimi şimdi kürek* [194]
* *
Şübhelendin *boyun egmekle* **tekâpûlarıma**
Egriden togrı haber bir seni görmek emelim[195]
* *
Lûtfın didi kulagıma ey ben senin içün
Nâ-mahrem ırakdır didi *bükdi kulagımı*

....

İsterdim olam bülbül-i Sermest-i gül-i rûy
Bükdi belimi **bu sözler** *kırdı ayagımı* [196]
* *
Çalındırdı başımdan 'aklımı **mûy-ı meyân fikri**
Degilse var emîne bir yemîni inceden ince[197]
* *
Tepeler merdümek-i çeşmi şeyh u şâbbı gibi
Döndürir başıma 'âlemleri dolâbı **gibi** [198]
* *
Dil uzatman el çekin **cümle kazâ maglûbdur**
Ey 'akıllar sâhibi biz ol yüzün hayrânıyuz[199]

Sermest'in deyimler yönüyle çok zengin bir dili vardır. Yukarıdaki beyitlerde olduğu daha birçok deyim kullanmıştır:

bükdi pençemi	cân virmek
çehre çalman	çekerik nâzını
çeksün âh	derde düşirdi
dile gelmek	dudak burumın

---

194 A.20.

195 A.26.

196 A.43.

197 A.35.

198 A.44.

199 A.16.

el virdi	elde tutarsın
elden çıkarub	ite kurbân olalar
koma elden geleni	mil çeküb
oyun kurayım	revâ görmediler
sürem yüzlerimi	ters döner
tutmadı söz	yandım elinden
yolda kayamam	yoldan azar
yüz sürüb	

4) Halk Söyleyişleri

Abdullah Sermest, kimi zaman halk diliyle konuşur, halk gibi hitap şekli oluşturur. Çarşıda, pazarda halkın kullandığı argo sözcükleri rahatlıkla kullanır ve dilini deyimlerle akıcı hale getirir. Bu, onun halk içinde, halk arasında sürekli bulunmasının ve onlara hitap etmesinin bir göstergesidir. Aşağıdaki örneklerde de görüleceği gibi bütün bunlar, Sermest'in üslûbunda samimi bir hava estirir:

Şimdi âlûde bu Sermest'i görüb ta'n itme
Bâde-i dürd-i ezel birle yumuşlar hûnumuz[200]

* *

Bir putı var nerdedir yüz bin putı var nerdedir
Kaç putun kurbânısız biz bir putun kurbânıyuz[201]

* *

Geç köpri başından ne turon altına girme
Dikkatle gözet gör ne hatar içre hatar bu[202]

* *

Müşkil imiş müşkil olur yâr amân
'Âşık olub pîri seve nev-civân
Sînesine çekmede tîr [ü] kemân

---

[200] A.16.

[201] A.16.

[202] A.35.

Böyle olur almaga yâre nişân
Bir kun söz vir bana olsun yalan
Böyle tesellîde gezek bir zamân
Nazlı güzel yandım elinden amân
Ol güni gördüm seni hâlim yamân[203]

* *

Sen cemâline bakub âyînede hayrân olun
Yâ benim gözümle gör sen sana kurbân olun[204]

* *

O sudan var mı haber sâkî işitdin mi *esahh*
Dâ'vet itmiş subhını çâşnî şâmada mı[205]

* *

Nâleler bitdi kamışdan ete sındırdı beni
Ten-i kânûnumı a'sâblarım teng-i telim[206]

* *

Beni telh-âb-ı firkat birle kandırdın *boyandırdın*
Yeter bu ayrılık artık usandırdın *tayandırdın*[207]

* *

Nasıl kıydın nübüvvetde yanan şem'i *söyündürdün*
Cihânı yıkdı zulmün lâ'netu'l-lâhkâr-ı şânındır[208]

* *

Be hey zâlim sana n'oldı murâdın üzre döndürdün
Mahabbetle yanan şem'im girüb araya söndürdün
Yakub cism-i za'îfimi dil [ü] cândan gövündürdün
Beni kan ağladır dâ'im 'adûlarım öğündürdün
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn[209]

---

[203] A.33.

[204] A.19.

[205] A.40.

[206] A.26.

[207] A.18.

[208] A.8.

[209] A.34.

* *

Çıkmaz cebel-i ʻizzete her *topugı kıllı*
N'eylerim kudretde öz ʻammusı misilli
Yarın görirüz hâlini ey *puşt* ʻamelli
Mahşerde sana yüz *yelelelli* yüz ʻalelelli
Ey zâhid-i destârı büyük turfa sakallı
Merdân-ı Hudâyı ne bilür her *dibi yelli*
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli*

Ey ehl-i garaz anla bizi biz fukarâyuz
Ser-defter-i cumhûr-ı derâvîş-i Hudâyuz
Çün bende-i nâ-çîz-i der-i Ehl-i ʻAbâyuz
Gayret-keş-i evlâd-ı ʻAlî Âl-i Rızâyuz
Zuʻmunca velî siz sulehâ biz süfehâyuz
Allâh bilür kim süfehâdır sulehâyuz
ʻİlm [ü] ʻamelin mezheb ü dînin bize belli
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli*

Her dem dem-i ber-dûşun ile lâşe gidersin
Nefsince olan maslahatı hoşca sizersin
Güftâre gelünse hem okur hem de yazarsın
Kur'ân [u] ahâdîs ile çok hîle düzersin
Bu râh-ı şerîʻat diyerek yoldan azarsın
Vel-hâsılı çârşûy-ı müzâvirde bâzârsın
Hem zâhidi [hem] hâcı hâce hem *ʻalelelli*
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli*

Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı ʻıyân çünki hüve'r-Rabb hüve'l-Hakk
Rü'yâda dahi görmez anı sen gibi ahmak
Tesbîh ile seccâdede vird itmeği cak cak
Yâ ders ile evrâka bakub kılmagı lak lak
Kulluk mı sanursun bunı kalk hey öni yallı
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli*

Virmez kederi sürha-i bed-cây-şebekler
Çarh üzre kamer seyrine *'av 'âvî köpekler*
Altun [u] gümüş cem'i dahi yaglı yemekler
Billûrî gibi baldırı *fincânî göbekler*
Tâ münkir-i Hakk itdi sizi gitdi emekler
Çün hıkdı hasedi bî-dîn idüb sizi temelli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

Dervîşe yarın havf u hatar yok dahi ekdâr
Merdân-ı İlâhî yüzine secdeleri var
Vechinde bugün eylemeyen hazreti ikrâr
Olmaz mı yarın işleri hep âh ile hep zâr
Şeytân-ı la'în oldı iden Âdemi inkâr
'İlmi 'amelin bunca yılın oldu mı der-kâr
Sermest sözini anlamadın hey Karataglı
Kum kum cebelî *git işine hey terelelli* [210]

---

[210] A.49-50.

III. BÖLÜM

ABDULLAH SERMEST'İN ŞİİRLERİNDE DİN ve TASAVVUF

I-DİN

Abdullah Sermest'in Divanında din ile ilgili itikat, ibadet ve ahlak hükümleri miktar olarak önemli yer tutar. Yalnız bu hükümleri, tasavvuf açısından yorumlamak mümkündür. Dinî kavramları içine alan örnekleri incelersek bu daha iyi anlaşılacaktır.

a) İtikat

1- Allah

"Allah" kavramı Abdullah Sermest'te **"Allah, Rabb, Samed, Hâlık, Hâlık-ı Bârî, Hakk, Hudâ, Rahmeten-li'l-âlemîn"** kelime ve kelime gruplarıyla ifade edilir. Padişah kelimesi de Sermest'te mecazen **"Allah"**'ı ifade eder:

La'neti kıldı *Hudâ* **zâlime bunlar ezlem**
N[e] ola ahvâl o itlerin *Allâh*-**ü-a'lem**
Bir içim suyı revâ görmedi cümle el'em
Âl [ü] Evlâd-ı Resûle ne belâyı etlem
Al kanıyla kazâ kıldı kızıl hazrâyı[211]

* *

Ey ehl-i garaz anla bizi biz fukarâyuz
Ser-defter-i cumhûr-ı derâvîş-i *Hudâ* **yuz**
Çün bende-i nâ-çîz-i der-i Ehl-i 'Abâyuz
Gayret-keş-i evlâd-ı 'Alî Âl-i Rızâyuz
Zu'munca velî siz sulehâ biz süfehâyuz
Allâh **bilür kim süfehâdır sulehâyuz**
'İlm [ü] 'amelin mezheb ü dînin bize belli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

....

[211] A.49.

Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki hüve'r-*Rabb* hüve'l-*Hakk*
Rü'yâda dahi görmez anı sen gibi ahmak
Tesbîh ile seccâdede vird itmegi cak cak
Yâ ders ile evrâka bakub kılmagı lak lak
Kulluk mı sanursun bunı kalk hey öni yallı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli[212]

* *

Mâcerâmız *Kâdıyyü'-l-hâcât* a kalsun mı ne din
'Ömr-i da'vâ faslını kılmaz vefâ-kârım n'ola[213]

* *

Ey *pâd-şeh* -i arz u semâ hükm senindir
Fermânberin ins ü melek ehl-i harem hem[214]

* *

Yumşadır âh [u] enînim seni bir gün ey put
İn-şâ'-*allâh* ile dinle 'alim'allâhımızı[215]

2- Melekler ve Şeytan

Abdullah Sermest, "**Melek**" kavramı için "**melek, melâik**" kelimelerini kullanır. Ayrıca büyü ile uğraştıklarından dolayı kıyamete kadar Babil'de bir kuyuya atılan "Harut ve Marut" adlı meleklerden de bahseder.

Ey püser olmuş beşer görmüş *melâ'ikler* seni
N'eyledi *Hârûtı Mârûtı* bu fennden rûzigâr[216]

---

212 A.49.50.

213 A.36.

214 A.28.

215 A.43.

216 A.10.

Sermest, bir başka şiirinde "Harut ve Marut"tan bahsederken yaptığı buzağıya Hz Musa'nın ümmetinin tapınmalarını sağlayan Sâmirî'den de söz eder:

Sâmirî disem gözlerine Bâbil-i encür
Hârût[i]le Mârût
Ol üçlere üstâd dinür sendeki hâlet
Sihrî-i sarâhat[217]

Sevgilinin yüzünün güzelliğine takatinin olmadığını mübâlağalı olarak gösterebilmek için **"melek"** kavramını kullanır ve Harut ve Marut adlı meleklere telmih yapmak için Bâbil kuyusundan söz eder:

Ger *melek* **olsam yüzin seyrine gelmez tâkatim**
Habs-gâhım Bâbil-i çâh-ı zenahdân olmasun[218]

Azap meleği zebânîden korkar ve pîrinden yardım ister:

İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabrde mahşerde mîzânda sırâtda her zamân
Tutdığı demde zebânîler girîbânım hemân
Çağıram rahm kıl pîrim efendim el-amân[219]

Şeytan kelimesi divanda üç yerde geçer. Sermest, Karadağlı denilen sevmediği kişiye yazdığı hicviyyede Adem Peygamberi inkar eden Şeytan'ı lânetli olarak gösterir:

....
Şeytân-ı la'în **oldı iden Âdem'i inkâr**
'İlmi 'amelin bunca yılın oldu mı der-kâr

---

217 A.4.

218 A.31.

219 A.74.

Sermest sözini anlamadın hey Karatağlı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli[220]

Bir başka şiirinde bir mürşide bağlanmayan kişinin Şeytan, bağlanan kişinin ise sultan olacağını söyler:

Altı yüz bin yıl 'ibâdet kılsa cümle 'ilmle
Hod-be-hod cûşiş ile merdûd olur *Şeytân* **olur**

Ey hoş ol mürşid ki bir kimse tutarsa dâmenin
Merd olur ismi anın 'âlemlere sultân olur[221]

Şeytan'ın ebedî mekanı onun Ehl-i Beyt için yazdığı gazelde şöyle belirtilir:

Didi ol cedd-i a'lâsı emânet Ehl-i Beyt'im hâ
Hıyânet yeri *Şeytân* **'ın muhalled nâr mekânındır**[222]

3- Peygamberler

Abdullah Sermest'in şiirlerinde **"peygamber"** kavramı **"nebî, resûl, peygamber"** kelimeleriyle ifade edilir. Peygamberler kendi has isimleriyle ve sıfatlarıyla şiirlerinde mühim yer tutar. Büyük peygamberlerden Hz. Âdem, Hz. Yakup, Hz. Süleyman, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Îsa, Hz. Hızır, Hz. Lokman, Hz. Nuh ve son peygamber Hz. Muhammed'in adları muhtelif şiirlerde geçmektedir. Hz. Muhammed'i **"Peygamber, Nebî, Mustafa, Resûl"** sıfatlarıyla; Hz. Îsa, Mesîh, Hz. Yakub ise İsrâ'il namıyla anılır.

---

220 A.50.

221 A.9.

222 A.8.

Sermest, bir şiirinde Hz. Âdem ile Havvâ'nın cennetten kovuluşuna telmih yapar:

Mâcerâ-yı köhnedir tâ *Âdem [ü] Havvâ* **ile**
Rûz-ı âhir geldi bu fetvâlar imzâlanmadı[223]

Hz Süleyman, mührüyle, Hz. Mûsa "yed-i beyzâ" mucizesiyle, Hz. Îsa şifa vericiliğinden dolayı "Mesîh" lakabıyla, Hz. Yûsuf da kuyuya atılması yönüyle mecazen "Mâh-ı Ken'ân" şeklinde dile getirilir:

Saklarım bâr-ı emânâtın ki tâ bî-dâr idem
Hâba vardım sâhib-i mühr-i *Süleymân* **'ım yeter**[224]

* *

Bâbilî sihri gözün vâle-i Sermest'leri
Yed-i beyzâ **na ulaşmazsa şi'ârı gele mi**[225]

* *

Ejder-i gejd-i vücûda tılsım-ı Hakk-dâdımız
Hem *yed-i beyzâ* **da zâhir hem** *Mûsâ* **'mızdır 'Alî**[226]

* *

Vireyim kâşki öleydim o *Mesîhâ* **-dem içün**
Yetişür cânı hemân mürde-i ecsâdeme mi[227]

* *

Kim arar feyz-i ebed cânımda cânânım bilür
Böyle cânı hazretin cân-ı *Mesîhâ'* **smdadır**[228]

* *

---

[223] A.45.

[224] A.8.

[225] A.40.

[226] A.37.

[227] A.47.

[228] A.8.

Mâh-ı Ken'ân 'ı düşürse n'ola çâh-ı tab'a
Çeşm-i insâf ile gel câhile bak câhımızı[229]

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i tanıtırken Hz. Ali'yi **"Murtaza"**, Hz. Muhammed'i **"Mustafa"**, Hz. Hatice'yi **"Hayru'n-Nîsâ"**, Hz Fatıma'yı da **"Zehrâ"** namlarıyla aktarır:

Bir imâmeyn ki mesnedleri müstesnâdır
Murtazâ **babaları ceddleri** ***Mustafâ*** **'dır**
Nenesi ***Hayru'n-Nîsâ*** **anaları** ***Zehrâ*** **'dır**
Top [u] çevgânları Cennet ile Tûbâ'dır
Hâlisî bendeleri kevn [ü] mekân-ârâyı[230]

Son peygamber Hz. Muhammed bazen **"peygamber"** kelimesiyle karşılanır.

Gark-ı hûn eyleyelim mülk-i 'Irâk u Şâm'ı
La'net ol saltanat [u] mülk[e] de subh u şâmı
Almak olmaz kurı da'vâ ile intikâmı
Merd isen terk idegör câh-ı celâl ü kâmı
Tâ ki hoşnûd ola ***Peygamber*** **ü Dârâ'yı**[231]

Her derde çare bulmakla meşhur olan Lokman Peygamber bir beyitte dert kelimesiyle birlikte kullanılır:

Derdim içre seni sayıklar u arzûlar iken
Seni gördüm bana ***Lokmân*** **[u] Felâtûn[ı] getürdin**[232]

---

229 A.43.

230 A.49.

231 A.49.

232 A.20.

Hz. Nuh divanda üç yerde geçmektedir. Hepsinde de onun uzun ömrü vurgulanmıştır.

Sâkıyâ hoş sen bilürsün hâl-i dehr-i fursatı
'Ömr-i *Nûh* **haşmet-i İskender-i demdir bana**[233]
* *

Sînelere key getür âh[i]le vâvey getür
Na're-i yâ hey getür çal elini şey getür
Câm-ı Cem'i olmasa işte kendi koy getür
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm *Nûh* **ise çeng [ü] def [ü] ney getür**[234]
* *

Kadride elmâs-ı Hâlis 'ömrde *Nûh* **ol hemân**
Çeşm-i gîtî bu du'âda görmesün ihmâlimi[235]

Hz. Nuh uzun ömürlü, Hz. Hızır ise ölümsüzdür. Hz. Hızır, **"câvîd-i hayât"** terkibiyle birarada kullanılır:

Hızır **nûş itmese Sermest'in elinden tolu câm**
Nice bulurdı o *câvîd-i hayât* **[ı] ebedî**[236]

4- Âhiret

Abdullah Sermest'in divanında âhiret gününün unsurlarıyla ilgili kavramlar önemli yer tutar. Âhiret kavramı, **"ukbâ, mülk-i bekâ, rûz-ı âhir, kıyâmet, subh-ı kıyâmet, kabr, mahşer, Sırat, mîzân, defter, sencû, Kevser, hûr, Cennet, Cennet-i Adn, dûzah, âteş-i dûzah, nâr-ı dûzah, nâr, tamu"** gibi kelimelerle işlenir.

---

233 A.1.

234 A.13.

235 A.41.

236 A.51.

Abdullah Sermest, her tasavvuf erbabı gibi kabir, mahşer, mîzân, sırat ve zebânîlerden kolayca kurtuluş için pîrden şefaat diler:

İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabr **de** *mahşer* **de** *mîzân* **da,** *sırât* **da her zamân**
Tutdığı demde *zebânî* **ler girîbânım hemân**
Çağıram rahm kıl pîrim efendim el-amân
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[237]

Cennet ve Cehennem Sermest için aşktan sonra gelir ve bu anlayışı, onu en büyük mutasavvıf şairlerden biri olan Yunus Emre'ye yaklaştırır:

Dem bu dem meclis bu meclis öyle Sermest ol ki tâ
Bilme her ne hâl ise *dûzah* **mı** *Cennet* **bâğı mı**[238]

* *

Cennet-i 'Adn **'e girüb âh seni görmez isem**
Bâtını zâhiri nûr olsa da nârı gide mi

Neş'e-i nîm-nigâhın Sermest'i min-ba'd
Bâde-i *Kevser* **'e salmazsa humârı gide mi**[239]

Sevgiliden ayrılık onun için kıyâmet günü ve cehennem ateşi gibidir:

'Ömri sensiz geçe ol 'ömri 'ömürden sayamam
Âteş-i dûzah **a ben nûr [u] ziyâ[lı] diyemem**[240]

* *

---

237 C.74.

238 A.43.

239 A.41.

240 A.29.

Sensiz âyâ *subh-ı kıyâmet* **bana**
Şâm-ı garîbân-ı cihân oldı gel[241]

* *

Vasf-ı *nâr-ı dûzah* **ı vâ'izler itmiş görmemiş**
Bilmemişler yâr ne vuslat ne nâr-ı firkati[242]

Ebedî memleket âhirettedir:

'Âlem-i 'ukbâ **daki** *mülk-i bekâ* **yı bildiniz**
Bizler içün bir bekâdır kim biz andan fânîyüz[243]

5- Kazâ ve Kader- Hayır ve Şer

Abdullah Sermest "**hayr, şer, baht, baht-ı siyâhî, baht-ı yâver, bed-baht, tâli'**" gibi kelimelerle kaza ve kadere bakış açılarını hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine ait inançlarını belirtir. Kader anlayışını ortaya koyarken "kadere teslim olmanın yanlışlığını, irâde-i cüz'iyyenin kabullenilmesi gerektiğini, ancak kaza ve kadere karşı gelmenin de yanlış olduğunu" söyler.

Kader **in böyle diyüb yâr savışdırma beni**
Burak ol bahsi uzun şimdi *kazâ [vü] kader* **imden**[244]

* *

'Aşkı Sermest-i *kazâ [vü] kader* **i taşlama kim**
Çü gil-i hamr-i ezel birle kurulmuş temelim[245]

---

241 A.24.

242 A.45.

243 A.16.

244 A.32.

245 A.26.

Hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine dair ayete uygun bir anlayışla gönle şöyle seslenmektedir:

Dâ'im ağlarsın gönül gel gâh ağla gâh gül
Râh-ı 'aşk içre budur işte sana hayru's-sübül
Çok aradın bulmadın dön sen de iste sen de bul
Yorma Allâh'ı seversen bendeni gel ey gönül
İşte meclis işte sâkî işte Sermest işte mül
Korkma "Bismillâh" di bilgil Hudâ'dan *hayr u şerr* [246]

b) İbadet

Abdullah Sermest, **"ibâdet, tâat, ibâd, zühd, zühhâd"** kelimelerini ibadet kavramı için kullanır. Ona göre ibadetin ruhuna ermeyen, bir aydınlatıcıya bağlanmayan, ibadete giden yolda olmayan kişi gerçekte ibadet yapmamış olur, hatta merdûd (dinden dönmüş), Şeytan olur.

Olmasa hem sohbeti bir mürşid-i deryâ dilin
Gark-ı deryâ-yı Fırat olsa yine 'atşân olur

Altı yüz bin yıl 'ibâdet kılsa cümle 'ilmle
Hod-be-hod cûşiş ile merdûd olur Şeytân olur[247]

Rind-zahid çatışması onun şiirlerinde de göze çarpar. Zahid kelimesi onda her zaman manadan yoksun zahire göre amel eden bir insanı canlandırır. Sermest ile zahid sık sık karşılaştırılır:

Yolda *zâhid* **leri gördüm develerden düşmüş**
Yatdılar kakmadılar kim ne kırık var ne çıkık

---

[246] A.13.

[247] A.9.

Düşmede kalkmada gel yolda bu *Sermest* **'e bakın**
Eli ayağı kırılmış turamaz başı yarık[248]
* *
Gördümdi seni dün harem-i Ka'be'de *zâhid*
Sermest **bugün hayrola deyri vatan itdin**[249]

1- Namaz

Abdullah Sermest namaz kelimesini sadece bir beyitte kullanır, ancak namaz kavramını çağrıştıran "**tesbih, vird, seccâde, secde, secde-geh, kıble, kıyam**" kelimeleri de onun birkaç beyitinde geçer:

Câmi'-i hüsn-i *namâz* **a niyetim vardı gidem**
Yine dökmüş mey[i] o hırka [vü] seccâdeme mi[250]
* *
Dervîşe yarın havf u hatar yok dahî ekdâr
Merdân-ı ilâhî yüzine *secde* **leri var**[251]
* *
Ol kıble-i hâcât kaşı cân benimdir
Hem *secde-geh* **im emr ü kıyâmına duram hem**[252]

Kulluk Sermest'e göre sadece seccadede tesbih ile vird etmek değildir:

Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki hüve'r-Rabb hüve'l-Hakk
Rü'yâda dahi görmez anı sen gibi ahmak
Tesbîh **ile** *seccâde* **de** *vird* **itmegi cak cak**
Yâ ders ile evrâka bakub kılmagı lak lak

---

248 A.18.

249 A.22.

250 A.47.

251 A.50.

252 A.28.

Kulluk mı sanursun bunı kalk hey öni yallı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli[253]

2- Oruç

Sermest, oruç kavramını **"orûc, savm"** kelimeleriyle karşılar. Yine oruca ait imsak vaktini savm sözcüğüyle birlikte zikreder:

Olur hayt-ı beyâzı hayt-ı esvedden temîz ammâ
Yine imsâk-i savm **içün zemîni inceden ince**[254]

Sermest, sevgilinin hilâl kaşından bahsederken hilâli görüp oruca başlanılmasının ve orucun sona erdirilmesinin vakti ile ilgili dinî emri de hatırlatmış olur:

Savm-ı **sivâ çünki** hilâl **kaşın**
Mes'elesi şekk [ü] gümân oldı gel[255]

Oruç kelimesi sadece bir beyitte geçer. Bu beyitte oruç tutanlar **sâimîn** kelimesiyle karşılanmıştır. Sevgilinin dudağının şerbeti oruç bozucudur:

Şerbet-i la'l-i lebin koymaz *orûc* **zâhidleri**
Ters döner gördükde 'akl-ı 'ayn-ı sâbirîn(sâimîn) **seni**[256]

[253] A.50.

[254] A.35.

[255] A.24.

[256] A.39.

3- Hac, Zekat

Abdullah Sermest *hac* kelimesini *Ka'be* kelimesiyle birlikte kullanır. O sevgilinin yüzünü edebiyatımızda sıkça yapılan bir teşbihle *Ka'be*'ye benzetmiş, sevgilinin yüzüne karşı yapılan tavafın *büyük hac* olduğunu belirtmiştir:

Ka'be **-i hüsne delîl oldı gözin hem de lüsûs**
Geh mübâh gâh harâm bâde-i gül-fâm kılan

Hace-ı ekber **yüzin ey kûy-ı mükerrem-***Ka'be*
Böyledir lîk nedir câhili ilzâm kılan[257]

Zekat kelimesini sadece bir beyitte kullanır. Ona göre derviş fakirdir. Zenginlerin vermesi farz olan zekat dervişin hakkıdır, dervişin bu hakkını koruması gereklidir:

Dervîş idi lâyık virilen hüsn-i *zekâta*
Dervîş hakkın zengine zâyi' niçün itdin[258]

c) Ahlâk

Abdullah Sermest insan mizacı ve karakteri üzerinde çok durur. Onun şiirlerinde ahlâka ait unsurlar **"süflî nihâd, fesâd, fesâdiyyet, buğz, leîm, 'inâd, süflî, tevâzu', ehl-i hevâ, esîr-i nefs, köpek tıynet, riyâ, bî-riyâ, hased, çeşm-i hüssâd, hâsid, kibr, kin..."** gibi sözcüklerle ifade edilir. Sermest, bazen argoya kaçar, birbiriyle uğraşan ahlâksız insanlara karşı **"köpek tıynet"** ifadesini kullanır. Mey içmekten bahseder, ama bu, dinde haram kılınan içki anlamında değil tasavvufî açıdan ele alınmalıdır.

---

257 A.30.

258 A.21.

1- Buğz, İnat ve fesatlık

Abdullah Sermest, **rûzigâr** kelimesiyle devri, yani dünyayı kasdeder. Dünya onun için bir fesat yuvasıdır. Dünyanın aldatıcılığına karşı dikkatli olunmalıdır. Bütün ahlaksızlıklar ve haksızlıklar ona aittir. Dünya keremli kişilere buğzeder, alçak, aşağılık kişilere de şefkat gösterir, doğru yolda olanlara küfrü ve inadı öğretir, Dünyanın kulları, Ulu yaratanın kullarına hep düşman olmuşlardır. O dünyadır, o dünyadakilerdir, Hz. Ali'nin bile ailesine haksızlık yapan,

Ger hayâl iklîm[i] her *süflî nihâd* **[ı] seyr kıl**
Gör ne mazhardan zuhûr eyler *fesâd* **-ı rûzigâr**

Her kerîme *buğz* **ı var her bir** *le'îm* **e şefkati**
Anlaşılmaz mı sanun mâ-fi-l-fu'âd-ı rûzigâr

Artırır cevr-i *fesâdiyyet* **in Âl-i Haydar'a**
Ohşadıkca dem-be-dem ibn-i ziyâdı rûzigâr

Nerde bâtıl nerde hakk anlar tecâhülden gelür
Ehl-i Hakka öğredir küfri *'inâd* **ı rûzigâr**

Sarsar-ı enfâs-ı *süflî* **den ne gam Hûdîlere**
Ne idübdür kendüden kendüye 'Âd-ı rûzigâr

Bin *tevâzu'* **la dil ehlin aldamaz** *ehl-i hevâ*
Çün 'ibâdullâha düşmândır 'ibâd-ı rûzigâr

....

Zevk-i dünyâ lâşe üzre birbirin yolmaksa çün
Ol *köpek tıynet* **lere koymaz bu şâd-ı rûzigâr**[259]

* *

---

[259] A.11-12.

Kıldı bu hâdise efkâr [u] 'ukûli ber-bâd
Uymadı kevn-i *fesâd* ına bunun gibi *fesâd*
Gebr [ü] Tersâ [vü] Yehûdî'den olurdı imdâd
Bilseler[i]di olacak böyle Âl-i evlâd
Müslimânız diyerek böyle tutub gazâyı[260]

* *

Kurbdür kurb-ı mahabbet bu'ddur *buğz [u] 'inâd*
Mekkeli Rûmî Habeşli Mekkeli Sûdân olur[261]

2- Kibir ve Riyâ-Tevâzu ve Bî-riyâ

Ehl-i safânın safâsının aslında cefâdan geldiğini söylerken *riyâsızlık* gibi güzel bir ahlak unsurundan bahseder:

Ehl-i safâyı *safâ* ehli bilür *bî-riyâ*
'Ayn-ı cefâda safâ buldun ise gel bana
'Âşık-ı ma'şûk isen virdin olur "Kul Kefâ"[262]

* *

Var nice 'âşıkların ey dil-berim Hâlis gibi
Ey 'aceb *kibr* in kime yâ kim içün handân olun[263]

Diğer tekke şâirleri gibi söz tutmayan *riyâkar* sûfîlere kızar:

Mescid [ü] medreseden geç geçeyim ben de deyri
N'ideyim tutmadı söz sûfî *riyâ* ya alışık[264]

---

[260] A.48.

[261] A.9.

[262] A.14.

[263] A.19.

[264] A.18.

3- Hased (Hıkd) ve Kin

Sermest, bir şiirinde zevk ve sefa içerisinde yaşayan insanların halini tasvir eder, uygunsuz davranışlarından bahsederken bir müslümanda bulunmaması gereken haset kelimesini kullanır:

Virmez kederi sürha-i bed-cây-şebekler
Çarh üzre kamer seyrine 'av 'âvî köpekler
Altun [u] gümüşi cem'i dahi yaglı yemekler
Billûrî gibi baldırı fincânî göbekler
Tâ münkir-i Hakk itdi sizi gitdi emekler
Çün *hıkdı hasedi* bî-dîn idüb sizi temelli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli[265]

Kendisine gelmeyen, yüz vermeyen sevgilinin gelmeye karar vermesini, başkalarına duyduğu kinle yorumlamaya çalışır, sevgili istemediği kişilere karşı kibir gösterir, istediği kişilere de gülücükler gönderir:

Gelmendi bana geldin 'aceb kime *kîn* itdin
Pejmürde idi hâne-i dervîşi şen itdin[266]

Kıskanç kişileri *"hüssâd ve hâsid"* sözcükleriyle karşılar ve onların ağızlarının nâ-mahrem ve kokmuş olduğunu söyler:

Mâh-tâb güneşi her dü-serâ togmuş iken
***Çeşm-i hüssâd* ı bakar-kör kıla tâbânım evi**[267]

* *

Kendine 'aceb gördi revâ emmegi *hâsid*
Nâ-mahrem olan kokmuş agızla dudagımı[268]

---

265 A.50.

266 A.21.

267 A.46.

268 A.43.

4- Esír-i nefs, Bî-edeb ve Hayâsızlık

Degme isti'dâd olan bilmez *esîr-i nefs* **olan**
'Âlem-i insâniyet firkat mi vuslat çagı mı[269]
* *
Virmeden sûfî 'aceb hem în hem anın sana
Bî- edeb **da'vet kılub çün göstürür yanın sana**

Cehlden vaslın diler ammâ *hayâsızlık* **ider**
Kılmadan varın fedâ hem virmeden cânın sana[270]

5- Pend (Nasihat)

Pend **ini pîr-i harâbâtımızın tutmadı ol**
Ne eşek sûfî imiş uymadı eyyâma da mı[271]

d) Diğer Dinî Unsurlar

1- Ayetler ve Hadisler

Abdullah Sermest özellikle bir şiirinde sık sık Kur'an'dan ayetler iktibas eder. Bu iktibaslar ayetin bir kısmını almak sûretiyle yapılmıştır. Sermest'in kullandığı bu ayetler tasavvufla ilgilidir. Sermest bazen de "**Allâh'ın ol demesiyle bütün varlığın yaratıldığına**" dair ayete yaptığı telmih gibi sanatlara da baş vurur.

Yâ sa'îde'l-'ayn yâ Mısra'l-'uyûn
Mâ emr-i ẕi'l-fenc misḻek *kâf u nûn* [272]

---

[269] A.43

[270] A.1.

[271] A.40.

[272] Âl-i İmrân, 47, 59; Bakara, 117; Meryem, 35; Yâsin, 82; Mü'min, 68

....

Sen degilsin bende seyyidsin bana
Bendedir 'âlem velî *lâ-yeş'urûn* [273]

İftirâya ugrarız yarın didi
Fi'l-'aşâ levlâke mimmâ *yefterûn*[274]

Çok perîşânım didim yârim didi
İttebi'[275] fi's-seyri işre'l-'âşıkûn

....

Geldi fal açdım kitâb-ı hüsnüne
Hâzihî Cennât-i 'Adni fe'd-hulûn[276]

....

Koynuma girdi habîbim bî-haber
Fi's-seher kânı'l-e'âdî *nâ'imûn*[277]

Sû-i niyyetle sana dostlar ola
Fî yemmin kahrik cünûdun mugrakûn[278]

Yâ hilâle'l-'ıyd ehlen merhabâ
Ci'te sehlen yâ futûre's-*sâ'imûn* [279]

* *

---

[273] Zümer, 25; Yusuf, 15; Kasas, 9

[274] A'râf, 53

[275] Zümer, 55

[276] Tevbe, 72; Beyyine, -8

[277] A'râf, 97

[278] Şu'arâ, 66, 120

[279] Bakara, 183, 184, 185

Dil-mürgı kanad dürdi hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi [280] **fenâlandı savışdı**[281]
* *

Emr-i fasbir [282]**'âlem-i bâlâda bükdi pençemi**
Yoksa çün eyler zebûn Şîrîn Fer[h]âd-ı rûzigâr[283]
* *

Ehl-i safâyı safâ ehli bilür bî-riyâ
'Ayn-ı cefâda safâ buldun ise gel bana
'Âşık-ı ma'şûk isen virdin olur *"Kul Kefâ"* [284]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise meyle mugannî getür[285]
* *

"Ve'dduhâ" [286] **olsa nikabı rûy-ı** *"Velleyli"* [287] **nedir**
Bu celâlini perdesi lûtfına hoş dâl eylerim[288]
* *

Ey hutût-ı rûy-ı hüsnin *"ve'd-duhâ ve'l-leyli"* [289]**sin**
Zülf-i târ u mâr ile genc-i tılısm-ı muhkem ol[290]
* *

Soy libâsı nûr ise *"İnnâ zalemnâ"* [291]**dan dem ur**
Âdem olmazsan velî gel bâri ibn-i Âdem ol[292]
* *

---

280 Rahmân, 26

281 A.42.

282 *"Onların dediklerine sabret..."* Tâhâ, 30, ayrıca Hûd, 49

283 A.12.

284 *"Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter de..."* Ankebut, 52

285 A.14.

286 *"Kuşluk vaktine andolsun."* Duhâ, 1

287 *"Geceye andolsun."* Duhâ, 2

288 A.28.

289 "Kuşluk vaktine ve geceye andolsun." Duhâ, 1-5

290 A.23.

291 *"...Ey Rabbimiz biz kendimize zulmettik..."* A'raf, 23

292 A.23.

Bugünün keyfini münkir sesi ferdâya komaz
Bir itin *yelhes* **idir**[293] **yâ nehk-ı enker-i har bu**[294]

* *

Ejder-i gejd-i vücûda tılsım-ı Hakk-dâdımız
Hem *yed-i beyzâ* **da**[295] **zâhir hem Mûsâ'mızdır 'Alî**[296]

* *

Ol gün almışdım haber çeşm-i siyâhından senin
Gözlerim çün gözleri *mâ-zâg*-**ı** [297] **esrârım gele**[298]

* *

Kıtmîr çü *Ashâb-ı Kehf* [299] **kılmadılar dûr**
Kıtmîrine Kıtmîr menem kelb direm hem[300]

* *

Hacc-ı ekber [301] **yüzin ey kûy-ı mükerrem Ka'be**
Böyledir lîk nedir câhili ilzâm kılan[302]

* *

Gec-külâhız fahrimiz gül-beng-i remz-i lemyekûn
Defter-i şâh-ı Resûlden *hel-etâ* **mızdır**[303] **'Alî**[304]

* *

Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki *hüve'r-Rabb hüve'l-Hakk* [305]

* *

---

293 "...*Dilini şiddetli bir şekilde sarkıtıp solur...*" A'raf, 176

294 A.35.

295 "*beyaz el*" A'raf, 108; Tâhâ, 22; Şu'arâ, 33; Neml, 12; Kasas, 32

296 A.37.

297 "...*Muhammed'in gözü şaşmadı...*" Necm, 16-18

298 A.36.

299 "*Kehf (mağara) sahipleri*" Kehf, 9-19-20

300 A.28.

301 "*En büyük hac...*" Tevbe, 3

302 A.30.

303 "*Hakikatte (kesin, şüphesiz) geldi.*" İnsan, 1

304 A.37.

305 A.50.; "*O Hak'tır (Allah tek gerçektir.)*" Hac, 6

Erre-i cevr-i habîbim iki *şakk* itse revâ
Bile cevrindeki lûtfı[nı] ke-*mâhî* [306] **kalemim**[307]

* *

Ravza-ı *Dârü's-selâm* [308] **kıble-gâh-ı ehl-i 'ışk**
Yâ niçündür kim dem-â-dem secde-câmızdır 'Alî[309]

* *

Hayrân olayım hilkatine Hâlik-ı Bârî
Sübhâneke yâ Rabb
Fe-tebâreke'llâhü zehî ahsen-i sûret [310]
Kıldı kerâmet[311]

Abdullah Sermest, şiirlerinde ayetlere sık sık yer vermesine rağmen hadislere fazla yer vermemiştir.

Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zülfekâr [312]
'Arsa-i çarh-ı zemîne dem-rehâmızdır 'Alî[313]

2- Dua, Yemin

Bir garaz tahtında ikrâh itme gezdirdi felek
Kehlelenmişdir diyü zinhâr köhne şâlimi

İltifât-ı re'fetin küstâh idübdür bendeni
Ey veliyy-i ni'metim artdırma kîl ü kâlimi

---

306 Kamer 1-2

307 A.27.

308 Yunus, 25

309 A.37.

310 Mü'minûn, 12-14

311 A.5.

312 *"Ali 'den başka genç (yiğit er), Zülfikâr'dan keskin kılıç yoktur."* veya *"Ali gibi kahraman kimse, onun kılıcı gibi kılıç yoktur."*, bknz. "Mehmet YILMAZ, *EDEBİYATIMIZDA İSLAMÎ KAYNAKLI SÖZLER*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s.100

313 A.37.

Kadride elmâs-ı Hâlis 'ömrde Nûh ol hemân
Çeşm-i gîtî bu *du'â* **da görmesün ihmâlimi**[314]

* *

Çalındırdı başımdan 'aklımı mûy-ı meyân fikri
Degilse var emîne bir *yemîn* **i inceden ince**[315]

II-TASAVVUF

a) Vahdet-i Vücûd

Abdullah Sermest, birçok şiirinde vahdet-i vücûdu işler. Vahdet-i vücûd ona göre Tanrı'dan başka bir şeyin olmamasıdır. **"Beni benden alub var itmez"** derken bu gerçeği vurgular. "Ene'l-Hakk" tabirini kullanmaz, ama tasavvufta önemli bir unsur olan "fenâ-fi-llâh" kavramını yakalar, kendi zatını Tanrı'yla birleştirir, onda fânî olur:

Bir tende iki cân geçinür **kim bunı gördi**
Ben sen mi seni ben bilemem 'ayn-ı bûn itdin[316]

* * *

Bir dem olmaz vuslatın tâ târ [u] mâr itmez beni
Çün *beni benden alub* **tâ yâr var itmez beni**[317]

İnsanın mayasını, aslını hatırlamasını, gönül mülkünü ebedîleştirmesini, ruhunu bedene esir olmaktan kurtarıp özgür hale getirmesini, Fani olanları görüp onlara takılıp kalmamasını ve benlikten uzaklaşıp onu Tanrı'ya vermesini böylece ebede erip meclise girmesini tavsiye etmektedir. Zaten bunlar yapılmazsa Hakka vasıl olmak çok zordur. Bunları anlayamayan ve

---

314 A.41.

315 A.35.

316 A.21.

317 A.46.

yapamayan kişilere de kızıp *"Dinle bizi har mısın"* şeklinde uyarıda bulunmaktadır:

Aslını gel yâd kıl mülk-i dili âbâd kıl
Ol yüze feryâd kıl rûhını âzâd kıl
Çeng [ü] def [ü] ney ile dön bana imdâd kıl
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

Fâni[y]i görmez misin benliği virmez misin
Bâkîye irmez misin meclise girmez misin
Dinle bizi har mısın bu demi süzmez misin
....[318]

Bu dünya fanidir ve fanilerindir. Ebedî mülk ancak ahirettedir. Bizler faniyiz ama Tanrı bizi beka olmak için yarattı. Bir sonraki beyitte de vahdete eriş görüşünü "binlerce putun değil bir putun kurbanı olmak" şeklinde yansıtmaktadır:

'Âlem-i 'ukbâdaki *mülk-i bekâ* **yı bildiniz**
Bizler için bir bekâdır kim biz andan *fânî* **yüz**

....

Bir putı var nerdedir yüz bin putı var nerdedir
Kaç putun kurbânısız *biz bir putun kurbânıyuz* [319]

Gönül kuşu, var olanların aslında fenâ olduğunu görünce buralardan *Ankâ*'nın diyarına kaçtı. Sermest, bu konuda **"Her varı fenâ gördi"** sözüyle Rahmân Sûresinde geçen **"Yeryüzünde bulunan her şey fânîdir."** âyetine telmih yapar:

---

[318] A.13.

[319] A.16.

Dil-mürgı kanad dürdi hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi **fenâlandı savışdı**

Bir tala vü bir taşa konub turmadı geçdi
Dinmez mi bu kuşcagız 'Ankâlandı savışdı[320]

1- Vahdet-Kesret

Vahdet-i vücûdla ilgili **"nûr-ı vahdet, Hakka'l-yakîn"** kavramlarını birarada kullanır. Şâh-ı nakş-bend için yazdığı bir na'tta onun vücûdunun vahdet nûru olduğunu söyler. Birinci mısrada yer alan "kaş" kelimesi tasavvufta mihrâbı, yani secde yönünü karşılar:

Kıble-gâh-ı evliyâdır kaşların Hakka'l-yakîn
Nûr-ı vahdet**dir vücûdun Rahmeten-li'l-âlemîn**
Zâtını ikrâr iden el-hakk bulır îmân-ı dîn
İ'tikâdım böyle ey şehin-şâh-ı rûy-ı zemîn
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i şâhım bende-i Sermest-i şâh[321]

Cananın yüzü Allah'ın tecellîsi yerine kullanılmıştır. Yüzdeki güzellik ilâhî güzelliğin aksinden ibarettir. Saç, âşığı esir eder, perişan eder. Saç kesrettir, kesret âşığın vahdete ulaşmasına bir engeldir:

Vâh *saç* **ın fikrinde 'ömrüm geçdi cânânım yeter**
Bu perîşanlık bana el virdi sultânım yeter

Gerçi isti'dâd yok bende *yüz* **ün fikrindeyim**
'Afvı kıl virme *saç* **ın fikrini cânânım yeter**

---

[320] A.42.

[321] C.75.

Kesret-i mû ya dolaşdı tâze îmânım eli
Ey 'inâyet-sâz tiz kes köhne îmânım yeter[322]

2- Ten-Cism

Şimdi 'âlem bir taraf biz bir taraf yanıyuz
Kevn-i ekvânı ten içre bende-gân-ı cânıyuz[323]

* *

Çün gubâr oldı *ten* im kaldı girîbânımda
Çekemen sıkletimi böyle de ağır bârım[324]

* *

Dehr-i *cism* e sûretâ mâh-ı hazân ol pür-cefâ
Hem-safâ-bahş-ı derûn içre bahâr-ı hem-dem ol[325]

* *

Arz-ı beyzâ tuhm-ı rûhânî diler *cism* in velî
Kimseye mâl olmamış hâlâ ki tapulanmamış[326]

* *

Ten olsa cüdâ senden eyâ şâhım efendim
Cân hasta kıla kulluguna kalbi direm hem[327]

3- Nişan-Bînişan

Ey *nişân-ı bî-nişân* ı bulmaga cehdeyleyen
Al haber dîvâneden Şâhın kenîsâsındadır[328]

b) Bezm-i Elest

Abdullah Sermest, "Bezm-i ezel" terkibiyle ruhların yaratıldığı "Elest meclisi"ni kasteder. Allah ruhları yarattıktan

---

322 A.8.

323 A.16.

324 A.26.

325 A.23.

326 A.23.

327 A.28.

328 A.8.

sonra hepsine "Elestü bi-Rabbiküm (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?)" diye sordu. Ruhların hepsi "belâ(evet)" diyerek Tanrı'yı tanıdı. Bu vakte Sermest, "Bezm-i ezel" demiştir.

1- Bezm-i Ezel

Bezm-i ezelden bahsederken ilk yaratılan insan olan Âdem Peygamber'i de birlikte ele alır:

Sâkıyâ Sermest-i humar-hâne-i *bezm-i ezel*
Dünki Sermest'dir sana ol 'ayn-ı *Âdem* **'dir bana**[329]

Sermest, kanının ezel bâdesinin tortusuyla yıkandığını, temelinin ise ezel şarabıyla yoğrulmuş kil olduğunu söyler:

Şimdi âlûde bu Sermest'i görüb ta'n itme
Bâde-i dürd-i ezel **birle yumuşlar hûnumuz**[330]
* *
'Aşkı Sermest-i kazâ [vü] kaderi taşlama kim
Çü *gil-i hamr-i ezel* **birle kurulmuş temelim**[331]

2- Vatan-Firkat (Hecr, Ayrılık)-Vuslat

Vatan **iklîm-i 'adem hâne-i nistî bize me'men**
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir[332]
* *
Vasf-ı nâr-ı dûzahı vâ'izler itmiş görmemiş
Bilmemişler yâr ne *vuslat* **ne nâr-ı** *firkat* **i**[333]

---

329 A.1.

330 A.16.

331 A.26.

332 A.11.

333 A.45.

* *

Vuslat ı _hecr_ i gibi _hecr_ i de vaslı gibi zor
Mâh-ı endâma biçilmiş keten esbâbı gibi[334]

* *

Ey viren _ayrılıgı_ vasldan efzûn hâlet
Fasl-ı _vasl_ ında seni görmeye gelmez tâkat[335]

* *

Tepeler _firkat_ in endîşesi _vuslat_ demini
Râhat-ı leylî görür mi gam-ı eyyâm kılan[336]

* *

Degme isti'dâd olan bilmez esîr-i nefs olan
'Âlem-i insâniyet _firkat_ mi _vuslat_ çagı mı[337]

* *

Sensiz nidem cihânı gözümde cümle fânî
Terk itdim ins ü cânı bostân u seyr-i bâgı[338]

c) Merâtib-i Erba'a (Dört Kapı)

İnsan-ı kâmil olmak ve Tanrı'yı hakkıyla tanıyabilmek için geçilmesi gereken dört mertebe vardır. Bunlar şerî'at, tarîkat, ma'rifet ve hakîkattir. Sermest, şerî'atın hükümlerini önce insanın kendinde tatbik etmesi gerektiğini vurgular. Başkaları söz konusu olduğunda kılı kırk yaran, kendisine gelince hemen hükümleri yorumlamaya çalışan kişilere çok kızar. İçinden şerî'ata düşman, dışından taraftar gibi görünenleri münâfıklar safında ele alır:

Gayre _hükm-i şer_ 'de her bir kılı kırkar yarar
Kıl okunsa nefsine te'vîle ser-gerdân olur

---

[334] A.44.

[335] A.5.

[336] A.33.

[337] A.43.

[338] A.38.

....

Görinür *şer'-i şerîfe* **inkıyâd-ı zâhirî**
Bâtını *şer'e* **münâfıklar gibi düşmân olur**[339]

Hz. Ebûbekir gibi Hz. Ali de tarikat büyüğü olarak kabul edilir. Sermest, peygamber efendimizin ilmine Hz. Ali'nin vâris olduğunu söylemiş ve onu hakikat denizi olarak nitelendirmiş. "Öyle ise hakikate ulaşmak için Hz. Ali örnek alınmalıdır." demek ister:

Kulzüm-i bahr-i *hakîkat* **vâris-i 'ilm-i Nebî**
Şehriyâr-i mülk-i dîne Mustafâ'mızdır 'Alî[340]

Tarikat inancına göre ma'rifet ve hakikate ulaşmak için tarikata girmek, pir elinden tutmak şarttır. Bu anlayışa uygun olarak da Sermest, tarikata girmeyen sadece şeriatla amel eden zahidlerin bütün bütün hüsranda olduklarını söyler ve şaha gelmeyenlerin ah çekmeleri yolunda beddua eder. Kendi tarîkatının ne olduğunu Nakş-bendî kelimesiyle tanıtmaya çalışır. Nakşibendî tarîkatının kurucusu Bahaüddîn Nakşbend'i şah, gavs-ı a'zam, kutb-ı 'âlem ve rindlerin padişahı olarak tanımlar. Ehl-i dil maksadına ulaşacağı doğru yolu onun sayesinde bulmuştur:

Bu makâm **dır 'âşıkâne e-s-salâ cây-ı penâh**
İşiten gelsün dü 'âlemde server-i 'izz ü cenâh
Âşinâ*Şâh'a* **rûyın[ı] sürmeyenler çeksün âh**
Bunda bulmuş ehl-i dil maksûdına çün togrurâh

Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

---

[339] A.9.

[340] A.38.

Pîr-i pîrân-ı tarîk-ı Şâh-ı Nakş-bendî **bu**
Bahş-ı feyz-i 'âm iden ser-halka-i ser-Hindî bu
Gavs-ı a'zamkutb-ı 'âlem pâd-şâh-ı rind **bu**
Sanmaya kim mahrûm ide 'uşşâk-ı derd-mend bu
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i *Şâh* **ım bende-i Sermest-i Şâh**

Zevk-i bâkî istiyen diller bu dâr-ı fânîde
Yüz sürüb *der-gâh-ı şâha* **buldı dîn îmânda**
Zâhid-i hod-bîn olan kaldı bütün husrânda
Sâye-i pîr-i harâbât cenâb-ı cânda
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[341]

Sermest, ma'rifet kapısı ile ilgili olan irfan kelimesini kullanır. Cahil kişi etrafına bir bakınsa ona ilim ve irfan öğretecek kişileri görecektir. Bencil yaratılışa sahip kişilere uymayıp pîrin elinden tutan irfana ulaşır, yani ma'rifete ulaşmanın yolu bir tarîkate girmektir. Aşağıdaki örnekte *hum-hâne* terkibini mecazen "*tekke*" anlamında, *pîr-i harâbât* terkibini de "*tarîkat şeyhi*" anlamında kullanmaktadır:

Tab'-ı hod-bîne uyub bulmadı *'irfân* **a vüsûl**
İtmedi meslek-i merdân-ı harâbâtı kabûl
Almadı sâgarı toğrutmadı hum-hâneye yol
Pendini pîr-i harâbâtımızın tutmadı ol
Ne eşek sûfî imiş uymadı eyyâmda mı[342]

* *

Bakmadın etrâfına ey cehl-i har [u] cehl-fürûş
'İlm [ü] *'irfân* **ile açmış hâce dükkânın sana**[343]

---

[341] C.74.

[342] A.53.

[343] A.1.

d) Evliya

Abdullah Sermest, evliya kavramı için **"evliyâ, pîr, pîr-i harâbât, pîr-i mugân, şâh, şehin-şân, merd-i merdân, şeyh, mürşid, efendi"** sözcüklerini kullanır. Evliya kişiyi hakîkate ve ma'rifete eriştirir. Riyasızlığı mertliği öğretir. O, aşk memleketinin serveri, Hz. Muhammed yolunun yolcusudur. Dertli âşıkları feyzinden mahrum etmez. Onun varlığını kabul eden kesinlikle îmanı ve dîni kolayca bulur, eteğini tutanın adı mert olur ve alemlere sultan olur. Sermest, pîrin pendini (öğütlerini) tutmayan sûfîlere "eşek sûfî" tabirini kullanır. Gavs-ı A'zam şah-ı Nakş-bend Hazretleri için yazdığı na'tta evliya kavramını sıkça kullanmıştır. O evliyaların en üstünüdür, onun aşkı Sermest'i öyle sarmıştır ki başı kesilse dönmez bu yoldan:

Bu makâm **dır 'âşıkâne e-s-salâ cây-ı penâh**
İşiten gelsün dü 'âlemde server-i 'izz ü cenâh
Âşinâ*Şâh* **'a rûyın[ı] sürmeyenler çeksün âh**
Bunda bulmuş ehl-i dil maksûdına çün togrurâh
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ez̲**kârım budur bî-iştibâh**
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

Pîr-i pîrân-ı tarîk-ı Şâh-ı Nakş-bendî **bu**
Bahş-ı feyz-i 'âm iden ser-halka-i ser-Hindî bu
Gavs̱-ı a'zamkutb-ı 'âlem pâd-şâh-ı rind **bu**
Sanmaya kim mahrûm ide 'uşşâk-ı derdmend bu
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ez̲**kârım budur bî-iştibâh**
Bende-i Sermest-i *Şâh* **ım bende-i Sermest-i Şâh**

Zevk-i bâkî istiyen diller bu dâr-ı fânîde
Yüz sürüb *der-gâh-ı şâha* **buldı dîn îmânda**
Zâhid-i hod-bîn olan kaldı bütün husrânda
Sâye-i *pîr-i harâbât* **cenâb-ı cânda**
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ez̲**kârım budur bî-iştibâh**
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

Milket-i 'ışkın bugün sensin *efendim* serveri
Evliyâlar ser-firâzı etkıyâlar reh-beri
Eyledin âhı tarîk-ı hazret-i peygam-beri
Kise başım dönmezem sevdâ-yı 'ışkından giri
Rûz [u] şeb evrâd [ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabrde mahşerde mîzânda sırâtda her zamân
Tutdıgı demde zebânîler girîbânım hemân
Çagıram rahm kıl pîrim *efendim* el-amân
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

Kıble-gâh-ı *evliyâ* dır kaşların Hakka'l-yakîn
Nûr-ı vahdetdir vücûdın Rahmeten-li'l-'âlemîn
Zâtını ikrâr iden el-hakk bulır îmân-ı dîn
İ'tikâdım böyle ey *şehin-şâh* -ı rûy-ı zemîn
Rûz [u] şeb evrâd [ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

Meşrık-ı şems-i hidâyet muttali'-i nûr-ı Hudâ
Menba'-ı bahr-i kerâmet melce-i ehl-i safâ
Ey *şehin-şâh* -ı *velâyet* kutb-ı dîn-i enbiyâ
Âs-tânındır cemi'-i *evliyâ* ya pîşvâ
Rûz [u] şeb evrâd[ü] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh[344]

* *

Altı yüz bin yıl 'ibâdet kılsa cümle 'ilmle
Hod-be-hod cûşiş ile merdûd olur Şeytân olur

Ey hoş ol *mürşid* ki bir kimse tutarsa dâmenin
Merd olur ismi anın 'âlemlere sultân olur[345]

---

344 C.74-75.

345 A.9.

* *

Şeyh ü dervîşi burak mollâ müderris dinleme
Hazret-i *pîr-i mugân* **dan olsa bir imdâd olur**

Ey hoş ol *pîr-i harâbât* **-ı cenâb-ı cân kim**
Bir kemîne bendesi dârına devlet-dâr olur

Göz açub izler gibi ey *şâh* **râhın beklerim**
Na'l-i bendin başım üzre tâc-ı Key-kubât olur[346]

* *

Gözi hâ'in cemâl-i 'ışkı seyr itmek diler lîkin
Komaz baktırmaya var bir emîni inceden ince

Belî *pîr-i mugân* **fâş itmedi râzını her meste**
Didi Sermest'e esrâr-ı demini inceden ince[347]

* *

Düşmede kalkmada bu yolda mürüvvet yetişür
Dinlemez mi *pîrimiz* **na're-i 'avnâhımızı**[348]

* *

Vey *pîr-i harâbât gözüm cânım efendim*
Devletsiz o baş kim der [ü] dîvârına gelmez[349]

Sermest, Farsça yazdığı bir gazelinde şeyh ve dervişlerin sohbetine varmanın çok kolay olduğunu, yalnız Baytaz'ın[350] sohbetine varabilmenin çok zor olduğunu anlatır:

Sohbet-i *şeyh u dervîş* **resîden âsân**
Müşkil ânest ki der sohbet-i Baytâz resî[351]

---

346 A.10.

347 A.35.

348 A.43.

349 A.16.

350 "Baytaz" kelimesi kendi aşireti olan Tazebay'ın farklı söylenişidir. Abdullah Sermest, bu kelimeyi kendi isminin yerine kullanmış.

351 A.47.

e) Teferrüç

Teferrüç ile ilgili İnsan sûresi 1. âyette geçen **"hel etâ"** lafzını kullanır: "İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi? (Yani insan üzerinden öyle uzun süreler geçti ki henüz kendisi, anılan bir şey değildi. Topraktan süzüle süzüle, çeşitli merhalelerden geçerek, uzun zamanı aşarak nihayet nutfe (döl suyu, sperma) haline geldi.

Gec-külâhız fahrimiz gül-beng-i remz-i lemyekûn
Defter-i şâh-ı Resûlden *hel-etâ* mızdır[352] 'Alî[353]

* *

Sa'd[u]nahsinden geçüb *seyrân* iden fevk-al-'alâ
Ey hoş olmaz merd kim yâdında yâd-ı rûzigâr[354]

* *

İstemem *seyr* -i cihân bâgı kisensizbana zindân
Elemi derd ü gamı dost ki *seyr* -i çemenimdir[355]

* *

Sensiz nidem cihânı gözümde cümle fânî
Terk itdim ins ü cânı bostân u *seyr* -i bâgı[356]

---

352 *"Hakikatte (kesin, şüphesiz) geldi."* İnsan, 1

353 A.37.

354 A.12.

355 A.11.

356 A.38.

NETİCE

Abdullah Sermest'i, menkabevî ve tarihî hayatı, şiirlerinin şekil bakımından incelenmesi ve eserlerinde din ve tasavvuf olmak üzere üç ana bölümde incelemiş bulunuyoruz.

Menkabevî hayatı hakkında geniş bilgilere ulaşamadık. Onunla ilgili olan menkîbeler hayatının belli dönemleriyle ilgili bize ipuçları vermektedir. Bunlardan birisi mürşidi Muhammed Can'ın emriyle yaptığı Bombay gezisidir. Sultan Abdülhamit döneminde meydana gelen Uzakdoğu ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki sıkı diyalog düşünüldüğünde bu bizce üzerinde ayrıca durulması gereken bir konudur.

1819 yılında doğan Abdullah Sermest'in hayatı hep sıkıntıyla geçmiştir. Küçük yaşlarda annesiz ve babasız kalması, akrabalarının olmaması nedeniyle babasının arkadaşları tarafından büyütülmesi, İbrahim Paşa'nın Kilis'i işgalinden sonra onu da Mısır'a asker olarak göndermesi gibi durumlar onun dine ve tasavvufa meylinde bizce önemli etkenlerdir. Tasavvufî terbiyesini Mekke'de Muhammed Can'da gördükten sonra tekrar memleketi Kilis'e gelmiş hep başkaları için yaşamış, kendi mutluluğundan çok çevresindekilerin dünya ve ahiret mutluluğu için çalışmıştır.

Abdullah Sermest, Divan'dan başka önemli iki eser daha vermiştir, fakat bu iki eserin kaybolması nedeniyle haklarında bilgimiz yoktur. Kaybolan eserlerden birisi tıpla, diğeri Sıffin Vakası ile ilgilidir. Divandaki şiirlerin dışında başka şiirlerinin var olduğu bilinmektedir, fakat bunlar da muhtemelen kaybolmuştur. Divan adlı eserinin dört nüshası elimize geçti. Bunlar, Sermest'in halîfeleri tarafından yazdırılmış olup şu an onların torunlarındadır. El yazması olan bu nüshalar arasında farklı bir kaç şiir ve yazım farklılıkları dışında çok önemli farklar yoktur. Bu farklar, dördüncü bölümdeki metin dipnotlarında belirtilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Abdullah Sermest'in şiirlerini şekil bakımından inceledik. Bu bölümde vezin, kafiye, redif, nazım şekilleri, dil ve üslûp özellikleri hakkında bilgilere ulaşmaya çalıştık. Bütün şiirlerinde aruz veznini kullanan Sermest, gazel şairidir. Heceyle yazılmış şiiri hiç yoktur. Şiirleri, en çok "**fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilün**" vezniyle yazılmıştır. Ayrıca "**4 mefâ'îlün**" ve "**mef'ûlü, mefâ'îlü, mefâ'îlü, fe'ûlün**" vezinlerini de kullanır. İmale onun şiirlerinde çoktur. Bunun yanısıra vezin hataları da çok olduğu için vezin tespitinde zorlanıldığı zamanlar oldu. Sermest'te tam ve zengin kafiyeye rastlanır. Yarım kafiye yok gibidir. Bilhassa gazellerinde redifin çok bol kullanılması ve bazı fiiller, edatlar ve zamirlerin redif olarak tercih edilmesi de Sermest'in şiirini şekil bakımından niteleyen unsurlardandır. Divanda 96'sı Türkçe, 13'ü Farsça, 1'i Arapça olmak üzere toplam 110 gazel; 1'i Farsça 2 müstezat; 2 muhammes; 3 terci'-i bend; 3 müseddes; 1 müsemmen; 1 Farsça nutuk ile nazm ve müfredlerdir. Ayrıca divanda 1 de Hakî'nin tahmisi vardır. Gazellerin pek çoğu ilâhî bir vecd içinde yazılmış gibidir.

Dil ve üslûp bölümünde, Sermest'teki bugüne göre arkaik kelimelerin pek çoğunu ve bazı eski gramer şekillerini gösterdik. Onun çok kullandığı kelimeleri de konularına göre sıraladık.

Abdullah Sermest'in üslûbu çok hareketli ve çeşitlidir. O, doğrudan doğruya anlatım, delil ve ispat yoluyla anlatım, tahkiye, tasvir, mükâleme, öğüt verme, açıklama gibi anlatım tarzlarının hepsini kullanır. Sermest, Divan Edebiyatı geleneğine uygun bir dil kullanmıştır. Bunun yanısıra yöresel dilden de birçok kelime ve deyime yer vermiştir. Bunlar onun sanatını halka yaklaştıran ve samimileştiren unsurlardır. Onun bazen argoya kadar varan kelimeler kullanması bir bakıma divan geleneğini halka yaklaştırmak olarak yorumlanabilir.

"Çıkmaz cebel-i izzete her topugı kıllı"

şiirinde olduğu gibi onun hitap ettiği çevreyi göz önüne aldığı ve kolay söyleyişlerde bulunduğu açıktır. Bu sebeple onun kullandığı

Arapça ve Farsça kelimeler genellikle halkça da aşina olunmuş kelimelerdir. Şiirlerinde halktan, doğal güzelliklerden, sevgiliden, Allah'tan, peygamberlerden, dört halîfeden bahsetmiş, ama içtenliğini ve coşkunluğunu hiçbir zaman ihmal etmemiştir. Mey, vuslat, firkat, sevgilinin vefasızlığı divan şiiri geleneğine uygun olarak işlenmiştir. XIX. yüzyılda yaşayan Abdullah Sermest, Divan Edebiyatı'na uygun eserini ortaya çıkarırken önündeki çok zengin kaynağı kullanmasını bilmiş, eserini bu zengin kaynağın büyük şairlerinin üslûbu ve eserleri yolunda oluşturmuştur. **Tekrir** sanatını özellikle lirik şiirlerinde kullanır. **Mecaz,** Sermest'in üslûbunda önemli bir yer teşkil eder. O, bir kısım tasavvufî şiirleri mecazlarla kaleme alır. İlk bakışta şiirlerine tasavvufî bir anlam verilmekte zorlanılabilir, ancak mecazlarla yüklü olan tekke edebiyatına ait birtakım mecazlı anahtar sözcükler bilindiği zaman onun tasavvuf şairi olduğu kolayca anlaşılır.

Üçüncü bölümde din ve tasavvuf konularını işledik. Dinin itikat, ibadet ve ahlâka dayanan unsurlarını ayrı ayrı ele aldık. O, dinin zahir kısmıyla amel edip batını unutan zahitlere savaş açmış gibidir. Ahlâk unsurlarından daha çok karakterle ilgili olan kibir, buğz, inat, riya, haset gibi huyları ele alır. Bunlar kâmil bir Müslümanda olmaması gereken özelliklerdir. Olduğu gibi görünmeyen kişi sûfî olamaz. Sermest'te hemen hemen bütün dinî unsurlar tasavvuf gözüyle ele alınmaktadır. Ayet ve hadisler, hep tasavufî açıklamalar çerçevesinde ele alınmıştır. Melek, peygamber, âhiret, kaza ve kader, hayır ve şer, namaz, oruç, hac, zekat gibi dine ait temel bilgiler üslûpla kaynaşmış bir şekilde sunulmuştur. Tasavvufun temeli kabul edilen vahdet-i vücûd Sermest'in şiirlerinde mühim bir yer tutar. **"kâf u nûn"** terkibini kullanarak Kur'andaki **"kün"** emriyle kainatın yaratıldığını belirten ayete telmih yapar. Kainatın yaratılmasıyla vahdetten kesret doğdu, yalnız kesret içinde vahdet, ten içinde can, nişan içinde bînişan gizlendi. **"Dil murgı ... her varı fenâ gördi..."** derken var zannedilen şeylerin aslında fenâ olduğunu söyler, bakî olan sadece benliği vermemiz gereken Tanrı'dır. Vahdet-i vücûd görüşü çerçevesinde bezm-i elest, vatan, firkat, vuslat gibi

kavramları ele alır. Ayrıca merâtib-i erbaa, evliya, teferrüç vb. tasavvuf terimleri şiirlerinde geçer.

Abdullah Sermest'in bir şeyh olması, tasavvufa bizzat dahil olması sebebiyle daha çok mutasavvıf şairlere alâka duyacağı ya da tasavvuf konularını işleyen şairlere daha fazla teveccüh göstereceği muhakkaktır. Abdullah Sermest'te Fuzûlî, Şeyh Galip, Seyyid Nesîmî ve Şeyhî'nin tesirleri görülür. Bunun yanında rindane söyleyişiyle Bakî, şuhluğu ile Nedim ve Divan Edebiyatı'nın ilk ustalarından Necatî Bey'in tesirleri de vardır.

Abdullah Sermest'in tarzının rindane olması ve büyük bir coşkunluk içerir. Tasavvuf, şiirlerinin esasını teşkil eder.

Şairimizde Necati Bey'in sade ve akıcı söyleyişi görülür:

Necati Bey:

Sâkıyâ gönlüm karardı lütf edip bir bûse ver
Kaygılı gönülleri derler şarâb-ı al açar

Abdullah Sermest:

Sâkiyâ sun câm-ı şevkinden şu hadd-ı hâveri
Çün dirîg itmek şu rûh-ı cisme mâtemdir bana

beyitlerinde görüldüğü gibi Necati Bey "şarâb-ı al" ile aydınlanmak, Abdullah Sermest de karanlıkta kalmamak için onu kendinden uzak tutmamak derdindedir.

Abdullah Sermest, en zor nazım şekillerinden biri olan müstezatla olan yoğun ilgisini iki tane müstezat yazmakla göstermiştir. Dîvan şairlerinin çok az yazdığı, kimilerinin yazamadığı bu nazım şeklinden Seyyid Nesîmî 4 tane yazmıştır. Bu da bizlere Abdullah Sermest'le Seyyid Nesîmî arasında bağıntı kurmak için bir ipucu verir. Seyyid Nesîmî'nin mutasavvıf

karakteri ve hakîmane söyleyişleri Abdullah Sermest'te de görülür.

A.Sermest:

Ey perçemiyin bir kılına kevn [ü] mekân sarf
'İlm-i dü-cihân endek-i esrârına degmez

S. Nesîmî:

Kevn-i mekândır âyetüm zata gider bidâyetüm
Sen bu nişân ile beni bil ki nişâne sığmazam

A. Sermest:

Kız seni kim gördi 'âşık olmadı âdem degil
Sûretâ âdem ise hoş gör ki hayvân olmasun

S. Nesîmî:

Sûret de âdem oğlu vü ma'nide dîv olan
Oldur ki Hakk'ı tanımamış âşinâ degül

beyitlerinde görüldüğü gibi.

Abdullah Sermest'in Fuzûlî tarzındaki âşıkane şiirlerine de rastlanır:

Su virir her yollara seyl-i sirişk-i hasretim
Kangı yoldan bilmedim ol sevgili yârim gele[357]

* *

Cân u mâlcümlesin[i] kılmış fedâ cânânına
Tâlib-i cânân[bu]dur dirsen yanar giryân olur[358]

---

357 A.36.

358 A.9.

Abdullah Sermest'te görülen bir diğer özellik, Nedim gibi şuh bir söyleyiştir:

Geldi ol güzel şehrimize velvele saldı
Gör koca karılar bile mestânelik eyler

Şeyhi dervîşi burak molla müderris dinleme
Hazret-i Pîr-i mugândan olsa bir imdâd olur

Ayrıca Abdullah Sermest'in Divan Edebiyatı'nın en büyük temsilcisi Şeyh Galip'ten etkilendiği de açıktır. Şeyh Galip'ten özellikle coşkunluğu örnek alınmış bentler mevcuttur:

Şeyh Galip:

Tedbîrini terk eyle takdîr Hudâ'nındır
Sen yoksun o benlikler hep vehm ü gümândır
Birdenbire bul aşkı bu tuhfe bulanındır
Devrân olalı devrân erbâb-ı safânındır
Âşıkta keder neyler gam halk-ı cihânındır
Koyma kadehi elden söz pîr-i mugânındır

Abdullah Sermest:

Sînelere key getür âhla vâvey getür
Na're-i yâ hey getür çal elini şey getür
Câm-ı Cem'i olmasa işte kendi koy getür
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

Sonuç olarak bütün bu özelliklerde görüldüğü gibi Abdullah Sermest zengin bir gelenekten bol bol istifâde etmiş, ortaya kendine has bir divan çıkarmıştır. Daha çok rindane ve âşıkane söyleyişleri denemiştir. Şeyh olması sebebiyle ârifane söyleyiş de kendini gösterir. Sanatlı söyleyişten ziyade samimi ve içten bir söyleyişi ve de coşkunluğu göz önünde tutmuştur. Abdullah Sermest'in hakîmane söyleşinin yanında şen-şakrak ve biraz da hiciv barındıran bir söyleyişi vardır. Zamanında yaşayan Karadağlı ünvanlı bir zata yazdığı hiciv buna çok güzel bir

örnektir. Onun Üslûbuna tesir eden önemli âmillerden birisi de yöreselliktir. Aruz veznini kullanan Abdullah Sermest'in de diğer tekke şairlerinde olduğu gibi vezin hataları mevcuttur.

Abdullah Sermest, Kilis'in yetiştirdiği yegâne lirik mutasavvıf şairlerin başında gelir. Eserlerinden "**Divan**" üzerinde yaptığımız bu çalışma ile bunu ortaya koymaya çalıştık. Görüldüğü üzere çıkardığı âlimlerle adını duyuran Kilis, şiir sahasında da Abdullah Sermest gibi güçlü bir simaya sahiptir.

IV. BÖLÜM

DİVAN METNİ

Dîvân-ı Şerîf-i Sultânü'l-muvahhidîn
Kutbü'l-'Ârifîn vü Gavs-ı A'zam
Hazret-i Şâh-ı Hâce-i Abdullah Sermest Hâlis Velî-i Kilisî
Radıyallâhu Te'âlâ Anhu

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM

1-GAZEL[359]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Sâkıyâ bir dem tegâfül özge hem gamdır bana
Bâr-gâh-ı fakrda bir bâr-i muhkemdir bana

2 Sâkıyâ mey vir ki bu bâr-i girânı kaldıram
Fakrla bu bâr[ı] yıkmak şevket-i Cem'dir bana

3 Sâkıyâ hoş sen bilürsün hâl-i dehr-i fursatı
'Ömr-i Nûh haşmet-i İskender-i demdir bana

4 Sâkıyâ 'ömri şitâb eyler mukâbil bi'l-misl
Eylemek bilmek sana bir emr-i a'zamdır bana

5 Sâkıyâ sun câm-ı şevkinden şu hadd-ı hâveri
Çün dirîg itmek şu rûh-ı cisme mâtemdir bana

6 Sâkıyâ esb-i 'Irâkı tünd-hûy hûn-rîzdir
Âf-tâb üzre getür çün cism-i şeb-nemdir bana

7 Sâkıyâ dervîşlik mülki 'acâyib mülk imiş
Keşf kıl bu câmda ol mülk mübhemdir bana

8 Sâkıyâ Hayber-güşâsın Haydar- ı Kerrârsın
Gizli îmânım sana bu sehv-i secdemdir bana

9 Sâkıyâ Sermest-i humâr-hâne-i bezm-i ezel
Dünki Sermest'dir sana ol 'ayn-ı Âdem'dir bana

---

[359] A.1, B.1, C.1, D.1.

2-GAZEL[360]

– . – –   – . – –   – . – –   – . –

1 Virmeden sûfî 'aceb hem în hem anın sana
Bî-edeb da'vet kılub çün göstürür yanın sana

2 Cehlden vaslın diler ammâ hayâsızlık ider[361]
Kılmadan varın fedâ hem virmeden cânın sana

3 Bakmadın etrâfına ey cehl-i har [u] cehl-fürûş
'ilm[ü] 'irfân ile açmış hâce dükkânın sana

4 Şükr kim bâ-himmet-i pîr ü harâbât[362] ey dilim
Duhter- i rez kim helâl itmiş bugün kanın sana

5 Gördi Sermest tamâm-ı 'acz-i bî-hâsıl seni
Eyledi pîr ü mugân[363] teslîm-i mey-hânın sana

---

360 A.1-2, B.2, C.2, D.1-2.
361 "ider": " kılar" B.2, C.2.
362 Doğrusu "pîr-i h̲arâbât" olmalı.
363 Doğrusu "Pîr-i mugân" olmalı.

3-GAZEL[364]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Kûy-ı[365] ma'şûka düşerse yolun ey bâd-ı sabâ
Eyleme[366] hâl-i perîşânımı hâ yâd-ı[367] sabâ

2 Zülf-i şeb-bûsı yeter hâlime şâhid o bilür
Tagıdursun tokanub zülf-i gam âzâd-ı sabâ[368]

3 'Işk hâlini götür sâz-ı mugaylân üzre
Tut[369] benimle bu usûl üzre yevmi bâd-ı sabâ

4 Ra'şe-dâr[370] itdi 'anâsır ilini âh-ı dilim
Câm-ı lebrîzini döksün ko yere bâd-ı sabâ

5 Vâdî-yi remed âteşiyem ki[371] Habîb-i Sellem'i
İrdi dün vir bana bu müjde-i dil-şâd-ı sabâ[372]

6 Hâtırım döndi sana bende kalender Sermest
Eylesen de bu kühen-câyda bir ad-ı sabâ[373]

---

[364] A.4, B.2, C.2' dedir. D'de yoktur.
[365] "Kûy-ı": "Reh-i" B.2, C.2.
[366] "Eyleme": "Dime" B.2, C.2.
[367] "yâd-ı": "bâd-ı" B.2, C.2.
[368] "gam âzâd-ı sabâ": "zülf-i gammâz bâd-ı sabâ" C.2.
[369] "Tut": "Dut" B.2, C.2.
[370] "Ra'şedâr": "Reş'adâr" B.2, C.2.
[371] "Vâdi-yi remed âteşiyem ki": "Dâde-i remed istemeği" B.2, C.2.
[372] "İrdi dün dir baña yevm-i şerde dil-şâd-ı Sabâ" B.2, C.2.
[373] "bir": "yer" B.2, C.2.

4-FARSÇA GAZEL[374]

— — ·   · — — ·   · — — ·   · — —

1 Ber-dârem ez-în hestî-i nüh tâk-ı kadem râ
Tâ seyr künem 'âlem-i itlâk-ı 'adem râ

2 Tâ çendî derîn hâne-i vîrâne be-hâbem
Ber-hîzem ü bendem zîn raht-ı hodem râ

3 Ey bülbül-i kudsî tu kücâ bûdî be-fermâ
Yâdem bedân sohbet-i gül-zâr-ı kadem râ

4 Mey deh ki ze-hod mîşevem bâ-haber âyem
Bâ kıssa-ı ân âmede tâ bâzî şodem râ

5 Âhen-dil-i ân kâtil bîn ba'de ze-katlem
Ber nakş-ı hodem mîzened ân tîg-ı dûdem râ

6 Yâ rûy-ı 'arafnâk tu der hâne neyâyî
Ân dil be-cihân serd hemîn suhte-dem râ

7 Köhne rakamî emr u nehy ber taraf üftâd
Ez saltanat-ı hüsn firüstâde rakam râ

8 Nakşî heme bi-girift-i ezel kilk-i velîkin
Nâmî tu bîrûn âmede be-şikest kalem râ

9 Bî bendegî ki devlet-i Sermest be-yâyend
Der bezm-i hum-hâne-i ân Hazret-i Cem râ

374 A.2, B.2-3, C.2-3, D.2.

5-FARSÇA -MUSAMMAT GAZEL[375]

— — · · — — — — — · · — — —

1 Ey Kays-ı Leylâ Mecnûn tuyî yâ mâ
Vey Vâmık-ı 'Azrâ meftûn tuyî yâ mâ

2 Mahmûd-ı Ayâzîrâ guftem bâ vezîrâ[376]
Der şâhid-i bâzîrâ meş'ûn tuyî yâ mâ

3 Key şem'âme pervâne der bezm-i dilîrâne
Ey 'âşık-ı cânâne makrûn tuyî yâ mâ

4 Gül reft be târâcî yagmaladı yagmacı
Ey bülbül-i minhâcî mahzûn tuyî yâ mâ

5 Pür kün be sebû bâde çün gitdi 'ömr bâde
Ey hırka-i zühhâde merhûn tuyî yâ mâ

6 Fil-'ışk-ı makâmât ûlâhu garâmât
Yâ ehl-i melâmât mat'ûn tuyî yâ mâ

7 Sermest-i harâbâtem în-est kerâmâtem
Ey zâhid-i ferzânem magbûn tuyî yâ mâ

---

375 A.2, B.3-4, C.3, D.2.
376 "bâ vezîrâ": "bâ yâ vezîrâ" B.3, C.3.

6-FARSÇA GAZEL[377]

— — .   . — — .   . — — .   . — —

1 Her kes ki nazar mî-küned an sîm-i berem râ
Ez hûn-ı kelû mî-dihed âb-ı teberem râ

2 Der şu'le-i ân hüsn fürû reftem ü güftem
Bâ-dûst ki bâ-şed ki resâned haberem râ

3 'ışkîst ki der kar'a-i dâşt[378] ber âdem
Ze-âvâze-i ân küşt şikest kemerem râ

4 Mey dih ki ze-âlâyiş-i dünyâ çe tevân-göft
Bâ dast ki efsâne çe devr-i[379] kamerem râ

5 Mûyî ki 'iyân kerd nihân hâne külâhî
Bî-dârî çirâ mî-küned ân şûrî şerem râ[380]

6 Sermest künem rıtl dihem göft ki göftem
Meşhûr-ı cihânî ki küned dest-i kerem râ

---

[377] A.2-3, B.4, C.3-4, D.2-3.
[378] "kar'a-i dâşt": "kar'a-i ân dâşt" B.4, C.3.
[379] "devr-i": " rûy-ı" B.4, C.4.
[380] "şûrî şerem râ": "şûr serem râ" B.4, C.4

7-FARSÇA GAZEL[381]

— — .   . — — .   . — — .   . — —

1 Gark-ı âb-ı gayr kerd serişk-i bedenem râ
Der gerden-i har-dîden dürr-i 'adenem râ

2 Göftem ki mîgûyed suhan bî-haberân râ
Hod göftem ü beşenîdem göft şodenem râ

3 Hîçest heme hîç ki hîçest ki hîçes
Bûd în ü ân ve tû nişân u bedenem râ

4 Bâ beydak tâ çîz[382] ze-satranc-ı[383] hayâlî
Der hayretem in fîl-i demânî ze-denem râ

5 Tahsîn kej der sîfte kej şod şeb-i târîde
Ber seng-i siyâh mûrî-i pâyeş[384] dîdenem râ

6 Sermestem ü eznî-şâh[385] be-tahkîk çü hod âver
Ez rûy-ı çemenhâ-yı me'ânî çîdenem râ

---

381 A.4, B.4-5, C.4, D.4.
382 "tâ çîz": "te'hîr" B.4, C.4.
383 "satranc-ı": "şatranc-ı" B.4, C.4.
384 "mûrî-i pâyeş": "mûrî vü pâyeş" B.4, C.4.
385 "eznî-şâh": "ez-neş'e-i" B.5, C.4.

8-FARSÇA GAZEL[386]

·— — —   ·— — —   ·— — —   ·— — —

1 Nazar ber rûy-ı cânân bâ'is̲-i hamiyyet-i[387] dil hâ
Perîşânî-i 'âlem ez perîşânî-i kâkül hâ

2 Nemîdânem çihâ rîzed[388] dihân-ı mâ ki mî-âyed
Dem-â-dem nâz-sâzî bî-cihet âvâz-ı kulkul hâ

3 Nişân-ı pâdişâhân sûr[389]-dârân bî bâ kend
Ne men der sîne dârem nakş-ı na'l-i pây-ı Düldül hâ

4 Der în vahşet serâ yenbû'-ı âb-ı şûre vü 'az̲bem
Ze-eşk-i hasretem ze-âb-ı dihen ez zevk-ı gülmül hâ

5 Çi hîzed ez haddeyhâ gûş-ı hûş râ dihânem nih
Ze-sahn-ı gül-şen-i esrâr beşnev bân ki bülbül hâ

6 Beyâz-ı hüsn-i lâhûtî mu'arrâ ez hatt u hâlet
Eger dîdî ne dîdî dâne-hâ-yı hâl-i fülfül hâ

7 Ze-Sermestî mecâz-ı nâ-hoşihây-ı dimâgat hâst
Vegerne hoş fikr ez yek gülistân-ı hâr-ı gülgül hâ

---

386 A.3, B.5, C.4-5, D.3.

387 "hamiyyet-i": "cem'iyyet-i" B.5, C.4, D.3.

388 "Nedânem nâ-çihâ rinded" B.5, C.4.

389 "sûr": "sûz" B.5, C.4.

9-GAZEL[390]

— — .   — . — —   — — .   — . — —

1 Mâ lezzetü'l-'ayş illâ sohbetü'l-fukarâ
Hümü's-selâtînü ve's-sâdâtü ve'l-ümerâ

2 Feshabhüm ve teeddeb fî mecâlisihim
Ve halli hattake mehmâ kaddemûke verâ

3 Vestagnemi'l-vakte vahzur dâimen ma'ahüm
Va'lem bi'enne'r-rızâ yahtassu min hazrâ

4 Ve lâzimi's-samte illâ in sü'ilte fe-kul
Lâ 'ilme 'indî ve kün bi'l-cehli müstetirâ

5 Ve hatt-ı re'seke ve's-tagfir bilâ sebebin
Ve kum 'alâ kademi'l-insâfi mu'teẕirâ

6 Ve râkibü'ş-şeyhâ fî ahvâlihî fe 'asâ[391]
Yerâ 'aleyke min istihsânihî eṯerâ

7 Ve kaddimi'l-hamde ve'n-hazz 'inde hidmetihî
'Asâhü yerzâ ve hâẕir in tekün zaçirâ

8 Ve kul 'abîdeküm evlâ bi safhatiküm
Fe sâmihû ve huẕû bi'r-rıfkı yâ ümerâ

9 İhdi'd-tasavvufe min evsâfihim tarafâ
Hüsnü't-teellüfi min hüm râkanî nazarâ

10 Hüm bi't-tefazzuli ev lihâ hüve semtühüm
Fe lâ tahaf dereken min hüm velâ zararâ

11 Fe fî rızâhü rıza'l-Mevlâ ve tâ'atühû
Yerzâ 'aleyke fekün min terkihâ haẕerâ

---

[390] A.3-4, B.5-6, C.5, D.3-4.

[391] B ve C nüshalarında 6. beytin 2. mısra'ı ile 7. beytin 1. mısra'ı yazılmamıştır. Bu nüshalarda beyit şu şekildedir:

Ve râkibü'ş-şeyḫâ fî ahvâlihî fe 'asâ
'Asâhü yerzâ ve hâẕir in tekün zaçirâ-B.6, C.5.

12 Kavmün kirâmü's-seciyyâ haysü mâ celesû
Yebka'l-mekânü 'alâ âs̱ârihim 'atırâ

13 Minnî erâhüm ve innî lî bi-rü'yetihim
Ev tesme'u'l-üzünü minnî 'anhüm haberâ

14 Men lî ve enne li-mis̱lî enn yurâhimehüm
'Ale'l-mu'ânidi lem elfi bihim kedirâ

15 S̱ümme's-salâtü ale'l-muhtârı seyyidinâ
Muhammedin hayri men evfâ ve men neẕerâ

10-MÜSTEZAT[392]

— — ·   · — — ·   · — — ·   · — —
                                    — — ·   · — —

1 Peh sende ne hâl var güzelim ammâ ki[393] kıyâfet
'Âlemlere âfet
İnsân mı diyek yoksa melek bu ne 'alâmet
Yâ perî-i tal'at[394]

2 Sâmirî disem gözlerine Bâbil-i encür
Hârûtla Mârût[395]
Ol üçlere üstâd[396] dinür sendeki hâlet
Sihrî-i sarâhat

3 Çok nazlı güzel gördi gözüm görmedi sen tek
Ey hayret-i 'âlem
Bu nâz ile bu 'işvelerin hep[397] yeni 'âdet
Vey 'âleme hayret

4 Gösterme yeter kâmetini böyle yerişle
Ey kaddi-i Tûbâ
Çok mı güzelim kopsa bize şimdi kıyâmet
Gelmez sana tâkat

5 Bu ne akış bu ne bakış bu kaş[u] göz ne
Bu ne süzülme
Bu ne revîş bu ne durış bu ne nezâket
Saydî-i nezâfet

---

392 A.4-5, B.6-7, C.6, D.4-5.
393 Vezin gereği "ki" bağlacı bulunmamalıdır.
394 "perî-tal'at": "pîr-i tal'at" C.6.
395 "Hârût ile Mârût" B.7, C.6.
396 "üstâd": "üstâz" B.7, C.6.
397 "hep": "heb" B.7, C.6.

6 Hayrân olayım hilkatine Hâlik-ı Bârî
Sübhâneke yâ Rabb
Fe-tebâreke'llâhü zehî ahsen-i sûret
Kıldı kerâmet

7 Bu sende kokan başka koku ey gül-i Hâlis
Yok bir[i][398] çiçekde
Hem jâle degil gül yüzünedir dürr-i hikmet[399]
Hârik-ı 'âdet

---

398 "Yok biri" B.7, C.6, D.5.
399 Vezin gereği "dür-i hikmet" okunabilir.

11-GAZEL[400]

— . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Ey viren ayrılıgı vasldan efzûn hâlet
Fasl-ı vaslında seni görmeye gelmez tâkat

2 Saff-ı ervâhda sen kıble-i cânım oldun
Gördügüm[401] sende melâhat bu mıdır[402] eski melâhat

3 Gitme dirnekde bulunma gir eve dinle beni
Fitneler yat ki yata kopmaya tâ[403] kakma kıyâmet

4 Sen bende kabâhat arama ben diyemem ben
Sevmekde seni sevme kadar var mı kabâhat

5 Hûş-ı yârân ile[404] dil encümen itmişdi ʻaceb
Geldi sevdâ-yı saçın didi buyur ʻakla selâmet

---

[400] A.5, B.7-8, C.6-7, D.5.
[401] "Gördiğim"B.7, C.6.
[402] Vezin gereği "bu mıdır: bu mı" olmalıdır.
[403] Vezin gereği "tâ" bulunmamalıdır.
[404] "Hûş-ı yârânla" B.8, C.7, D.5.

12-FARSÇA MÜSTEZAT[405]

— — · · — — · · — — · · — —
— — · · — —

1 În kist ki Sermest be-bâzâr ber-âmed
Ân cân-ı cihânest
Sad bâr fürû reft diger bâr ber-âmed
Tâ hest cihânest

2 Hurşîd der âyîne-i meh kerde nigâhî
Ân nûr be-dîdest
Der[406] devr-i Kamer an meh-i envâr ber-âmed
Bi'nger ki 'iyânest

3 Serdâr şüd ü hem ser ü destâr beyendaht
Der pây-ı harîfân
Rindî ki çü Mansûr berîn dâr ber-âmed
Serdâr-ı cihânest

4 Der kûy-ı harâbât-ı cihân çün güzerî kerd
Ân şâhid-i Sermest
Feryâd ze hum-hâne-i hammâr ber-âmed
Kün kûy-ı mugânest

5 Der âyîne be-numûd cemâl-i vech-i cânânî
Dîdem be-dîde
Ber put kede çün ân put-i 'ayyâr ber-âmed
Hâtem meger ânest

6 'Âlem heme mestend ze yek hum şarâbî
Mâ-nîz çünânem
Endek ne şüd ân bâde vü bisyâr ber-âmed
Sâkîyeş fülânest

7 Ân güfte-i mestâne-i seyyid ki şenîdî
Ez zevk-i be-hâneş
Nakdest ki ez mahzen-i esrâr ber-âmed
An genc-i revânest

---

405 A.6, B.8-9, C.7, D.5-6.
406 "Ez" B.8, C.7.

13-FARSÇA GAZEL[407]

. — — —   . — — —   . — — —   . — — —

1 Ze eşyâ der be Hakk-kerden kesî lâ-şey'-i şey râ dîd
Haber ez bûm gîr ân kıssahâ-yı kasr u kiy râ dîd

2 Ze ehl-i hâne-i sûret-i be cüst ü râh-ı ma'nâ gîr
Be sahrâ-yı selâmet reft âhûhâ-yı hey râ dîd

3 Girîbân çâk dâmen der meyân bâ hande mîgîred
Kesî çün neyistân ez dil esrâr-ı ney râ dîd

4 Meters ez-bâd-ı serdî zâhidî der gül-şen-i bülbül
Ze gayret-cûş zed rindî-i bahâr bîdâr-ı vey râ dîd

5 Bi yâ ger tıynet-i pâkî bi yâ ey tâlib-i yârî
Eger men û ne bâşem lîk çeşm-i rûy-ı vey râ dîd

6 Peyem-gîr u mebâdâ dest[408] u meygîr dâmânem
Ki cân-ı cân küned âmed tâ bî[409] ferhunde peyrâ dîd

7 Cefâ imrûz hoş-ter ez vefâ-yı dehr-i Sermestî
Fürû be güzeşt[410] şîrîn 'âlem-i telhî[411] mey râ dîd

---

407 A.6, B.9, C.8, D.6.
408 "mebâdâ dest": "recâmî best" B.9, C.8.
409 "küned âmed tâ bî": "hâ derdest-i ân" B.9, C.8.
410 "güzeşt": "güzeştî" B.9, C.8.
411 "telhî": "telh" B.9, C.8.

14-GAZEL[412]

— — . . — — . . — — . . — —

1 Hüsnün çıkub 'âlemlere bir dânelik eyler
Çeşmin dahi zâhidlere mey-hânelik eyler

2 Zâhid[ler] olur rind seni görse çü rindân[413]
Gördükde seni cümlesi dîvânelik eyler

3 Geldi o güzel şehrimize velvele saldı
Gör koca karılar dahi mestânelik eyler

4 Fânûs-ı hayâlimde yanar şem'-i cemâlin
Çün bana perî kızları pervânelik eyler

5 Yandım güzelim sabridemem vazgelebilmem
'Aklım evi de şimdi perî-hânelik eyler

6 Leylî-i zamânım giderek artdı cünûnum
Kergeslere destâr-ı serim[414] lânelik eyler

7 Öldürdü beni gerçi güzel şimdi bu müşkil[415]
Her kadrini bilmezlere cânânelik eyler

8 Hasretle kodı Hâlisi dostı sefer itdi
O vuslatı bu firkate efsânelik eyler

---

[412] A.6-7, B.9-10, C.8, D.6.
[413] "Zâhidler olur rinde seni görse çü rindân" B.9, C.8, D.6.
[414] "serim": "serv" B.10, C.8.
[415] "Öldürdi beni gerçi güzel işte bu müşkil" B.10, C.8.

15-GAZEL[416]

· — — — · — — — · — — — · — — —

1 Be hey zâlim tamân ol Ehl-i Beyt-i Mustafâ'nındır
Bu[417] dürr [ü] güher-i ʻayn-ı ʻAliyyü'l-Murtazâ'nındır

2 Didi ol cedd-i aʻlâsı emânet Ehl-i Beyt'im hâ
Hıyânet yeri Şeytân'ın muhalled nâr mekânındır

3 Nasıl kıydın nübüvvetde yanan şemʻi söyündürdün
Cihânı yıkdı zulmün lâʻnetu'l-lâh kâr-ı şânındır

4 O dem devrân-ı bed-bahtın murâdını edâ itdin
Yere batsaydı devrânın dileseydi harâbındır

5 Felek bir katre âbın virmedin mazlûma zulm itdin
Revâ mı Ehl-i Beyte bu muhâlif rûzigârındır

6 Hikâyâtı duyan[418] ʻâşık olur Sermest düşer bî-hûş
O Sermestlik bu bî-hûşluk muhibb-i hânedânındır

---

416 A.8, B.10, C.9' dadır. D' de ise bu şiir yoktur.
417 "Bu": "O" B.10, C.9.
418 "duyan": "tuyan"B.10, C.9.

16-GAZEL[419]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Nükheti bâd-ı sabâ zülf-i semen-sâdan alur
Yâd-ı kipriklerini[420] 'anber-i sârâdan alur

2 Ser-i kûyunı tavâf itmese geçmez yâ niçün
Bu kemâlâtı sabâ cümle Buhârâ'dan alur

3 Sünbül [ü] nergis [ü] reyhân [u] güli gül yanagı[421]
Başkadır ol ki bilür kokı dil-ârâdan alur

4 Yâr sengîn-dil ise 'âşık âhen-dil olur
Şereri şevkini bu tarz ile[422] hârâdan alur

5 Nerde kaldı haber-i Leylâ hayâl-i 'Azrâ
İsteyen ol haberi Vâmık-ı şeydâdan alur

6 'Azmider kûy-ı dil-ârâya şebin-gâh-ı[423] gönül
Mâhdan meş'ale yâ gâh Süreyyâ'dan alur

7 Fikrime girmez iken girdi elime cânân
Gâh gamdan delilik gâh ferahzâdan alur

8 Vâdî-i neml-i mukaddesde mahabbet yolıdır
Nûr nâr olsa da ünsiyyeti Sînâ'dan alur

---

419 A.7, B.11, C.9-10, D.7.
420 "kipriklerini": "kibriklerini" B.11, C.9.
421 " güli gül yanagı": "gül gülyanagınlara" B.11, C.9; "güli gül yanagını" D.7.
422 "tarz ile": "tarzla" B.11, C.9.
423 "şebin-gâh": "şebân-gâh" B.11, C.9.

9 Kayd-ı âhen tutamaz olmasa kâkül bagı
Delimiz hûş alur ammâ kara sevdâdan alur

10 Der-i Sermest'e burakdı mey-i mey-hâne-i[424] cân
Şimdi hep[425] bâde-perest neş'e kenîsâdan[426] alur

---

424 "mey-h̲âne-i": "mey-h̲âneyi" B.11, C.10.
425 "hep": "heb" B.11, C.10.
426 "kenîsâdan": "kilîsâdan" B.11, C.10.

17- GAZEL[427]

— · — —   — · — —   — · — —   — · —

1 Kül-han-ı hammâm-ı dil-ber cem' sevdâsındadır
Yüz karasıyla âteş te'sîr[428] arasındadır

2 Râm iden teşrîfini vechim sevâdım[429] âteşim
Yoksa basman hâneme pek 'akl verâsındadır

3 Âşiyân-ı zâga dâ'vet kıldıgım 'Ankâsını
İltifât-ı Kâf-ı 'Ankâ 'ilm-i esmâsındadır

4 Pâd-şâh-ı hüsnden deryûze kılmak fi'l-mesel
Hâr-ı âteş hâne-i hindû[430] temâşâsındadır

5 Hey meded ey lûtf-ı bî-'illet penâh-i 'ârifân
Senden özge agı yok illâ ki karasındadır

6 Kim arar feyz-i ebed cânımda cânânım bilür
Böyle cânı hazretin cân-ı Mesîhâsındadır

7 Ey nişân-ı bî-nişânı bulmaga cehdeyleyen
Al haber dîvâneden Şâhın kenîsâsındadır[431]

8 İşte bu mey-hâne işte[432] deyri işte put
İşte râhib işte mey Sermest-i me'vâsındadır

---

427 A.7-8, B.11-12, C.10, D.7.
428 "te'sîr": "te'sîri" B.11, C.10.
429 "vechim sevâdım": "vechimin sevdâm" C.10.
430 "Hindû": "Hindûy" B.12, C.10.
431 "kenîsâsındadır": "kilîsâsındadır" B.12, C.10.
432 "işte": "işte işte" B.12, D.7. Vezin gereği "işte işte" olmalıdır.

18-GAZEL[433]

– . – –   – . – –   – . – –   – . –

1 Vâh saçın fikrinde ʻömrüm geçdi cânânım yeter
Bu perîşânlık bana el virdi sultânım yeter

2 Gerçi istiʻdâd yok bende yüzün fikrindeyim
ʻAfvı kıl virme saçın fikrini cânânım yeter

3 Keṣret-i mûya dolaşdı tâze îmânım eli[434]
Ey ʻinâyet-sâz tiz kes köhne îmânım yeter[435]

4 Merdüm-i çeşmim nişân itdikde hâl-i ʻârızın
Perdeler çeşmimi[436] andan tizce ʻisyânım yeter

5 Hâb-ı hargûş-ı girânımı revânım tutmadan
Dâd-ı dâd itdim didim bu cân-ı hüsrânım yeter

6 Saklarım bâr-ı emânâtın ki tâ bî-dâr idem
Hâba vardım sâhib-i mühr-i Süleymân'ım yeter

7 Çün cemâl-i mest-vârın kâkül-i Sermest'iyem
Mâil-i Rûm oldı ʻâlem bana Sûdân'ım yeter

---

433 A.8, B.12, C.10-11, D.7-8.
434 "dolaşdı tâze îmânım eli": "tolaşdı tâze îmânım ili" B.12, C.10.
435 " Ey ʻinâyet tiz siyâh kes köhne îmânım yeter" B.12, C.10, D.8.
436 "çeşmimi": "cismimi" B.12, C.10.

19-GAZEL [437]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Öyle mecnûnem ki bin ʻâkıl bana hayrân olur
Çünki bu şûr-ı cünûn andan bana ihsân olur

2 Bir ciger-dârân-ı ʻâlemdir fütüvvetlü dinür
Ol ciger kim âteş-i ʻışkın ile biryân olur

3 Menn [ü] selvâdan[438] geçüb ol kim ʻades fûm istemez
ʻAkl-ı vîrânı maʻâş-ı ʻışkla ʻümrân olur

4 Cân virüb cân almadadır merd-i meydân-ı cünûn
ʻÂkılân-ı bed-dilân ancak gulâm-ı cân olur

5 Hestî-i Hayber'de fikri hod-pesendîdir Yehûd
Fâtih-i Hayber gerek bir nefs Müslimân olur

6 Cân u[439] mâl cümlesin[i][440] kılmış fedâ cânânına
Tâlib-i cânân[bu]dur dirsen yanar giryân olur

7 Kîsesinden bir pulı virmez bedenden bir kılı
Yâr içün tâlib budur dirsen güler handân olur

8 Gayre hükm-i şerʻde her bir kılı kırkar yarar
Kıl okunsa nefsine te'vîle ser-gerdân olur

9 Bir kulı ʻakl-ı maʻâşı biri ʻışkın bendesi
Biri dünyâ ehline ʻâkıl biri nâ-dân olur

10 Sâlih tâlih münâfık mü'min [ü] kâfir mi din
Bilmeziz biz kim ne derse[441] âhiri yalan olur

11 Olmasa hem sohbeti bir mürşid-i deryâ dilin

---

437 A.8-9, B.13-14, C.11-12, D.8-9.
438 "selvâ": "selvî" D.8.
439 B.13, C.11' de "u" harfi yoktur.
440 "cümlesin": "cümlesi" C.11.
441 "Bilmeziz kim ne dirsene" C.11.

Gark-ı deryâ-yı Fırat olsa yine ʻatşân olur

12 Altı yüz bin yıl ʻibâdet kılsa cümle ʻilmle
Hod-be-hod cûşiş ile merdûd olur Şeytân olur

13 Ey hoş ol mürşid ki bir kimse tutarsa dâmenin
Merd olur ismi anın ʻâlemlere sultân olur

14 Kurbdür kurb-ı mahabbet bu'ddur bugz [u] ʻinâd
Mekkeli Rûmî Habeşli Mekkeli Sûdân olur

15 Kurb-ı zâhir gözleme bilmezler anlar yâd ogul
Kurb-ı bâtın bulmayan çün kâbil-i Kenʻân olur

16 Ehl ider nâ-ehli sevdâ[442] ʻakl ehli yâd ider
Bu hükümden Bû-Cehil çün ʻışkdan Selmân olur

17 Görinür şer'-i şerîfe inkıyâd-ı zâhirî
Bâtını şer'e münâfıklar gibi düşmân olur

---

442 "sevdâ": "sûd" B.14, C.12.

20-GAZEL[443]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Gönlüm elden çıkarub kahkaha-i vâh çalar
Sabâ sarb yerde turub bana yevâh yâhı[444] çalar

2 Oldum âteş-ruh âhen-dil dil-ber delisi[445]
Nâ'lim âteşde gehî nâ'le-i ney-gâh[446] çalar

3 Sürme[y]i gözden alur ya'ni merâm itse o şûh
Küleh-i fakrı kapar hem küleh-i şâh[447] çalar

4 Merdüm-i dîdelerim 'aklını başında mı kor
Nevk-i müjgân[i]le tâ gül-ferî-i mâh[448] çalar

5 Hüsn içün ben beni çaldırdım o mâhı zülfe
Sakın Allâh'ı seversen seni Billâh[449] çalar

6 'Arz-ı cevher-i hâdis̱ gelenin bilmez isen
Seni yazıklar olur boş yere efvâh çalar

7 Cin gibi duhter-i rez oldı çü Sermest'e karîn
Gündüzin çalmaz ise gice seher-gâh[450] çalar

---

443 A.9, B.14, C.12, D.9.
444 "yavâh yâhı": "yavâh yâh" B.14, C.12.
445 "delisi": "delüsi" D.9.
446 "ney-gâhı": "ney-gâh" B.14, C.12, D.9.
447 "şâhı": "şâh" B.14, C.12, D.9.
448 "mâhı": "mâh" B.14, C.12, D.9.
449 "billâhi": "billâh" B.14, C.12, D.9.
450 "seher-gâhı": "seher-gâh" B.14, C.12, D.9.

21-GAZEL[451]

— . — — — . — — — . — — — . —

1 Bâdî-i[452] feyz-i mahabbetle harâb-âbâd olur
Bu gidişle gerçi âhir gerçi bâd-âbâd olur

2 İsterim bed-nâm olam 'âlemde lîkin korkarım
Ol bana bir kaç zamândan sonra hoşca âd olur

3 Merd isen kem-nâm kıl yüz hayf nâmı merdlere
Kem düşüb her meclis-i nâ-merd içinde yâd olur

4 Bî-'aded gül-zâr-ı gül bülbül cihânda kim görüb
Her fasıl bir gayrı gül bülbül adı îcâd olur

5 İ'tibâr-ı şahsı koy bir bülbül-i gül-zâre gel
Zâg-ı dünyâ cîfe bir fehmeyleyen irşâd olur

6 'Aks-i zülf-i yârdır 'âlem turur mı ber-karâr
Bozulur geh düzülür geh şâd olur nâ-şâd olur

7 Kes ümîdi halkdan gör çık bu dâd-ı[453]zulmden
İşte her mâ-fevki[ne][454] mâ-dûnuna Şeddâd olur

8 Kesb-i nakd-i 'ışk kıl ger[455] müflis-i bî-nûr isen
Mâl ile görman mı[456] alçaklar fülan zâd olur

9 Genc iken bed-hûy-ı nefse çâre kıl meşhûrdur
Güm-reh-dâr[457] oldukca mârın semmi pek müzdâd olur

---

451 A.9-10, B.14-15, C.12-13, D.9-10.
452 "bâdî-i": "bâde-i" C.12.
453 "dâd-ı": "dâr-ı" C.13.
454 "mâfevki": "mâfevkıne" B.15, C.13.
455 "ger": "gel" B.15, C.13.
456 "görmañ mı": "görmeñ mi" B.15, C.13.
457 "Güm-re-dâr" şeklinde okunursa vezne uyar.

10 Bu hayâlât-ı serâbı su sanub her bî-şu'ûr
Koşdılar hâsılları tîz âh[i]le feryâd olur[458]

11 'İlm [ü] 'irfân tâ'at [ü] zühd [ü] salâh ehline di
'Işk [i]le bu kaydlardan kim ana âzâd olur

12 Lâne-i mürg-ı gönül olmazsa târ-ı perçemi
Ârî ârî olur ammâ şi'ri pek bünyâd olur

13 Hân-kâh [u] mescide gitme o çıkmaz yollara
İşte râh-ı mey-kede her kimde isti'dâd olur

14 Şeyh ü[459] dervîşi burak mollâ[460] müderris dinleme
Hazret-i pîr-i mugândan olsa bir imdâd olur

15 Ey hoş ol pîr ü harâbât-ı[461] cenâb-ı cân kim
Bir kemîne bendesi dârına devlet-dâr olur

16 Göz açub izler gibi ey şâh râhın beklerim
Na'l-i bendin başım üzre tâc-ı Key-kubâd olur

17 Ebr-ı lûtfun katre bahşı âhir-i kâr olmasa
Pâk olur Sermest olur mahmûr olur ber-bâd olur[462]

---

458 "Koşdılar hâsıllarını âh ile feryâd olur" B.15; "Koşdılar hâsıllarını tiz âh ile feryâd olur" C.13.

459 B.15' de ve C.13' de "ü" yoktur, D.10' da ise "şeyhi dervîşi" şeklindedir.

460 "mollâ": "monlâ" B.15, D.10.

461 Doğrusu "pîr-i harâbât" olmalı.

462 "ber-bâd olur": "âbâd olur" B.15, C.13.

22-GAZEL[463]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Şöyle kim kıldı cüdâ bir cân[ı] tenden rûzigâr
Âh kim ol gün seni ayırdı benden rûzigâr

2 Gejd-i[464] fasl-ı yârîden[465] düşdi küdûret gönlüme
Vâh kim irmezse eger[466] vasl-ı cânibinden rûzigâr

3 Gündüzüm şimdi hayâliyle gicem düşle geçer
Kâmını aldı 'aceb benden mi senden rûzigâr

4 Fâş kıldı râzımı göz yaşı ciger acısı[467]
Yâr vaslından dönüb yâ firkatinden rûzigâr

5 Ey püser olmuş beşer görmüş melâ'ikler seni
N'eyledi Hârût'ı[468] Mârût'ı bu fennden rûzigâr

6 Merdüm-i dîdem mezâr-ı nûr-ı çeşmindi o dem
Bir belâlı gündi ol günleri kandan rûzigâr

7 Hâk-i kûy-ı dil-berem bir kabza hoşdur gelmese
Bir tarafdan âb [u] âteş bir tarafdan rûzigâr

8 Berg-i tâk-âsâ girîbân-çâk olub yolda düşer
Gelmese Sermest'e sen bâg-ı çemenden rûzigâr

---

463 A.10, B.16, C.13-14, D.10.
464 Doğrusu "Gird-i" olmalı.
465 "yârîden": "yârdan" B.16, C.13.
466 B.16, C.13, D.10' da "eger" yoktur, Vezin gereği "eger" bulunmamalı.
467 "acısı": "âteşi" B.16, C.13.
468 "Hârût'ı": "Hârût" B.16, C.13.

23-GAZEL[469]

. . – –   . . – –   . . – –   . . – –

1 Gejd-i[470] bâd ile düşen ardına hârı bedenimdir
Gejd-i[471] bâdı didigim bâd degil âh tenimdir

2 Nevbet-i Leylî-i 'Az̲râ ile devrân seninse
Nevbet-i Vâmık [u] Mecnûn ile devrân benimdir

3 Gül-şen-i vaslına[472] girmeklige sa'y eylemedim ki
Bedel-i hecri n'ola vuslatı cân s̲emenimdir[473]

4 Agladı gördi yamân hâl-i diger günümi yârim
Aglama gördigin ey yâr benim yahşî günimdir

5 Gele bâd-ı seherim bana dil-ârâ tarafından
Nergis sünbül reyhân güli yâsemenimdir

6 İstemem seyr-i cihân bâgı ki[474] sensiz bana zindân
Elemi derd ü gamı dost ki seyr-i çemenimdir

7 Vatan iklîm-i 'adem hâne-i nîstî bize me'men
Ben seninle giderim tâ ana mülk-i Yemen'imdir

8 Gönlümün âteşi çeşm-i ter-i Sermestligimle
Gitmeye 'âr iderim hem geçemem ki vatanımdır

---

469 A.11, B.16-17, C.14, D.10-11.
470 Doğrusu "Gird-i" olmalı.
471 Doğrusu "Gird-i" olmalı.
472 "vaslına": "vuslata" C.14.
473 "s̲emenimdir": "temenimdir" B.16, C.14.
474 C.14' de"ki" yoktur.

24-GAZEL[475]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Zîneti gün togdırır gün garbdan sâ'at budur
Fitne-i devrân olur 'âlemlere âfet budur

2 Görmemişdi gözlerim böyle 'alâmetler bugün
Hâzır olmuşdur kıyâmet kopmaga tâmet budur

3 Ol giyindi kisveler göstürmek[476] [i]çün sûre-sûr
Bilmedi 'uşşâka mâtem göstüren[477]kâmet budur

4 Salınur güler gezer pervâsı var mı zâlimin
Kim yanar kim tutışur zâlimde icrâ'at budur

5 İgnelü sanduka kor sallar vücûd-ı Hâlisi
Bu Fireng-i hüsnde 'uşşâk içün 'âdet budur

---

475 A.11, B.17, C.14-15, D.11..
476 "göstürmek": "göstermek" B.17, C.14.
477 "göstüren": "gösteren" B.17, C.14.

25-GAZEL[478]

– . – –   – . – –   – . – –   – . –

1 Ey gurûr-ı 'âlem-i nâ-bûd yâd-ı rûzigâr
Vey şürûr âgaz-ı encâmı nihâd-ı rûzigâr

2 Ey kafadâr [u] vefâ-dârgürûh-ı eşkıyâ
Vey cefâ-cû-yı sitem-kâr-ı semâd-ı rûzigâr

3 Uslular mecnûn olur dîvâne zincîrin kırar
Fehm olundukda beyâzından sevâd-ı rûzigâr

4 Ger[479] hayâl iklîmher süflî nihâd[ı] seyr kıl
Gör ne mazhardan zuhûr eyler fesâd-ı rûzigâr

5 Her kerîme bugz var her bir le'îme şefkati
Anlaşılmaz mı sanun mâ-fi-l-fu'âd-ı rûzigâr

6 Artırır cevr-i fesâdiyyetin Âl-i Haydar'a
Ohşadıkca dem-be-dem ibn-i ziyâdı rûzigâr

7 Nerde bâtıl nerde hakk anlar tecâhülden gelür
Ehl-i Hakka ögredir küfri[480] 'inâdı rûzigâr

8 Sarsar-ı enfâs-ı süflîden ne gam Hûdîlere
Ne[481]idübdür kendüden kendüye 'Âd-ı rûzigâr

9 Bin tevâzu'la[482] dil ehlin aldamaz ehl-i hevâ
Çün 'ibâd-ullâha düşmândır[483]'ibâd-ı rûzigâr

---

[478] A.11-12, B.17-18, C.15-16, D.11-12.
[479] "ger": "gel" B.17, C.15.
[480] "küfri": "küfrü" B.18, C.15.
[481] "Her ne" B.18, C.15.
[482] "tevâzu'la": "tevâzugla" C.15, D.11.
[483] "düşmânla": "düşmenle" B.18, C.15, D.11.

10 Emr-i fasbir ʻâlem-i bâlâda[484] bükdi pençemi
Yoksa çün eyler zebûn Şîrîn Fer[h]âd-ı[485] rûzigâr

11 Zevk-i dünyâ lâşe üzre birbirin yolmaksa[486] çün
Ol köpek tıynetlere koymaz bu şâd-ı rûzigâr

12 Saʻd[u][487] nahsinden geçüb seyrân iden fevk-al-ʻalâ
Ey hoş olmaz merd kim yâdında yâd-ı rûzigâr

13 Bâriş-i seng-i havâdis müddeʻâ vü şîşe-ten
Vâh ne gaflet kim tayanmazken ʻimâd-ı rûzigâr

14 Neydügin ʻâlem bilür rûzgâr bilür hem bildigin
Câhile cehli içündür ʻinkıyâd-ı rûzigâr

15 Her segi çarşû-yı bâzâr-ı cihân bilmez bunı
Kim revâcı içredir ʻayn-ı kesâd-ı rûzigâr

16 Dil-berim hammâmda ammâ nidem ey kül-hanî
Çeşm-i dil-ber beynine salmış remâd-ı rûzigâr

17 Nakd-i sûret ʻâlemi oldı kaçan kim[488] Hâlis diyem
Kalpa kesdi ser-be-ser hâlâ nekkâd-ı[489] rûzigâr

---

484 "bâlâda": "bâlâd" C.15.
485 "ferâd-ı": "Ferhâd-ı" B.18, C.15.
486 "yolmaksa": "bulmaksa" C.15.
487 B.18, C.15' de "Sa'd u" şeklindedir.
488 B.18, C.16, D.12' de "kim" yoktur. Vezin gereği "kim" bulunmamalıdır.
489 "nekâd" şeklinde okunursa vezne uyar.

26-GAZEL[490]

_ _ . . _ _ . . _ _ . _ _

1 Yârin sitemi yâdına gelmez mi gelür
'Uşşâk sitem-dâdına gelmez mi gelür

2 Meydâna çıkar hançer-i hun-hârı ile
Üftâdesi berbâdına[491] gelmez mi gelür

3 El minnetü-li'l-'ışk diyen 'âşık ise
Ma'şûkası cellâdına gelmez mi gelür

4 Sayyâd olub her vakit diger çâşt gezer
Cân kuşları sayyâdına gelmez mi gelür

5 Deldirmese öldürse idi tagını[492] o
Şîrîn gam-ı[493] Ferhâdına gelmez mi gelür

---

490 A.12, B.19, C.16, D.12.
491 "berbâdına": "bir yâdına" B.19, C.16.
492 "tâgını": "tâgı" C.16.
493 "gam-ı": "gam u" B.19, C.16.

27-FARSÇA GAZEL[494]

. – – –   . – – –   . – – –   . – – –

1 Nebiyy-i Sıddîk Selmân Kâsımest Ca'fer-i Tayfûr
Ki ba'd ez Bü'l-Hasen şüd bu 'Alî vü[495] Yûsufeş Gencûr

2 Ze 'Abdülhâlık âmed 'Ârif Mahmûdîra behreh
Ke zîşân şüd diyâr-ı Mâverâü'n-nehr Kûh-i Tûr

3 'Alî Baba Külâli Nakşibendest 'Alâeddîn
Pes ez Ya'kûb Çarhî Hâce-i Ahrâr şüd meşhûr

4 Muhammed Zâhid Dervîş Muhammed Hâcegî Bâkî
Müceddid 'Urvetü'l-Vüşkâ vü Seyfeddîn Seyyid Nûr

5 Habîbu'l-lâh Mazhar Şâh Abdullah Mevlânâ
Ki zîşân reşk-i subh-ı 'ıyd şüd mârâ şeb-i deycûr

---

[494] B.19, C.16, D.12' dedir. A' da ise yoktur.
[495] C.16' da "'Alî vü" yoktur.

28-MÜSEDDES-İ MÜZDEVİC[496]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Âh kim gelmez bana kûy-ı fülânîden geçer
Ey sabâ aglatmadan geçmen beni her bir seher
Başım agrıtdın benim ey nâle-hâ-yı bî-eser
Bu gicem dünki gicemden derdin ile besbeter
Koy yatam bir lahza bâri yat geber artık yeter
Nerde yârin nerde sen nerde sabâ nerde haber

2 Ey akan çeşm-i terimden su mısın yâ dem misin
Tur uyu artık bebeksin göz misin bâdem misin
Merdüm-i dîdem misin ser-hoş mısın bâdem misin
Râz-ı ifşâ-yı derûnı Tâze-bay-zâde'm misin
Görmek istersin fülânı ne deli âdem misin
Nerde câyı nerde câyın nerde yer nerde kamer

3 Tıfl-ı dil sen de bebekler birle kıldın imtizâc
Derdimi artırdınız[497] ya'ni ki kıldınız 'ilâc
Yâr vaslından şükürler kaldınız cıblâk u ac
Uyma cânım bunlara yüz kerre dirdim "dön de kaç"[498]
Oldı şimdi hâliniz ammâ perîşân-mizâc
Küfr-i zülfi nerde îmân nûrı nerde yâ beşer

4 Lîk sen 'âşık mısın ol hüsn içün şeydâ mısın
Kâf-ı istignâda yoksa tâlib-i 'Ankâ mısın
Hazret-i âşüfte-i mîr-zâ-yı cânân mısın
Ol sana Mevlâ mı[3] yoksa sen ana Mevlâ mısın
Haddini bilmek gerek sen 'âşık-ı rüsvâ mısın
Nerde dügme nerde pistân nerde bel nerde kemer

---

496 A.12-13, B.19-20-21, C.16-17-18, D.12-13.1.
497 "artırdıñız": "arturdıñız" B.20, C.17, D.13.
498 "kaç": "kac" B.20, C.17.
3 "mevlâ mı": "mevlâm" D.13.

5 Dâ'im aglarsın gönül gel gâh agla gâh gül
Râh-ı 'ışk içre budur işte sana hayru's-sübül
Çok aradın bulmadın dön sen de iste sen de bul
Yorma Allâh'ı seversen bendeni gel ey gönül
İşte meclis işte sâkî işte Sermest işte mül
Korkma "Bismillâh" di bilgil Hudâdan hayr u şerr

29-MUSAMMAT-MUHAMMES-İ MÜTEKERRİR[499]

— . — —   — . — —   — . — —   — —

1 Sînelere key **getür** âh[i]le vâvey getür
Na're-i yâ hey **getür** çal elini şey getür
Câm-ı Cem'i olmasa işte kendi koy getür
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

2 Sînedekiler **kanı** sâkî-[y]i meyler kanı[500]
Hüsrev-i Key'ler **kanı** hay ile heyler kanı[501]
'Âbid-i eşyâ kücâ 'âşık-ı şeyler kanı[502]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür[503]
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür[504]

3 Koy gözümün **mukbili** mâzî[yi] müstakbeli
Hâle getür gel **müli** tâ öte cân bülbüli
Fursandı[505]fevt eyleme dem ganîmetdir belî
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise turma mugannî getür[506]

4 Aslını gel yâd **kıl** mülk-i dili âbâd kıl
Ol yüze feryâd **kıl** rûhını âzâd kıl
Çeng [ü] def [ü] ney ile dön bana imdâd kıl
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise turma mugannî getür

---

499 A.13-14, B.21-22-23, C.18-19, D.13-14.
500 "Sînedekiler kanı hay ile heyler kanı" B.21, C.18.
501 "Hüsrev-i Key'ler kanı 'âbid-i eşyâ kücâ" B.21, C.18, D.13.
502 "'Âşık-ı şeyler kanı sâkî amân mey getür" B.21, C.18, D.13.
503 "Bî-gışş bişey getür ' ömrüm NÛh ise" B.21, C.18, D.13.
504 "Çeng def ney getür" B.21, C.18, D.13.
505 "Fursatı" B.21, C.18. Doğrusu "fursatı" olmalı.
506 "Geçdi' ömrüm NÛh ise çeng def ney getür " B.21, C.18.

5 Fânî[y]i **görmez misin** benligi virmez misin[507]
Bâkîye **irmez misin**[508] meclise girmez misin[509]
Dinle bizi **har mısın** bu demi süzmez misin[510]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi ʻömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

6 Aglayu **gelmezseniz** cân ile bilmezseniz
Ölmeden **ölmezseniz** burada hiç[511] olmazsanız
Hayf size hem bize ger bizi bulmazsanız
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi ʻömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

7 Ehl-i safâyı **safâ** ehli bilür bî-riyâ
ʻAyn-ı cefâda **safâ** buldun ise gel bana
ʻÂşık-ı maʻşûk isen[512] virdin olur "Kul Kefâ"
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi ʻömrüm Nûh ise meyle mugannî getür[513]

8 Âteş-i ʻışka **kızın** izle o yârin izin
Gâh nedir bil **özin** kim tuta deryâ yüzin
Zerre n'ola kim tuta çeşme-i hâver-gözin
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi ʻömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

---

507 "Fânî'i görmez isek benliği virmez misin" B.22, C.18.
508 "Bâkî'ye irmez isek " B.22, C.18.
509 "meclise girmez isek " B.22, C.18, D.14.
510 "Dinle bizi ḫar mısın bu demi süzmez isek " B.22, C.18, D.14.
511 "burada hiç": "burda av" B.22, C.19, D.14.
512 "ʻÂşık-ı mâʻşûksan" B.22, C.19, D.14.
513 "Geçdi' ömrüm Nûh ise çeng def ney getür " B.22, C.19, D.14.

9 Şâh-ı **Nakşibendiyem** bende-i Ser-hendîyem
Cân[i]le **Horsendîyem** gayri degil kendiyem[514]
Ayıgı Sermest ider öyle cihân rindiyem[515]
Sâkî amân mey getür bî-gışş [u] bî-şey getür
Geçdi 'ömrüm Nûh ise çeng [ü] def [ü] ney getür

---

514 "kendiyem": "kendim" C.19.
515 "rindiyem": "rindim" C.19.

30 -TERCÎ'-Î BEND[516]

– . – –   – . – –   – . –

1 Görse beni dîdesi giryân olur
Âdem ana bakmada hayrân olur
Böyle güzel sevmede 'ünvân olur
Lîk sevenler anı merdân olur
Kalpazanın sevgisi yalan olur
'Âşık olan dostına kurbân olur
Sanma güzel sevmesi âsân olur
Besmelesi tîg-ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber içün günde yüzbin kan olur

2 'Işkına düş hâh nâ hâh oldum âh
Sana ketân ey yüzi mâh oldum âh
Hâsılı sevdâ-yı siyâh oldum âh
Ney gibi pür âhla vâh oldum âh
Yaramadım yâre tebâh oldum âh
Dâ'vâ-yi 'uşşâka güvâh oldum âh
Sanma güzel sevmesi âsân olur
Besmelesi tîg-ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber için günde yüzbin kan olur

3 Gitdi neyim var[sa] sana kaldı nem
Anı dahi söyle virem ey sanem
Sana perestiş kılan ancak benem
Senden olan fâ'ide çeşmimde nem
Sag sen ol ben senin içün yanem
Sanma bu göz sende iken uslanem
Sanma güzel sevmesi âsan olur
Besmelesi tîg -ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber için günde yüzbin kan olur

---

516 A.14-15, B.23-24, C.19,20-21, D.14-15.

4 Kanlı gelin şimdi anar mı beni
Yârelerim azdı tuyar mı beni
Ya'ni arar gizli[517] sorar mı beni
Yoksa koyub gayri sever mi beni
Yanmış iken bir de yakar mı beni
Sonra yakub şem'a arar mı beni
Sanma güzel sevmesi âsân olur
Besmelesi tîg-ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber için günde yüzbin kan olur

5 Ben çözerim yâremi ben baglarem
Anı hayâlimde gezer aglarem
Cân mı kodı Hâlis-i çeşm-i terem
Ey güzelim hûn perî-peykerem
Vey başımın derdi ecel-pisterem
Senin içün elde döner hançerem
Sanma güzel sevmesi âsân olur
Besmelesi tîg-ı hûn-efşân olur
Sevme güzel sendeki tâ cân olur
Dil-ber için günde yüzbin kan olur

---

517 "gizli": "gizlü" D.15.

31-GAZEL[518]

– – . . – – . . – – . . – –

1 Bu nûr-ı basar şû'le-i dîdârına degmez
Kör olsun o gözler ki[519] nûrına yâ[520] nârına degmez

2 Ferdâya salar var ise bir şübheli 'ilmi
Ey cehl-i mürekkeb bugün inkârına degmez

3 İnkâr ile ikrârı güzel bir yere sıgmaz
İkrârı eger var ise inkârına degmez

4 Ma'nâyı çevir gel keli[521] evvel ki kel itme
'Âmmîlere söz söyleme güftârına degmez

5 Sâkî çevir ol bâde[yi] başla bu gedâdan
Ayagın öpem ez-çi kerem-kârına degmez

6 Kurbân ola 'âlem sana bu cilvene sâkî
Gerçek bu cihân hamrine humârına degmez

7 Ey perçemiyin bir kılına kevn [ü] mekân sarf
'İlm-i dü-cihân endek-i esrârına degmez

8 Vey pîr-i harâbât[522] gözüm cânım efendim
Devletsiz o baş kim der [ü] dîvârına degmez

9 Biz mest-i mey-i[523] Hazret-i ol şâh-ı 'Alî'yüz[524]
Esrâr-ı 'avâlim[525] dahi efkârına degmez

10 Sermest'lerin şâh[ı] kim ancak sana mahsûs
Lûtfun hemeye şâmil[dir] âzârına degmez

---

518 A.15-16, B.24-25, C.21, D.16.
519 B.24, C.21, D.16'da "ki" yoktur.Vezin gereği "ki" ve "yâ"nın bulunmaması gerekir.
520 Vezin gereği "yâ" bulunmamalıdır.
521 C.31.'de "keli" yoktur.
522 "pîr ü harâbât" B.24, C.21, D.16.
523 "Biz mey-i mest-i mey-i" C.21.
524 "'Alîyüz": "gulâm-ı 'Alîyüz" B.25, C.21.
525 "'avâlim": "'âlem" C.21.

32-GAZEL[526]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Şimdi 'âlem bir taraf biz bir taraf bir yanıyuz
Kevn-i ekvânı ten içre bende-gân-ı cânıyuz

2 Oynama mümkün midir bizlerle ebnâ-yı zamân
Biz gulâm-ı şâhıyuz hem çâker-i sultânıyuz

3 Ey ki bir sultân-ı şâhın kullugın da'vâ kılan
Siz kul[527] kulluksunuz bizler kulı ihsânıyuz

4 'Âlem-i 'ukbâdaki mülk-i bekâyı bildiniz
Bizler içün bir bekâdır kim biz ândan fânîyüz

5 Dil uzatman el çekin cümle kazâ maglûbdır
Ey 'akıllar sâhibi biz ol yüzün hayrânıyuz

6 Bir putı var nerdedir yüz bin putı var nerdedir
Kaç putun kurbânısız biz bir putun kurbânıyuz

7 Küfr [ü] îmândan egerçi öte düşdi râhımız
Bilmeziz hâlâ kimin Sermest-i ser-gerdânıyuz

---

526 A.16, B.25-26, C.21-22, D.16.
527 "kulu": "kul-ı" B.25, C.21.

33-GAZEL[528]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Togrı mı Ka'be-i hüsnine bu yoldan yönümüz
Günümüz mi gicemiz[529] ya gicemiz mi günümüz

2 Sen işitmen mi bizim na'ra-i mestânemizi
Elem [ü] derdin ile 'arşa ulaşdı ünümüz

3 Gendümi darımı tâhûn-ı sitemde yakdın
Hele bir kerre düşün işe yarar mı unumuz[530]

4 Gelmede 'ışk yolunda her günü[531] günden bed-ter
Bu günüm sorma ki sen yahşî bilürsin dünümüz

5 Şimdi âlûde bu Sermest'i görüb ta'n[532] itme
Bâde-i dürd-i ezel birle yumuşlar hûnumuz

---

528 A.16, B.26, C.22, D.16-17.
529 "gicemiz": "gicemiz mi" C.22.
530 "Hele bir kerre de ne işe yarar mı unumuz" B.26, C.22, D.16.
531 "her günü": "güni" B.26, C.22, D.17. Vezin gereği "her" bulunmamalıdır.
532 "ta'n": "'ayb" B.26, C.22..

34-GAZEL[533]

. . — — . . — — . . — — . . —

1 Dün gice böyle midi yâr seninle sözümüz
Düşdük ayâgdan ammâ ki bilürdün özümüz

2 Himmet-i bâd-ı hevâ ile yigitlendi koca
Rûz-ı Nev-rûz gibi tâze ter oldı gözümüz[534]

3 Münkir-i himmet-i Geylânî Horasânî misin
Sakınub gözle ki arslanları yırtar kuzumuz

4 'Âciz-i mûr-ı rehiz gerçi cenâb-ı cânız
Nûh kıbâbı götürür 'arşa kadar omuzumuz

5 Böyle Sermest mey-i 'ayn-ı harâmında helâl
Çün dem-â-dem katılur göz yaşımızla tuzumuz[535]

---

533 A.16,17, B.26-27, C.22, D.17.
534 "gözümüz": "gözimiz" B.26, C.22.
535 "tuzumuz": "duzumuz" B.27, C.22.

35-GAZEL[536]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Bag tutar yer mi[537] dilim yâresi yârim saramaz
Sarsa zülfiyle sarar ol kadar ammâ aramaz

2 Sayd ider tîr-i nigâh ile[538] gezüb tag u taşı[539]
Beni bu derd ile öldürse de avım yaramaz

3 Gönlümün âteşi çeşm-i[540] terime hâk [ü] gubâr
Levm iden münkir olur lîk mukâbil turamaz

4 Derd-i[541] dilden dili olmazsa mü'esser yârin
Velî bî-derdlere olsa da derdim soramaz

5 Kıramaz yâr belâsıyla dilim âh meger
Nazarı gayre belâ özge belâsı kıramaz

6 Tolaşık zülf-i perîşânı hemân şâm [u] seher
Dest-i şeydâsı ana şâne degilse taramaz

7 Hâsılı varını Sermest mukammer tutamaz
Tagıdır düşmenine[542] dostı gibi zâhid viramaz[543]

---

536 A.17, B.27, C.23, D.17.
537 "Bag tutar mı" B.27, C.23.
538 "nigâh ile": "nigâhla" C.23.
539 "tâg u taşı": "tâgı taşı" B.27, C.23, D.17.
540 "çeşm-i"; "çeşm u" B.27, C.23.
541 "derd-i": "derd ü" B.27, C.23.
542 "düşmenine": "düşmene" B.27, C.23, D.17. Vezin gereği "düşmene" olmalı.
543 "viramaz": "viremez" B.27, C.23.

36-GAZEL[544]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Hayf sâkî kıl ayagıyla münevver câmımız
Sen gibi sâkî olub gamla geçe eyyâmımız

2 Hâlî[545] bir vakit amân gül yüzlü sâkî elde mi
Âhir-i ʻömre yetişsün böyle rûz [u] şâmımız

3 Keyf-i rûyun keyfe hâcet koymaz ey sâkî n'olur
Mey ile "Nûrün ʻalâ nûr" hatm ola encâmımız

4 Vir heman sâkî amân ol vakt seyf-i kâtıʻı
Himmetinle bâri gitsün bir nefes âlâmımız

5 Kan içer sanma içersen hûn-i rez hûn-i ciger
Kimseye virmez zarar yaʻni bu hûn-âşâmımız

6 Hâdis̲ olmaz bir nefes bâkî ki sâkî hoş bilin
ʻÂlem-i fânîde meyden gayrı yok ikrâmımız

7 Olmadan hâk olmasun sen sonra nedâmetler bizim
Böyle sâkî böyle Sermest böyle meyle kâmımız

---

544 A.17, B.27,28, C.23, D.17-18.
545 "H̲âl" B.27, C.23.

37-GAZEL[546]

— • — —   — • — —   — • — —   — —

1 Bezl-i cân eyledigim kılmadı bezl-i nâmûs
Ben geçen günlereyim çekmede şimdi efsûs

2 Gör vefâ umdıgımı böyle vefâsız çıkdı
Şimdi ben dost-ı fenâ-dehrden oldum me'yûs

3 Yâreler açdı dudak burdı cigerde sûz ile
Olsa bu yâremi açmazdı bana keskin mûs

4 Böyle bir zulmi 'aceb eyledi mi Dakyânûs
Sırr-ı 'âşık ile ma'şûkı bilür mi deyyûs

---

546 A.17, B.28, C.23-24, D.18.

38-GAZEL[547]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Mûy-ı efzûnı gözünden çekemez bulmaz ışık
Okurum defterini deyr yine ammâ karışık

2 Mescid [ü][548] medreseden geç geçeyim ben de[549] deyri[550]
N'ideyim tutmadı söz sûfî riyâya alışık

3 Topla gel sen seni oldunsa bana yâr-ı refîk
Böyle sakallı mı[551] olur yolda[552] gidende bu sarık

4 Çıkmadan kendi evinden ne bilin merd işini
Otur evlerde egir sen karılarla çıkrık

5 'Işkınız var mı 'âşık kimdir aranızda disem
Göstürür tıflı cebinden çıkarub işte aşık

6 Yolda zâhidleri gördüm develerden düşmüş
Yatdılar kakmadılar kim ne kırık var ne çıkık

7 Düşmede kalkmada gel yolda bu Sermest'e bakın
Eli ayagı kırılmış turamaz[553] başı yarık

---

547 A.18, B.28,29, C.24, D.18.
548 "Mescidi" B.28, C.24.
549 Vezin gereği "de" bağlacı bulunmamalıdır.
550 "deyri": "derî" B.28, C.24.
551 "sakallı mı": "sakkal mı" B.28, C.24. Doğrusu "sakal mı" olmalı.
552 "yolda": "yola" B.28, C.24.
553 "turamaz": "duramaz" B.29, C.24.

39-GAZEL[554]

– – ·   · – – –   – – ·   · – – –

1 Çıkmış yine sahrâlara şeydâ-yı ayrılık
Tutmuş yine tagı taşı vây vây-ı ayrılık

2 Hâl-i dilin[555] anlatmaya bir mûnis bulamaz
Bir özge belâ 'âşıka tenhâ-yı ayrılık

3 Maksûd olan 'âlemlere yâr ile olmak[556]
Olmazsa yakar 'âlemi hây hây-ı ayrılık

4 Her derde çâre vardır ammâ firâka yok
Bâlâ-yı[557] her belâlandı belâ-yı ayrılık

5 Yârim beni bu hâl ile koydı sefer itdi
İtmez mi beni hem seni rüsvâ-yı ayrılık

6 Sevdâlara saldı beni sevdâ-yı ayrılık
Olmaz mı 'aceb yârda pervâ-yı ayrılık

7 Firkat görüb ayrılıgıma eyledi efgân
Yoldı yüzi veylâ-yı vâveylâ-yı ayrılık

8 Bu derd [ü] gamlar[558] hay hay bükdi belimi
İşte gelecek zannile ferdâ-yı ayrılık

9 İnsâf ile bak Hâlis'e gitmen neler itdi
Yagmaladı her varını yagmâ-yı ayrılık

---

554 A.18, B.29, C.24-25, D.18-19.
555 "hâl u dilin" B.29,C.24.
556 "Maksûd olan 'âlemde belî yâr ile olmak" B.29, C.24. Vezin gereği bu şekilde olmalı.
557 "bâlâ-yı"; "bâlâ" C.24.
558 "Bu derd ü kanlar" B.29, C.25, D.19.

40-GAZEL[559]

. — — —   . — — —   . — — —   . — — —

1 Beni telh-âb-ı firkat birle kandırdın boyandırdın
Yeter bu ayrılık artık usandırdın tayandırdın

2 Ümîdi vuslatın hâmı[560]tama' bişmez bilürsem de
N'olur bir kerre baksan bunca yandırdın sulandırdın

3 Samed tesbîhimi kıldı sanem çün fitne-i hüsnün
Meyân-ı şeyhe zünnârı inandırdın kuşandırdın

4 Didim ey mug-beçe çok vir 'alef koy eşek âhura
Eşek sûfîleri böyle boşandırdın kaşandırdın

5 Yine pîr ü mugânın[561] fitnesiyle neyledin sâkî
Der-i sûfî-i Sermest'e yamandırdın bulandırdın

---

559 A.18, B.29-30, C.25, D.19.
560 "ẖâmı": "ẖâm u" B.30, C.25.
561 Doğrusu "pîr-i mugânıñ" olmalı.

41-GAZEL[562]

— — •   • — — •   • — — •   • — —

1 'Arz eylesem ahvâlimi sen yâre mi dirsin
Bin çâresi var derdime bî-çâre[563] mi dirsin

2 Hâk olsam o gül vaz[564] mı gelür cevriden ammâ
Bu derdi[565] mezârımda biten hâre mi dirsin

3 Ben çekdigimi arz [u] semâvât[566] da çekmez
Hammâl-ı girân-bârda âvâre mi dirsin

4 Kaş çatub[en][567] agyâr bana kahr ile bakdı
Yokluk demini şimdi sen agyâre mi dirsin

5 Çarşû-yı cihân içre hemân 'ışk[ı]la hüsni
Cânın seven alçakca hırîdâra mı dirsin

6 Kimdir güzel ey âyet-i Hakkdan [ki] utanman[568]
On pâre girân-lâ-şey'e [mi][569] pâre mi dirsin

7 Sermest-i mey-i hazret-i sâkî-[y]i 'ulâyı[570]
Saklarsın anı dârda deyyâre mi dirsin

---

562 A.19, B.30, C.25,-26, D.19.
563 "bî-çâre": "çâre" C.25.
564 "vaz": "zâr" B.30, C.25.
565 "derdi": "derd" C.25.
566 "arz semâvât": "arz u semâvât" B.30, C.25.
567 "çatub": "çatuben" B.30, C.25.
568 "Hakkdan": "Hakkdan ki" D.19. Bu beyit, A nüshasında sayfanın sol üst köşesine sonradan yazılmıştır.
569 "lâ-şey'e": "lâ-şey'e mi" B.30, C.25, D.19.
570 "Sermest'-i mey-i hazret-i şâh-ı gulâm-ı 'Alî" B.30, C.26; "Sermest'-i mey-i hazret-i sâkî-i 'Alî'yi" D.19.

42-GAZEL[571]

– . – – – . – – – . – – – . –

1 Sen cemâline bakub âyînede hayrân olun
Yâ benim gözümle görsen sana kurbân olun

2 Her kime ʻarz-ı cemâl itsen anı kurbân iden
Yaʻni ʻâlem halkına sen fitne-i devrân olun

3 Girmeyeydim kûyına hiç görmeyeydim rûyunı
Şimdi görsen hâlimi kâfirsen[572] ehl-i îmân olun

4 Anladım virdin hayâlime sıkıldıkca seni
Saklanursun geh hayâlimden dahi biryân olun

5 Çeşme-i vaslından almışdım su ammâ neyleyem
İçdigimde su degil bir âteş-i sûzân olun

6 Bin diken sancur dil-i câna[573] hazân-ı firkatin
Bülbül-i şûrîdene gerçi gül-i handân[574] olun

7 Kanda bendin kanda sen takdîre var mı çâreler
Bir benim tek ʻâşık olsan sen ana cânân olun

8 Her ne hâl ise beni sevmişdin itmiştin kabûl
Kim revâ gördi sana dostum diyüb düşmân olun

9 Vâʻdeler kıldın yalan çıkdın sevindirdin beni
İtdigin cevr [ü] cefâdan ʻâkıbet pişmân olun

10 Var nice ʻâşıkların ey dil-berim[575] Hâlis gibi[576]
Ey ʻaceb kibrin kime yâ kim içün handân olun

---

571 A.19, B.30-31, C.26, D.19-20.
572 "kâfir sen": "fürseni" B.31, C.26.
573 "dil-i câna": "dil ü câna" B.31, C.26.
574 "gül-i handân": "gül ü handân" B.31, C.26.
575 "dil-berim": "dil-ber" B.31.
576 "gibi": "biri" B.31, C.26.

43-GAZEL[577]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Çeşm-i dünyâ ile görsem yüzüni yârimizin
Nez̲rim olsun ki virem hem neyi var varımızın

2 Gül-sitânında beni hâr tutarmış o güzel
Ne gamım var ola gül hârı bu gül-zârımızın

3 Geçemem âteş-i sevdâsını agarsa saçı
Gizlüden gizlüye bir âteşi[578] var kârımızın

4 Girih-i zülfi o yârin nice müşkiller açar
'Akdi[579] hallitmede var 'ukdesi zünnârımızın

5 Tagıdır mı yüzine zülfini[580] ol âh-ı seher[581]
Budur ez̲kâr ile evrâdımız eshârımızın

6 Geçirüb[582] 'ömrimi anınla da[583] olursam esîr
Ki ziyân olmadadır[584] sûdı hemân kârımızın

7 Özge Sermest'le var hâlini bilmez gam anı
Keyf-i esrâr-ı demi bâde-i köknârımızın

---

577 A.19-20, B.31-32, C.26-27, D.20.
578 "âteşi": "âteş" B.31, C.26.
579 "'Akdi": "'ukde" C.26.
580 "zülfini": "zülfi" C.27.
581 "âh-ı seher": "âh u seher" B.32, C.27.
582 "Geçüb" C.27.
583 " 'ömrümi anıñla da": " 'ömri anıñla bir dem" B.32, C.27.
584 "olmadadır": " olmışdır" B.32, C.27.

44-GAZEL[585]

. — — —   . — — —   . — — —   . — — —

1 Seninle mâcerâmız tâ-be-mahşer sürmesün dirsen
Yüzün göster[586] bana Haşre bu da'vâ turmasun dirsen

2 Neden dîvâne kıldın sevmedin sevdin beni böyle
Boyun göster[587] beni deşt-i tahayyür yormasun dirsen

3 Saçun gel Ka'be-i hüsnün yolunda topla rahmeyle
Çalub çarpub beni ol zülf-i ejder sormasun dirsen

4 Sarılsan koynuma girsen n'ola bir gice rü'yâda
Gamınla başıma dest-i emeller urmasun dirsen

5 Burakma hân-kâh [u] mescide Sermest'i fâş itme
Anı mey-hânelerde sakla kimse görmesün dirsen

---

585 A.20, B.32, C.27, D.20.
586 "göster": "göstür" D.20.
587 "göster": "göstür" D.20.

45-GAZEL[588]

. . — —   . . — —   . . — —   . . — —

1 Merhabâ derdin ile sayru[589]tene hûn[ı] getürdin
Ey hoşâ göstürüb ansız ruh-ı gül-gûn[ı] getürdin

2 Nice yıllar güzelim hastesiyem gözleriyin
Bir tesâdüf ile mi sıhhat-i kânûn[ı] getürdin

3 Derdim içre seni sayıklar u arzûlar iken
Seni gördüm bana Lokmân [u] Felâtûn[ı][590] getürdin

4 Âferîn himmet-i ʻışkım beni mesrûr itdin
Girmeyen hâb [u] hayâlime[591] o hâtûnı[592] getürdin

5 Kimseler sizemesün ey dil dir idim sevdigimi
Dimedin adını ammâ ki didin şunı[593] getürdin

6 Kutlu bahtım mı senin merhametinden mi bugün
Böyle dervîş evine hazne-i Kârûnı getürdin

7 Mey-i keyfiyyeti Sermestligim cümle seninle
Tövbe kırdım seni gördüm mey-i gül-gûnı[594] getürdin

---

588 A.20, B.32-33, C.27,28, D.20-21.
589 "sayru": " sarı" B.32, C.27.
590 "Lokmân Felâtûn":" Lokmân u Felâtûn" B.32, C.27.
591 "h̲âb h̲ayâlime": " h̲âb u h̲ayâlime" B.32, C.27.
592 "h̲âtûnı": " h̲âtûn" B.32, C.27, D.21.
593 "şunı": " şun" D.21.
594 "gül-gûnı": " gül-gûn" D.21.

46-GAZEL[595]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Bilemem nerde kalur âhiri kârım giderek
Besbeter mi olurum âh o yâri severek

2 Her neyim varsa fedâ eylesem olmaz mı sana
Gerek olmaz sana bir nesne söz olsun ne gerek

3 Hâr tutma benim ey yâr agarmış saçımı
Seni râm itmedi mi geçdi zamânım diyerek

4 Pîr ü fânî[596] diyüben tatlı yüzün kılma dirîg
Gel süd üstüne benim yâr-i 'azîzim şeker ek

5 Agladırdı beni derd [ü] elemi[597] gice günüz
Nasıl oldı bana rahmeyledi geldi sekerek

6 Bu gice vahşî gazâlım bu dil-i nermi[598] seni
Yola getürmedi mi gâh bükerek geh egerek

7 'İşret-i sohbetin isterdi çü Sermest-i fakîr
Nâ'il oldum hele kıldım belimi şimdi kürek

---

595 A.20, B.33, C.28, D.21.
596 Doğrusu "pîr-i fânî" olmalı.
597 "derd elemi": " derd ü elemi" B.33, C.28.
598 "dil-i nermi": " dil ü nermi" B.33, C.28.

47-GAZEL[599]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Seni yumşatmadı mı tatlı zebânım ögerek
Basmadım mı seni ben bagrıma sonra dögerek

2 Çatladı patladı gördükde rakîb-i münkir
Dün seninle beni birlikde geçirdi sögerek

3 'Ömrden geçdi hayâlinle ne kaldı bilemem
Seni buldum daha[600] çok yanmada cânım gögerek

4 Perîşân eyledi ve-l-hâsıl[ı] hüsnün beni[601] bil
Togrusun söyleyeyim ne egerek ne bügerek

5 Gel de bak başın içün çok severim işte seni
Togrısı böyle degilse başdan ayaga görerek[602]

---

599 A.21, B.33-34, C.28, D.21.
600 "daha": " taha" D.21.
601 "beni": "seni" D.22.
602 "görerek": "görek" B.34, C.28.

48-GAZEL[603]

· · — —   · · — —   · · — —   · · —

1 Ne güzeldir bugün ey şûh salınman durumın[604]
Şimdi bildim hele şükür ele[605] girmiş görümin

2 Başka bir hâlete koymuş seni devrân gördüm[606]
Nerde evvelki günün nerde bugünki kurumın

3 Sevmeseydim seni bir kimse bilür miydi seni
Şimdi her tâ'ifeye bir putı oldun Urum'ın

4 Gün-be-gün virdi sana saltanat-ı hüsn ü gurûr
Cânımı mâlımı artık ne dilersen çurumın

5 Gel bu bâzârı[607] sogutma müşterîyem kızgınını
Pister-i gerden [ü] yüzden[608] kaça her bir sorumın

6 Fahl-i Deccâli burak bint-i 'ineb tapdı sana
Neş'e[y]i hüsnün alur neş'esini her görümin

7 Bilmedim ki[609] bana mı yoksa zer-i Hâlis'e mi
Çehre çalman kimedir nâz ile[610] dudak burumın

---

603 A.23, B.34, C.28-29' dadır, D' de ise yoktur.
604 "durumuñ": "turumuñ" B.34, C.28.
605 "ele": "eyle" B.34, C.28.
606 "gördüm":"görürüm" B.34, C.29.
607 "Gel bozar" B.34, C.29.
608 "Bister-i gerden yüzün" B.34, C.29.
609 "Bilmedim kim" B.34, C.29.
610 "nâz ile": "nâzla" B.34, C.29.

49-GAZEL[611]

— — • • — — • • — — • • — —

1 Gelmendi bana geldin ʻaceb kime kîn itdin
Pejmürde idi hâne-i dervîşi[612] şen itdin

2 Kızdırdı seni ser-zeniş-i münkir-i ʻışkım
Böyle gidişi bu revişi özge fen itdin

3 Bir Hüsrev [ü] Ferhâd [i]ledir[613] şöhret-i Şîrîn
Sen ʻâlemi Hüsrev ile pür-kühen itdin

4 Bir nevʻi garaz idi gözüm gördi cemâlin
Bir âg gününle[614] temelim kara gün itdin

5 İnʻâmını bir gün görirem kahrını bir gün
Bir demde beni câmiʻ-i lûtf u mihen[615] itdin

6 Mey-hâne gözün mi satanı merdümekidir
Kız çeşm-i harâmîlerini râh-zen itdin

7 Ter-dâmen iden ʻâbidi zâhidleri sensin
Fi-l-cümle biri işte bu Sermest'i sen itdin

---

611 A.21, B.34-35, C.29, D.21-22.
612 "dervîşi": "dervîş" B.34, C.29.
613 "Ferhâd'ladır": "Ferhâd iledir" B.35, C.29.
614 "gününle": "günle" C.29.
615 "lutf u mihen": "lutf mihen" D.22.

50-GAZEL[616]

– – . . – – . . – – . . – –

1 Dîvâne bugün mi beni mecnûn dün itdin
Ay gün yok idi[617] bildiler anı bugün itdin

2 Geçdi günümüz böyle gam [u] derd [ü] elemle[618]
Ândan beri kim gömlegimi zülf-gûn itdin

3 'Uşşâka demi[619] rengim iden ol kef ü pâyı
Agyâra hınnâ[620] reng[621] diyü hoş dügün itdin

4 Ken'ân-ı cemâlin ulusı Mısr-ı necâtı
Ken'ân sen İsrâ'il'i pür-çeşm-i hûn itdin

5 Gizler idim esrârımı ben bana dimezdim
Sen 'âlemi bir şâh [u] gedâ sevdi ün itdin

6 Dervîş idi lâyık virilen hüsn-i zekâta
Dervîş hakkın zengine zâyi' niçün itdin

7 Bir tende iki cân geçinür kim bunı gördi
Ben sen mi seni ben bilemem 'ayn-ı bûn itdin

8 Sermest-i mey-i mey-kede[y]i hem küheni nev
Çün kühne[y]i nev her nevi şimdi kühen itdin

---

616 A.21, B.35, C.29-30, D.22.
617 "yok idi": "yogidi" B.35, C.29.
618 "derd elemle": "derd ü elemle" B.35, C.29.
619 "dem-i": "mey-i" B.35, C.30.
620 "hınâ" şeklinde okunursa vezne uyar.
621 "renk": "rengi" D.22.

51-GAZEL[622]

— — . . — — . . — — . . — —

1 'Işkınla[623] beni âh kuru bir odun[624] itdin
Bâzâr görüşmekde nidâ degmesün itdin

2 İnsâf ki yok eylemeyim yâ nideyim gel
Gör hâlimi dîvâne beni büsbütün itdin

3 Eyyâm-ı ruhı beyzı hevâsıyla geçürdim
'Ömr atını ger vaktimi hep kara gün itdin

4 Koydun mı beni bana gidem bir yola togrı
Her yolları 'ışkınla tolu Farmason itdin

5 Sevdâ-yı saçın herkese bir gûne-belâdır
Hem Kâ'be-i hüsnüne anı reh-nümûn itdin

6 Ya'kûb gözi lâyık olan seyr-i cemâle
Her acı gedâ gözleri seyr-i somûn itdin

7 Hûn-hâr gözi merdümeki çeşm-i Firengi
Da'vâmızı faslitmeye mi komisyon itdin

8 Mey-hâne mi bezm-i ezeli[625] nâm u nişânı
Bî-çûn idi keyfiyyet-i Sermest[i] çûn itdin

---

622 A.21-22, B.36, C.30, D.22-23.
623 "'Aşkıña" D.22.
624 "odun": " otun" B.36, C.30, D.22.
625 "bezm-i ezeli": "bezm ü ezel ü" B.36, C.30.

52-GAZEL [626]

— — •   • — — •   • — — •   • — —

1 Ey gül gözüme sen gül-zârı[627] diken itdin
Agyâr ile güldün bana sen sû'-i zan itdin

2 Bezdirdi beni çûn har-ı[628] lâ-yefhem-i sûfî
Nâ-cins ile gül-encümen[i][629] der-çemen itdin

3 Hülyâ evine beyt-i hazenden sıgınurdum
Sen hâne-i hülyâmda beytü'l-hazen itdin

4 Bir pençe kokı[630] bülbülünem ey gül-i gül-şen
Vaktiyle benimle bu güli zâr[u] şen itdin

5 Kalbimde döner 'aks-i ruh-ı hâver-i mihrin
Ey şems 'acebdir ki kamerden legen itdin

6 Vîrâne kılan burc-ı tenim devr-i kamer mi
Vey cân-ı kamer böyle ketenden mi ten[631] itdin

7 Gördükde beni derdin ile düşmen [ü] dostum[632]
Ahvâl-i perîşânıma aglar gülen itdin

8 Gördümdi seni dün harem-i Ka'be'de zâhid
Sermest bugün hayrola deyri vatan itdin

---

626 A.22, B.36-37, C.30,31, D.23.
627 "gülizârı" şeklinde okunursa vezin düzelir.
628 "h̲âr-ı": "h̲âr u" B.36, C.31.
629 C.31'de"gül" yoktur.
630 "Bir niçe tû ki" B.36, C.31; "Bir pençe ko ki" D.23.
631 B.37, C.31'de "ten" yoktur.
632 "düşmen dostum": "düşmen ü dostum" B.27, C.31.

53-GAZEL[633]

. . – –   . . – –   . . – –   . . –

1 Beni şaşurmadı hiç bir tarafın illâ ki belin
Gerçi var ince saçın hem dahi var ince belin

2 Sırr-ı hâl-i hattını ʻakl ile[634] taʻrîf idemem
Baʻzı bir fart-ı cünûn nükte açarsın ne bilin

3 Mütehayyir kılan ʻakl-ı[635] beşeri sûretdir
Ândan özge nice[636] maʻnâları vardır güzelin[637]

4 Sırr-ı yârimi hemân ben de bilürsem sen de[638]
Ara bul kör gibi her bir tarafa çalma elin

5 Zeri zûrını virüb elde tutarsın zârı
Bezl-i cânunla bile olsa bilürsün laʻl-lebin

---

[633] A.22, B.37, C.31, D.23.
[634] "ʻakl ile": "ʻakılla" B.37, C.31, D.23.
[635] "ʻakl-ı": "ʻakl u" B.37, C.31.
[636] "nice": "niçe" D.23.
[637] "Ara bul kör gibi her bir tarafa çalma elin̄" C.31.
[638] Bu beyit C.31'de yoktur.

54-GAZEL[639]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Âgeh ol sevdâ-yı zülfünde sevâd-ı a'zâm ol[640]
Hâl-i vechinde unut gel mâ-sivâyı a'lem ol

2 Kâbe-kavseyn kaşında fikr-i bikri] tîr tut
Mürg-ı maksûdun şikârında kazâ-yı mübrem ol

3 Cilvelense 'ârız-ı ruh-sârına kıl iktidâ
Mezheb içre kendüne[641] sen de İmâm-ı A'zâm ol

4 Kâmetin fikrinde koy kopsun kıyâmetler sana
Ka'be-i hüsnün sücûdına düşün de mahrem ol

5 Neş'elensün gözlerün sihriyle ilzâm eylesün
Gamzeler bahâsını her fende câna mülzem ol

6 Gül-şen-i ruh-sâr-ı dil seyrine dik ma'nâ gözin
Bin zebân ile tekellüm eyle ammâ ebkem ol

7 Ey hutût-ı rûy-ı hüsnin[642] "ve'd-duhâ ve'l-leyli"sin
Zülf-i târ u mâr ile genc-i tılısm-ı muhkem ol

8 Soy libâsı nûr ise "İnnâ zalemnâ"dan dem ur
Âdem olmazsan velî gel[643] bâri ibn-i Âdem ol

9 Gâh ayag ile salın tenhâ fezâ-yı 'ışkda
Gâh tur bezme çerâg ol gâh dön câm-ı Cem ol

---

[639] A.22-23, B.37-38, C.31-32, D.23-24.

[640] A nüshasında sayfanın sağ alt köşesine bu beyitten önce şu üç mısra eklenmiştir:
Mekteb-i 'aşk içre gel tıfl-ı sebak-ḫân-ı gam ol
Zikr ü fikriñ yâr ile her demde dîde-pür-nem ol
Rûh-ı kudsüñ nefḫasın bulub 'Îsâ dem ol

[641] "kendüñe": "kendiñe" B.37, C.31.

[642] "hüsniñ": "hüsn" B.38, C.32.

[643] C.32'de "gel" yoktur.

10 Dehr-i cisme sûretâ mâh-ı hazân ol pür-cefâ[644]
Hem safâ-bahş-ı derûn içre bahâr-ı hem-dem ol

11 Ger hayâl-i rûh-ı Sermest'im sana mihmân ola
Tîz kaçırma key sakın mihmân-nevâz-ı hem-dem ol

---

644 "pür cefâ": "pür safâ" B.38, C.32.

55-GAZEL[645]

— . — — — . — — — . —

1 Geçdi zamân özge zamân oldı gel
'Ömri gibi 'ömri revân oldı gel

2 Âteşine göz yaşımız kalmadı
Su yerine dem cereyân oldı gel

3 Dâne-i hâlin geçe mi mürg-ı cân
İşte bu Bagdâd vîrân oldı gel

4 Hiç mi benim hâlime rahmeylemen
Hâlimi gör şimdi yamân oldı gel

5 Ey sehî-kadd sehm-i ciger rûz-ı menn
Kadd-i felek-sencû kemân oldı gel

6 Savm-ı sivâ çünki hilâl kaşın
Mes'elesi şekk [ü] gümân oldı gel

7 Sensiz âyâ subh-ı kıyâmet bana
Şâm-ı garîbân-ı cihân oldı gel

8 La'l-i lebin irmedi Sermest'e dün
Zîr-i felek beyt'ül-hazân oldı gel

645 A.24, B.38-39, C.32, D.24.

56-GAZEL[646]

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

1 Şâha[647] bilmem neylesün bu ʻarz-ı hâl-i ʻarz-ı hâl
Söyle[648] kim n'olsun sana benden me'âl-i ʻarz-ı hâl

2 Derdi var ammâ nedir maksûdı vardır anlamaz
Merdüm-i sevdâ-zede kanda mis̱âl-i ʻarz-ı hâl

3 Koymamak el derdime maksûdun ise korkarım
Kim seni tasdiʻ ide bu kîl ü kâl-i ʻarz-ı hâl

4 İsterem maʻşûkdan re'fet ve illâ ʻışkdan
İltifât-ı hüsnünün müşkil visâl-i ʻarz-ı hâl

5 Âh kim öyle hafakan tutdı derdinle beni
Nutka tâkat bende yok sende su'âl-i ʻarz-ı hâl

6 Ey put ölmek hâk olub bitmek yolunda öyle mi
Gâyeti Sermestlik olsa kalmaz[649] mecâl-i ʻarz-ı hâl

---

646 A.24, B.39, C.33, D.24-25.
647 "Şâh" D.24.
648 "Şöyle" B.39, C.33.
649 B.39, C.33, D.25'de "kalmaz" yoktur, vezin gereği "kalmaz" kelimesi bulunmamalı.

57-TERCÎ'-İ BEND[650]

— · — —   — · — —   — · —

1 Memleket-i 'akl vîrân oldı gel
Kalmadı hiç yahşî yamân oldı gel
Kıldıgımız sûd[ı] ziyân oldı gel
'Ömri gibi ömr[i][651] revân oldı gel
'Işkım ile hüsni 'ayân oldı gel
Tiz hele tiz baht-ı civân oldı gel
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

2 Tiz yapılub tizce harâb oldı bak
Varlıgımız[652] 'ayn-ı türâb oldı bak
Hâsılımız böyle serâb oldı bak
Cigerimiz yandı kebâb oldı bak
Gözlerimiz hum-ı türâb[653] oldı bak
Tâze togub şeyh ü şebâb[654] oldı bak
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

3 Nâsî dime çün ana nesnâsıdır
Dil-berinin 'ahdini ol nâsîdir
Söyleme söz kalbi anın kâsîdir
Gerçi hayâl ise gönül pasıdır
Gel bize bak o deli sevdâsıdır
Sevdigimiz cümlenin a'lâsıdır
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

---

650 A.25-26, B.39-40, C.33-34, D.25-26.
651 "'ömr": "'ömri" B.39, C.33.
652 "varlıgını evi" B.40; "varlıgı evi" C.33.
653 "hum-ı türâb": "hum u şarâb" B.40, C.33.
654 "şeyh ü şebâb": "şeyh şebâb" C.33.

4 Her pusıya girdim anı gözledim
Her yol içün izler olub izledim
Sazılanub sûzılanub sızladım
'Âciz olub âhiri âvazladım
Müflis olub hâsılı yavuzladım
Tur hele tur 'âlemi hoş kazladım
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

5 İşlerimiz cümle hevâ oldı ha
Nîk ü bedî hayli fenâ oldı ha
Hiçligimiz yâre vefâ oldı ha
Gül yanagı cilve-nümâ oldı ha
Bülbül-i dil nagme-serâ oldı ha
'Âşık-ı Sermest bekâ oldı ha
Gel hele gel özge zamân oldı gel
Bak hele bak küfri îmân oldı gel
Cân-ı cihân âfet-i cân oldı gel
Âfet-i cân cân-ı cihân oldı gel

58-GAZEL[655]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Yâri tenhâ bulamam gizlice bir ülfet idem
'Aklı başdan savamam ben bana bir sohbet idem

2 Acı tatlı sühanım kalmadı ey dil ki nidem
Yâr dervîş evine gelse ana şerbet idem

3 Sarılub şi'rime elfâz-ı tenim oldı hayâl
Hücre-i gûş-ı dil-ârâya varub 'uzlet idem

4 Merdüm-i dîdelerim düşdi gider 'ışk yolına
Bu gidişle göresin bu yolı bir âfet idem

5 Seni bulmak içün ey tab'-ı Zelîhâ-yı zamân
Çeh-i zindân-ı zenahdânda çok halvet idem

6 Bir de dâmânına yârin ulaşa bahtım eli
Düşüb ayagına cân u dil ile hidmet idem

7 Diyemem virdi sana gülme viren girye bana
Hüsnün olmuş sebebi böylece bir hüccet idem

8 Kat'-ı ümmîd idebilsem de seni terk idemem
İşte hâlim sana ma'lûm diyem minnet idem

9 Böyle Sermest [ü] harâb itdi[656] gözün bir de beni
Terk idersen diyemem öz vatanım gurbet idem

---

[655] A.26, B.41, C.34-35, D.26.
[656] "itdi": "itdik" C.35.

59-GAZEL [657]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Tîr-i kavseyn-i nigâhına nişân cân u dilim
Koma elden geleni yetmeden ölmem ecelim

2 Nâleler bitdi kamışdan ete sındırdı beni
Ten-i kânûnumı a'sâblarım teng-i telim

3 Put-ı[658] dünyâya tapar mı tapan ey yâr sana
Tapmada zannım odur dînime gelmez halelim

4 Ölüm alsun seni ey münkir-i bed-hâh-ı[659] rakîb
İşte hânemde bugün çatlasun ol gülle mülüm

5 Sâkî lûtfeyle elinle sen içir sunma bana
Ra'şdan[660] görse seni tutmaz olur tutan elim

6 Şübhelendin[661] boyun egmekle tekâpûlarıma
Egriden togrı haber bir seni görmek emelim

7 Dîn ü dünyâyı[662] virüb 'ışkı ucuz buldum alub
Sorma 'ışkdan ilerü âyîn-i dîn-i milelim

8 'Işkı Sermest-i kazâ [vü] kaderi taşlama kim
Çü gil-i[663] hamr-i ezel birle kurulmuş temelim

---

657 A.26, B.42, C.35, D.26.
658 "Büt-i" C.35.
659 "bed-ẖâh-ı": "bed-ẖâr-ı" B.42, C.35, D.26.
660 "Ra'şkdan" C.35.
661 "Şübhelendi" C.35.
662 "Dîn-i dünyâyı" B.42, C.35, D.26.
663 "Çü kül-i" B.42; "Çüli" C.35.

60-GAZEL[664]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Beni teşhîs idemen olmasa âh [u] zârım[665]
Târ-ı zülfünde tolaşmış ola[666] cân ancak varım

2 'Ankebûtun evidir şimdi 'alâyık bende
Devr-i hüsnünde hemân bir kıl ile yazarım

3 Çün gubâr oldı tenim kaldı girîbânımda
Çekemen s̱ıkletimi böyle de agır bârım

4 Cehdim oldur ki idem âyînede seyr-i cemâl
Geçdi âhım ilerü söyledi perde-dârım

5 Kasdım olmuşdı dikensiz bakam ey gül yüzine[667]
Kendi müjgânım olur şimdi gözümde hârım

6 Yâd-ı la'l-i lebin fikri beni râhat iden
Yüregim âteşine âteşin[668] oldı karım

7 Kor mı kaldırmaz 'aceb hârını yolda güzelim
Sonra dâmân-ı dırâz ile düşürse 'ârım

8 'Işkımın hüsnün ile keşmekeşi Haşre sürer
Bulmaz encâmını kor m'ola[669] seninle kârım

9 Var o gün yakdı beni âteş-i küfr-i zülfün
İnce belden seni de sarmaz ise zünnârım

---

664 A.26-27, B.42-43, C.35-36, D.27.
665 "âh zârım": "âh u zârım" B.42, C.35.
666 "ola": "olan" B.42, C.35.
667 "yüziñe": "yüzüñe" D.27.
668 "âteşin": "âteşim" B.43, C.36.
669 "kor m'ola": "kor mı ola" B.43, C.36. Vezin gereği "kor mı ola" şeklinde olmalı.

10 Bu kadar cevr[670] [ü] cefâ 'âşıkı bî-zâr itmez
Geçemem sen de bilin ben sana Hâlis yârim

11 Elin ayak iderek geldi derine Sermest
Dest-gîrim pîr-i mey-hâne-resî-hâ-vârım

---

670 "cevr": "cevri" D.27.

61-GAZEL [671]

. . — — . . — — . . — — . . —

1 Belî hâdim-harem-i hazret-i şâh-ı kalemim
Velî ter-dâmen-i pâk itmedi gâhî kalemim

2 Seni Şîrîn ile ma-beynimize tagı kodı
Gelmeden 'âleme bu baht-ı siyâhî kalemim

3 Kılmadı ol sanemi mâh-veşim râm u kerr
Zîr[i] rakk eyledi her encümeni[672] mâhî kalemim

4 Hüsn anub zulmet-i zülfine esîr oldı anın
Kişver-i hüsnüne müşkil vara râhî kalemim

5 Şikem-i nûnda hicrân ile[673] "Ve'l-leyl" yazar
Ulaşur mı 'aceb ol fecre güvâhî kalemim

6 Nefs-i Fir'avnlara ejder-i Zü-karn-ı kelîm
Tılsımı muhkem olub saklar o mâhî kalemim

7 Çâhe sallandı ola Mısr-ı vücûda mâlik
Gûyâ çâh[674] idi hemân mansıb u[675] hâhî kalemim

8 "Rabbi yessir" diyerek girdi Zü-karneyn gibi
Zulmet-i zülfine ümmîd ile şâhî kalemim

9 Bilmedi lûtf u anın kûşişe mevkûf degil
Hızr içün düşdi çü zulmâtâ siyâhî kalemim

---

671 A.27, B.43-44, C.36-37, D.27-28.
672 "encümeni": "encümi" B.43, C.36, D.27. Vezin gereği "encümi" şeklinde olmalıdır.
673 "hicrân ile": "hicrânla" B.43, C.36, D.27.
674 "çâh": "câh" B.43, C.36, D.27.
675 B.43, C.36'da "u" yoktur.

10 Erre-i[676] cevr-i habîbim iki şakk itse revâ
Bile cevrindeki lûtfı[nı][677] ke-mâhî kalemim

11 Hâk-i pâyına irişmez ki sürem yüzlerimi
Hâfıkayne irişen dest-i kütâhî kalemim

12 Ey benim sînesi kâfûr-mûmı[678] gibi yârim
Es̱er itmez sana taşı delen âhî kalemim

13 Ẕülfekârile ulaşdır kesüben hâricini
Hazret-i şâhına ki ey şâh-penâhî kalemim

14 Ey 'ibârâtâ viren zamm [u][679] sükûn [u] harekât
Sana ma'lûmdur âhir dil-hâhî kalemim

15 Ne güzel bî-ser ü pâ top erenler olsa
Şu kalender gibi Sermest külâhî kalemim

---

676 "Erre-i": "izini" B.44, C.37.
677 "lûtfı": "lûtfını" B.44; "lûtfın" D.27.
678 "mûmı": "mûm" B.44, C.37.
679 "zamm": "ẖamm-ı" C.37.

62-GAZEL[680]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Dinle gel kim mâzî[y]i müstakbeli hâl eylerim
Sen kıyâs itme sana terkîb [ü] i'lâl eylerim

2 Çün tasavvur eyledin her demde tasdîkâtını
Özge bir mantık ile şimdi seni lâl eylerim

3 Bir hayâl ile celâl itdin bana ey bî-şu'ûr
Ol celâlini senin hikmetle[681] pâ-mâl eylerim

4 Pek dırâz açma der-i zülfün dil-ârâ âgâh[682] ol
Bu mutavvel dersde çok kîl çok kâl eylerim

5 'Andelîb-i cân içün hem kerges-i ebdân içün
Hikmetü'l-'ayn ile bir özge perr ü pâl[683] eylerim

6 Gerçi boyundan harîr isen düşerse ehline
Ol ipekten boyuna kıymetli[684] bir şâl eylerim

7 "Ve'd-duhâ" olsa nikabı rûy-ı "Ve'l-leyli" nedir
Bu celâlini perdesi[685] lûtfına hoş dâl eylerim

8 Çün zuhûr eyler hicâbı nûr-ı zulmet özgedir
Sirke-i pindârını virsen sana[686] bal eylerim

9 Kem 'ayârı ayıgı Sermest ider hâlim didi
Kalb-i kalbi nâr-ı 'ışkı yâr ile kâl eylerim

---

680 A.28, B.44-45, C.37-38, D.28.
681 "hikmetle": "hikmetiñle" B.44, C.37.
682 "dil-ârâ âgâh": "dilâ âgâh" B.44, C.37, D.28.
683 "perr ü pâl": "perr ü bâl" B.44, C.37. Vezin gereği "per ü pâl" okunabilir.
684 "kıymetli": "kıymetlü" B.45, C.37.
685 "Bu celâlini perdesi": "Bu celâlî-i dil-i" B.45, C.37. Vezin gereği "Bu celâlin perdesi" olmalı.
686 "saña": "baña" B.45, C.37, D.28.

63-GAZEL[687]

. . – –   . . – –   . . – –   . . –

1 Nezrim olsun ki diger-bâr[ı][688] çü yâri göreyim
Şîşe-i 'ârı kırub bâde ile Cem direyim

2 Kalmadı kurmadıgım bir oyunum râmın içün
Sende varsa bir oyun söyle senin çün kurayım

3 Tîr-i 'ışkında yorulmaz bu kadar koşdı gönül
Çıkarub taglara saglar ile bâzı yorayım

4 Böyle mi kâ'ideler 'âşık [u] ma'şûklara
Ehli yok şimdi bu müşkilleri kimden sorayım

5 Beynimizde uzadı mes'ele-i âh u emân
Topla sen zülfini ben defter-i şi'ri düreyim

6 'Âşıka cevr [ü] cefâlar ola ma'şûka safâ
Söyle bu mes'elede Haşre kadar mı turayım

7 'Avdetin hâne-i Sermest'e revâ görmediler
Emridersen yüzümi pâyına cânâ süreyim

---

687 A.28, B.45, C.38, D.28.
688 "digerbâr": "digerbârı" D.28.

64-GAZEL [689]

· · — —   · · — —   · · — —   · · —

1 ʻÖmri sensiz geçe ol ʻömri[690] ʻömürden sayamam
Âteş-i dûzaha ben nûr [u] ziyâ[lı] diyemem[691]

2 N'oldu sabreyle gidersin gözümün nûrı gice
Seni göstürmeye ey şemsi çü şemse kıyamam

3 Yakışur gerçi sana her ne giyarsan ammâ
Bensiz umdım diyesin sebz ü libâsı giyamam

4 Ne kadar ince uzun olsa cebîn-râh-ı güzel
Zannım oldur ki ölürsem de bu yolda kayamam

5 Şöyle Sermest beni koydı şarâb-ı şevkin
Turşı-ı rûy-ı rakîbinle bu mesti âyâmam

---

689 A.29, B.45-46, C.38, D.29.
690 "ʻömri": "ʻömr" B.45, C.38.
691 "ziyâ diyemem": "ziyâlı diyamam" B.45, C.38.

65-GAZEL[692]

— — ∙   ∙ — — ∙   ∙ — — ∙   ∙ — —

1 Ey cân[a][693] fedâ ʻarz u semâvâta[694] irem hem
Bin rûh[ı][695] fedâ emrine bin başı koram hem

2 Kim virdi ise[696] cân ugrına cân buldı hayâtı
Ol câna irüb hayy-ı ebed[697] oldı kerem hem

3 Ey pâd-şeh-i arz u semâ hükm senindir
Fermânberin[698] ins ü melek ehl-i harem hem

4 Kıtmîr çü Ashâb-ı Kehf kılmadılar dûr
Kıtmîrine Kıtmîr menem kelb direm[699] hem

5 Ger ayrılıgın emri bana mutlak olursa
Yâ nerde karâr iyleyüben kanda duram hem

6 Çün dâg-ı hecirle cigerim daglıyacaksın
Sun câmı ki tag[700] altına Sermest girem hem[701]

---

[692] A.28,B.46, C.38-39'dadır. D'de ise yoktur.
[693] "Ey câna" B.46, C.38.
[694] "ʻarz u semâvâta": "ʻarz semâvâta" B.46, C.38.
[695] "Biñ rûh" B.46, C.38.
[696] "Kim virdise" şeklinde okunursa vezne uyar.
[697] "hayy-ı ebed": "hayy u ebed" B.46, C.39.
[698] "Fermânberi" B.46, C.39.
[699] "kelb direm": "kelp derem" B.46, C.39.
[700] "tag": "dag" B.46, C.39.
[701] A nüshasında sayfanın sağ tarafına sonradan yazılmış 3 nolu beyit:
Ol kıble-i hâcât kaşı cân benimdir
Hem secde-gehim emr ü kıyâmına duram hem- A.28.
A nüshasında sayfanın sağ tarafına sonradan yazılmış 4 nolu beyit:
Ey hazret-i deryâ-yı kerem eyleme mehcûr
Bu bende-i cân teşne binâ-yı dilde verem hem- A.28.
A nüshasında sayfanın sağ tarafına sonradan yazılmış 8 nolu beyit ise şöyledir:
Ten olsa cüdâ senden eyâ şâhım efendim
Cân hasta kıla kulluğuna kalbi direm hem- A.28.

66-FARSÇA GAZEL [702]

. . — — . . — — . . — — . . —

1 Hîz ez în kûşe-i hûşî tâ be-bî-hûş revîm
Çend-i târîk ü esvâk-ı keçî mûş-revîm

2 Fikr-i dânâ-yı hemîn kerd merâ hâne 'imâr
Zin 'imârî be harâbât-ı ferâmûş-revîm

3 Ba'd ez-în bâr-ı havâdis ne tüvânîm keşîd
Çü hubâb bâd-ı bedest hâne-i berdûş-revîm

4 Nakş ber âb keşîden büved âgâz-ı cünûn
Nakş ber âb keşîm ez heme dergûş-revîm

5 În ne[703] râhest ki menzil şeved ez dûr bedîd
Çeşm-i pûşem ü zebân beste vü hâmûş-revîm

6 Zehre çâkîden evvel hatarı sad hatar-est
Bende-i şâh-şevîm halka-i der-gûş-revîm

7 Maslahat bî-ser ü pây şüden[704] üftâde ki mâ
Rind-i Sermest kalender şüde berdûş-revîm

---

[702] A.29, B.46-47, C.39, D.29.
[703] "În ne": "În" C.39.
[704] "pây şüden": "bî pâ şüden" B.47, C.39.

67-GAZEL[705]

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

1 Geçmezem agyâre nisbet derd-i 'ışk-ı yârdan
Çün tabîb-i 'ışk olan derdin sorar bîmârdan

2 Dil esîr-i hâlin olmuşken hayâl-i kâkülin
Yok idüb varım geçüb inkârdan ikrârdan

3 Mey içüb mahbûb seversen[706] zâhidâ tâ'at diyü
Bilmen ol keyfiyyeti sorsan bilür humârdan

4 Rûy-mâl itdim der-i der-gâh-ı şâha baş egüb
Kul olan rahm [u] kerem me'mûl ider hünkârdan

5 Sâgar-ı sırr-ı[707] lebin Sermest nâ-pervâ idüb
Lâ'ubâlî olmuşam geçdim libâs-ı 'ârdan

705 A.29, B.47, C.39-40, D.29.
706 "seversen": "sevsen" B.47, C.39.
707 B.47'de "sırr-ı" yoktur.

68-GAZEL[708]

. . — — . . — — . . — — . . —

1 Beni dîvâne ʻaceb zülf-i semen-sâ mı kılan
Ruh-ı sâfındaki yâ hâl-i süveydâ mı kılan

2 Çeşm-i hayret-zede-i merdüm-i istiʻdâdım
Sidre-i kaddine ber-dâre kim ibrâ mı kılan

3 Togmadan subh-ı ezel girmeden hem leyl-i ebed
Gice gündüz sen idin subhumı şâmı[709] kılan

4 Perîşân hâlimi senden sana ʻarz eylemesem
Kim olur defter-i ʻuşşâkı ser-encâmı[710] kılan

5 Sevemem sevme nedir yâri bilenler sorsun
Bilmeyenler haber-i ʻışkımı[711] iʻlâm[ı] kılan

6 Bendeyüz seyyidimiz birse gözüm nûrı seni
Nîk-nâm ile kayırmış beni bed-nâmı[712] kılan

7 Fark-ı bâzâr güni hâss-ı revâc-ı Sermest
Olur ol gün bilinür kim ki[713] hûn-âşâmı[714] kılan

---

708 A.29-30, B.47-48, C.40, D.29-30.
709 "subhumı şâmı": "subhumı hem şâm" B.47, C.40; "subhumı hem şâmı" D.29.
710 "ser-encâmı": "ser-encâm" B.48, C.40
711 "ʻaşkımı": "ʻaşkını" B.48, C.40, D.30.
712 "bed-nâmı": "bed-nâm" B.48, C.40.
713 "ki": "her" B.48, C.40, D.30.
714 "ḫûn-âşâmı": "ḫûn-âşâm" B.48, C.40.

69-GAZEL[715]

. . — — . . — — . . — — . . —

1 Toplayub kâkülüni benlerin ikrâm kılan
Yahşî dîvâne degil mi tama'ı hâm kılan

2 Zîr-i dâmında koyub dâne-i zülf ü hâli
Dâne zevkin dile göstermedi[716] der-dâm kılan

3 Zâr [u] zor zer ile taş [u] timür[717] râm oldı
Bil[e]mem ey büt[718] ne ile var seni râm kılan

4 Bekleriz 'ışk belâsında 'ömürler geçdi
Vire tiryâkını hem zehrini der-câm kılan

5 Yine sevdâ-yı saçın her teli bir kara günüm
Gerçi her bir güni[719] ancak dili[720] bayrâm kılan

6 Tevsen-i râh-ı belâ derd-i mükerrem sana hâs
Lûtfını[721] kahrı[722] kılan kahrını in'âm kılan

7 Ka'be-i hüsne delîl oldı gözin hem de lüsûs
Geh mübâh gâh harâm bâde-i gül-fâm kılan

8 Hacc-ı ekber yüzin ey kûy-ı mükerrem Ka'be
Böyledir lîk nedir câhili ilzâm kılan

9 Rind [ü] Sermest mi yâ 'âbid [ü] zâhidler mi[723]
Sebkat-i lütfı budur 'âlemi ser-sâm kılan

---

715 A.30, B.48-49, C.40-41, D.30.
716 "göstermedi": "göstürmedi" B.48, C.40, D.30.
717 "taş timür": "taş u timür" B.48, C.40.
718 "büt": "put" B.48, C.40.
719 "güni": "gün" C.40.
720 "dili": "dil" B.48, C.40.
721 "Lütfı" C.40.
722 "kahrı": "kahr" B.48, C.40.
723 "zâhidler mi": "zâhidleri mi" B.48, C.41, D.30.

70-GAZEL[724]

. . – –   . . – –   . . – –   . . –

1 Gönlüme tîh-i tahayyürde bir[725] ilhâm kılan
Didi ilhâm kılandır seni ser-sâm kılan

2 Acıyan hâl-i perîşânıma olsa kim olur
Yine oldur acıyan kim beni der-dâm kılan

3 Oynamaz esb-i hayâlim râh-ı ʻışkında nidem
Nice yüz çâh-mehâliki be-her-kâm kılan

4 Ser-i râhını güzel bagladı nâ-kesler içün
İbtidâ' hatvemizi ejder-i nâ-kâm kılan

5 Her ne hâl olsa seni sevme seninle yoksa
Parmagın[726] dişleye Cibrîl[i] nûr-âşâm kılan

6 Küfr-i zülfine tolaşmış pây-ı enfâs-ı ʻukûl
Çıka hâlin biline kâfiri İslâm kılan

7 Mahrem olmaz harem-i hâssına nâ-mahremler
Harem etrâfına nâ-mahremi iʻdâm kılan

8 Enf-bîn-i Haremeyn gözine tâgî[727] gibi
Kıbleteyn bile ol tâgîden[728] işmâm kılan

9 Gitmedi[729] tesbîhle seccâde vü[730] Sermest'e dahi
Olmadan başını teshîr Cem-i câm kılan

---

724 A.30, B.49, C.41, D.30.
725 "bir": "iken" B.49, C.41.
726 "Barmagın" D.30.
727 "tâgî": "sagı" B.49, C.41.
728 "tâgîden": "sagdan" B.49, C.41.
729 "Giymedi" B.49, C.41.
730 C.41'de "vü" yoktur. Vezin gereği "vü" bulunmamalıdır.

71-GAZEL [731]

. . — — . . — — . . — — . . —

1 Külehi peyk-i sabâ söyle dil-ârâ haberin
Agır olmaz mı getürsen ana sevdâ haberin

2 Râhatı bildireyim bilse beni râhat o gül
Vir ana zülfi[732] gibi bülbül-i şeydâ haberin

3 Getürürsen[733] bize ol zülf-i şeb-ârâ haberin
Bez̲l it[734] itlere yatmış[735] bûy-ı ahşâ haberin

4 Çıkmasun seyr [ü] temâşâya güzel başı içün
Virmesün 'âleme bu şûr-ı temâşâ haberin

5 Bilmenem[736] düş miydi[737] hülyâ mı hayâli mi sahîh
Gâh gâh görsem olur Bû 'Alî Sînâ haberin[738]

6 Hâsılı hâsılım ol yâre hevâ göz yaşıdur[739]
Ögredüb virdi bana bâdi]le[740] deryâ haberin

7 Râz-ı 'ışkını hevâya dahi ben açmaz idim
Bir seher senden işitmiş Hâlis rüsvâ haberin

---

731 A.31, B.49-50, C.41-42, D.31.
732 "zülfi": "zülf" B.49, C.41.
733 "Getirirseñ" B.49, C.41.
734 "Bezl itse" C.41.
735 "yatmış": "yanmış" B.49, C.41, D.31.
736 "Bilmem" C.42.
737 "düş miydi": "düşm'idi" B.50, C.42, D31.
738 "h̲aberin": "olur" B.50, C.42.
739 "yaşıdur": "yaşdır" B.50, D.31.
740 "bâdla": "bâd ile" B.50, C.42.

72-GAZEL[741]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Al izârın başına zülfin nümâyân olmasun
Hâtır-ı cem'i ehibbâlar perîşân olmasun

2 Ger melek olsam yüzin seyrine gelmez tâkatim
Habs-gâhım Bâbil-i çâh-ı zenahdân olmasun

3 Nahl-i tâze kaddini gösterme[742] gül-zâre yüzin
Nahl boynun egmesün gül-zâr vîrân olmasun

4 Taşra çıksan 'âleme gizli fısıltılar düşer
Sakla hüsnün çıkma hânenden ki bir kan olmasun

5 Dûd-ı[743] âhı taş ider hüsni seni gördükde çün
Sûfî görse taş olur hûn taşa kurbân olmasun

6 Kız seni kim gördi 'âşık olmadı âdem degil
Sûretâ âdem ise hoş gör ki hayvân olmasun

7 'Işk ola hüsnün içün mey-hâneler Sermest içün
Tâ nefes-vâr isterem bir gûna hüsrân olmasun

---

741 A.31, B.50, C.42, D.31.
742 "gösterme": "göstürme" B.50, D.31.
743 "Turt" B.50, D.31,

73 -ARAPÇA-TÜRKÇE GAZEL[744]

– . – –   – . – –   – . –

1 Yâ sa'îde'l-'ayn yâ Mısra'l-'uyûn
Mâ emer-i ẕi'l-fenc mis̱lek kâf u nûn

2 Yâr ola bahtım gibi vaktin sa'îd
Dâ'imâ bi'l-ehl illâ batni'l-bütûn

3 Yâ surûra'l-'ayn yâ 'ayne's-sürûr
Neş'e-vâr ez-tü be-süreyyâ[745] tâ be-nûn

4 Sen degilsin bende seyyidsin bana
Bendedir 'âlem velî lâ-yeş'urûn

5 Görmesem bir gün seni cânım gider
Hâkezâ fi-kesb-i kânûni'l-cünûn

6 Vuslatın yakdı beni didim didi
Firkat-i vel'un vü vuslatı[746] ke'l-'atûn

7 İftirâya ugrarız yarın didi
Fi'l-'aşâ levlâke mimmâ yefterûn

8 Çok perîşânım didim[747] yârim didi
İttebi' fi's-seyri is̱re'l-'âşıkûn

9 Fi'l-melâ bey'u şirâ'î bi'l-habîb
Eylerem sezmez anı her ẕû-fünûn

10 Ey Necâşî-zâde kurbânın olam
He'l-me'âbü'l-fülki mis̱lüke bütûn

11 Encümende gizli bâzâr eylerem
İktedeynâ mezhebe'l-İşrâkıyyûn

---

744 A.31-32, B.50-51-52, C.42-43, D.31-32.
745 "be-süreyyâ": "süreyyâ" B.51, C.42. Vezin gereği "süreyyâ" olmalı.
746 "vuslatı": "vaslı" B.51, C.43, D.31. Vezin gereği "vaslı" olmalı.
747 "didim": "didi" B.51, C.43, D.32.

12 Geldi fal açdım kitâb-ı hüsnüne
Hâzihî Cennât-i ʻAdni fe'd-hulûn

13 Bin hacâletle didim bir bûse vir
Kâle ehlen şâre bi't-tarfi'l-cüfûn

14 Bahr-i ʻışka[748] cilvesin ey girih-nâz[749]
Şöhret-i ahbâş fî goncü'l-cüfûn

15 Koynuma girdi habîbim bî-haber
Fi's-seher kânı'l-eʻâdî nâ'imûn

16 Sû-i niyyetle sana dostlar ola
Fî yemmin kahrik cünûdun mugrakûn

17 Yâ hilâle'l-ʻîd ehlen merhabâ
Ci'te sehlen yâ futûre's-sâ'imûn

18 Ey sürûr-ı hâk-i Afrikâ güzel
Sensiz olsun Mısr-ı mülki ser-nigûn

19 Âferîn sevdâ-yı Hâlis âferîn
Gûlü nefsin bi'l-hevâ sâret zebûn

---

[748] "Bahr-i ʻaşk" B.51, C.43.
[749] Bu beyit D.32'de yoktur.

74-GAZEL[750]

. . — —   . . — —   . . — —   . . — —

1 Kaçdı hâbım bu gice gâh ferah geh kederimden
Girye-i hande arasında çıkub çeşm-i terimden

2 Gam-ı endîşe[y]i saçı ferah-efzây yüzi
Kılan 'âkıl deli her lahza beni bu eserimden

3 Kurs-ı hâver yüzin ey put ki gözüm nûrın alub
Bahşider güne ziyâ aldıgı nûr-ı basarımdan

4 Ka'be-i hüsnüne hâlin Hacer-i Esved bilürüm
Geçmedi bûse-i sevdâsı beyâz oldı serimden

5 Kurtılur mı ne kadar tiz ola ma'nâ-yı kebûter
Fikr-i zor-âverî-i pençe-i bu şâh-ı perimden

6 Girmesün ehl-i garaz yâr ile[751] mâ-beynimize
Görmemiş mi nicesin yandılar âh-ı şererimden

7 Dâne-i hâli karıştırdı kara cümlemizi
İki üç kande dinür olmasa ihrâc berrimden

8 Kaderin böyle diyüb yâr savışdırma beni
Burak ol bahsi uzun şimdi kazâ [vü] kaderimden

9 Yâ nasîb oldı ayıklık pây-ı Sermest'e düşüb
Emr-i ber-'akse nedir çâre 'aceb zor-ı zerimden

---

750 A.32, B.52, C.43-44, D.32.
751 "yâr ile": "yârla" B.52, C.44.

75-GAZEL [752]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Deli kıldı[n][753] beni ey 'âkıl-ı düşnâm kılan
'Akl [u] sabr ilini sebkatde nigû-nâm kılan

2 Hûş-ı yârân ile düşmen olalı pîr ü mugân[754]
Oldı âgaz-ı kulun kârını encâm kılan

3 Zulm-i zülfün veledi kalbe yetişdirdi yüzin
Nerde kaldı gören ey câmını eytâm kılan

4 Tepeler[755] firkatin endîşesi vuslat demini
Râhat-ı leylî[756] görür mi gam-ı eyyâm kılan

5 'Işk ola Kâ'besini put kıla zemzem meyini
Merkebin zulüm kılub cehlini ihrâm kılan

6 Neş'e-i dîdelerin zühdümi ter-dâmı iden
'İllet-i huşk-ı ter-i revganı bâdâm kılan

7 Bâde keyfine[757] sarılmış gibi yârini sara
Böyle Sermest ile mîkâtını itmâm kılan

---

752 A.32-33, B.53, C.44, D.33.
753 "kıldı": "kıldıñ" B.53, C.44, D.33.
754 "pîr ü mugân": "pîr-i mugân" C.44, D.33. Doğrusu "pîr-i mugân"dır.
755 "Depeler" D.33.
756 "leylâ": "leyl" B.53, C.44.
757 "keyfine": "keyfiyyetine" C.44.

76-GAZEL[758]

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

1 Ben sana yüz kerre dirdim geçme bu bâzârdan
Dokunur elbet sana bir gün nazar agyârdan

2 Kör iderdim mil çeküb çeşm-i heme câzûları[759]
Kurtarayamam[760] seni ben zümre-i sahhârdan

3 Fasl-ı germ[761] serd iklîm-i cünûn-ı 'ışkda
Korkarım korkın haber virsem o korkardan

4 Kahr [u] lûtfı birledi ol hoş mukaddes meşrebân
Bilmedi çün gördi ehl-i vâdî nûrı[762] nârdan

5 Hân-kâhı mescide cem' oldı yârân geçdiler
Geçmedi pîr oldı Sermest hâne-i humârdan

---

758 A.33, B.53, C.45, D.33.
759 "câzûları": "câdûları" B.53, C.45, D.33.
760 "Kurtarayamam": "Kurtarabilmem" C.45.
761 "germ": "geh bir" B.53, C.45.
762 "nûrı": "nûr" B.53, C.45.

4 Ayrılıgın kıldı beni pây-mâl
Ey güzelim saglıgım oldı muhâl
Kimden[768] [idem] hâlimi itsen su'âl
Yoksa benim çün sana gelmez melâl
Bir kurı söz vir bana olsun yalan
Böyle tesellîde gezek bir zamân
Nazlı güzel yandım elinden amân
Ol güni gördüm seni hâlim yamân

5 Bende mecâl sende mürüvvet mi var
'Âşık-ı Sermest'ine şefkât mi var
Bülbül-i şûrîdene zahmet mi var
Ey güzelim bendene hürmet mi var
Bir kurı söz vir bana olsun yalan
Böyle tesellîde gezek bir zamân
Nazlı güzel yandım elinden amân
Ol güni gördüm seni hâlim yamân

768 "Kimden idem" B.54, C.46.

78-MÜSEDDES-İ MÜTEKERRİR[769]

. — — —   . — — —   . — — —   . — — —

1 Nedir ey kanlı zâlim bagrımı her dem idersin hûn
Onulmaz yâresi bagrım olaldan ben sana meftûn
Ki sen Leylâ'ya döndün olmuşam ben dahi bir[770] Mecnûn
Akar dü çeşmimin yaşı olub Nîl Fırat[771] Ceyhûn
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur[772] senden 'adûlar olmasun memnûn

2 Be hey zâlim sana n'oldı murâdın üzre döndürdün
Mahabbetle yanan şem'im girüb araya söndürdün
Yakub cism-i za'îfimi dil [ü] cândan[773] gövündürdün
Beni kan agladır[774] dâ'im 'adûlarım ögündürdün
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn

3 Senin itdiklerin cevre tahammül kim ider âdem
Hayât oldukca ol dil-ber ana ben eylerim mâdem
Benim derdim devâsızdır ana bu sırrı yâd idem
Seher vakdi semâvâta çıkar bülbül gibi nâlem
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn

4 Cihâna şâyi'ân oldı gerekmez bana bu sıla
İdüb hicret bu yerlerden karârsız[775] olması evlâ
Düşüb sahrâlara Mecnûn gibi çagırıram Leylâ
Meded kıl çâresiz kaldım amân el-amân [ey] Mevlâ
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn

---

769 A.34, B.55-56, C.46-47, D.34-35.
770 C.46'da "bir" yoktur.
771 "Nîl Fırat": "Nîl ü Fırat" B.55, C.46.
772 "bu durur": "budur" C.46.
773 "dil cândan": "dil ü cândan" B.55, C.46.
774 "agladır":ağladub" B.55, C.46; "agladu" D.34.
775 "karârsız": "bî-karâr" B.56, C.47.

5 Bî-çâre Hâlis'in hâli 'aceb nice ola yâ Rabb
Döker göz yaşını bülbül gibi gül üstüne her şeb
Eger kim diyü[776] sorarsan işin zâr itmege sebeb
Gice gündüz beni zâr [u] zebûn iden bu dil-ber heb
Benim âh ile efgânım çıkar âsumâna her gün
Murâdım bu durur senden 'adûlar olmasun memnûn

---

[776] "diyü": "diyi" B.56, C.47.

79-GAZEL [777]

— — •   • — — •   • — — •   • — —

1 Sâkî hele kalk bâdeye bak vakt-i seher bu
Sen sâ'at-i dünyâyı bilin tizce geçer bu

2 Gel fursatı fevt itme bilin vakt-i ganîmet
Çün 'ömri bilin 'ömri gibi 'ömri gider bu

3 Ferdâ gamın imrûz ile gel ber-taraf eyle[778]
Bilmem kederi virmese pür-câm-ı keder bu

4 Asma kızı mâder atamız pîr ü mugândır[779]
Peh peh ne güzel vâlide [vü] yahşî peder bu

5 Geç köpri başından ne turon altına girme
Dikkatle gözet gör ne hatar içre hatar bu

6 Açma gözini bâde ile sâkî hemân vir
Açılsa gözi havfım odur yoldan azar bu

7 'Işkınla[780] sarılmış kola[781] altun kemer it kim
İnce beline pek yakışur ince kemer bu

8 Ahvâlimi sûfîlere teftîşe ne hâcet
Sermest yatar mest kakar mest gezer bu

---

777 A.34-35, B.56-57, C.47-48, D.35..
778 "eyle": "eyleye" C.47.
779 "pîr ü mugândır": "pîr-i mugândır" B.56, C.47. Doğrusu "pîr-i mugân"dır.
780 "'Aşkla" C.47.
781 "kola": "koluna" B.57, C.47.

80 -GAZEL[782]

. . — —   . . — —   . . — —   . . — —

1 Câmdan bint-i 'ineb çıkdı bize hayr-ı haber bu
Sohbet-i meclisi pür-nûr ider andaki eser bu

2 Söyle bir sâ'at-idünyâda ne iş işleyeyim[783]
Ya'ni çün bâd geçer 'ömr[i][784] çü seylâb akar bu

3 Bakma etrâfına sâkî beri tiz tiz bize bak
Göz yaşı içdigimiz bâde degil hûn-ı ciger bu

4 Bugünün keyfini münkir sesi ferdâya komaz
Bir itin yelhesidir yâ nehk-ı enker-i har bu

5 Bende-i pîr-i mugânım[785] bana taşlar yakışur
Meyveli agaca taşlar gibi Sermest'e semer bu

---

782 A.35, B.57, C.48, D.35.
783 "işleyeyim": "işleyelim" B.57, C.48; "işleyem" D.35.
784 "'ömr": "'ömri" B.57, C.48.
785 "pîr-i mugânım": "pîr ü mugânım" D.35.

81-GAZEL [786]

. – – –   . – – –   . – – –   . – – –

1 Dime bildim duzag-ı[787] perçemini inceden ince
O yârin var belinde bir kemîni inceden ince

2 Ser[i] her târ-ı zülfi[788] egrisi çevgâne baş toplar
Ara tara ham-ı ender-hamını inceden ince

3 Olur hayt-ı beyâzı hayt-ı esvedden temîz ammâ
Yine imsâk-i savm içün zemîni inceden ince

4 Çalındırdı başımdan 'aklımı mûy-ı meyân fikri
Degilse var emîne bir yemîni inceden ince

5 Çıkan dürr-i dehân-ı yârdan incü gibi sözler
Getürdüm nazma çün deldim kimini inceden ince

6 Gözi hâ'in cemâl-i 'ışkı seyr itmek diler lîkin[789]
Komaz bakdırmaya var bir emîni inceden ince

7 Belî pîr ü mugân[790] fâş itmedi râzını her meste
Didi Sermest'e esrâr-ı demini inceden ince

---

786 A.35, B.57-58, C.48, D.35-36.
787 "duzag-ı": "tuzagı-ı" B.57, C.48, D.35.
788 "zülfi": "zülf" B.57, C.48.
789 "lîkin": "iken" C.48.
790 "pîr ü mugân": "pîr-i mugân" B.58, C.48. Doğrusu "pîr-i mugân"dır.

82-GAZEL[791]

. – – –   . – – –   . – – –   . – – –

1 Alur bûy alsa bu şîrîn dehenden inceden ince
Gazâl-ı 'âlem-i 'ışkı hatenden inceden ince

2 Bahârı her fusûli her güni nev-rûz-ı sultânî
Gelür zevk-i 'adem-zârı çemenden inceden ince

3 Alur gavvâs-ı bahri Mesnevîden ma'nevî söyler
Deler dürr-i ledünnîyi 'Adenden inceden ince

4 Bulur la'l-i Bedehşanı 'ulûm-i kân-ı 'irfândan
Akîki dilde kor nakşı Yemen'den inceden ince

5 Yine sâkî bugün Sermest'e ândan çokca kapdırmış
Neden söyler yogun yumrı sühandan inceden ince

---

791 A.35-36, B.58, C.48-49, D.36.

83-GAZEL [792]

. – – –   . – – –   . – – –   . – – –

1 Ne nâziksin gözüm cânım keten ten inceden ince
Seni gül-zâre koymaz bir dikenken inceden ince

2 Har-ı lâ-yefhem sûfîler ile hayli taş çekdik
Bana her dem kılursın sû'-i zan sen inceden ince

3 Su'âl itsen n'ola bintü'l-'inebden halvetî sırrın
Çü bâgın kûşesinde gizli sen ben inceden ince

4 Anı döndürmek içün kendine çek pîre-zen nâzen
Çevirir bir tolâbı[793] bir kühen-zen inceden ince

5 Dem-i pîr ü mugânı[794] feyz alur ya'ni zahîridir
'Aceb bulmaz mı Sermest'e iden fenn inceden ince

---

[792] A.36, B.58-59, C.49, D.36.
[793] "tolabı": "dolabı" B.58, C.49.
[794] "pîr ü mugânı": "pîr-i mugânı" B.58, C.49. Doğrusu "pîr-i mugânı"dır.

84-GAZEL[795]

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

1 Görmesem görsem seni bu hasret-i zârım n'ola
Hecrden[796] efzûn visâlinden yanar nârım n'ola

2 Bunca bin yıl baş koyub bir yastıga yatmış iken
Şimdi senden ba'zı benden vahşet-âs̲ârım n'ola

3 Bir görür görse gören yâr ile hânemde beni
Böyle kurb-ı vaslda bu firkat-i efkârım n'ola

4 Sîneme çeksem seni tâ Haşre bâzâr eylesem
Dem-be-dem efzûn olur kızkınca bâzârım n'ola

5 Secde-rîzem kim ana niçün beni rüsvâ kılar
'Irk-ı dîdârında cânâ meyl-i dîdârım n'ola

6 Mâcerâmız Kâdıyyü'-l-hâcâta kalsun mı ne din
'Ömr-i da'vâ faslını kılmaz vefâ-kârım n'ola

7 Dün gice aldı dimâgım bûy-ı zülf-i gül-ruhun
Hâlisî sevdâ nedir yâ müşg-i Tâtâr'ım n'ola

---

795 A.36, B.59, C.49-50, D.36.
796 "Hecrîden" B.59, C.49.

85-GAZEL[797]

– . – – – . – – – . – – – . –

1 Göz açup[798] izler gibi yollarda bâzârım gele
Muntazırdır hâk-i pâye çeşm-i âẕârım gele

2 Su virir her yollara seyl-i sirişk-i hasretim
Kangı yoldan bilmedim ol sevgili yârim gele

3 Her nesi çün eylesem azdır bana sen di bana
İşleyem tâ ki cesedden cân-ı bî-zârım gele

4 Ol gün almışdım haber çeşm-i siyâhından senin
Gözlerim çün gözleri mâzâg-ı esrârım gele

5 Sen bize gelmen yakînim olsa gelmen şevkden
Her ne hâl ise yine bir özge bâzârım gele

6 Kınalu eller ayaklar vesmelü kaşlar ile
Yeri hey zâlim yeri ey şu'bede kârım gele

7 Telh-kâm-ı 'ömri kıldı Hâlisi 'ışkın hemân
Kalmadı hiç tâkatim ey çâr [u] nâ-çârım gele

---

[797] A.36, B.59-60, C.50, D.37.
[798] "Göz açub" B.59, C.50, D.37.

86-FARSÇA GAZEL[799]

– – . – . – – – – . – . – –

1 Sermest geşt cânem bî-bâde-i piyâle
Göft zi-men çi-hâhî küftâ ki sûz-i nâle

2 Ey nahve-i hevâ'î tâ çend câ'e zeyd
Vey mukrî-i kisâ'î bâ-gunne ve imâle

3 Ey mantıkî-i bî-dîn 'ömret güzeşte zâyi'
Fikret be kavl-i şârih hâtır sû-i makâle

4 Müftî kalem-giriftegân hâsımân ne-yâyed
Kâdî be-fikr mânde kâ'in[800] bey-şüd ikâle

5 Zikr-i hakîm-i kâfir la'net ber i'tikâdeş
Gûyed ki nev havâdiş ber-dehr kün havâle

6 Meşgûle-i etibbâ der güft gûy-ı kânûn
Zikr-i fakîhe nâ-dân der şirket-i kefâle

7 Men în ü ân ne-dânem Sermest-i câm-ı 'ışkam
Mutrib bi-zen nevâ'î sâkî bi-dih piyâle

---

799 A.37, B.60, C.50-51, D.37.
800 "kâ'in": "kîn" B.60, C.50.

87-GAZEL [801]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Biz gulâm-ı hânedânuz pîşvâmızdır 'Alî
Reh-revânuz bize bizden reh-nümâmızdır 'Alî

2 Gerçi yollar pür-hatar[dır][802] gam yimez erbâb-ı râh
Yırtmaga a'dâları şîr-i Hudâmızdır 'Alî

3 Lâ-fetâ illâ 'Alî lâ-seyfe illâ Zülfekâr
'Arsa-i çarh-ı zemîne dem-rehâmızdır 'Alî

4 Biz muhibb-i hânedânın çâker-i ednâsıyuz
Hâricîler cânına berk-ı belâmızdır 'Alî

5 Bilmese ehl-i garaz şân-ı 'Alî'yi bilmesün
Yerde gö[k]de[803] în ü ânda pâdişâmızdır 'Alî

6 Bî-mehâbâ Hazret-i şâhın çehâr-ı himmetin
Tekye-gâh itdik belâdan nûn [u] hâmızdır 'Alî

7 Gec-külâhız fahrimiz gül-beng-i remz-i lemyekûn
Defter-i şâh-ı Resûlden hel-etâmızdır 'Alî

8 Encüm-i eflâk-i 'akla[804] nefsimiz çekse hisâb
Çarh-ı dilde mâh-tâb-ı râh-ârâmızdır 'Alî

9 Ejder-i gejd-i vücûda tılsım-ı Hakk-dâdımız
Hem yed-i beyzâda zâhir hem Mûsâ'mızdır 'Alî

10 Kulzüm-i bahr-i hakîkat vâris-i 'ilm-i Nebî
Şehriyâr-i mülk-i dîne Mustafâmızdır 'Alî

---

801 A.37, B.60-61, C.51-52, D.37-38.
802 "pür-hatar": "pür-hatardır" B.60, C.51, D.37.
803 "göde": "gövde" B.61, C.51.
804 "eflâk-i 'akla": "eflâke 'aşkla" B.61, C.51.

11 Ravza-ı Dârü's-selâm kıble-gâh-ı ehl-i 'ışk
Yâ niçündür kim dem-â-dem secde-câmızdır 'Alî

12 Tal'at-i pâk-i cenâb-ı hazret-i ulyâ[805] bizim
Çeşmimizde hem rumûz-ı âşinâmızdır 'Alî

13 Çehre-i remz levhine Nakş-bend-i üstâd-ı ezel
Ya'ni tugrây çektigim harf-i hicâmızdır 'Alî

14 Mülk-i dil yagmaya gitdi kayd-ı zâlimlerdeyem[806]
Dem-be-dem beydâ içün müşkil-küşâmızdır 'Alî

15 Kıldı Sermest öyle ferzend-i letâ'ifler beni
Sorsam anlardan cevâb kevs̱er-şifâmızdır 'Alî

---

805 Doğrusu "'ulyâ" olmalı.
806 "zâlimlerdeyem": "zâlimlerde âdem" C.51.

88-GAZEL [807]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Yeri hey puşt-ı denî sevmezem ol kahbe zeni
Bilürüm mekrini ey nefs bozarsın düzeni

2 Togrı gel togrı otur togrı uyu togrı uyan
Agamız böyle sever sevmedi hiç kalpazanı

3 Hele gel rind-i harâbât ile hem-sohbet isen
Acı söz mi tuyurur benden ocaga kazanı

4 İstemez elde mi cânım begenür bu revişi
Sol tarafdan görünüb cânib-i saga gezeni

5 Yâr sen taşlama yârim beni gör sûfîyi koy
Ta'n iderse yeri var bilmedi yazı yazanı

6 Çıkmadan sûfî Mısırdan ne bilür Tûr-i Sînâ
Bilür ol kim yola girmiş ola yoldan azanı

7 Bezm-i Sermest'e gice muhtesib ansız girdi
Hamdü-li'l-lâh ki görüb bilmedi bâde süzeni

---

[807] A.38, B.61-62, C.52, D.38.

89-GAZEL[808]

– – . – . – – – – . – . – –

1 Şem'-i ruh-ı **cemâlin** şeb-i gamım çerâgı
Sensiz kara **günümün** oldı hayâlin agı[809]

2 Kalmadı çün gül [ü] **mül** bir derde düşdi bülbül
Ta'rîfi oldı **müşkil** bir yerde yok turagı

3 Sensiz nidem **cihânı** gözümde cümle fânî
Terk itdim ins ü **cânı** bostân u[810] seyr-i bâgı

4 Cân muntazır **selâma** gelmez mi bâr-nâme
Yazmaz mı ser-i **hâme** depretmeden dudagı

5 Derd-i dilim **devâsı** şu tagların hevâsı
Geçmişdi **mâcerâsı** yâr gitdi kaldı dâgı

6 Ey var **hân-mânım**[811] derdine düşdi cânım
Geh yahşî geh **yamânım** geçdi çü vaslı çagı

7 Ben yazdım **'arz-ı hâli** bilmem nedir me'âli[812]
Boynuna yâr **vebâli** ölürsem içüb agı

8 Ol şâhbâz-ı **'âlem** çün gördi bî-mecâlem
Didi ki **bî-mis̱âlem** boş yire kurma agı

9 Gûş itdim ol **hitâbı** bildim nedir cevâbı
Koydum hayâl [ü] **hâbı** topladım agı bâgı

10 Kalmadı kâr u **bârım** çöbden meded umarım
Sermest-i rûy-ı **yârim** bilmem çü solı sagı

---

[808] A.38, B.62-63, C.52-53, D.38-39.
[809] "agı": "dagı" B.62, C.52.
[810] B.62, C.51, D.38'de "u" yoktur.
[811] Vezin gereği "hânümânım" şeklinde okunabilir.
[812] C.51'de bu beyit sonradan eklenmiştir.

90-GAZEL [813]

. . – –   . . – –   . . – –   . . –

1 Burakub sen gidesün bu dil-i zârı kala mı
Nesi var özge senin ile[814] gide kârı kala mı

2 Ne disem benzemez olmuş gönül adı kalmış
Deli olmuş delinin dâr [u] diyârı kala mı

3 Geçdi dilden dile derdin gam-ı cânım[815] sardı
Bulaşur birbirine ʻillet-i sârî kala mı

4 Sadaka-i başın içün gel[816] hele gel hâlimi gör
Vâʻde-i lûtfuna dek ʻömri de varı kala mı

5 Devr-i hüsnünde olan hâsılımız nâr-ı hevâ
Yanmada gezmede bir yerde karârı kala mı

6 Bahtiyâr olmadı mı oldı ki yâri gördüm
Görmeme görme olan ʻâşıka nârı kala mı

7 Tâliʻı reng-i hınnâ baht-ı ʻavâlim-i diger
Dest [ü] pâyına sarılmakda demârı kala mı

8 Şûʻle-i mâhımı mahcûb kılan mâh-ı teni
ʻAceb ol ince keten yâre ʻizârı kala mı?

9 Gark-ı tûfân-ı cünûnem ki mükedder gezemem
ʻAkl-ı yâr olmasa bir özge gubârı kala mı

10 Reh-i ʻışkında telef olsa şehîd-i Hâlis
İhtiyâc-ı küllî yâ şemʻ-i mezârı kala mı

---

813 A.38-39, B.63, C.53, D.39.
814 Doğrusu "seninle" olmalı.
815 "gam-ı cânım": "gam u cânım" B.63, C.53.
816 Vezin gereği "gel" bulunmamalı.

91-GAZEL [817]

— . — — — . — — — . — — — . —

1 Acı kıldın ʻömrimi ey ʻâleme şîrîn seni
Telh-kâm itmez mi devrân ben gibi yarın seni

2 Hayret ey cân el degirmez yâsemîn-ten uykuda
Ohşamakla[818] incünün bilmem nidem nâzın seni

3 Şerbet-i laʻl-i lebin koymaz orûc zâhidleri
Ters döner gördükde ʻaklı[819] ʻayn-ı sâbirîn[820] seni

4 Fitneler saldı nigâhın şehre gavgalar kodı
Âteşi şehre burakdın görmüşem serîn seni

5 Sevmedin sevdin kabûl itmen beni terk eylemen
N'işleyim şaşdım elinden ey şerr-i[821] şûrîn seni

6 Gey kuşan gez karşuda seyr[822] [ü] nazar besdir bana[823]
Pek[824] güzel kılmışdı dün-gün kisve-i zerrîn seni

7 Bul benim tek sevgisi Hâlis dolaşdır zülfine
İşte ben gitdim selâmetle kodum yârin[825] seni

---

817 A.39, B.64, C.53-54, D.39.
818 "Ohşamagla" B.64, C.53.
819 "ʻaklı": "ʻakl" B.64, C.53.
820 A nüshasında, sayfanın sol alt köşesinde "sâ'imîn" olarak belirtilmiştir.
821 Vezin gereği "şer-i" okunmalı.
822 "seyr": "seyri" B.64, C.54, D.39.
823 "baña": "saña" B.64, C.54, D.39.
824 "Bek" C.54, D.39.
825 Doğrusu "yârim" olmalıdır.

92-GAZEL [826]

. . – – . . – – . . – – . . –

1 Seni bir gün göre mi dîdelerim merdümegi
Uyku görmez ki göre yâri gice sen melegi

2 Şöyle âvâre-i ser-geşte-i hâl u hatınam
Bilemem görme nedir âh seni görmemegi

3 Bilürem sözlerimi bâd-ı hevâya viremem
Gider olmazsa hevâ bâd-ı hevâya emegi

4 Leb ü câmı öpemez zemzem [ü] kevs̱er bilemez
Bilmeyen bâde-i la'l-i lebini emmemegi

5 Gel tegâfülle başından beni sarf eyleme kim
Gam u derdi[827] elemin hâssı bana çün yemegi

6 Sıgmaz iklîm-i hayâlime hayâlin tapanım
İdemem ey sanem elbette seni sevmemegi

7 Lezzet-i hûr-i cinânı bulamaz bunda o kim
Düzemez gerden-i sâfına 'akîk-i emigi

8 Bulmadı bülbül-i dil sen gibi bir gül ki tapa
Aradı gerçi ki mâ-beyn-i semânı semegi

9 Kulkul-ı Fâtiha-i feyz-i leb-i Sermest'i
Secdedir köhne mezârında ramîm-i kemigi

---

[826] A.39, B.64-65, C.54, D.40.
[827] "derdi": "derd ü" B.64,C.54. Doğrusu "derd ü" olmalı.

93-GAZEL [828]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Yâr-gerde-seferin peyk-i süvârî gele mi
Bu hazânın ʻacabâ fasl-ı bahârı gele mi

2 Yıkılub ʻayşim evi oldı harâbe sensiz
Bu harâbın yine miʻmârı ʻimârı gele mi

3 Vâʻde[y]i ben dutarım[829] sana bana dönmez isen
Yük olub boynuma[830] bu minnet- i Bârî gele mi

4 Yârin endûh [u] gamı firkati müşkil müşkil
Gam-güsârı meger endîşe-i yârî gele mi

5 Bâg-ı vaslında dile gelmez idi sabr u karâr
Dâg-ı hecrinde ʻaceb sabr u karârı gele mi

6 Kurtulaydım agaraydı saçı sevdâsından
Dil-i bîmârıma bir gün ola karı gele mi

7 ʻAceb ol yâr-i sefer-gerde ne hâlde şimdi
Kendi hâlime kıyâs olmada ʻârı gele mi

8 Reh-güzârında güzel sandı iz açdım gözümi
Beklerim gözlerime pây-ı güzârı gele mi

9 Bâbilî sihri gözün vâle-i[831] Sermest'leri
Yed-i beyzâna ulaşmazsa şiʻârı gele mi

---

[828] A.40, B.65, C.54-55, D.40.
[829] "dutarım": "dönerim" B.65, C.55.
[830] "boynuma": "boynu" B.65.
[831] "vâle-i": "vâle vü" B.65, C.55, D.40.

94-GAZEL [832]

. . – –   . . – –   . . – –   . . –

1 Câme taş atdı atarmış mey-i gül-fâma da mı
Mey-i[833] câme taş atarmış mey-âşâma da mı

2 Pendini pîr-i[834] harâbâtımızın tutmadı ol
Ne eşek sûfî imiş uymadı eyyâma da mı

3 Yüri sâkî gidelim eski ser-i kârımıza[835]
Keder itme o da âdem mi adı nâme de mi

4 O sudan var mı haber sâkî işitdin mi esahh
Dâ'vet itmiş subhını çâşnî[836] şâma da mı

5 Yâr idi hâb [u] hayâlim bana hicrî gicesi
Uykum aldı var ise bir sözi hülyâma da mı

6 Sıgmaz iklîm-i hayâlime hayâli nideyim
Sıgamaz bir gicecik 'âlem-i rü'yâma da mı

7 Sevse ol dil-berimiz cân-ı 'azîzânı sever
Puhte-ervâha olur meyli anın hâma da mı

8 Kasemim var severim sâkî[y]i Sermest'im içün
And içer olsam inanmaz mı Cem-i câma da mı

---

832 A.40, B.66, C.55, D.40-41.
833 "Mey-i": "Meye" B.66, C.55, D.40.
834 "pîr-i": "pîr ü" B.66, C.55.
835 "ser-i kârımıza": "ser-kârımıza" B.66, C.55.
836 "subhını çâşnî": "subhı çâşte mi" B.66, C.55, D.41.

95-GAZEL [837]

· · – –   · · – –   · · – –   · · –

1 Arzûlar hânesine gelmeye âheste seni
Âteş-i 'ışkın ile yanmış olan haste seni

2 Talmada kendime gelmede[838] gemiyi aradım
Karada düzde denizde yokuş inişte seni

3 Bir bahâ ile satarsın n'ola hüsnün gözüme
Sag olursam öderim ceste çü bâ-ceste seni

4 Tünd-hû vahşî gazâlım seni sayd eylemeye
Tâ nefes-vâr bilirim mülk-i elem deste seni

5 Fikr-i zülfünle belin yâ'ni hayâl itdi tenim
Himmet-i 'ışkım ider bir kıl ile beste seni

6 Hayf kim koklaya zükâm-ı hamâkat-zedeler
Ey güli yâsemeni sünbül-i nev-reste seni

7 Gice birlikde tamâm 'işrete koymazsa anın
Dâ'vet itdim gül-zâre[839] subhı çâşte seni

8 Bunamış mı dime bu kocaya n'olmuş çatmış[840]
N'ideyim elde degil çok severim işte seni

9 Medrese hân-kâh ehline gelin baglu iken
Pîr-i mugâna[841] dolaşdır diyü Sermest'e seni

---

[837] A.40-41, B.66-67, C.56, D.41.
[838] "gelmede": "gelmekte" B.66, C.56, D.41.
[839] Vezin gereği "gülizâre" okunabilir.
[840] "çatmış": "catmış" B.67, C.56, D.41.
[841] "Pîr-i mey-h̲âna" B.67, C.56, D.41.

96-GAZEL [842]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Olma ahvâlim sorub bu 'ilm-i hâlim 'âlimi
Perçeminle oynama şâyed sizersen hâlimi

2 İsteme râz-ı derûnum ey begim ger istesen
Seyridersin safha-i hâk üzre hûn-ı âlimi

3 İstemem magmûm ola sînen sola çehren güli
Saklarım senden senin çün sırr-ı mâ-fi-l-bâlimi

4 Râkib-i mevcim şikeste-merkebim tutmaz elim
Gör cefâ-yı nâ-Hudâyı zâlim ibn-i zâlimi

5 Şâd olur mı[843] her kara günler gören[ler][844] görseler
Âf-tâb-ı tal'atından el viren ikbâlimi

6 Okudum gördüm efendim hayra dönmüş tâli'im
Mushaf-ı ruh-sâr-ı hüsnünden açılmış falımı

7 Bir garaz tahtında ikrâh itme gezdirdi felek
Kehlelenmişdir diyü zinhâr köhne şâlimi

8 İltifât-ı re'fetin küstâh idübdür bendeni
Ey veliyy-i ni'metim artdırma[845] kîl ü kâlimi

9 Kadride elmâs-ı Hâlis 'ömrde Nûh ol hemân
Çeşm-i gîtî bu du'âda görmesün ihmâlimi

---

842 A.41, B.67, C.56-57, D.41-42.
843 "Şâd olurdı" B.67, C.56, D.41.
844 "gören": "görenler" B.67, C.56, D.41.
845 "artdırma": "arturma" B.67, C.57, D.42.

97-GAZEL [846]

· · — —   · · — —   · · — —   · · —

1 Burakub sevdigini âteşe yâri gide mi
Bu kebâbın yaşı tâ var ola zârı gide mi

2 Nâr-ı 'ışkıyla gövünüb hâr olub hâke düşem
Haşre dek köhne mezârımda züvvârı gide mi

3 Zülf-i sevdâsı hatt-ı hâl[847] hayâlimde iken
Gördigim hâbların mûr ile mârı gide mi

4 Ansız elbette benim sabr u karârım kalamaz
Bensiz anın 'acabâ sabr u karârı gide mi

5 Rîh-ı sevdâ-yı saçı saçım agartdı bu dagın
Bu hevâ böyle gide karı[848] buhârı gide mi

6 Hüsn-i 'ışkım ile hem-şehri degilse müşkil
Başda hâki yolının gözde gubârı gide mi

7 Cilve-i cübbe-i Leylâ-yı zamânım sensiz
Heme şeb dîdelerimden necm-i şârı gide mi

8 Cennet-i 'Adn'e girüb âh seni görmez isem
Bâtını zâhiri nûr olsa da nârı gide mi

9 Neş'e-i nîm-nigâhın Sermest'i[849] min-ba'd
Bâde-i Kevs̱er'e salmazsa humârı gide mi

---

846 A.41, B.68, C.57, D.42.
847 "hatt-ı hâl": " hatt-ı hâl ü" B.68, C.57. Vezin gereği "hat-ı hâli" okunabilir.
848 "karı": "kar" B.68, C.57.
849 "Serimest'i" şeklinde okunursa vzne uyar. Dîvanın iki nüshasında harekelerle böyle okunması istenmiş. B.68, C.57.

98-GAZEL [850]

• • — —   • • — —   • • — —   • • —

1 Şaşuran zülf-i siyâhın dil-i âgâhımızı
Kâ'be-i hüsne delîl itse de güm-râhımızı

2 Sırr-ı hâl-i Hacer-ü'l-esvedi ol yüzde bilür
Girile ol yüze her dem eyi vallâhımızı

3 Baht-ı yâver bana râm itdi bir âhû-Hotanı
Vahşî gazâlân ile öyle[851] toldırdı çerâ-gâhımızı

4 Gelse şin gitse harâb eyledi dervîş evini
O da bildi kim imiş şenligi der-gâhımızı

5 Perîşân hâle düşerken didim ey mâh beni
Almayın yahşî olur böyle yamân âhımızı

6 Korkma ifşâ idemez râz-ı derûn-ı âhım
Âh [u] vâhı ne bilür râz-ı dil-hâhımızı

7 Gel kul ol bir[852] dere kim ben gibi bî-bâk olasın[853]
Böyle Sermest gezer bendeyi bil şâhımızı

---

850 A.42, B.68-69, C.57-58, D.42.
851 B.68, C.57, D.42'de "öyle" yoktur. Vezin gereği "öyle" olmamalı.
852 "bir": "her" C.58.
853 "olasın": "olasuñ" B.69, D.42.

99-GAZEL [854]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Ef'â-[y]ı zülf [ü] kaşı tîgda mı agda mı
Eyleyen böyle beni sag ide mi tagda mı

2 Ey sabâ sırrımı fâş itme o yârim kanda
'Acabâ ner[e]de gezer tagda mı bâgda mı

3 Vâ'deler kılmış idi hastesini görmesine
Bilmem ol vahşî gazâl bâgda mı agda mı

4 Korkarım geçdi beni derde düşürdi benden
Şimdi bir yâd kucagında mı[855] mül dagda[856] mı

5 Göz yaşı ile beni yâd itme didi kâgıd ile[857]
İ'tibârın bilemem agda mı kagda mı

6 Bâde-i Hâlis'ini[858] bülbül-i şeydâyı koyub
Meylini sezdim anın zâgda mı uvagda mı

---

[854] A.42, B.69, C.58, D.43.
[855] "kucagında mı": "kucagda mı" B.69, C.58, D.43.
[856] "dagda", "tagıda" C.58; "dagıda"D.43.
[857] "Göz yaşıyla beni yâd itmedi kâgıd ile" B.69, C.58, D.43.
[858]"Hâlis'ini": "Hâlis'i" B.69, C58.

100-GAZEL[859]

— — · · — — · · — — · · — —

1 Dil-mürgı kanad dürdi hevâlandı savışdı
Her varı fenâ gördi fenâlandı savışdı

2 Bir tala[860] vü bir taşa konub turmadı geçdi
Dinmez mi bu kuşcagız 'Ankâlandı savışdı

3 Saldı kafaya tagı dere hem[861] berri vü bahri[862]
Hûd mâsivâ idi mâsivâlandı savışdı

4 Tâ âşiyen-i Kâf'a diküb göz karasını
Bu köhne ribâtîden aralandı savışdı

5 Yüzbin nâmı var idi tûtî-i mihendi[863]
Bir şu'bede kalmadı pervâlandı[864] savışdı

6 Her bir nefesi hal'-ı kebiş 'îdine irdi
Terk eyledi dünyâyı dânâlandı savışdı

7 Yetmiş bin idi mehlekesi dânesi dâmı
'Aczim pür idüb lütfı Hudâlandı savışdı

8 Tutmuşdı[865] ser-i râhını bin ejder-i gîsû
Efsûn okudı bildi sabâlandı savışdı

---

859 A.42, B.69-70, C.58-59, D.43.
860 "tala": "dala" B.59, C.58.
861 Vezin gereği "hem" olmamalı.
862 "berri vü bahri": "berr ü bahri" B.69, C.58, D.43.
863 "mihendi": "mihen idi" D.43. Doğrusu "mihen idi" olmalı.
864 "pervâlandı": "perlâlandı" B.70, C.58.
865 "Tutmuş idi" B.70, C.59, D.43.

9 Germi serdine[866] tahammül olamaz gerdûnun
Tolandı 'abalandı kabalandı savışdı

10 Bir kokası kalmış[i]di ol ke's-i kirâmın
Sermest'e nasîb oldı safâlandı savışdı

866 "Germ ü serdine" B.70, C.59; "Germ serdine" D.43.

101-GAZEL [867]

– . – –   – . – –   – . – –   – . –

1 İsterim bir göz göre dâgı dilimde dâgımı
Sag olursam tâ bilem sînem çürük mi sag mı

2 Gezmedik bir[868] yer koymamışdım çün cünûn sahrâsına
Dest-i 'aczimle şikeste eyledim ayagımı

3 Hâk olub ey put yolunda var ümîdim beklerim
La'l-i züvvârın çeke senden yana topragımı

4 Varlıgın her var olan çün hâl-i vechinden olur
Kimi hayret-zededir bu söz de bal mı yagı mı

5 'Âlem-i halk-ı emirden kim diler hicrânını
Kim aça senden sivâ var mı karadan agı mı

6 Degme isti'dâd olan bilmez esîr-i nefs olan
'Âlem-i insâniyet firkat mi vuslat çagı mı

7 Dem bu dem meclis bu meclis öyle Sermest ol ki tâ
Bilme her ne hâl ise dûzah mı Cennet bâgı mı

---

867 A.43, B.70-71, C.59, D.43-44.
868 Vezne uyması için "bir" kelimesi olmamalı.

102-GAZEL [869]

. . – –   . . – –   . . – –   . . –

1 Depredir mi yine[870] bu bâd-ı garaz-gâhımızı
Dâdı agzında yedi sille-i nâ-gâhımızı

2 Yumşadır âh [u] enînim[871] seni bir gün ey put
İn-şâ'-allâh ile dinle ʻalim-'allâhımızı

3 Düşmede kalkmada bu yolda mürüvvet yetişür
Dinlemez mi pîrimiz naʻre-i ʻavnâhımızı

4 Mâh-ı Kenʻânı[872] düşürse n'ola çâh-ı tabʻa
Çeşm-i insâf ile[873] gel câhile bak câhımızı

5 Çâh-ı Nahşeb'[in]deki[874] mâha gönül virdi o kim
Görmedi çâh-ı tabâyiʻda olan mâhımızı

6 Ejder-i zülfi[875] tutan bir seni bir ben bilürüm
Kâʻbe-i hüsne giden togrı ser-i râhımızı

7 Tatmadın bint-i ʻineb lezzetin ancak duydun
Belki Sermest ile halvet gicesi yâhımızı

---

869 A.43, B.71, C.59-60, D.44.
870 C.59'da "yine" yoktur.
871 "âh enînim": "âh u enînim" B.71, C.59.
872 "Mâh-ı Kenʻân" B.71, C.59, D.44.
873 "Çeşm-i insâfla" B.71, C.59, D.44.
874 "Çâh-ı Nahşeb'indeki" C.60.
875 "Ejder-i zülf" B.71, C.60, D.44.

103-GAZEL[876]

– – .   . – – .   . – – .   . – –

1 Geze mi[877] ayagı hayâl-i dagı bâgımı
Kurutdı bu sevdâ-yı hâmlar dimagımı

2 Geçürdi 'ömür 'ömri gibi o sularda kim
Bilmezdi ner[e]de hûşla başım ayagımı

3 Ey men hevâ-yı 'ışkla tâ böyle kalmışam
Fikreylerim ammâ bilmem sol [u] sagımı[878]

4 Hâmûn-ı tahayyürde makâm-ı cünûn kanı
Var mı bilür o sahrâda 'aceb turagımı

5 Lûtfın didi kulagıma ey ben senin içün
Nâ-mahrem ıraktır didi bükdi kulagımı

6 Koklar mı firengî-zede[879] burnuna revâ mı
Söyle sunam sana burdı yanagımı

7 Kendine aceb gördi revâ emmegi[880] hâsid
Nâ-mahrem olan kokmuş agızla dudagımı[881]

8 İsterdim olam bülbül-i Sermest-i gül-i rûy[882]
Bükdi belimi bu sözler kırdı ayagımı

876 A.43, B.71-72, C.60, D.44.
877 "Gezemez mi" B.71, C.60, D.44.
878 "sol sagımı": "sol u sagımı" B.71, C.60.
879 "firengî-zede": "firengî-zâde" B.72, C.60, D.44.
880 "emmegi": "emmek" D.44.
881 "dudagımı": "ludagımı"B.72, C.60;
882 "rûy": "evi" B.72, C.60.

104-GAZEL [883]

. . – –   . . – –   . . – –   . . –

1 Tepeler[884] merdümek-i çeşmi şeyh u şâbbı gibi
Döndürir başıma 'âlemleri dolâbı gibi

2 Her ne hâl olsa da el-minnetü-li'l-'ışk didik
Çekerik nâzını inbîkde gül-âbı gibi

3 Sitem [ü] lûtfı da fark eylese 'uşşâkı n'olur
Seni bürka' beni pâyındaki çorabı gibi

4 Bir gül-istân güliyüz ol ki seni gül-ruh iden
Hem ol itmiş beni bir yaprag-ı bî-tâbı gibi

5 Fikr-i zülfün iderek hâlime denk oldı sözüm
Tolaşık[885] hâsılı sevdâ-zedeler hâbı gibi

6 Merdüm-i dîdelerim çıksa hayâlini arar
Yitiren nâkasını bâdiye a'râbı gibi

7 Vuslatı hecri gibi hecri de vaslı gibi zor
Mâh-ı endâma biçilmiş keten esbâbı[886] gibi

8 Durduran[887] 'âşıkı göz yaşı ciger âteşidir
Karışur birbirine âteşi girdâbı gibi

9 Gelür elbette güzel 'âşıka mâ'şûk sitemi
Bezm-i Sermest'e gelen bâde-i mey-nâbı gibi

---

883 A.44, B.72, C.60-61, D.44-45.
884 "Depeler" B.72, C.60, D.44.
885 "Tolaş" B.72, C.61.
886 "esbâbı": "esvâbı" B.72, C.61.
887 "Turturan" B.72, C.61, D.45.

105-GAZEL[888]

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

1 Hasret-i ruh-sâr-ı tâbın bî-mecâl itmiş beni
Şöyle dikkatle bakub gör kim hilâl itmiş beni

2 Servi boylu[889] hey şîrîn sözli güzel yüzli güzel
Gör hayâlinde hayâlin çün hayâl itmiş beni

3 Tâ o demden kim dimâgım aldı bûy-ı gül-ruhun
Hâliyâ bir bülbül-i bî-perr ü pâl[890] itmiş beni

4 Hâne-i zenbûr-ı sîneme çeküb şehd-i lebin[891]
Leyk sînemde ne mûm itmiş ne bal itmiş beni

5 Ol ne dil-ber ki kemend-i zülfüne yüz ben gibi
Dost itmiş[892] komuş[893] hemânâ pây-mâl itmiş beni

6 Bir gül-istân içre âb [u] hâk ile[894] hem-sohbetiz
Gül cemâl itmiş seni hâr-ı melâl itmiş beni

7 Âşiyân-ı Kâf-ı istignâda 'Ankâ-vâr iken
Şimdi bir dil-ber esîr-i dâm-ı[895] hâl itmiş beni

8 Yüz zebân-ı Hâlis'i açmış idim sûsen gibi
Gösterüb dâg-ı derûnun lâl[896] itmiş beni

---

888 A.44, B.73, C.61, D.45.
889 "Servi boylı" B.73, C.61, D.45.
890 "pâl": "bâl" B.73, C.61, D.45.
891 "şehd-i lebiñ": "şehd ü lebiñ" B.73, C.61.
892 "itmiş": "imiş" B.73, C.61. Vezin gereği "imiş" olmalı.
893 "komuş": "koymuş" B.73, C.61, D.45.
894 "ḫâk ile": "ḫâkla" B.73, C.61, D.45.
895 "dâm-ı": "dâm u" B.73, C.61.
896 "lâl": "lâl lâl" B.73, C.61, D.45.

106-GAZEL [897]

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

1 Servi boyun gösterir 'âlemde turfa 'âdeti
Bükdi bürnâlar[898] belin togruldı şeyhler kâmeti

2 Ey 'arûs-ı hâne-i gerdûn-ı zîb-efzâ güzel
Şâbbı şeyh[899] itdin de hem şâbb eyledin şeyhûheti

3 Ders-i 'ışk içre müderrislik kılub gamzen bugün
Dönderir hâl-i hattın[900] kendi özine[901] şer'iyyeti

4 Merdüm-i çeşmin dahi bir bışka icrâ'at kılub
Kulları sâdât idüb hem kullar itdi sâdeti

5 Cân virirdi[902] hâtır-ı cem'iyyet içün ehl-i dil
Pek[903] perîşân kıldı hâsılı zülfin ol cem'iyyeti

6 Târ-ı zülfin çember-i çarha tolaşdı bilmişem
Hele şaşırdı fusûl-i erba'a icrâ'iyyeti

7 Tab'-ı çâr-pâların[904] yüz hayfı bâg-ı hüsnüne
Sen ne anlardan alın[905] anlar ne senden lezzeti

8 Vasf-ı nâr-ı dûzahı vâ'izler itmiş görmemiş
Bilmemişler yâr ne vuslat ne nâr-ı firkati

9 Bikr-i mazmûn üzre Hâlis 'arz ider birkaç gazel
Sen cenâb-ı mîr-i hüsnünden alursa ruhsatı

---

897 A.44-45, B.73-74, C.61-62, D.45-46.
898 "bürnâlar": "turnalar" C.61.
899 "Şâbb u şeyh" B.73; "Şâbb şeyh" C.61, D.45.
900 "Dönderir hâl ü hattıñ" B.73, C.62; "Döndürür hâl-i hattıñ" D.45. "Dönderir hâl-i hatın" şeklinde okunursa vezne uyar.
901 "kendi özine": "kendüzine" olursa vezne uyar.
902 "Cân kızardı" B.73, C.62.
903 Vezin gereği "pek" olmamalı.
904 "Tab'-ı çar u pâlarıñ" B.74, C.62.
905 "alıñ": "aluñ" B.74, C.62.

107-GAZEL[906]

— · — — — · — — — · — — — · —

1 Bâgda gördi kaddini çün servi bâlâlanmadı
Tagda gördi zülfini sünbüller aralanmadı

2 Ey bahâristân-ı ikbâl-i safâ sen gelmeden
Kûh zîbâlanmadı sahrâ da lâlalanmadı

3 Düş midi[907] yâhud hayâl ol şeb ki bulmuşdum seni
Bir kurı sevdâ midi[908] bu gûna ma'nâlanmadı

4 Bunca demler beklerim kûyunda 'arz-ı hâl idem
Âh kim agyârdan bir lahza tenhâlanmadı

5 Ey sabâ yârin kitâb-ı hüsnüni açma yeter
'Ömrler geçdi bu dersde kimse mollâlanmadı[909]

6 Mâcerâ-yı köhnedir tâ Âdem [ü] Havvâ[910] ile
Rûz-ı âhir geldi bu fetvâlar imzâlanmadı

7 Ey put-ı nev-res bu nâz[911] [u] 'işveler birle senin
Gayrı taşlandı dilin Sermest hârâlanmadı

---

906 A.45, B.74, C.62, D.46.
907 "Düşimdi" B.74, C.62, D.46.
908 "sevdâ midi": "sevdâmdı" B.74, C.62, D.46.
909 "mollâlanmadı": "monlâlanmadı" B.74, C.62, D.46.
910 "Âdem Havvâ": "Âdem ü Havvâ" B.74, C.62.
911 "nâz": "nâzı" D.46.

108-GAZEL[912]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Bu seher şânelemiş zülfini feryâdım eli
Sana dirdim koma feryâdım eli yâdım eli

2 Cânda nâ-mahrem ol vaktine vuslat demidir
Umarım kalmaya ol hâlîde[913] bünyâdım eli

3 Yâr isen sen de bakub âyînede[914] görme seni
Hâtıram tut ki kırar ol Cemi ber-bâdım eli

4 Seni[915] Şîrîn ile tâ böyle giderse bu gidiş
Kendi başına diker taşını[916] Ferhâdım eli

5 Binde bir görsem âyâ geyk-i[917] hırâmânı seni
Ra'şede elde degil ol dem[918] sayyâdım eli

6 Turamaz görmese de görse key[919] yâr seni
Hâsılı 'aklını gâret[920] ide mu'tâdım eli

7 Şartı varlık didiler 'azm-i tavâf-ı kûyun
Bir hevâ özge degil yolda tutan dâdım eli

---

912 A.45, B.74-75, C.62-63, D.46.
913 "hâlîde": "hâlde" B.75, C.63.
914 "âyînede": "aynada" C.63, D.46.
915 "seni": "sen" C.63
916 "taşını": "dânişi" B.75, C.63; "daşını" D.46.
917 "geyik-i": "kebg-i" B.75, C.63.
918 "ol dem": "ol demi" B.75, C.63.
919 "key": "gibi" B.75, C.63, D.46. "Vezin gereği "gibi" yazılmalıdır.
920 "gâret": "gârât" B.75, C.63, D.46.

8 Mânî tasvîr idemez sûretini itmiş iden
Nakşını ancak alur bu dil-i üstâdım eli

9 Düşe kalka geldi bu Sermest'e[921] mey-i la'l-lebin[922]
Tolaşur dügmelerin çözmede îcâdım eli

[921] "Sermest'e": "Sermest" B.75, C.63, D.46.
[922] "lâ'l-lebiñ": "lâ'l ü lebiñ" B.75, C.63.

109-GAZEL [923]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Taşda oldı nihân-ı cevher-i pür-kârım[924] evi
Dolu elmâs ile[925] yâkut oda mı yanım evi

2 İhtiyâr-ı cüz'imiz oldı kebûter gözimiz
Uçurur kuş ki hevâya gide iẕ'ânım evi

3 Mâh-tâb[926] güneşi her dü-serâ togmuş iken
Çeşm-i hüssâdı bakar-kör kıla tâbânım evi

4 Bilürüm gâr-ı tabâyi'da müsâfir gibidir
Cân-ı cânân ile[927] ma'mûrdur îmânım evi

5 Köstebek-tab'ı Ebû cehl-i habîs̱e ne revâ
Bir kıl altında göre menzil-i rahşânım evi

6 'Ankebûtun evi bu cehli kılan bu hikemi
Her ne hâl ise olur sende de sultânım evi

7 Yâr-ı gârında beher vakt-i sürûrunda hemân
Mey-i Sermest'e müheyyâ durur[928] îkânım evi

---

[923] A.46, B.75-76, C.63, D.46-47.
[924] "pür-kârım": "pür-kânım" B.75, C.63.
[925] "Tolı elmâsla" B.75, C.63, D.46.
[926] "Mâh-tâbı" D.46.
[927] "Cân-ı cânânla" B.75, C.63, D.46.
[928] "durur": "turur" B.76, C.63.

110-GAZEL [929]

. . — — . . — — . . — — . . —

1 Tayanın cevrine dil kıldıgı düşnâmda mı
Tayanur mı o da ilhâh ile[930] ibrâmda mı

2 Yakmada cân u dili 'âşık [u] ma'şûkumuzun
Bir sözi vardı hemân evvele encâmda mı

3 Reh-i 'ışkında senin 'âciz [ü] dermânde[931] kılan
Râkib-i üştür olur şîrî-i âcâmda mı

4 Kahrı lûtfunda[932] gönül dârı keşenlik itdin
Şimdi münkir misin in'âm ile[933] ikrâmda mı

5 Kılma Mevlâyı seversen yüri dil lâf ü güzâf
Okunur mı hele adın eyü[934] bak hâmda mı

6 İtme bilmezligi düş fikrine anın şimdi
Sevdigin[935] hâbda 'uryân mı 'aceb câmda mı

7 Neş'ey]i hüsni ile 'âlemi Sermest kılan
Tâgıye çıkmaz idi şimdi çıkar dâmda mı

---

929 A.46, B.76, C.64, D.47.
930 "ilhâh ile": "ilhâhla" D.47.
931 "'âciz dermânde": "'âciz ü dermânde" B.76, C.64.
932 "Kahrı lütfunda": "Kahr u lütfunda" B.76, C.64.
933 "in'âm ile": "in'âmına" B.76, C.64.
934 "eyü": "iyi" B.76, C.64.
935 "Sevdigim" B.76, C.64.

111-GAZEL [936]

– . – –   – . – –   – . – –   – . –

1 Bir dem olmaz vuslatın tâ târ [u] mâr itmez beni
Çün beni benden alub tâ yâr var itmez beni

2 Bu kurı sevdâdadır gönlüm cünûn-ı ʻışkla
Daʻvâ-yı bî-maʻnâ kılsam şerm-sâr itmez beni

3 Fâş kılmaz ʻaybımı pîr-i mugân ey merhabâ
Bu mihekk ger bî-ayârım kem ʻayâr itmez beni

4 Toplarım gâhî[937] girîbânımı gerçi dil-berim
Dâmeni nâz-ı dırâzında gubâr itmez beni

5 Bülbüli olmak diler bu ʻâlî-himmet ger bilür
Gül-sitânında diken hem gül-izâr itmez beni

6 Bir pula tutmaz beni ger nâz-ı bî-pervâ-yı yâr
Lûtf-ı bî-ʻillet görürse bî-şümâr itmez beni

7 Bu hayâlâtımı sevdâ-yı saçından görmüşem[938]
Âhiri bir sâkin-i dâr [u] diyâr itmez beni

8 Kendi kendimden kaçub her çendî[939] sıgmam ʻâleme
ʻArşa çıksam bu belâ hem ber-karâr itmez beni

9 Böyle sâkî böyle mey hem böyle Sermest bu gidiş
Çün harâbât ehline köhne mezâr itmez beni

---

936 A.46-47, B.76, C.64-65, D.47.
937 "gâhî": "gâh" B.76, C.64, şeklindedir. Bu beyitten sonraki beyitler B.77 olmadığı için yoktur.
938 "görmüşem": "görmesem" C.64.
939 "çendî": "çend" C.64.

112-GAZEL [940]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Nefsini[941] yahşî görüb taş atıyor bâdeme mi
Kulak asma yakışur mı o da bir âdeme mi

2 Cüst [ü] cû kılmadadır kasdı ne bilmem o itin
Âhû-yı deşt-i hatâyı Hotan-ı sâdeme mi

3 Beni ma'zûr tutan var mı ki ma'zûr tutam
Tokanur bilmeyerek bu dil-i âzâdeme mi

4 Câmi'-i hüsn-i namâza niyetim vardı gidem
Yine dökmüş mey[i][942] o hırka [vü] seccâdeme mi

5 Sâkî 'ayyâr-ı zamân Hind-i cihânsın mey içün
Su vir âbâda gidek hem cihân âbâdeme mi

6 Vireyim kâşki öleydim o Mesîhâ-dem içün
Yetişür cânı hemân mürde-i ecsâdeme mi

7 Bilmedim neş'eyi ikrâmı kime bu güzelin
Yâ'ni Sermest'e mi yâ Tâze-i Bay-zâde'me mi

---

940 A.47, C.65, D.47-48'dedir.B.77 ise sayfa olarak mevcut değildir.
941 "Nefsi" C.65.
942 "mey": "meyi" D.48.

113-GAZEL[943]

– · – –   – · – –   – · – –   – · –

1 Heykel-i tasvîrini kim gördi tersâlanmadı
Câmi'-i varın koyub ya'ni kilîsalanmadı

2 Ey put-ı nev köhne râhibler sana nazlanmasun
Kim görüb tapmaz sana 'âlemde rüsvâlanmadı

3 Rûh-ı[944] Kudsî hâl-i hindûna fedâ-yı kuds idüb
Bunca demler bekledi hâlâ çelîpâlanmadı

4 Dâmen-i 'ismet-penâh-ı Meryem-i 'unsurda çün
Tıfl-ı dil gördi seni mehdinde gûyâlanmadı

5 Kâf-ı istignâ-yı nâzında gezen Sîmurglar
Beşşelendi[945] bir dahi Kâf'ında[946] 'Ankâlanmadı

6 Kim kalubdur fitne-i hüsnünde râhat ey perî
Yerde sevdâlanmadı göklerde gavgâlanmadı

7 Çün görüb rü'yâda zülfün sıçramaz yerden göge
Yâ benim tek ol dahi Sermest şeydâlanmadı

---

943 A.47, B.78, C.65-66, D.48.
944 "Ey" C.65.
945 "Peşşe" B.78, C.65.
946 "Kâf'ında": "'Ankâlar" B.78, C.65.

114-FARSÇA GAZEL [947]

. . — — . . — — . . — — — —

1 Ger tü Mahmûd şüdî sabrî[948] kün Âyâz resî
Ya'ni der tab'-ı tu Meryem[949] şüdî i'câz resî

2 Ez pesî kâfile-i pîr ü harâbât[950] bi-rev
Ber ümmîd-i ceresî bâng-dihî bâz-resî

3 Pîr-i mey-hâne hemîn pendî be-yârân mi-göft
Nâz bi-güzer be-niyâzî ki bedân nâz resî

4 Sohbet-i şeyh u dervîş resîden âsân
Müşkil ânest ki der sohbet-i Baytâz resî

5 Gürz ü kâmî tu ezîn nefha-i Sermest şüdî
'Akıl yâver ne-küned der hum-ı ân-râz resî

---

947 A.47, B.78, C.66, D.48.
948 "sabrî": "sabr" C.66
949 "Meryem": "Meyrem" C.66
950 Doğrusu "pîr-i harâbât" olmalı.

115-FARSÇA GAZEL[951]

— . — —   — . — —   — . — —   — . —

1 Tersem ey sûfî ki ez în mey-kede mahrûm şevî
Ger be-Firdevsî[952] revî bâz-tu magmûm şevî

2 Cür'a-i mey ki ez în sâkî-i mâ[953] bahşed
Kez 'amel-i 'ilm ki dâniste-i mevhûm şevî

3 Pür kün ey sâkî-i mâ rıtl-ı girânem pür-kün
Seng her zâhid-i şehdî ber men mûm şevî

4 Ger tu makbûl ber[954] pîr-i harâbât şüdî
Çi şeved kez heme mahlûk tu mezmûm şevî

5 Be güzered şeyh u dervîş Sermest biyâ
Hâhî zîr-i nazarî mest ü merhûm şevî

---

951 A.48, B.79, C.66, D.48-49.
952 "Firdevsî": "Firdevs" B.79, C.66, D.48.
953 "mâ": "mâ ger" B.79, C.66, D.48.
954 "ber": "berî" B.79, C.66.

116-FARSÇA GAZEL [955]

. . — — . . — — . . — — . . —

1 Cür'a-i dâd ki yek keşdî şarâbem kerdî
Berf bûdem be nigâhî heme âbem kerdî

2 Kem zi eflâk ne büved tâk-ı binâ-yı hestî
Ki be yek gamze zedî turfa harâbem kerdî

3 Pey-i merdân-ı Hudâ bürdem der gârî reftem
Hem çü Kıtmîr dü kez dürî be-hâbem kerdî

4 Men ki bâşem ki türâ bendegiyem 'arz künem
Lûtf-ı bî-'illet bîn bende hisâbem kerdî

5 Şerm ez-ân bâd ki hem çün tuyî şâhbâzî
Hamle âvered çü men peşşe-i 'itâbem kerdî

6 Hayf nâ-şüste dihen âred ez-ân nâm haber
Zîn hacâlet ki ciger-hûn kebâbem kerdî

7 Ger mî nistem hem reh-i mâ ver-ne hodî
Teşne der tîh-i merâ âb-ı serâbem kerdî

8 Fikr-i ân hâl-i siyâh kerd merâ pîrî çi hoş
Ve'y der în mislehây-ı şeyh u şebâbem kerdî

9 Her dem ey mest tu Sermest-i humârem dârî
Çi 'aceb mest ki der 'ayn-ı azâbem kerdî

955 A.48, B.79-80,C.66-67, D.49.

117-MERSİYE-MUHAMMES-İ MÜZDEVİC[956]

. . — —   . . — —   . . — —   . . —

1 Her ayı kıldı muharrem güni 'âşûrâyı
Vak'a-i Kerb-i Belâ-yı cigeri Zehrâyı
Seyle virmez mi sanun Memleket-i Kisrâ'yı
Göz yaşı hûn-ı ciger la'l kılub sahrâyı
Yâd idüb Fâtımâ-yı Vâlide-i Kübrâyı

2 Kıldı bu hâdis̲e efkâr [u] 'ukûli ber-bâd
Uymadı kevn-i fesâdına bunun gibi fesâd[957]
Gebr [ü] Tersâ [vü] Yehûdî'den olurdı imdâd
Bilseler[i]di olacak böyle[958] Âl-i Evlâd
Müslimânız diyerek böyle tutub gazâyı

3 Hetk-i nâmûs-ı beşer kıldı Yezîdi ferşî
'Ulvî süflî bulunan kevn-i vücûda karşı
Hânedân-ı Nebî kim nâmına kurdı turşı
Zulm ile[959] âhir-i kâr yıkdı 'imâd-ı 'arşı
Çekdi mel'ûn-ı ebed olmasına tugrâyı

4 Agladır Haşre kadar mü'mini hayy [u] meyyit[i][960]
Mâtem-i şâh-ı şehîdân ile Ehl-i Beyt[i][961]
Neydügin[962] eyledi hüzn ile civân [u] yigit[i][963]
Âh heyhât didi vâh le'allü-leyt[i]
Görmeyeydim yıkılaydım böyle habâs̲-ârâyı

---

956 A.48-49, B.80-81, C.67,68, D.49-50.
957 "Uymadı kevn-i fesâdına bunuñ bu fesâd" B.80; "Uymadı kevn-i fesâdına da güniñ bu fesâd" C.67.
958 "Bilelerdi olacak böylece" B.80, C.67, D.49.
959 "Zulmla" B.80, C.67, D.49.
960 "hayy meyyit": "hayy u meyyiti" B.80, C.67.
961 "Ehl-i Beyt": "Ehl-i Beyti" B.80, C.67.
962 "Neydügin": "Nîl-gûn" B.80, C.68.
963 "civân yiğit": "vü civân-ı gîtî" B.80, C.68, D.50.

5 Kim idi bilmediler Ehl-i 'Abâ-yı Âl'i
Ne diyek bunları benzetmeye yok emsâli
İte kurbân olalar it [gibi] anub[964]yalı
Bilerek n'eylediler n'oldular âhir hâli
La'net[965] birbirine kıldı zehî-kübrâyı

6 Böyle mel'ûn-i ebed görmedi kevnin gözi
Lâyık-ı yâd degil meclise ismi sözi
Kûfe'nin uyuz iti domuzı Şâm-büzi
Kim [olur] ibn-i 'acûze[966] gide zulüm sözi
Hâşimî leyte fedâ-zâdelere Zevrâ'yi

7 La'neti kıldı Hudâ zâlime bunlar ezlem
N[e] ola ahvâl o itlerin Allâh-ü-a'lem
Bir içim suyı revâ görmedi cümle el'em
Âl [ü] Evlâd-ı Resûle ne belâyı etlem
Al kan[i]le kazâ kıldı kızıl hazrâyı

8 Gark-ı hûn eyleyelim mülk-i 'Irâk u Şâm'ı
La'net ol saltanat [u] mülkde[967] subh u şâmı[968]
Almak olmaz kurı da'vâ ile intikâmı
Merd isen terk idegör câh-ı celâl ü kâmı[969]
Tâ ki hoşnûd ola Peygamber ü Dârâyı[970]

9 Bir imâmeyn ki mesnedleri müstesnâdır
Murtazâ babaları ceddleri Mustafâ'dır
Nenesi Hayru'n-Nîsâ anaları Zehrâ'dır
Top [u] çevgânları Cennet ile Tûbâdır[971]
Hâlisî bendeleri kevn [ü] mekân-ârâyı

---

964 "it añub": "it gibi añub" B.81, C.68, D.50.
965 "La'neti" B.81, C.68.
966 "Kim olur ibn-i 'acûze" B.81, C.68, D.50.
967 "mülkde": "mülke de" B.81, C.68.
968 "subh u şâmı": "subhı şâmı" B.81, C.68, D.50.
969 "câh-ı celâl u kâmı": "câh-ı celâl kâmı" C.68; "câh-ı celâli kâmı" B.81, D.50.
970 "peygamber ü Dârâyı": "peygamber Dâr-ı ârâyı" B.81, C.68; "peygamberde ârâ ârâyı" D.50.
971 "Tûbâdır": "Topıdır" B.81, C.68.

118-MÜSEMMEN-İ MÜTEKERRİR[972]

— — .   . — — .   . — — .   . — —

1 Çıkmaz cebel-i ʻizzete her topugı kıllı
N'eylerim[973] kudretde öz ʻammusı mis̱illi
Yarın görirüz hâlini ey puşt ʻamelli
Mahşerde sana yüz yelelelli yüz ʻalelelli[974]
Ey zâhid-i destârı büyük turfa sakallı
Merdân-ı Hudâyı ne bilür her dibi yelli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

2 Ey ehl-i garaz anla bizi biz fukarâyuz
Ser-defter-i cumhûr-ı derâvîş-i Hudâyuz
Çün bende-i nâ-çîz-i der-i Ehl-i ʻAbâ'yuz
Gayret-keş-i evlâd-ı ʻAlî Âl-i Rızâyuz
Zuʻmunca velî siz sulehâ biz süfehâyuz
Allâh bilür kim[975] süfehâdır sulehâyuz
ʻİlm [ü] ʻamelin[976] meẕheb ü dînin bize belli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

3 Her dem dem-i ber-dûşun ile lâşe gidersin
Nefsince olan maslahatı hoşca sizersin
Güftâre gelünse hem okur hem de yazarsın
Kur'ân [u] ahâdîs̱[977] ile çok hîle düzersin
Bu râh-ı şerîʻat diyerek yoldan azarsın
Vel-hâsılı çârşûy-ı müzâvirde bâzârsın
Hem zâhidi[978] [hem] hâcı hâce hem ʻalelelli
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

---

972 A.49-50, B.82-83, C.69-70, D.50-51.
973 "Neylerimi", B.82, C.69.
974 "yüz yelelelli yüz ʻalelelli": "yüz ʻalelelli yelelelli yüz " B.82, C.69. Vezin gereği "yüz yelelelli alelelli" olmalıdır.
975 "kim": "kim siz" B.82, C.69.
976 "ʻİlm ü ʻameliñ" B.82, C.69.
977 "Kur'ân u ahâdîs" B.82, C.69.
978 "Hem zâhid hem" B.82, C.69, D.51. Doğrusu "Hem zâhid ü" olmalı.

4 Vechinde görür ehl-i safâ yârimin el-hakk
Envâr-ı 'ıyân çünki hüve'r-Rabb hüve'l-Hakk
Rü'yâda dahi görmez anı sen gibi ahmak[979]
Tesbîh ile[980] seccâdede vird itmegi cak cak
Yâ ders ile[981] evrâka bakub kılmagı lak lak
Kulluk mı sanursun bunı kalk hey öni[982] yallı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

5 Virmez kederi sürha-i bed-cây-şebekler
Çarh üzre kamer seyrine 'av 'âvî köpekler
Altun [u] gümüşi cem'i dahi yaglı yemekler
Billûrî[983] gibi baldırı fincânî[984] göbekler
Tâ münkir-i Hakk itdi sizi gitdi emekler[985]
Çün hıkdı[986] hasedi bî-dîn idüb sizi temelli[987]
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

6 Dervîşe yarın havf u hatar yok dahi ekdâr
Merdân-ı İlâhî yüzine secdeleri var
Vechinde[988] bugün eylemeyen hazreti ikrâr
Olmaz mı yarın işleri hep âh ile[989] hep zâr[990]
Şeytân-ı la'în oldı iden Âdemi inkâr
'İlmi 'amelin[991] bunca yılın oldu mı der-kâr
Sermest sözini anlamadın hey Karataglı
Kum kum cebelî git işine hey terelelli

______*TEMME* ______

---

979 B.83, C.69'da bu beyitten sonra şu mısra vardır:
Dervîşiñ evrâdı gice de gündüz de hakk
980 "Tesbîhle" B.83, C.69, D.51.
981 "Yâ dersle" B.83, C.69, D.51.
982 "öñi": "öñü" B.83, C.70.
983 "Billûr" B.83, C.70.
984 "fincânî": "fincân" B.83, C.70, "filcân" D.51.
985 B.83, C.70'de bu beyitten sonra şu mısra vardır:
Gördükde siziñ hâliñizi kacdı melekler
986 "Çün hakk" B.83, C.70. Vezin gereği "Çün hıkd" olmalı.
987 "temelli": "'alelelli" B.83, C.70.
988 "Vechimde" B.83, C.70, D.51.
989 "âh ile": "âhla" B.83, C.70, D.51.
990 "hep âh ile hep zâr": "heb âhla heb zâr" D.51.
991 "'İlmi ü 'ameliñ" B.83, C.70.

119-TAHMİS[992]
Gazel-i Sermest-i Tahmîs-i Hâkî

. . – –   . . – –   . . – –   . . –

1 Ta'n-ı sûfî 'acabâ bezme mey-i in'âmda mı
Nakle-i mey neş'eye mi sâkî-i pür-kâmda mı
Hele rindâna var inkârı anın câmda mı
Câme taş atdı atarmış mey-i gül-fâmda mı
Mey-i câme taş atarmış mey-âşâmda mı

2 Tab'-ı hod-bîne uyub bulmadı 'irfâna vüsûl
İtmedi meslek-i merdân harâbâtı kabûl
Almadı sâgarı togrutmadı hum-hâneye yol
Pendini pîr-i harâbâtımızın[993] tutmadı ol
Ne eşek sûfî imiş uymadı eyyâmda mı

3 'Akl-ı kâsır iremez sûfînin esrârımıza
Nazarı hakkdı[994] hemân zâhir etvârımıza
Virmesün s̲ıklet anın sözleri efkârımıza
Yüri sâkî gidelim eski ser-kârımıza[995]
Keder itme o da âdem mı adı nâmda mı

4 Semtler-i menzil-i cânân[ım]a[996] gitdin mi esahh
Kurb-ı der-gâh-ı hümâyûnına yetdin mi esahh
Hâl-i şûrîdemin ez̲kârını itdin mi esahh
O sudan var mı haber sâkî işitdin mi esahh
Da'vet itmiş subhı çâşte-i[997] şâmda mı

---

[992] A.53 (Dîvânın sonunda ayrı bir sayfadadır.), B.84-85, C.70-71-72, D.52-53.
[993] "pîr-i h̲arâbâtımızıñ": "pîr ü h̲arâbâtımızıñ" B.84, C.70.
[994] "Nazar-ı çıkdı" C.71.
[995] "serikârımıza" şeklinde okunursa vezne uyar.
[996] "cânâne": "cânânıma" B.84, C.71, D.52.
[997] "çâşte-i": "çâşte mi" B.84, C.71, D.52.

5 Hoş gelür süzüş hâlim[998] bana hicrî gicesi
Gam virir fikr-i mecâlim[999] bana hicrî gicesi
Mevsim-i z̲ikr-i visâlim bana hicrî gicesi
Yâr idi hâb [u] hayâlim bana hicrî gicesi
Uykum aldı var ise bir sözi rü'yâmda mı

6 Aldı gönlüm evini[1000] envâr-ı cemâli nideyim
Kalmadı 'ışkımın imkân-ı zevâli nideyim
Gelmez âyîne-i idrâke mis̲âli nideyim
Sıgmaz iklîm-i hayâlime hayâli nideyim
Sıg[a]maz bir gicecik 'âlem-i rü'yâmda mı

7 Sevdigim sanma belâsında girîzânı sever
Dem-be-dem gavta hûr-i lücce-i ahzânı sever
Âteş-i 'ışkı ciger-sûz ile sûzânı sever
Sevse ol dil-berimiz cân-ı 'azîzânı sever
Puhte ervâha olur meyli anın hâmda mı

8 Fikrimiz kalmadı Hâkî 'adem ü hestim içün
Öyle düşdüm ayaga sâgar-ı der-destim içün
Terk-i mey eyliyemem vâ'iz pîrim-peyvestim içün
Kasemim var severim sâkî-i Sermest'im içün
And içer olsam inanmaz mı Cem-i câmda mı

---

998 "h̲âlim": "zâlim" B.84, C.71.
999 "mecâlim": "mahâkim" C.71.
1000 "evini": "evi" B.85, C.71, D.52. Vezin gereği "evi" olmalıdır.

120 [1001] NAZM
Kelâm-ı Hazret-i Şems-i Tebrîzî kuddise sırruhû

.– – – .– – – .– – – .– – –

Çe ahmak bûd ân Mecnûn ki 'âşık-ı geşt ber Leylâ
Menem ân Şems-i Tebrîzî ki 'âşık-geşte em ber-hod
Şudem ez-hod tehî âyîne-i rûy-ı Hudâ küştem
Zi hod hodra nazar kerdem ne dîdem cüz Hudâ ez hod

1001 A.51, B.85, C.72, D.53.

121[1002] NAZM
Nazîre-i Hazret-i Hâce 'Abdullah Sermest kuddise sırruhû

.— — — .— — — .— — — .— — —

Çi ebleh bûd ân Ferhâd ki Şîrîn cân kerd ber-bâd
Merâ ez-sıdk der 'ışkış ki cânem tâze cân mî-dâd
Şudem bâ-kalb-i mücellâ der cemâl-i Hazret-i Mevlâ
Çü cânem bâz geşd mirât ki daşd be-ân cemâl-i yâd

[1002] A.51, B.85-86, C.72, D.53.

122-MÜFRED [1003]
Der-Na't-ı Hazret-i Şâh[1004]

. – – – . – – – . – – – . – –

Hızır nûş itmese Sermest'in elinden tolu câm
Nice bulurdı o câvîd-i[1005] hayât[ı] ebedî

1003 A.51, B.86, C.72, D.53.
1004 "Der na't-ı Hazret-i Şah-ı Sermest güfte-i Sırrî" C.72.
1005 "câvîd-i": "câvîde" C.72.

123-NAZM [1006]
Der-vasf-ı Hazret-i Hâce-i Sermest[1007]

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

Mahrem-i sırr-ı İlâhî bâg-ı vahdet bülbüli
Pîşvâ-yı ehl-i takvâ 'ilm-i dînin ekmeli
Gavs-ı a'zam kutb-ı 'âlem evliyâlar serveri
Hazret-i Şâh Hâce-i 'Abdullah Sermest-i Velî

1006 A.51, B.86, C.72, D.53.
1007 "Der vasf-ı Şâh-ı Sermest" C.72, B.86; "Der vasf-ı Hazret-i Hâce-i Sermest Radıyallâhu anh" D.53.

124-FARSÇA NUTUK[1008]

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

1 Âteş-i dil râ hemîn âteş-i ʻizârân âşinâst
Âşinâ-yı gürisne der karn-ı bânân âşinâst

2 Ey ki gûy-i elif kadd-i dâl kadd-i tâ ber-sezâ
Çü ne-bînî bâ-kemân şîr-i şitâbân âşinâst

3 Âşinâ-yı mâ mey ser-i sâle laʻl-i sâkî hem
Sûfî be-nişrâ sengî zi kûhân âşinâst

4 Gâh sohbet der meyân-ı encümen hûş-yâr bâş
Bâ suhan cây-ı mahabbet kâzî-i ʻavânân âşinâst

5 Bî-tenaʻʻum halkrâ der kerd kerden müşkülest
Her kücâ eklest û râ dost düşmen âşinâst

6 Dâmen-i sahrâ-yı vahşet bezm-i râhat-gâh-ı mâst
Kays der-dest-i cünûn ez hod be-hûnân âşinâst

7 El-hazer ey ten-perest ez kurb-ı cânân âşinâst
Dem-be-dem bâ-gamze-i cân tîg-ı ʻuryân âşinâst

8 Perde-i çeşm nemî âyed behem der rûz-şeb
Ân kader dâr-ı intizâr[1009] mâh rûyân âşinâst

9 Kîl ü kâl ez hûş-yârân-ı maʻîşet neşnevîd[1010]
Maʻnâ-yı Sermest râ pîr-i mugânân âşinâst

1008 A.5, B.87, C.73'tedir. D'de ise yoktur.
1009 "intizâr": "intizâ" C.73.
1010 "neşnevîd": "neşneved" C.73.

125-FARSÇA GAZEL [1011]

— • — — — • — — — • — — — • —

1 Ey ki dâdî der-şerî'at mesned-i 'âlî makâm
Yek dü nükte hest dârem ez-tü me'mûl-i su'âl

2 Ger vücûd best mî kerdem be sahrâ-yı vücûd
Bes vücûd-ı Hakk kücâ dâred der ân sahrâ mecâl

3 Der vücûd-ı mutlak Hakk-est gayr-ı ust hîç
Bes kün şirk-i hafî kütâh kün în kîl ü kâl

4 Hâlis ez ihlâs gûyed her dem în nükte be dil
Leyse gayru'l-Hakkı fi'l-kevni sivâ resmü'l-hayâl

1011 A.24, B.87, C.73'tedir. D'de ise yoktur.

126-MÜSEDDES-İ MÜTEKERRİR[1012]
Der-Na't-ı Hazret-i pîr-i şâh Sermest-i Nakş-bendî

— • — —   — • — —   — • — —   — • —

1 Bu makâmdır 'âşıkâne e-s-salâ cây-ı penâh
İşiten gelsün dü 'âlemde server-i 'izz ü cenâh
Âşinâ Şâh'a rûyın[ı] sürmeyenler çeksün âh
Bunda bulmuş ehl-i dil maksûdına çün togru râh
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

2 Pîr-i pîrân-ı tarîk-ı Şâh-ı Nakş-bendî bu
Bahş-ı feyz-i 'âm iden ser-halka-i ser-Hindî bu
Gavs-ı a'zam kutb-ı 'âlem pâd-şâh-ı rind bu
Sanmaya kim mahrûm ide 'uşşâk-ı derd-mend bu
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

3 Zevk-i bâkî istiyen diller bu dâr-ı fânîde
Yüz sürüb der-gâh-ı şâha buldı dîn îmânda
Zâhid-i hod-bîn olan kaldı bütün husrânda
Sâye-i pîr-i harâbât cenâb-ı cânda
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

4 Milket-i 'ışkın bugün sensin efendim serveri
Evliyâlar ser-firâzı etkıyâlar reh-beri
Eyledin âhı tarîk-ı hazret-i peygam-beri
Kise başım dönmezem sevdâ-yı 'ışkından giri
Rûz [u] şeb evrâd [u] ezkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

[1012] C.74-75'tedir. A, B, D'de yoktur.

5 İsm-i pâkin eylerim âhir nefesde vird-i cân
Kabrde mahşerde mîzânda sırâtda her zamân
Tutdıgı demde zebânîler girîbânım hemân
Çagıram rahm kıl pîrim efendim el-amân
Rûz [u] şeb evrâd [u] eẕkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

6 Kıble-gâh-ı evliyâdır kaşların Hakka'l-yakîn
Nûr-ı vahdetdir vücûdın Rahmeten-li'l-'âlemîn
Zâtını ikrâr iden el-hakk bulır îmân-ı dîn
İ'tikâdım böyle ey şehin-şâh-ı rûy-ı zemîn
Rûz [u] şeb evrâd [u] eẕkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

7 Meşrık-ı şems-i hidâyet muttali'-i nûr-ı Hudâ
Menba'-ı bahr-i kerâmet melce-i ehl-i safâ
Ey şehin-şâh-ı velâyet kutb-ı dîn-i enbiyâ
Âs-tânındır cemi'-i evliyâya pîşvâ
Rûz [u] şeb evrâd [u] eẕkârım budur bî-iştibâh
Bende-i Sermest-i Şâhım bende-i Sermest-i Şâh

127-MÜFRED-TÂRİH [1013]

Okundukca Dîvân-ı Hazret-i Sermest'in ey Rahmî
Didim târihi gark oldı cihân feyz-i İlâhiyye

[1013] A.51, C.75, D.53'tedir. B'de yoktur. Bu şiir, dîvanların son şiiridir. A nüshasında sonradan yazıldığı anlaşılan şu bilgilere yer verilmiştir:
Şeyh Hâce-i Abdullah Tazebay Hazretleri'nin târih-i vefâtı 24 Rebîü'l-âhir 1298 senesi hamîs gicesi sâ'at iki buçuk raddelerinde civâr-ı rahmete vâsıl olmuştur. Rûmî 12 Mart 1297 hamsî gicesi sâ'at iki buçuk raddelerinde civâr-ı Hakk'a vâsıl.
C.75 nüshasında şiirden sonra şu bilgiler vardır:
1341 Tahrîr-i sene 1920 efrenci 1341 mâh-ı 'Arabî zi-l-ka'de
D nüshasında ise şu satır vardır:
"Temmetü'-t-dîvân bi'avnillâhü'l-mülk"

128-GAZEL[1014]

– . – – – . – – – . – – – . –

1 Sevmezem ol dil-beri kim ismi yâ-hûlanmamış
Saçı sünbüllenmemiş kisvesi şeb-bûlanmamış

2 Vahşelense çeşm-i fettânın dahi bir hoş olur
Sürmelenmişdir gözün yâ-hûsı âhûlanmamış

3 Arz-ı beyzâ tuhm-ı rûhânî diler cismin velî
Kimseye mâl olmamış hâlâ ki tapulanmamış

4 Su gibi cilven yeter bu âb-rûyım dökmeye
Dicle-i eşkim ide deryâyı ʻamulanmamış

5 Görmemiş tolmuş hâherle dehânın ey perî
Kim dürri söyler galat dendânın incûlanmamış

6 Bâg-ı hüsnün şeft-âlûlanmış güzellenmiş senin
Zînet yolunmuş hümâyiş âl u bâlûlanmamış

7 Her ne olsa sevdâdan hâlî degil Sermestligin
Ânda Tamulanmış ol kim bunda Tamulanmamış

1014 B.23-24, A, C, D'de yoktur.

129-MÜFRED[1015]

·— — —   ·— — —   ·— —

Tamâm oldu dîvân-ı şâh-ı pîrim
Efendim afv kıl sehv ü kusûrum

[1015] A.51'dedir.B, C, D'de yoktur.

KARMA ŞİİR İNDEKSİ

KARMA İNDEKS

A

B

C

Ç

E

G

I

İ

K

L

M

N

O

S

Ş

U

Z

SÖZLÜK

SÖZLÜK

A

a'dâ	(a)	:	*düşmanlar*
a'lem	(f)	:	*çok bilen, bilgin*
a'râb	(a)	:	*çöl Arapları*
a'sab	(a)	:	*sinirler*
a'zam	(a)	:	*en büyük*
âb	(f)	:	*su, güzellik, ilâhî feyz*
abâ	(a)	:	*yünden yapılmış kumaş, dervişlik, şeyhlik*
âbâd	(a)	:	*sonsuz gelecek zamanlar*
âbâd	(f)	:	*mamur, şen, çokluk bildiren bir edat*
âcâm	(a)	:	*meşelik, ağaçlıklar, kamışlık*
aceb	(a)	:	*taaccüb, şaşma, hayret*
acûz	(a)	:	*kocakarı, cadı karı*
acz	(a)	:	*beceriksizlik, zayıflık, gücü yetmeme*
Âd	(a)	:	*Çok eskiden Yemen taraflarında bulunan bir kavmin adıdır. Nuh Kavmi'nden sonra hüküm sürmüştür, Hud Peygamber bunları imana getiremediği için Tanrı tarafından yok edilmişlerdir.*
âd	(a)	:	*adetler*
adem	(a)	:	*yokluk, bulunmama*
ades	(a)	:	*mercimek*
âdet	(a)	:	*usûl, görenek, alışkanlık*
âf-tâb	(f)	:	*Güneş, Güneş ışığı, güzel kadın, güzel yüz, şarap*
âfet	(a)	:	*çok güzel, felâket*
afv	(a)	:	*af*
âgaz	(f)	:	*başlama*
âgeh (âgâh)	(f)	:	*bilgili, uyanık*
âh-ı dil	(f)	:	*gönlün inleyişi*
âhen	(f)	:	*demir*
âhen-dil	(f)	:	*demir yürekli*
ahibbâ	(a)	:	*dostlar, sevgililer, bildikler*
âhir	(a)	:	*son, nihayet*
ahsen	(a)	:	*pek güzel, en güzel*
ahşâ	(a)	:	*daha korkunç*
akd	(a)	:	*bağ, düğümleme, sözleşme, kurma, nikâh*

âkıl (a) : *akıllı kimse, akıllı olan*
âkılân (a) : *akıllılar*
akl (a) : *akıl, us*
akl-ı maaş (a) : *geçim derdi, düşüncesi*
akl-ı vîrân (a) : *viran olmuş akıl*
âl (a) : *aile, evlat,*
alâ (a) : *yüksek, en yüksek*
âlâm (a) : *elemler, kederler, acılar, sızılar*
alâmet (a) : *işaret, belirti*
alef (a) : *hayvan yemi, ot, saman, yulaf*
âlem (a) : *Dünya, tüm yaratıklar, herkes*
Alî (a) : *Ebû Tâlib'in oğlu, Hz Muhammed'in damadı ve amcazadesi, dördüncü halîfe*
Aliyyü'l-Murtazâ (a) : *Hz Alî*
âlûde (f) : *bulaşmış, bulaşıcı*
ammâ (a) : *ama, fakat, öyleki*
âmmî (a) : *avama ait, adi, bayağı*
ân (f) : *bu, şu gibi işâret zamiri*
anâsır (a) : *elemanlar, öğeler, madde âleminin temel unsurları "ateş, toprak, hava, su"*
anber (a) : *güzel koku, güzellerin saçı*
anber-i sârâ (a.f) : *hilesiz, katıksız anber*
Ankâ (a) : *İsmi olan cismi olmayan kuş, Kaf Dağı'nda yaşadığı söylenen masal kuşu*
ankebût (a) : *örümcek*
anlar (t) : *onlar*
âr (a) : *utanma, ar*
ârâ (f) : *süsleyen*
araz (a) : *işâret, tesadüf, felâket; kendi kendine var olamayıp başka bir cevherle meydana gelen şey*
ârız (a) : *tesadüfî vaka, görmeye mani olan, yanak*
ârî (f) : *evet*
ârî (a) : *Hind Avrupa dil ailesinden olan ırk veya kimse*
ârifân (a) : *bilgililer, dünyanın hakikatını anlamış olanlar*
âsâ (f) : *esneme, vakar, ciddîiik, süs*
âsân (f) : *kolay*
aşık (t) : *eskiden çocukların oynadığı koyunun, keçinin aşık kemiği*

âşık	*(a)*	:	*Birine bir şeye tutkun, aşırı sevgi duyan, Allah'ı çok seven, halk ozanı*
âşiyân	*(f)*	:	*mesken, ev, kuş yuvası*
âşiyân-ı zag	*(f)*	:	*karga yuvası*
aşk	*(a)*	:	*sevda, muhabbet, şiddetli alâka*
âşüfte	*(f)*	:	*iffetsiz kadın, perişan olmuş*
âteş-i aşk	*(a)*	:	*aşk ateşi*
âteş-i te'sîr	*(a)*	:	*etkili, te'sirli ateş*
atşân	*(a)*	:	*susuz, susamış, susayan*
avâlim	*(a)*	:	*dünyalar, âlemler*
âver	*(f)*	:	*getiren taşıyan*
âyâ	*(f)*	:	*acaba*
ayn	*(a)*	:	*ta kendisi, göz, pınar*
ayyâr	*(a)*	:	*hilekar, dolandırıcı, zeki kurnaz*
âzâd	*(f)*	:	*kurtulmuş, serbest, istediği gibi hareket eden*
âzâd-ı sabâ	*(f.a)*	:	*özgürce hareket eden Saba rüzgarı*
âzâr	*(f)*	:	*incitme, kırılma*
azm	*(a)*	:	*kasıt, niyet, karar*
Azrâ	*(a)*	:	*kızoğlan kız, Hz Meryem'in sıfatı, Vamık ile Azrâ hikâyesindeki kadın kahraman, Leyla gibi meşhur bir ma'şuktur.*

B

Bâbil	*(a)*	:	*Bağdat'ın aşağı tarafında, içinde Bâbil Kulesi'nin de bulunduğu ilk çağdan kalma şehir; Asurlular tarafından kurulmuş olup edebiyatımızda büyücülüğü ile ünlenmiştir.*
bâd	*(f)*	:	*yel, rüzgâr*
bâd-ı sabâ	*(a)*	:	*doğudan esen hafif, hoş rüzgâr, sevgiliden haber getiren postacı rüzgâr*
bâdâm	*(f)*	:	*badem, sevgilinin güzel yüzü*
bâde	*(f)*	:	*şarap, içki*
bâde-perest	*(f)*	:	*şaraba çok düşkün, şaraba tapan*
bâdî	*(f)*	:	*geçici, rüzgâra ait*
bâdî	*(a)*	:	*sebep, sebep olan ilk*
bâdiye	*(a)*	:	*çöl*
bahş	*(f)*	:	*bağış, ihsan*
baht	*(f)*	:	*kader, talih, kısmet*
bâlâ	*(f)*	:	*yüksek, üst, boy, yedek atı*
bâr	*(f)*	:	*yük, defa, meyva, izin, vazife, ağırlık*

bâr-gâh	*(f)*	:	*barigâh, dergâh, yüksek divan*
bâr-ı emânât	*(a)*	:	*emanet yükü*
bâr-i girân	*(f)*	:	*ağır yük, ağır vazife*
bâr-nâme	*(f)*	:	*eşya, yük pusulası*
Bârî	*(a)*	:	*Düzgün, güzel yaratan*
bâriş	*(f)*	:	*yağmur, sağanak*
basar	*(a)*	:	*göz, görme*
bâtın	*(a)*	:	*iç yüz, görünmeyen maneviyat*
bâtın-ı şer'	*(a)*	:	*şeriatın manevî yönü, tasavvuf*
bâz	*(f)*	:	*geri, gerisin geriye, tekrar, yeniden*
bâzâr	*(f)*	:	*alış veriş, pazar*
bâzî	*(f)*	:	*oyun, eğlence*
be	*(f)*	:	*-e hal eki anlamındadır.*
be hey	*(t)*	:	*Çoğunlukla kızgınlık anlarında söylenen ey anlamında bir nidâ*
bed	*(f)*	:	*çirkin*
bed-bah̲t	*(f.f)*	:	*talihsiz*
bed-dilân	*(f)*	:	*korkaklar, yüreksizler*
bed-hâh	*(f)*	:	*her işin fenalığını isteyen*
bed-nâm	*(f)*	:	*adı kötüye çıkmış*
bed-ter	*(f)*	:	*beter, daha kötü*
Bedahşan	*(f)*	:	*Çok değerli lal taşları işlendiği için ünlenen Hindistan ile Horasan arasındaki şehir.*
belâ	*(a)*	:	*gam, keder, büyük gâile*
bend	*(f)*	:	*bağ, yular, bağlama, birini emri altına alma*
bende	*(f)*	:	*köle, esir*
bende-gân	*(f)*	:	*kullar, köleler, padişah hizmetinde olanlar*
ber	*(f)*	:	*üzere, gibi*
ber	*(f)*	:	*göğüs, sîne, meme, kucak, meyve, genç kadın, evin kapısı, genişlik*
ber-akse	*(f)*	:	*tersine, aksine*
ber-dâr	*(f)*	:	*asılmış insan, yemişli*
ber-dûş	*(f)*	:	*omuzda, serseri*
berg	*(f)*	:	*yaprak*
berr ü bahr	*(a.a)*	:	*kara ve deniz*
beşe	*(f)*	:	*atmaca, kuş*
beydâ	*(a)*	:	*tehlikeli yer, çöl, Mekke-Medîne arasında bir düzlük*
beyt	*(f)*	:	*ev*

beytü'l-hazen	*(a)*	:	*kederi çok olan yer*
bezl	*(a)*	:	*bol bol verme, saçma*
bezl-i cân	*(a)*	:	*can verme*
bezm	*(f)*	:	*içkili, eğlenceli meclis, dernek, sohbet meclisi*
bezm-i ezel	*(f.a)*	:	*ezelî meclis, yaratılışın başlangıcı, Hakkın:"Ben sizin Rabb'ınız değil miyim?" diye sorduğu, ruhların da: "Evet öyledir." şeklinde cevap verdikleri meclis, bezm-i elest*
bezme	*(f)*	:	*muhabbet meclisinin bir köşesi*
bî	*(f)*	:	*olumsuzluk edatı, "-maz, -sız" eklerinin yerini tutar*
bî-dâr	*(f)*	:	*uyanık, uyumayan*
bî-gışş	*(f)*	:	*hilesiz, karışıksız, samimi*
bî-hâsıl	*(a)*	:	*verimsiz*
bî-hûş	*(f)*	:	*şuursuz, akılsız*
bî-nişân	*(a)*	:	*belirsiz*
bî-şümâr	*(f)*	:	*hesapsız, sayısız*
bîmâr	*(f)*	:	*hasta, sayrı*
Bi'l-lâhi	*(a)*	:	*Allah hakkı için*
biryân	*(f)*	:	*kebap*
Bismillâh	*(a)*	:	*Besmele; Allah'ın adıyla başlama*
bugz	*(a)*	:	*uzaklık, ara*
Buhârâ	*(a)*	:	*Şarkta bir vilâyet*
bûn	*(f)*	:	*dip, nihâyet, kolay, temizlenmiş koyun bağırsağı, rahim*
bünyâd	*(f)*	:	*asıl, temel, bina yapı*
bürka'	*(a)*	:	*yüz örtüsü, peçe*
büz	*(f)*	:	*keçi*

C

câm	*(f)*	:	*kadeh, bardak, sevgilinin dudağı*
câm-ı leb-rîz	*(f)*	:	*ağzına kadar dolu kadeh*
cânân	*(f)*	:	*sevgili*
cânib	*(a)*	:	*taraf, cihet, yön*
câvîd	*(f)*	:	*ebedî, daimî*
cây (câ)	*(f)*	:	*yer*
câzû	*(f)*	:	*cadı, sihirbaz*
cebel	*(a)*	:	*dağ*
cebîn	*(a)*	:	*korkak, alçak, alın*

cedd (a) : *ata, dede*
cedd-i a'lâ (a) : *soy kökü*
cefâ-cû (a) : *cefâ arayan*
cehd (a) : *çaba, gayret, çalışma*
cehl (a) : *bilmezlik, cehâlet*
cehl-fürûş (a.f) : *cehalet satan*
Cem (f) : *şarabı bulan Îran hükümdarı, Pişdadiyan sülâlesinin 4. hükümdârı, nev-rûzu yıl başı ilan etmiştir*
cem' (a) : *toplama, yığma, toplanma, çoğul*
cemâl (a) : *yüz güzelliği*
cevher (a) : *maya, öz, değerli taş; var olmak için başka bir nesneye ihtiyâcı olmayan, kende kendine bir varlığı olan şey*
cîfe (a) : *lâşe, leş*
ciğer (f) : *ciğer, bağır*
cihân (a) : *Dünya, âlem*
cinn (a) : *gözle görünmez yaratık, çok zeki ve anlayışlı kimse*
cism (a) : *beden, gövde, madde*
cûşîş (f) : *coşma, kaynama*
cüdâ (f) : *ayrı, ayrılmış*
cümle (a) : *bütün, hep, manalı söz*
cünûn (a) : *delilik*
cüst-cû (f) : *araştırıp sorma*

Ç

çâh-ı zenahdân (f) : *çene çukuru (çeh-i zenahdân)*
çâker (f) : *kul, köle, cariye, yanaşma*
çarh (f) : *çark, felek, yaka, dönen*
çâşt (f) : *kuşluk vakti, kuşluk yemeği*
çeh (f) : *kuyu*
çelîpâ (f) : *haç, put, kıvrık çizgi, güzellerin kahkülü*
çemen (f) : *çimen*
çend (f) : *birkaç, her ne kadar, ta ki*
çendî (f) : *bir müddet, biraz*
çeşm (f) : *göz, dîde*
çeşm-i ter (f) : *ıslak göz*
çevgân (f) : *deynek, cirit oyununda kullanılan deynek, baston; Allah'ın ezeldeki takdiri*
çûn (çü, çün) (f) : *gibi, çünkü, nasıl, niçin*

D

da'vet	*(a)*	:	*çağırma, çağrı*
dâd	*(f)*	:	*figan, feryat, adalet, doğruluk,*
dâd-ı dâd itmek	*(t)*	:	*sızlanıp şikayet etmek*
dâm	*(f)*	:	*tuzak*
dâmân(dâmen)	*(f)*	:	*etek, görüşülüp konuşulan kişi*
dâne	*(f)*	:	*tane, tohum, çekirdek, kurşun*
dâne-i ẖâl	*(f.f)*	:	*tek ben*
dâr	*(f)*	:	*savaş, darağacı*
dâr	*(a)*	:	*ev, yer, yurt*
Dârâ	*(f)*	:	*hükümdar; Allah'ın diğer bir adı, keykubat*
dehr	*(a)*	:	*zaman, dünya*
dem	*(a)*	:	*kan*
dem	*(f)*	:	*an, içki, nefes, aldatma, kibir, soluk*
dem-â-dem	*(f)*	:	*her vakit, sık sık*
der-dest	*(f)*	:	*tutma, elde etme*
der-kâr	*(f)*	:	*bilinen, aşikâr, iş üzerinde bulunan*
derûn	*(f)*	:	*kalp, gönül, iç*
dervîş	*(f)*	:	*Allah için alçak gönüllülüğü ve fakirliği kabul eden veya bir tarikata bağlı kişi, fakir ve ihtiyaçlı biri*
deryâ-dil	*(f)*	:	*gönlü büyük, himmeti yüksek*
deryûze	*(f)*	:	*dilencilik*
dest-gîr	*(f)*	:	*elinden tutan*
destâr	*(f)*	:	*sarık, tülbent*
deşt	*(f)*	:	*bozkır, çöl, ova*
devlet-dâr	*(a.f)*	:	*devlet sahibi, hükümdar*
devrân	*(a)*	:	*Dünya, felek, zaman, kader. devir*
deycûr	*(a)*	:	*çok karanlık,*
deyr	*(a)*	:	*manastır, kilise, insanlık âlemi, bu dünya, meyhane*
deyyâr	*(a)*	:	*biri, bir kimse, manastır sahibi*
dırâz(derâz)	*(f)*	:	*uzun*
dîdâr	*(f)*	:	*yüz, çehre*
dîde	*(f)*	:	*göz*
dîvâne	*(f*	:	*deli, budala*
dîvâr	*(f)*	:	*duvar*
diğer-bâr	*(f)*	:	*başka zaman*
dil	*(f)*	:	*gönül, kalp*
dil-ârâ	*(f)*	:	*gönül alan, sevgili*

dil-ber	*(f)*	:	*gönlü alıp götüren, sevgili*
dil-şâd	*(f)*	:	*gönlü hoş, sevinmiş*
dirîg	*(f)*	:	*esirgeme, önleme, men etmek*
dirnek	*(t)*	:	*davul zurnayla oynanılan yer, eğlence yeri*
dolâb	*(a)*	:	*eşya konulan raflı göz,; hile; kuyudan su çıkarmaya yarayan çark; devreden, dönen; bedestenin içindeki küçük dükkanlar*
dûd	*(f)*	:	*duman, tütün*
dûd-ı âh	*(f)*	:	*ilenç, beddua*
duhter	*(f)*	:	*kız, kerîme*
duhter-i rez	*(f)*	:	*üzüm ağacının kızı, şarap*
dûr	*(a)*	:	*evler, bölgeler*
dûr	*(f)*	:	*uzak*
dûş	*(f)*	:	*omuz*
dûzah	*(f)*	:	*cehennem*
dükkân	*(a)*	:	*içinde öteberi satılan oda, dergâh*
dürd	*(f)*	:	*tortu, çöküntü*
dürr	*(a)*	:	*inci*
dürr-i hikmet	*(a)*	:	*hikmet incisi*
düşnâm	*(f)*	:	*sövme, sövüp sayma*

E

ebdân	*(f)*	:	*kavim, kabile, layık*
ebdân	*(a)*	:	*cisimler, vücutlar, beden bilgisi, jimnastik*
ebkem	*(a)*	:	*söz söyleyemeyen*
ebnâ	*(a)*	:	*oğullar*
ebr	*(f)*	:	*bulut*
ebr-i lûtf	*(f)*	:	*lütuf, lütuf bulutu*
edâ	*(a)*	:	*ödeme, yerine getirme*
edeb	*(a)*	:	*terbiye, usluluk, naziklik*
ednâ	*(a)*	:	*pek aşağı, çok alçak, az*
efkâr	*(a)*	:	*düşünceler*
efsûs	*(f)*	:	*yazık, eyvah*
efvâh	*(a)*	:	*ağızlar, menfezler*
efzâ	*(f)*	:	*artıran, çoğaltan*
efzûn	*(f)*	:	*fazla, çok, yukarı, aşkın*
eğerçi	*(f)*	:	*her ne kadar..., olsa da, ise de*
ehl	*(a)*	:	*ehil, sahip, usta, aile fertlerinden biri*
ehl-i beyt	*(a)*	:	*Hz Peygamberin akrabaları ve kendisinden sonra gelen soyu*
ekdâr	*(a)*	:	*kederler, kaygılar*

ekvân *(a)* : *varlıklar, âlemler*
el *(t)* : *il, memleket*
el virmek *(t)* : *şeyhin ,birini tarikatına kabul etmesi ve ona ders vermesi*
elfâz *(a)* : *kelimeler, sözler*
encâm *(a)* : *nihayet, son, akıbet*
encümen *(a)* : *cemiyet, meclis, şûra, toplantı*
endek *(f)* : *az, azıcık, yaşı küçük*
enfâs *(a)* : *nefisler, soluklar, ulularm irşat edici duaları*
erre *(f)* : *bıçkı, testere*
ervâh *(a)* : *ruhlar*
esb *(f)* : *at, beygir*
eser *(a)* : *nişan, iz, tesir*
eshâr *(a)* : *sabahlar, sabah vakitleri*
esmâ *(a)* : *isimler, adlar*
esrâr *(a)* : *sırlar, aklın ermeyeceği şeyler, bir çeşit uyuşturucu*
etvâr *(a)* : *hal ve hareketler, tavırlar*
eyâ *(a)* : *ey, hey*
eytâm *(a)* : *anası ve babası ölmüş yalnız kalmış çocuklar*
ezel *(a)* : *geçmiş zaman, başlangıcı olmayan*
ezlem *(a)* : *çok zalim*

F

fahl *(a)* : *aygır, akıllı zeki adam, erkek; beyitler, hadisler ve rivayetler anlatan kimse*
fakr *(a)* : *yoksulluk*
fânûs *(a)* : *abajur, içinde mum yakılan büyük fener*
farmason *(fr)* : *dinsiz, münkir*
fart *(a)* : *aşırı, taşkınlık*
fasl *(a)* : *ayrıntı, bölüm, aleyhte bulunma, dört mevsimden her biri*
fasl-ı vasl *(a)* : *buluşma zamanı, kavuşma vakti*
fâş *(f)* : *duyulma, meydana çıkma, dile getirme, açığa vurma*
fâtih *(a)* : *fetheden, açan, ele geçiren*
Fâtih-i Hayber *(a)* : *Hayber fatihi, Hz Ali*
fedâ *(a)* : *gözden çıkarma, uğruna verme*
fehm *(a)* : *anlama, anlayış*

felek	*(a)*	:	*gök yüzü, semâ, zaman, talih, dünya*
ferah-efzâ	*(a)*	:	*ferah artıran, bir çeşit lâle, Türk müziğinde bir makam*
ferah-zâ	*(a)*	:	*gönül açan, sevinç doğuran*
ferdâ	*(f)*	:	*yarın*
fermân-ber	*(f)*	:	*aldığı emri yerine getiren*
fermân-berî	*(f)*	:	*fermanberlik*
ferş	*(a)*	:	*döşeme, yayma, halı, yeryüzü, sahra*
ferzend	*(f)*	:	*oğul, çocuk*
fevk-al-'ulâ	*(a)*	:	*çok şerefli, çok şanlı*
feyz-i ebed	*(a)*	:	*sonsuz bolluk*
fi'l-mesel	*(a)*	:	*meselâ, örneğin*
fi-l-cümle	*(a)*	:	*nihâyette, sonunda*
fikr	*(a)*	:	*düşünce, idrak, zihin, akıl, rey*
fitne	*(a)*	:	*bela, sıkıntı, ayartma, fesat, dinsizlik, delilik,güzel kadın, sevgili*
fûm	*(t)*	:	*sarmısak, sîr*
fursat	*(a)*	:	*fırsat,uygun zaman, istifade etmek sırası, kaçırılmayacak durum*
fürûş	*(f)*	:	*-satan, -satıcı*
fütüvvet	*(a)*	:	*cömertlik, yiğitlik, yürekli*

G

gâh	*(f)*	:	*zaman ve yer bildiren edat, arasıra, bazı*
gâhî	*(f)*	:	*bazen, arasıra*
gam	*(a)*	:	*keder, tasa, dert, kaygı*
gâr	*(a)*	:	*mağara, in*
garaz	*(a)*	:	*hedef, gaye, istek*
gâret	*(a)*	:	*yağma, akın*
gark	*(a)*	:	*batma*
gavta	*(a)*	:	*sulak, ağaçlık çukur yer*
gayr	*(a)*	:	*ayrı, başka, özge, başkası; -sız, -değil*
gazâl	*(a)*	:	*ceylan, geyik*
gebr	*(f)*	:	*ateşe tapan, Mecusî*
gec	*(f)*	:	*harç, kireç*
gedâ	*(f)*	:	*dilenci, yoksul*
geh	*(f)*	:	*zaman ve yer bildiren edat, arasıra, bazı*
gehî	*(f)*	:	*bazen, arasıra*
genc	*(f)*	:	*hazine, define*
gendüm	*(f)*	:	*buğday*

gerd	*(f)*	:	*toz, toprak; dönen , tekerlek; tasa, gam*
gerdûn	*(f)*	:	*dönücü, dönen; felek, dünya*
germ	*(f)*	:	*sıcak*
gil	*(f)*	:	*balçık, kil, su ile ıslanmış toprak*
girân	*(f)*	:	*pahalı, ağır sert, katı, usandırıcı, kokmuş,*
girân-bâr	*(f)*	:	*ağır yüklü, meyvesi çok ağaç, gebe, zengin*
girîbân	*(f)*	:	*elbise yakası*
girîbân-çâk	*(f)*	:	*yakası yırtık, kederli*
girîzân	*(f)*	:	*kaçıcı, kaçan*
girih	*(f)*	:	*düğüm, bağ*
giryân	*(f)*	:	*ağlayan*
gönül	*(t)*	:	*İnsanın hissiyat merkezi, kalp, dil*
gulâm	*(a)*	:	*tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlı, genç, köle*
gulâm-ı cân	*(a)*	:	*can kölesi*
gûn	*(f)*	:	*renk, gidiş, tarz*
gûnâ (gûne)	*(f)*	:	*türlü, gidiş, tarz*
gûş	*(f)*	:	*kulak*
güftâr	*(f)*	:	*söz*
güher	*(f)*	:	*gevher, değerli taş, bir şeyin aslı*
gül	*(f)*	:	*Edebiyatımızda en çok sözü edilen çiçektir. Sevgili, sevgilinin yanağı ve yüzü güle benzetilir.*
gül-'izâr	*(f)*	:	*gül yanaklı, al yanaklı*
gül-beng	*(f)*	:	*tekkelerde hep bir ağızdan okunan dua*
gül-fâm	*(f)*	:	*rengi gül gibi kızıl olan*
gül-gûn	*(f)*	:	*gül renkli, pembe*
gül-i Hâlis	*(a)*	:	*Halis'in gülü, hâlis gül*
gül-sitân	*(f)*	:	*gül bahçesi*
gül-zâr	*(f)*	:	*gül bahçesi*
güm-reh	*(f)*	:	*doğru yoldan ayrılmış*
güm-reh-dâr	*(f)*	:	*yanlış yolu tutan*
gümân	*(f)*	:	*zan, sezme, sanma*
güşâ	*(f)*	:	*açar, açıcı*
güvâh	*(f)*	:	*şahit, delil, tanık*
güvâhî	*(f)*	:	*şahitlik*
güyâ	*(f)*	:	*söyleyen, söyleyici, sanki*
güzâf	*(f)*	:	*boş*

H

hâ	*(f)*	:	*-ler, -lar anlamında çoğul edatı*
hâb	*(f)*	:	*uyku, rüya*

hâb-ı hargûş-ı girân *(f)* : *ağır tavşan uykusu*
habâs *(a)* : *kötü, alçak*
haber-i leylî *(a)* : *Leyla'nın haberi*
Habeş *(a)* : *Afrika'nın doğusunda, Yemen'in karşı kıyısında bulunan ve halkının çoğu Hristiyan olan Habeşistan kıtasında yaşayan halk*
habîb *(a)* : *sevgili, dost*
habîs *(a)* : *kötülükler, yaramaz*
habs *(a)* : *hapis, tutma*
hâce *(f)* : *muallim, müderris, ağa, molla*
Hacer-i Esved *(a)* : *Kâbenin duvarında bulunan meşhur kara taş*
hâcı *(a)* : *hacı, Kâbe'yi ziyaret eden*
hadd *(a)* : *yanak, yol*
hâdim *(a)* : *hizmet eden; harem ağası*
hâdis *(a)* : *çıkan, meydana gelen, yeni çıkan*
hafakan *(a)* : *ıstırap, sıkıntı, yürek oynaması, çarpma, vurma*
hâfıkayne *(a)* : *doğu ve batı tarafları*
hâh *(f)* : *isteyen*
hâh nâ-hâh *(f)* : *ister istemez*
ẖâl *(a)* : *vücutta oluşan ben, siyah nokta, dayı*
hâl *(a)* : *şimdiki zaman, oluş, bulunuş, durum, kuvvet; dervişin cezbesi, dert*
hâl-i ârız *(a)* : *yanak beni*
halel *(a)* : *iki şey aralığı, boşluk, bozma, bozukluk*
hâlet *(a)* : *dikkate değer durum*
Hâlık *(a)* : *yaratan, yoktan var eden, Allah*
hâlî *(a)* : *tenha. boş, sahipsiz*
Hâlis *(a)* : *hilesiz, katıksız, amelini yalnız Allah için yapan; şairimiz Baytazzade Abdullah Sermest Efendi'nin mahlası*
hâliyâ *(a)* : *şimdiki zaman, şimdiki halde*
hammâm *(a)* : *hamam, banyo*
hamr *(a)* : *şarap, bade*
hâmûn *(f)* : *büyük düz ova, bozkır*
handân *(f)* : *sevinçli, gülen*
hande *(f)* : *gülme, gülüş*
hâne *(f)* : *ev, kalınan yer*
hânedân *(f)* : *asil ve büyük aile, ocak*

h̲ar	*(f)*	:	*eşek, merkep*
hâr	*(f)*	:	*hor, hakir, aşağı, yiyici, yiyen*
h̲âr	*(f)*	:	*diken*
h̲âr-ı âteş	*(a)*	:	*ateşin sıcaklığı*
hârâ	*(f)*	:	*pek katı taş, mermer, kaya*
harâb	*(a)*	:	*yıkık, viran*
harâbât	*(f)*	:	*meyhane, tekke, gönül, harabeler*
harâmî	*(a)*	:	*yol kesen, hırsız*
harekât	*(a)*	:	*fetha, kesre, zamme gibi bir harfin nasıl okunacağını gösteren vokal işaretleri*
hârık	*(a)*	:	*yırtıcı, yırtan*
hârık-ı âdet	*(a)*	:	*son derece kıymetli şey, âdeti yırtan, harikulâde*
harîr	*(a)*	:	*ipek, hararetli, ateşli*
hâric	*(a)*	:	*dış, dışarı çıkan, hiç ilgisi olmayan kimse*
Hârût	*(a)*	:	*Sihir yapan melek, Marut'un arkadaşı, Babil'de bir kuyuya kıyamete kadar hapsedilmiştir*
hâsıl	*(a)*	:	*olan, çıkan, türeyen, verim, kazanç*
hâss	*(a)*	:	*mahsus, özel, saf*
hâşim	*(a)*	:	*ezen, yaralayan, kıran, kuru ekmek doğrayan*
haşmet	*(a)*	:	*azamet, heybet*
hâtır	*(a)*	:	*zihin, fikir, keyif, gönül,*
hatm	*(a)*	:	*sağlamlaştırma, bitirme, mühürleme; Kuran'ı baştan sonra bitirme*
havâdis	*(a)*	:	*ilgi ile karşılanan söz, yeni söz*
hâver	*(f)*	:	*şark, doğu yönü, gün doğusu*
hayâ	*(a)*	:	*utanma, sıkılma, nâmus, edep, günahtan kaçınma*
hayâl	*(a)*	:	*insanın kafasında canlandırdığı, tasarladığı şey*
Hayber	*(a)*	:	*Hz Ali'nin fethettiği yerlerden biri*
Haydar	*(a)*	:	*arslan*
Haydar-ı Kerrâr	*(a)*	:	*döne döne saldıran arslan, Hz Ali'nin lâkabı*
hayrân	*(a)*	:	*şaşmış, çok tutkun*
hayret	*(a)*	:	*şaşma, şaşırma, şaşkınlık*
hayret-i âlem	*(a)*	:	*herkesi şaşkınlığa sevk eden*
hayy	*(a)*	:	*diri, canlı, Allah'ın bir adı*
hazen	*(a)*	:	*gam, hüzün, keder*

hazrâ	*(a)*	: *yeşil*
hazret	*(a)*	: *bir saygı ünvanı*
hecr	*(a)*	: *ayrılık, terketme*
helâl	*(a)*	: *dinen caiz olan, haram olmayan, nikahlı kadın*
hemânâ	*(f)*	: *güya, sanki; tamamen, aynen*
heme	*(f)*	: *hep, bütün, cümle*
Her bir kılı kırkar yarar	*(a)*	: *kılı kırk yarmak, çok hassas davranmak*
hest	*(f)*	: *varlık*
hestî	*(f)*	: *varlık, mevcudiyet, vücut*
hetk	*(a)*	: *yırtma, yarma*
hıkd	*(a)*	: *kin tutma, öç almak için fırsat bekleme*
hırâmân	*(f)*	: *salına salına yürüyen*
hırîdâr	*(f)*	: *müşteri, satın alan*
hıyânet	*(a)*	: *güveni kötüye kullanma*
hicâb	*(a)*	: *utanma, perde*
hikâyât	*(a)*	: *hikâyeler, olmuş olaylar*
hikem	*(a)*	: *hikmetler*
hikmet	*(a)*	: *bilgi, hakimlik, insanın eşyanın hakikatlerini bilip hayırlı işler yapmak fırsatı*
hilkat	*(a)*	: *yaratılış, fıtrat*
himmet	*(a)*	: *gayret, emek, çalışma, çabalama, yardım, ermiş kimsenin etkisi, şefaat*
Hindû	*(f)*	: *Hintli, Satürn, ben, benek*
hod	*(f)*	: *kendi*
hod-be-hod	*(f)*	: *kendi kendine,*
hod-pesend	*(f)*	: *kendini beğenen*
hoş	*(f)*	: *iyi, güzel, tatlı*
hoşâ	*(f)*	: *ne hoş, ne kadar lâtif*
Hotan	*(f)*	: *halkı müslüman olan şarkî Türkistan'da bir şehir*
hum	*(f)*	: *küp, şarap küpü*
hum-hâne	*(f)*	: *meyhane, âşığın kalbi*
humâr	*(a)*	: *sersemlik, içkiden sonra gelen başağrısı*
hûn	*(f)*	: *kan*
hûn-âşâm	*(f)*	: *kan içen*
hûn-efşân	*(f)*	: *kan saçan*
hun-hâr	*(f)*	: *kan içen, zalim, kan dökücü*
hûn-i rez	*(f)*	: *şarap*

hûn-rîz	*(f)*	:	*kan döken,*
hûnî	*(f)*	:	*kanlı, kan dökmeye meyilli*
hûr	*(f)*	:	*Güneş, yiyecek*
hûş	*(f)*	:	*akıl, fikir, şuur, ölüm, zehir*
hûş-ı yârân	*(f.f)*	:	*dostların aklı, dostun fikri*
huşk	*(f)*	:	*kuru*
huşk u ter	*(f)*	:	*kuru ve yaş, kaba soğuk*
hutût	*(a)*	:	*çizgiler, yazılar, yollar*
hüccet	*(a)*	:	*senet, delil, seçkin insanlara verilen ünvan*
hücre	*(a)*	:	*göz, odacık*
hükm	*(a)*	:	*hüküm, emir, komuta*
hükm-i şer'	*(a)*	:	*şerî hüküm, şeriata uygun emir*
hümâyûn	*(f)*	:	*mübarek, kutlu, padişaha ait*
hüsn	*(a)*	:	*güzel, iyi, güzellik*
hüve	*(a)*	:	*o, Allah*
îkân	*(a)*	:	*sağlam biliş, bilme*
îman	*(a)*	:	*inanma, inanç, İslâm dinini kabul eden*
în	*(f)*	:	*bu, şu gibi işaret zamiri*

İ

i'lâl	*(a)*	:	*vezne kolay uymayan, illetli harflerin bulunduğu kelimelerin nasıl çekimleneceğini kurala bağlama*
ibâd	*(a)*	:	*abidler, kullar, ibadet edenler*
ibâd-ullâh	*(a)*	:	*Tanrı kulları, insanlar, pek çok*
ibârât	*(a)*	:	*cümleler, paragraflar, bir metinden çıkarılan satırlar*
ibrâ	*(a)*	:	*beraat etme*
ibrâm	*(a)*	:	*can sıkacak derecede ısrar etme, zorlama*
ihrâm	*(a)*	:	*Arapların büründükleri yün çarşaf, yere serilen yün yaygı, hacıların Mekke haricinde örtünmeye mecbur oldukları dikişsiz bürgü*
ikrâr	*(a)*	:	*itiraf, bildirme, tasdik*
iktidâ	*(a)*	:	*tabi olma, uyma*
ilhah	*(a)*	:	*üzerine düşme, zorlama*
illâ	*(a)*	:	*...den başka, meğer, aksi halde, mutlaka*
illet	*(a)*	:	*hastalık, sebep, hedef*
ilm	*(a)*	:	*bilme, biliş, okuyarak öğrenilen bilgi*
ilm-i esmâ	*(a)*	:	*adlar bilgisi*
iltifât	*(a)*	:	*gönül alma, yüzünü çevirip bakma*

ilzâm	*(a)*	:	*susturma, cevap veremez hale getirme*
imâd	*(a)*	:	*direk, sütun*
imâmeyn	*(a)*	:	*iki imam,; Daha çok İmam-ı A'zam ve İmâm-ı Şâfî kastedilir.*
imtizâc	*(a)*	:	*karışabilme, uygunluk, iyi geçinme*
in'âm	*(a)*	:	*nimet verme, iyilik etme*
inâd	*(a)*	:	*ısrar, inat, ayak direme,*
inâyet-sâz	*(a)*	:	*iyilik eden*
inkıyâd	*(a)*	:	*uyma, boyun eğme, kendini teslim etme*
inkıyâd-ı zâhirî	*(a)*	:	*görünüşte boyun eğme*
irfân	*(a)*	:	*anlama, kâinatın sırlarını anlama kudreti, kültür*
irmek	*(a)*	:	*ermek, yetişmek, olgunlaşmak, ulaşmak,*
İskender	*(y)*	:	*Hızır'la beraber* âb-ı hayat *arayan kişi, dünyanın birçok yerini fetheden övülmeye lâyık kişi; Makedonya kralı 2. Phylippe'nin oğlu, İskender-i Zülkarneyn (Bu iki kişi edebiyatımızda sürekli karıştırılmıştır.)*
ismet-penâh	*(a)*	:	*derece yönüyle yüksek olanlara verilen ünvan*
İsrâil	*(a)*	:	*Hz. Yakup'un lâkabı*
isti'dâd	*(a)*	:	*yetenek, kabiliyet*
istiğnâ	*(a)*	:	*aza kanaat etme, nazlanma, çekinme, ihtiyaçsızlık*
işret	*(a)*	:	*içki, içki içme, yaşama*
işve	*(a)*	:	*güzelin gönül çalan edası, naz*
itmâm	*(a)*	:	*tamam etme, tamamlama*
iz'ân	*(a)*	:	*anlayış, itaat, terbiye*
izâr	*(a)*	:	*belden aşağıya mahsus örtü, çarşaf*
izzet	*(a)*	:	*değer, kıymet, kuvvet*

J-K

jâle	*(f)*	:	*kırağı, çiğ, şeb-nem*
kabâhat	*(a)*	:	*çirkin hareket, suç, kusur, uygunsuz iş*
Kâbe-kavseyn	*(a)*	:	*Miraç gecesinde Hz. Muhammed'in Tanrı'ya olan yakınlık derecesinden kinâyedir.*
kâbil	*(a)*	:	*kabul eden, olan, mümkün olan*
kadd	*(a)*	:	*boy pos*
Kâf	*(a)*	:	*Zümrüd-i Anka kuşunun yaşadığı dağ*
Kâf-ı 'Ankâ	*(a)*	:	*Ankâ kuşunun mekânı*

kâfir	*(a)*	: *İslâmı inkâr eden, örten*
kâfûr	*(a)*	: *ıtırı kuvvetli hekimlikte kullanılan bir madde*
kâkül	*(f)*	: *alnın üzerine sarkıtılan kısa saç, perçem*
kâl	*(a)*	: *söz, laf*
kalender	*(f)*	: *dünyadan elini eteğini çekip başı boş dolaşan derviş, alçak gönüllü*
kâm	*(f)*	: *lezzet, damak, istek*
kâmet	*(a)*	: *boy, boy bos*
kâr	*(a)*	: *kazanç, iş güç*
kâr-ı şân	*(f.a)*	: *şanlı kazanç*
kara sevdâ	*(t)*	: *hastalık derecesinde âşık olma, tutulma*
karîn	*(a)*	: *yakın, bir şeye sâhip olan, yakın kimseler*
karn	*(a)*	: *boynuz, yüzyıllık zaman, bir yaşıt olan*
kâsır	*(a)*	: *kısa, kusurlu*
kâsî	*(a)*	: *duygusuz, katı yürekli*
kâtı'	*(a)*	: *kesen, durduran, keskin kılıç*
katre	*(a)*	: *damla, damlayan şey*
kavseyn	*(a)*	: *iki kavis*
kayd	*(a)*	: *bağ, bağlanma, sınırlama*
kayd-ı âhen	*(a.f)*	: *demir bağ*
kazâ yı mübrem	*(a)*	: *önlenemez kader*
ke-mâh	*(a.f)*	: *Ay gibi*
kebg	*(f)*	: *keklik*
kebûter	*(f)*	: *güvercin*
kelîm	*(a)*	: *sözler*
kem-nâm	*(f)*	: *namsız, adı sanı belirsiz*
kemâlât	*(a)*	: *İnsanın bilgi ve ahlak olgunluğu*
kemîne	*(f)*	: *noksan, eksik, âciz, zavallı*
Ken'ân	*(a)*	: *Hz Yakub'un memleketi Filistin*
kenîsâ	*(f)*	: *kilise, tapınak, dünyâ, meyhane*
ker	*(f)*	: *sağır, kuvvet, kudret, merâm, maksat*
kerâmet	*(a)*	: *kerem, bağış, ihsan, ikrâm, velîlerin harika halleri*
kerb	*(a)*	: *tasa, gam*
kerem-kâr	*(a)*	: *lütfeden, bağışlayan, cömert*
kerîme	*(a)*	: *kız evlat, ayet*
Kerrâr	*(a)*	: *döne döne saldıran*
kes	*(f)*	: *kimse, kişi*
kesâd	*(a)*	: *alışverişte durgunluk, yokluk, kıtlık*
kesret	*(a)*	: *çok, çokluk*

kesret-i mûy	(a.f)	:	*kılın çokluğu, çok kıl*
keşen	(f)	:	*çeken*
keşf	(a)	:	*meydana çıkarma, bir sırrı öğrenme, Allah tarafından ilham olunma*
kettân	(a)	:	*keten*
kevn	(a)	:	*olma, var olma*
key	(f)	:	*ne zaman; hükümdara verilen ünvan*
key (gey)	(f)	:	*iyi, doğru, neşe, pek çok*
kıbâb	(a)	:	*kubbeler*
kıble	(a)	:	*Namazda yönelinen cihet*
kıble-i cân	(a)	:	*gönlün kıblesi, kendisine yönelinen*
kıyâmet	(a)	:	*dünyanın sonu, bütün ölülerin mahşerde toplanacağı zaman*
kîl ü kâl	(a)	:	*dedi kodu*
kîse	(f)	:	*kese, para konulan torbacık*
kilîsâ	(f)	:	*kilise, tapınak, dünyâ, meyhane*
kim	(t)	:	*ki*
kiprik	(t)	:	*kirpik, (yöresel dilde ses değişmesi olmuş)*
Kisrâ	(a)	:	*Eski İran hükümdarlarından Nûşirevân-ı Âdil'in lâkabı olup, kendisinden sonra gelenler de bu lâkapla anılmışlardır.*
kisve	(a)	:	*elbise, kisbet, hususî kıyafet,*
kişver	(f)	:	*iklim, memleket, vilâyet*
komisyon	(f.r)	:	*meclis, encümen, şura*
köknâr	(t)	:	*ak çam ağacı*
kûh	(f)	:	*dağ*
kulzüm	(a)	:	*deniz, Kızıldeniz*
kurb	(a)	:	*yakınlık, yakın olma*
kurb-ı bâtın	(a)	:	*manevî yakınlık*
kurb-ı zâhir	(a)	:	*maddî yakınlık*
kurs	(a)	:	*teker; yuvarlak ve yassı nesne*
kûşiş	(f)	:	*çalışma, çabalama*
kûy	(f)	:	*köy, mahalle, sevgilinin bulunduğu yer*
kûy-ı dilârâ	(f.f)	:	*sevgilinin köyü*
kûy-ı ma'şuk	(f.a)	:	*sevgilinin köyü*
kücâ	(f)	:	*yer; nasıl, nereye?*
küdûret	(a)	:	*kederler, sıkıntılar*
kühen	(f)	:	*eski, yıpranmış, modası geçmiş*
kühen-cây	(f.f)	:	*eski mekan*
kül-han	(f)	:	*Geceyi hamamın ateşliğinde geçiren serseri*

küleh	*(f)*	:	*külâh, başa geçirilen şey*
küleh-i fakr	*(a)*	:	*fakirlik külâhı*
küleh-i şâh	*(a)*	:	*şahın külâhı*
külhanî	*(f)*	:	*çapkın, serseri*
küşâ	*(f)*	:	*açar, açıcı*
kütâh	*(f)*	:	*kısa, boysuz*

L

la'în	*(a)*	:	*kovulmuş, istenmeyen*
lâ'l	*(a)*	:	*kırmızı, kırmızı bir süs taşı, dudak*
la'net	*(a)*	:	*mahrumluk, bed-dua*
La'netu'l-lâh	*(a)*	:	*Allah'ın lâneti*
lâ-yefhem	*(a)*	:	*anlayışsız*
lâne	*(f)*	:	*yuva*
lâşe	*(f)*	:	*leş, zayıf hayvan, kıyıda kalmış tekne*
le'allü-leyte	*(a)*	:	*belki, bakalım, inşaallah*
le'îm	*(a)*	:	*alçak, cimri*
leb-rîz	*(f)*	:	*ağzına kadar dolu*
levh	*(a)*	:	*yassı, düz, üzerine yazı yazılabilen nesne*
levm	*(a)*	:	*çekiştirme, başa kakma*
Leylî	*(a)*	:	*Leyla,* "Leylâ vü Mecnûn" *hikâyesinin kadın kahramanı*
leyte	*(a)*	:	*olsaydı, keşke*
lücce	*(a)*	:	*engin su, kalabalık, gümüş, ayna*
lüsûs	*(a)*	:	*hırsızlar*
lütf	*(a)*	:	*hoşluk güzellik iyilik*
lütf-ı bî-illet	*(a)*	:	*lütfun ve sağlığın koruyucusu*

M

ma'şûk	*(a)*	:	*sevgili, sevilen*
mâ-beyn	*(a)*	:	*iki şeyin arası, haremle selamlık arasındaki oda*
mâ-dûn	*(a)*	:	*alt, aşağı derece*
mâ-fevk	*(a)*	:	*üst, üst derecede bulunan kimse*
mâ-fi-l-bâl	*(a)*	:	*kalpteki, gönüldeki*
mâ-fi-l-fu'âd	*(a)*	:	*kalpteki, gönüldeki*
mâ-sivâ	*(f)*	:	*Tanrı'nın dışında bütün mahluklar, dünya ile ilgili şeyler*
mâh	*(f)*	:	*Ay, Kamer, sevgilinin yüzü*
mâh-ı Ken'ân	*(a.f)*	:	*Hz. Yûsuf, Yûsuf-i Ken'ân*
mâh-veş	*(f)*	:	*Ay gibi*

mahabbet	*(a)*	:	*muhabbet, sevgi*
mahâkim	*(a)*	:	*mahkemeler*
mahlas	*(a)*	:	*Bir kimsenin, şairin ikinci adı, kurtulacak yer*
mahmûr	*(a)*	:	*sarhoşluğun verdiği sermestlik*
mahrem	*(a)*	:	*haram, nikah düşmeyen kadın, gizli olan, çok samimî olan, kadının kendisinden kaçmadığı erkek*
mâil	*(a)*	:	*meyilli, eğik, meyletmiş*
Mânî	*(f)*	:	*Meşhur Çinli nakkaşın adı*
Mârût	*(a)*	:	*Sihir yapan melek, Harut'un arkadaşı, Babil'de bir kuyuya kıyamete kadar hapsedilmiştir*
mâtem	*(a)*	:	*hüzün, ağlayış; Hz İmam Hüseyin'e muharrem ayının ilk gününde yas tutarak mersiye okuma adeti*
mazlûm	*(a)*	:	*zulüm görmüş*
me'men	*(a)*	:	*emin, güvenilir, sağlam yer, sığınılacak yer*
me'mûl	*(a)*	:	*emel edilen, beklenilen, ümit*
me'vâ	*(a)*	:	*yurt, mesken, sığınacak yer*
Mecnûn	*(a)*	:	*deli, cinlenmiş,* "Leylâ vü Mecnûn" *hikâyesinin erkek kahramanı, âşığı temsil eder*
meded	*(a)*	:	*yardım, imdad*
mehd	*(a)*	:	*beşik*
mekân	*(a)*	:	*yer, mahal*
Mekke	*(a)*	:	*Hz Muhammed'in doğduğu yer ve Kâbe'nin bulunduğu şehir*
melâhat	*(a)*	:	*güzellik, yüz güzelliği*
melâl	*(a)*	:	*usanç, usanma, sıkılma*
melek	*(a)*	:	*Nurdan yaratılmış mahluk, çok güzel yüzlü kadın, iyi huylu insan*
men	*(f)*	:	*ben, 1. tekil şahıs*
Menn ü Selvâ	*(a)*	:	*Allah'ın İsrâiloğullarına hediye ettiği kudret helvası ve bıldırcın eti*
menn	*(a)*	:	*kudret helvası, iyilik etme, edilen iyiliği başa kakma*
merâm	*(a)*	:	*istek, maksat*
merdân	*(f)*	:	*mertler, yiğitler, insanlar*
merdûd	*(a)*	:	*kovulmuş dinden çıkmış*
merdüm-i dîde	*(f)*	:	*gözbebeği*

Mesîh *(a)* : *Hz İsa hastalıkları iyileştiren, ölüleri dirilten*
mesîhâ-dem *(a)* : *Hz. İsa gibi nefesinde hayat bulunan kişi*
mesned *(a)* : *dayanak, makam, rütbe*
mest *(f)* : *sarhoş*
mest-âne *(f)* : *sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşça*
mest-vâr *(f)* : *sarhoş gibi*
meş'ale *(a)* : *aydınlatıcı alet*
meşreb *(a)* : *içecek yer, huy, ahlak*
mevkûf *(a)* : *vakfedilmiş, durdurulmuş*
mey *(f)* : *şarap, bâde, aşkın heyecanı*
mey-hân *(f)* : *meyhane, dergâh, kulun Rabb'ına aşkla müracaat yeri*
mey-hâne *(f)* : *içki satılan yer, mey evi, tekke, kâmil insanın gönlü*
mey-kede *(f)* : *meyhane*
meyyit *(a)* : *ölmüş*
mîkât *(a)* : *zaman veya yer*
mihen *(a)* : *eziyetler, sıkıntılar*
mihmân *(f)* : *misafir, konuk*
mihr *(f)* : *Güneş*
mirzâ *(f)* : *İranlılara ait bir asalet ünvanı; büyük ayı kümesinde bulunan parlak bir yıldız*
misl *(a)* : *tıpkısı, eş, benzer*
mû *(f)* : *kıl*
mu'tâd *(a)* : *alışılmış, âdet olunmuş*
mugân *(a)* : *ateşe tapanlar, keşiş*
mugannî *(f)* : *şarkıcı*
mugaylân *(a)* : *deve dikeni*
muğ-beçe *(f)* : *Mecusî çocuğu, meyhaneci çocuğu*
muhâl *(a)* : *mümkün olmayan, olamaz, olmayacak*
muhâlif *(a)* : *muhalefet eden, zıt düşüncede bulunan*
muhalled *(a)* : *daimî, sürekli olarak kalan*
muharrem *(a)* : *aşûre ayı, haram kılınmış (İslâm'dan önce bu ay savaş yapmak haramdı. Bu ayın ilk on günü Kerbela vakası'nın yıldönümü olarak matem yapılır ve aşûre yemeği yapılır.)*
muhibb *(a)* : *seven, dost*
muhibb-i hânedân *(a.f)* : *asil ailenin dostu, Peygamber ailesini seven*
muhkem *(a)* : *sağlam kesin söz,*

mukâbele (a) : *karşılık, karşılama*
mukâbil (a) : *karşılık olan, karşı taraf, bedel*
mukaddes (a) : *mübarek, kutsal*
mukbil (a) : *kutlu, mutlu, bahtiyar*
mûnis (a) : *alışılan, cana yakın, insandan kaçmayan*
murâd (a) : *arzu, istek, maksat*
Murtazâ (a) : *beğenilmiş, güzide; Hz Ali'nin lâkabı*
mûs (a) : *bıçak*
Mustafâ (a) : *Seçilmiş, güzide, Hz Muhammed'in diğer bir adı*
mutavvel (a) : *uzatılmış, tafsil edilmiş; eskiden medreselerde okutulan Arap edebiyatına dair yazılmış bir kitap*
mûy (f) : *kıl*
mü'essir (a) : *bırakan, tesir eden, eser sahibi, hükmünü yürüten*
mübhem (a) : *belirsiz, örtülü, anlaşılmaz, belgesiz*
mübrem (a) : *önlenemez, kaçınılmaz*
müdde'â (a) : *iddi'a olunmuş, asılsız iddia edilen şey, sav, tez*
müflis (a) : *iflâs etmiş, parasız*
müheyyâ (a) : *hazır, hazırlanmış*
Mühr-i Süleymân (a) : *Hz Süleyman'ın mührü, bu mühür kimde olursa hükümdar o olurmuş*
müjde (f) : *sevinç haberi, muştu, sevinçli haber getirene verilen bahşiş*
müjgân (f) : *kirpik*
mül (f) : *şarap*
mülk (a) : *ev, taşınmaz ve gelir getiren mal, ülke, sahip olunan şey*
mülzem (a) : *susturulan, lüzumlu görülmüş*
münâfık (a) : *iki yüzlü*
münkir (a) : *inkar eden*
mürg (f) : *kuş*
mürşid (a) : *irşâd eden, doğru yolu gösteren*
mürüvvet (a) : *insaniyet, mertlik, cömertlik*
Müslimân (a) : *İslâm dininde olan kimse*
müzdâd (a) : *artmış*

N

na'l (a) : *ayakkabı, nal, oturacak yerlerin en aşağısı*

nâ-bûd	*(f)*	:	*yok olan, bulunmayan*
nâ-ehl	*(a)*	:	*acemi, ehil olmayan*
nâ-hâh	*(f)*	:	*istemeyerek, zoraki*
nâ-şâd	*(f)*	:	*hüzünlü, tasalı*
nâb	*(f)*	:	*halis, katıksız, berrak*
nâdân	*(f)*	:	*bilmez cahil kaba*
nahl	*(a)*	:	*hurma ağacı*
nahs	*(a)*	:	*uğursuzluk*
nâka	*(a)*	:	*dişi deve, maya*
nakd	*(a)*	:	*akçe, madde para*
nakd-i 'aşk	*(a)*	:	*en kıymetli aşk*
nakle	*(a)*	:	*bir yerden bir yere götürenler*
nâle	*(f)*	:	*inleme, inilti*
nâr	*(a)*	:	*ateş, Cehennem*
nâs	*(a)*	:	*insanlar, herkes, halk*
nâsî	*(a)*	:	*unutan*
nâz	*(f)*	:	*cilve, işve, şımarıklık; kendini beğendirmek için yapılan yapmacık tavır*
nedâmet	*(a)*	:	*pişmanlık*
nefs	*(a)*	:	*can, kendi, maya,,*
nekkâd	*(a)*	:	*acıklı, kederli*
neml	*(a)*	:	*karınca, mûr*
nergîs	*(f)*	:	*bir süs çiçeği, sevgilinin gözü*
nerm	*(f)*	:	*yumuşak, merhametli*
nesnâs	*(a)*	:	*yarısı insan, tek elli ve tek ayaklı olup sıçrayarak yürüyen efsanevî bir hayvan; goril, şempanze gibi büyük maymun cinslerinin adı*
neş'e	*(a)*	:	*sevinç, az sarhoşluk*
nevâz	*(f)*	:	*okşayan*
nevbet	*(a)*	:	*nöbet, sıra*
nevbet	*(f)*	:	*resmî yerlerde çalınan bando*
nevk	*(f)*	:	*sivri uç*
nevk-i müjgân	*(f)*	:	*kirpiklerin ucu*
nevres	*(f)*	:	*yeni yetişen, yeni biten*
nezâfet	*(a)*	:	*temizlik , paklık*
nezâket	*(a)*	:	*incelik, zariflik*
nezr	*(a)*	:	*adak, adama*
nîk ü bed	*(f)*	:	*iyi kötü*
nîm-nigâh	*(f)*	:	*yarı bakış*
nigâh	*(f)*	:	*bakış, bakma*

nigû	*(f)*	:	*güzel, iyi*
nihâd	*(f)*	:	*huy, yaratılış, tabîat*
nihân	*(f)*	:	*gizli, saklı*
nikâb	*(a)*	:	*peçe, yüz örtüsü*
nilgûn	*(f)*	:	*lâcivert*
nistî	*(f)*	:	*yokluk*
nişân	*(f)*	:	*iz, belirti,iş*
Nûh	*(a)*	:	*yirmi beş peygamberin üçüncüsü, ikinci âdem; insanlık onun üç oğlundan tekrar türedi, ömrünün uzunluğuyla bilinir.*
nûn	*(a)*	:	*balık*
nûr	*(a)*	:	*aydınlık, parıltı, ilâhî ışık*
nûrün alâ nûr	*(a)*	:	*nur üstü nur, daha iyi, daha ala*
nübüvvet	*(a)*	:	*nebilik, peygamberlk*
nüh kıbâb	*(f.a)*	:	*dokuz kubbe yani gök yüzü*
nükhet	*(a)*	:	*koku*
nümâ	*(f)*	:	*gösteren, bildiren*
nümâyân	*(f)*	:	*görünücü, meydanda, aşikâr*
nümûn	*(f)*	:	*gösteren*

O-Ö

ol	*(t)*	:	*"o" işâret zamiriyle aynı anlamdadır, genellikle övgü hallerinde kullanılır.*
ömr	*(a)*	:	*yaşayış, hayat*
özge	*(t)*	:	*başka*

P

pâ-mâl	*(f)*	:	*ayak altında kalmış, çiğnenmiş*
pâd-şâh	*(f)*	:	*pâdişâh, hükümdâr, sevgili*
pâk	*(f)*	:	*temiz, saf, kutsal*
pâre	*(f)*	:	*parça, para, sayı, bölük*
penâh	*(f)*	:	*bir şeyin koruyucusu*
per-kâr	*(f)*	:	*kanatlı*
perest	*(a)*	:	*tapan, taparcasına seven*
perestiş	*(f)*	:	*tapınış, şiddetli sevgi, gönül akışı*
perî	*(f)*	:	*çok güzel dişi cin, sevgili*
perî-tal'at	*(f.a)*	:	*peri yüzlü*
perîşan	*(f)*	:	*dağınık, karışık*
perr ü pâl	*(f)*	:	*kol kanat*
pervâ	*(f)*	:	*korku, çekingenlik*
peşşe	*(f)*	:	*sivrisinek*

peyker *(f)* : *yüz, surat*
peyvest *(f)* : *ulaşma, kavuşma*
pîr *(f)* : *yaşlı, bir mesleğin kurucusu, şeyh, mürşit*
pîr-i harâbât *(f)* : *kâmil insan, rehber, şeyh*
pîr-i mugân *(f)* : *keşişlerin pîri, şeyh, aşk şarabını sunan kâmil kişi, mürşit*
pîşvâ *(f)* : *reis, başkan*
pindâr *(f)* : *sanma, sanış, böbürlenme*
pistân *(f)* : *meme*
pister (bister) *(f)* : *yatak, döşek*
puhte *(f)* : *pişkin, olgun*
pul *(f)* : *para*
put *(f)* : *Allah'tan başka tapılan şey, güzel*
pür- *(f)* : *dolu, çok fazla, sahip*
püser *(f)* : *oğul, erkek çocuk*

R

ra'şe *(a)* : *titreme*
Rabb *(a)* : *terbiye ve idare eden Allah, yetiştiren*
râh-zen *(f)* : *yol kesen*
râhib *(a)* : *hiç evlenmeyen papaz*
rahşân *(f)* : *parlak*
râkib *(a)* : *binen*
rakk *(a)* : *üzerine yazı yazılan tabaklanmış deri*
râm *(f)* : *itaat eden, boyun eğen*
ra'şe-dâr *(a.f)* : *titreyen, ürken*
râz *(f)* : *sır*
râz-ı ifşâ *(f.a)* : *söylenen , açığa vurulan sır*
re'fet *(a)* : *acıma, merhamet etme*
reh-nümûn *(f)* : *yol gösteren*
remâd *(a)* : *kül*
remed *(a)* : *göz ağrısı*
res *(f)* : *erişen, yetişen, ulaşan*
revâ *(f)* : *lâyık, yerinde, yakışır, uygun*
revâc *(a)* : *sürüm, geçerlik, kıymet, değer*
revân *(f)* : *yürüyen, su gibi akıp giden*
revgân *(f)* : *yağ*
revîş *(f)* : *yürüyüş, gidiş, tarz, tutum*
reyhân *(f)* : *fesleğen, sevgilinin ayva tüyleri*
rez *(f)* : *bağ kütüğü, asma*
ribât *(a)* : *bir bağ, konak, han, tekke*

rind (f) : *kalender, dünya işlerini hoş gören*
rindân (f) : *kalenderler, dünya işini hoş görenler, rindler*
rû (f) : *yüz, çehre*
ruh (f) : *yanak, yüz, çehre*
rûh (a) : *can, öz, nefes, his, Kuran, Hz İsa*
ruhsâr (f) : *yanak, yüz*
Rûmî (a) : *Anadolulu, Rum illerinden*
rûy (f) : *tunç*
rûy-mâl(rû-mâl)(f) : *yüz süren*
rûzgâr(rûzigâr) (f) : *rüzgâr, zaman, devir, dünya*

S

sa'd (a) : *kutluluk, uğurlu*
sabâ (a) : *gün doğusundan gelen hafif esinti*
safâ-bahş (f) : *eğlendiren*
saff (a) : *dizi, sıra*
saff-ı ervâh (a) : *ruhların sıralanışı, ruhların safı*
sâgar (f) : *içki bardağı*
sâkıyâ (a) : *ey içki sunan, ey sevgili*
sâkî (a) : *içki sunan*
sâlih (a) : *din emirlerine uygun hareket eden, yetkisi olan*
samed (a) : *pek yüksek; kimseye muhtaç olmayan Tanrı*
Sâmirî (a) : *Hz Musa Sina Dağı'nda iken yaptığı buzağıya halkı taptırmaya çalışan kişi*
sanem (a) : *put, güzel kimse, sevgili*
sârâ (f) : *halis, katıksız*
sarâhat (a) : *açıklık, açık anlatım*
sarsar (a) : *şiddetli, gürültülü rüzgâr*
savm (a) : *oruç*
sayd (a) : *avlanma avcılık*
sayru (t) : *hastalık*
sayyâd (a) : *avcı*
sâz (a) : *çalgı, silah, sıra, kuvvet, öğrenme, ustalık, hile, eş, menfaat*
sebkat (a) : *geçme, ilerleme*
sebz (f) : *yeşil, yeşil yaprak, gönül almak üzere verilen ufacık hediye*

secde	*(a)*	:	*namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını dayamaktan ibaret ibadet şekli*
seg	*(f)*	:	*köpek, it*
seher-gâh	*(a)*	:	*sabahın erken vakti*
sehî	*(f)*	:	*düz, doğru, fidan gibi*
sehm	*(f)*	:	*korku, dehşet*
sehm	*(a)*	:	*ok, yay, aksiyon, pay*
sehv	*(a)*	:	*yanlış, hata*
selâmet	*(a)*	:	*emin olma, kurtuluş, endişeden uzak olma*
sellem	*(a)*	:	*selâmet veren*
Selmân	*(a)*	:	*Selmân-ı Farisî, İslâmı ilk kabul eden İranlı; Hz Ali'nin seçtiği kırklardandır, bu yüzden Selman'a çıkmak tabiri vardır.*
semek	*(a)*	:	*balık*
semen	*(a)*	:	*yasemin*
semen	*(a)*	:	*paha, kıymetli, değerli*
semen-sâ	*(a)*	:	*yasemin döşeyen, yaseminimsi, yasemin gibi*
semm	*(a)*	:	*zehir, ağ*
seng	*(f)*	:	*taş*
sengîn	*(f)*	:	*taştan yapılmış*
sengîn-dil	*(f)*	:	*taş yürekli*
ser	*(f)*	:	*baş, başkan, tepe*
ser ü pâ	*(f)*	:	*dervişin tarîkat ve Mevlevîhane ile bağını kesme (Mevlevî tabirlerindendir.)*
ser-be-ser	*(f)*	:	*baş başa, büsbütün, baştan başa*
ser-encâm	*(f)*	:	*bir işin sonu, başına gelen*
ser-gerdân	*(f)*	:	*başı dönen, şaşkın, sersem*
ser-i kûy	*(f)*	:	*sevgilinin bulunduğu yer*
Ser-mest	*(f)*	:	*sarhoş, mest, sekran, kendini bilmeyen, şairimiz Baytazzade Şeyh Abdullah Efendi'nin mahlası*
ser-sâm	*(f)*	:	*sersem, insana sersemlik veren bir hastalık*
ser-zeniş	*(f)*	:	*başa kakma*
serâ	*(f)*	:	*şarkı söyleyen*
serâ (serây)	*(f)*	:	*büyük konak, saray*
serd	*(f)*		*soğuk, sert*
sevâd	*(a)*	:	*siyahlık, yazı, bağ bahçe*
sevdâ	*(a)*	:	*siyah, kara*

sevdâ	(f)	:	*aşk, sevgi, istek, arzu*
seyf	(a)	:	*kılıç*
seyl	(a)	:	*sel, şiddetle gelen şey*
sıklet	(a)	:	*ağırlık, yük sıkıntı*
sındırmak	(t)	:	*parçalamak, bozmak, yıldırmak, yenmek,*
Sînâ	(a)	:	*Hz Musa'nın ümmetiyle kırk sene yol bulamayıp dolaştıkları ve Allah'ın hitabına nail olduğu yer*
sidre	(a)	:	*Arabistan kirazı*
sihr	(a)	:	*büyü, gözbağcılık, hüner,*
sihrî	(a)	:	*büyü ile ilgili*
sitem-kâr	(f)	:	*zulüm ve haksızlık eden*
sivâ	(a)	:	*başka, gayri*
sûd	(f)	:	*kâr, kazanç*
sûd	(a)	:	*sevdalar*
Sûdân	(a)	:	*Halkı zenci olan Afrika memleketi, zenciler*
sûfî	(a)	:	*eren, ermiş, gönlü saf kişi, mutasavvıf, takva sahibi, veli, sofu, samimî dindar*
sulehâ	(a)	:	*salih, günah işlemeyen kimseler*
sultân	(a)	:	*hükümdar,sevgili, şeyh*
sûr	(f)	:	*düğün, ziyafet, şenlik*
sûret	(a)	:	*biçim, görünüş, kılık, tarz, çare*
sûretâ	(a)	:	*görünüşte*
sûsen (sevsen)	(f)	:	*susam,*
sûz	(f)	:	*yanma, ateş, sıcaklık, yakan, yakıcı*
sûzân	(f)	:	*yakan, yanıcı*
sübhâneke	(a)	:	*Sen noksan sıfatlardan münezzehsi*
sübül	(a)	:	*yollar, tarikat, hayrat olarak dağıtılan sular ve mekanı*
süfehâ	(a)	:	*zevk ve eğlenceye düşkün, olanlar*
süflî	(a)	:	*aşağıda bulunan, alçak, kılıksız; Merkür, Venüs*
sühan	(f)	:	*söz*
sükûn	(a)	:	*durma, hareketsizlik, dinme*
sünbül	(f)	:	*sümbül, sevgilinin saçı*
Süreyyâ	(a)	:	*Ülker yıldızı*
sürh	(f)	:	*kırmızı*

Ş

şâbb	(a)	:	*genç, delikanlı*
şâd	(f)	:	*sevinçli, memnun*

şâh	*(f)*	:	*hükümdar, padişâh*
şâhid	*(a)*	:	*tanık*
şâhid	*(f)*	:	*sevgili, güzel, dilber*
şân	*(a)*	:	*şöhret, ün, hal, huy*
şâne	*(f)*	:	*tarak*
şeb	*(f)*	:	*gece*
şeb-ârâ	*(f)*	:	*geceyi süsleyen*
şeb-i deycûr	*(f.a)*	:	*karanlık gece*
şeb-in-gâh	*(f)*	:	*gece vakti, gecelenecek yer*
şeb-nem	*(f)*	:	*çiğ, nem, rutubet, neda*
şebâb	*(a)*	:	*gençlik, tazelik*
şebek	*(z)*	:	*kıçı kırmızı tüysüz maymun, arsız ve çirkin biri*
Şeddâd	*(a)*	:	*Yemen'de Ad kavminin hükümdarı; Büyük binalarla ve Cennet'e benzetmek arzusuyla yaptırdığı İrem Bağı ile ün salmıştır. Bu bağdaki köşke giremeden hepsi yerle bir olmuştur.*
şekk	*(a)*	:	*şüphe, zan, tereddüt*
şem'	*(a)*	:	*mum, bal mumu*
şer'-i şerîf	*(a)*	:	*kutsal kanun, Allah'ın kanunu*
şerer	*(a)*	:	*kıvılcımlar*
şerm-sâr	*(f)*	:	*utangaç, mahçup*
şevk	*(a)*	:	*şiddetli arzu, neşe*
şevket	*(a)*	:	*heybet, haşmet, kudret, saltanat*
şeydâ	*(f)*	:	*aşktan aklını kaybetmiş, divane*
şeyh	*(a)*	:	*ihtiyar, kabile reisi, tekke üstadı,*
Şeytân	*(a)*	:	*İblis, aldatan, Allah'a asi bir melek*
şîr	*(f)*	:	*arslan*
şikem	*(f)*	:	*karın*
şitâb	*(f)*	:	*acele, sürat, çabukluk*
şu'bede	*(f)*	:	*el çabukluğu, hokkabazlık*
şu'le	*(a)*	:	*ışık, ışıltı*
şûh	*(f)*	:	*hareketlerinde serbest, neşeli kadın, sevgili, açık saçık kadın*
şûr	*(f)*	:	*tuzlu, kekremsi, şamata, gürültü*
şûr-ı cünûn	*(f.a)*	:	*delilik patırtısı*
şûrîde	*(f)*	:	*karışık, perişan, âşık, tutkun*
şükr	*(a)*	:	*minnettarlık, iyiliğe karşı memnuniyet*
şümâr	*(f)*	:	*hesap, sayı*
şürûr	*(a)*	:	*şerler, kötülükler*

T

tâ *(f)* : *kadar, dek, değin*
ta'n *(a)* : *sövme, yerme, ayıplama*
tâ-be-mahşer *(f.a)* : *mahşere kadar*
tâb *(f)* : *güç, kuvvet; ışık, harâret*
tâbân *(f)* : *ışıklı*
tabâyi' *(a)* : *tabiatlar, yaratılışlar*
tâgıye *(a)* : *aptal, kibirli ve inatçı; yıldırım*
tâgî *(a)* : *azgın, isyankar, serkeş*
tahayyür *(a)* : *hayran olma, şaşırma*
tâhûn *(a)* : *su değirmeni*
tâk *(f)* : *asma, üzüm kütüğü*
tâkat *(a)* : *güç, kuvvet, kudret*
tal'at *(a)* : *yüz, surat, güzellik*
tâlib *(a)* : *talep eden, isteyen*
tâlib-i cân *(a)* : *sevgili isteyen, sevgilinin isteklisi*
tâlih *(a)* : *yaramaz, faydasız, salih'in zıddı*
tama' *(a)* : *doymazlık, çok isteme, açgözlülük*
tamân *(t)* : *bölge dilinde "hani" anlamındadır.*
tâmmet *(a)* : *kıyamet*
târ *(f)* : *karanlık, saç teli*
târ-mâr *(f)* : *karmakarışık, dağınık, tarumar*
tarz *(a)* : *şekil, üslûp*
tasdî *(a)* : *baş ağrıtma, can sıkma, rahatsız etme*
tavâf *(a)* : *etrafını dolaşma, bir hac ibadeti*
te'sîr *(a)* : *etki, iz bırakma*
te'vîl *(a)* : *yorumlama, başka anlam verme*
tebâh *(f)* : *bozuk, çürük, yıkılmış, tükenme*
tebârek *(a)* : *mübarek etsin*
tebâreke'llâh *(a)* : *Allah mübarek etsin*
tegâfül *(a)* : *bilmiyormuş gibi davranma, anlamazlıktan gelme*
tek *(t)* : *gibi*
tekâpû *(f)* : *telaş ile koşarak araştırma, dalkavukluk,*
tekellüm *(a)* : *söyleme, konuşma*
telh *(f)* : *acı*
telh-âb *(f)* : *acı su*
temâşâ *(f)* : *bakıp seyretme, gezme*
teng *(f)* : *dar, sıkıntılı*
ter *(f)* : *yaş, ıslak*

ter-dâmen	*(f)*	:	*eteği yaş, namussuz*
tersâ	*(f)*	:	*Hristiyan, İsevî*
teslîm	*(a)*	:	*emaneti yerine verme, kendini kadere bırakma*
teşrîf	*(a)*	:	*şeref verme, şereflendirme*
tevsen	*(f)*	:	*başı sert at, dikbaşlı adam*
tıfl	*(a)*	:	*küçük cocuk*
tılısm	*(a)*	:	*tılsım, çâre, sihir*
tıynet	*(a)*	:	*yaratılış, mizaç*
tîğ	*(f)*	:	*kılıç*
tîr	*(f)*	:	*ok*
timür(teymür)	*(t)*	:	*demir*
tiryâk	*(a)*	:	*zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı kullanılan macun panzehir*
top	*(f)*	:	*küre, çocukların oynadıkları yuvarlak şey, üzerinde yaşadığımız arz*
tû	*(f)*	:	*kat, katmer*
Tûbâ	*(a)*	:	*Cennette Sidre'de bulunan ve dalları Cennet'i gölgeleyen ağaç*
turş	*(f)*	:	*ekşi*
tünd	*(f)*	:	*sert, şiddetli, haşin*
tünd-hû	*(f)*	:	*sert huylu titiz*
türâb	*(a)*	:	*toprak*

U-Ü

ukbâ	*(a)*	:	*ceza, âhiret, öbür dünya*
ukde	*(a)*	:	*düğüm, zor iş, ulaşılamadığı için içe dert olan şey*
umrân	*(a)*	:	*refah, saadet, ilerleme, medeniyet*
usûl	*(a)*	:	*yol, kaide, asıllar, öğrenilmesi gereken ilk bilgi*
ülfet	*(a)*	:	*alışma, kaynaşma, dostluk, huy etme, konuşma*
ünsiyyet	*(a)*	:	*alışkanlık, ahbaplık*
üstâd	*(a)*	:	*usta, sanatkar, ilim ve sanatta en ileri olan*
üştür	*(f)*	:	*deve*

V

vâdî	*(a)*	:	*yer, yol, suyun aktığı yatak, mürşidin kalbi*

Vâdî-i neml-i mukaddes *(a)* : *kutsal karınca vadisi, Hz Süleyman'ın karıncalarla karşılaştığı ve onlarla konuştuğu vadi*
Vâmık *(a)* : *Mecnun gibi meşhur bir âşık, Azra'nın tutkunu*
Vâmık-ı şeydâ *(a.f)* : *şaşkın, divane Vamık*
vâr *(f)* : *gibi manasında benzetme edatı*
vasl *(a)* : *ulaşma, birleşme, kavuşma*
ve-l-hâsıl *(a)* : *sözün kısası*
vech *(a)* : *yüz, çehre, üst*
velî *(f)* : *velakin, amma, fakat*
velvele *(a)* : *gürültü patırtı, yaygara, şaşkınlık*
verâ *(a)* : *arka, öte, beri*
vesme *(a)* : *hayvana vurulan kızgın damga*
vîrân *(a)* : *yıkık, kederli, harap*
vird *(a)* : *belli zamanlarda okunması âdet olan duâlar*

Y

yâ *(a)* : *ey, hey anlamında bir nida, seslenme*
Ya'kûb *(a)* : *Hz. İshak'ın oğlu ve Hz. Yusuf'un babası olan peygamber; gam ve kaygı sembolüdür; erkek keklik*
yâd *(f)* : *hatırlama, anma, hatır, gönül*
yâd-ı sabâ *(f.a)* : *saba rüzgârının hatırası*
yâr *(f)* : *dost, sevgili, mahbub*
yâr-i gâr *(a)* : *mağara dostu, Hz. Ebubekir*
yârân *(f)* : *dostlar*
yavuz *(f)* : *kötü, sert, şiddetli, fenalık*
Yehûd *(a)* : *Yahudi, İsrailoğulları*
yelhes *(a)* : *köpeğin dilini sarkıtarak soluması*
yevm *(a)* : *gün*
yiriş *(t)* : *beğenmeme, hor, görme*

Z

zâ *(f)* : *doğuran*
zâğ *(f)* : *karga*
zâhid *(a)* : *aşırı sofu, kaba softa, olgunlaşmamış aşk ehli olmayan şekilci kişi, kendini Hakka veren*

zâhir (a) : *dış görünüş*
zâhirî (a) : *dıştan, görünüşte*
zamm (a) : *artırma, harfin zammeli yani "o" ile okunması*
zâr (f) : *ağlayan, inleyen*
zâyi' (a) : *elden çıkan, yitik, zarar, kaybolan*
zebân (f) : *dil, lisan, lügat, lehçe*
zebûn (f) : *zayıf, güçsüz, aciz*
zehî (f) : *ne güzel, ne hoş, aferin*
Zehrâ (a) : *yüzü pek güzel ve parlak olan; Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatıma'nın lakâbıdır.*
zen (f) : *vurucu, atan, kesen*
zen (f) : *kadın*
zenahdân (f) : *çene*
zenbûr (a) : *eşek arısı*
zer (f) : *sarı, altın, para*
Zevrâ (a) : *Bağdat şehri, Dicle nehri*
zîbâ (f) : *süslü, yakışıklı, güzel*
zîr (a) : *sazın ince teli*
zîr (f) : *alt, aşağı*
zu'm (a) : *sanı, şüphe, batıl zan*
zulm (a) : *haksızlık, eziyet*
zûr (f) : *güç, kuvvet*
zûr (a) : *yalancı, asılsız*
zü (a) : *sahip*
Zü-karneyn (a) : *iki boynuz sahibi, Kuran'da adı geçen nebi veya veli zannedilen kişi; Büyük İskender*
zülf (f) : *saç, başın iki yanından dökülen sevgilinin saçı*
zülf-i semen-sâ (f.a) : *yasemin gibi kokan sevgilinin saçı*
Zülfekâr (a) : *Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç*
zünnâr (a) : *papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak*

BİBLİYOGRAFYA

BİBLİYOGRAFYA

AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

ALKAN, Naim, **Türk Halk Edebiyatı**, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara 1973.

ALTINAY, Mehmet, **Genç Kilis Gazetesi**, 29. 3. 1956 tarihli sayısı.

ALTINTAŞ, Prof. Dr. Hayrani, **Erzurumlu İbrahim Hakkı**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.

ALTINTAŞ, Prof. Dr. Hayrani, **Tasavvuf Tarihi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1991.

ARMAY, Ural, **Bilimsel Araştırma ve Teknikleri El Kitabı**, Der Yayınları, İstanbul 1981.

ATTAR, Feridüddîn, **Tezkiret-ül Evliyâ**, Bahar Yayınevi, İstanbul 1980.

AYVERDİ, Sâmiha, **Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, C. 3**, Damla Yayınevi, İstanbul 1976.

BANARLI, Nihad Sâmi, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. I-II**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1987.

BAŞÇILLAR, Seyfettin (derleyen), **Kilisli Dîvan Şâirleri Antolojisi, C. 1**, Kilis Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul.

BAŞGÖZ, Prof. Dr. İlhan, **İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**, Ararat Yayınevi, İstanbul 1968.

BİLGEGİL, Kaya, **Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

BİLGEGİL, Kaya, **Büyük Türk Klasikleri, C.2**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985.

BİLGEGİL, Kaya, **Edebiyat Bilgi ve Teorileri, I.** Belagat, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1980.

Büyük Türk Klasikleri, C. 8-9, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul 1989.

CENGİZ, Halil Erdoğan, **Divan Şiiri Antolojisi**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1983.

CİLACI, Yrd. Doç. Dr. Osman, **Günümüz Dünya Dinleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1995.

COŞAN, Esad, Makâlât, **Kültür Bakanlığı Yayınları**, Ankara 1996.

ÇANTAY, Hasan Basri, **Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim C. 1-III**, İstanbul 1957.

DAĞISTÂNİ, Ömer Ziyâuddîn, **Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvâlar**,Çev: Yrd. Doç.Dr. İrfan Gündüz,Yrd. Doç.Dr. Yakup Çiçek, Seha Neşriyat, İstanbul.

DANİŞMEND, İsmâil Hâmi, **İzahlı Osmanlı Târihi Kronolojisi, c. I-IV**, İstanbul 1971-1972.

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi, Ankara 1996.

DEVLET, Prof. Dr. Nadir, **Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi (Ek Cilt)**, Çağ Yayınları, İstanbul 1993.

DİLÇİN, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

Dinî Terimler Sözlüğü, Türkiye Gazetesi Yayınları, C.1-2

ELÇİN, Prof. Dr. Şükrü, **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Ankara 1977.

ELÇİN, Prof. Dr. Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.

ERAYDIN, Selçuk, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1997.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Halk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul 1938.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1931.

Evliyalar Ansiklopedisi, C.3, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul 1993.

GÖLPINARLI, Abdülbâki, **Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi**, İstanbul 1972.

GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, **Kaygusuz Abdal**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, **Mutasavvıf Yunus Emre**, Kılıç Yayınları, Ankara.

GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, **Tekke Şiiri, Türk Dili Dergisi**, Halk Şiiri Özel Sayısı 445-450, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman, **Türk-İslam Kültüründe Tekke ve Zaviyeler**, Ankara 1992.

HULUSİ, Hacı Ahmet- **DERVİŞ**, Hacı Mustafa ve Şürekâsı, **Ahter-i Kebîr**, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1310.

İBNÜ'L-ARABİ, Muhyiddin, **El-Fütûhat El-Mekkiyye**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

İPEKTEN, Haluk, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri**, Birlik Kooperatifi Yayınları, Ankara 1985.

İSEN, Prof. Dr. Mustafa, **Ötelerden Bir Ses**, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

İSEN, Prof. Dr. Mustafa, **Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye**, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.

İslâm Ansiklopedisi, c. 2-3-4, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.

İZ, Mahir, **Tasavvuf**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1995.

KABAKÇI, Kadir, **Kaynak Hadis Kitaplarına Göre Kudsî Hadisler**, Kültür Basın Yayın Birliği, İstanbul.

KABAKLI, Ahmet, **Türk Edebiyatı, C.1-3**, İstanbul 1973.

KABAKLI, Ahmet, **Yunus Emre**,Toker Yayınları, İstanbul 1975.

KADRİ, Kilisli, **"Kilis" Târihi**, Bürhâneddin Matbaası, İstanbul 1932.

KARA, Mustafa, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları,

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal, **Türk Şiir Sanatı**, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, Ankara 1980.

KARADAĞ, Doç. Dr. Metin, **Türk Halk Şiiri**, Akademi Yayınları, Balıkesir 1996.

KARAHAN, Abdülkadir, **Türk Kültürü ve Edebiyatı**, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1988.

KAVAKÇI, Prof. Dr. Y. Ziya, **İslâm Araştırmalarında Usûl,** Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991.

KIRKKILIÇ, Doç. Dr. Ahmet, **Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf,** Timaş Yayınları, İstanbul 1996.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi,** Ankara 1970.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, **Tekke Şiiri Antolojisi,** Edebiyat Yayınevi, Ankara 1968.

KONYALI, İbrahim Hakkı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Kilis Tarihi,** İstanbul 1968.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuad, **Anadolu'da Türk Dili ve Edebiyatının Tekamülüne Umûmî Bir Bakış,** YTM, I-II-III, 1933.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi,** Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuad, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,** 3. baskı, Ankara 11972.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuad, **Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi,** İstanbul 1935.

KUDRET, Cevdet, **Örnekli Türk Edebiyatı Tarihi,** Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.

LEVEND, Agah Sırrı, **Dîvan Edebiyatı,** İstanbul 1943.

LEVEND, Agah Sırrı, **Edebiyat Târihi Dersleri,** İstanbul 1935.

MEVLEVİ TÂHİR, **Edebiyat Lügatı,** Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.

Mezhepler ve Tarikatlar Ansiklopedisi, Tercüman Yayınları, İstanbul 1987.

NÂCİ, Muallim, **Lügat-ı Nâcî,** Asır Matbaası, İstanbul 1318 [=1900]

ONAY, Ahmet Talat, **Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nevileri,** İstanbul 1928.

ÖZKAZANCIGİL, Hasan Hüseyin, **Kur'an Kelimeleri Sözlüğü,** Birleşik Yayınları, Ankara.

ÖZÖN, Mustafa Nihat, **Osmanlıca-Türkçe Sözlük,** İnkılalp ve Aka Yayınları, İstanbul 1973.

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, **Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf,** Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1997.
ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, **Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar,** Yeni Boyut Yayınları, İstanbul 1997.
PEKOLCAY, Dr. Neclâ- **ERAYDIN** Selçuk, **İslâmî Türk Edebiyatı,** İrfan Yayınevi, İstanbul 1976.
SÂMİ, Şemseddin, **Kâmus-ı Türkî,** Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.
ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, **Klâsik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhid Hakkında,** Enderun Kitabevi, İstanbul 1996.
TANPINAR, Prof. Dr. Ahmet Hamdi, **19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi,** Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1988.
TANYU, Prof. Dr. Hikmet, **Türklerin Dînî Tarihçesi,** Türk Kültür Yayını, İstanbul 1978.
TOPALOĞLU, Bekir-**KARAMAN** Hayreddin, **Arapça-Türkçe Yeni KÂMUS,** Ahmet Said Matbaası, İstanbul 11977.
Türk Atasözleri ve Deyimleri I-II, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.
Türk Dili Dergisi, Halk Şiiri Özel Sayısı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Tercüman Yayınları, İstanbul 1985.
UÇMAN, Abdullah, **Rıza Tevfik'in Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
ULUDAĞ, Prof. Dr. Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,** Mârifet Yayınları, İstanbul 1995.
Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.
YILMAZ, Doç. Dr. Kâmil, **Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar,** Ensar Neşriyat, İstanbul 1994.
YILMAZ, Mehmet, **Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük),** Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

DİVAN'IN "A" NÜSHASININ
FOTOKOPİSİ

فرد

تمام اولدی دیوان شاه بهرام ‌‌ ‌ اخندم عفو قیل سهو و قصورم

در کلام حضرت شمس تبریزی

چه اَحمق بود آن مجنون که عاشق گشت بر لیلی ‌ شدم از خود تهی آیینهٔ روی خدا گشتم

منم آن شمس تبریزی که عاشق گشته ام بر خود ‌ ز خود خود را نظر کردم ندیدم جز خدا از خود

نظیرهٔ حضرت خواجه عبدالله برست

چه ابله بود آن فرهادکه شیرین جانه کردرباد ‌ شدم با قطب جیلان در حمای حضرت مولا

مرا از صدق و عشقی کرجانم تازه جان میداد ‌ چو جانم باز گشتم اگر داشته یان حمای یاد

در نعت حضرت شاه

حضرتنه اثیر سرمستك الشره طهور جام ‌ نیجه بولوردی اوجاوید حیات ابدی

در وصف حضرت خواجه برست

محرم سر الهی باغ وحدت بلبلی ‌ غوث اعظم قطب عالم اولیا رهبری

پیشوای اهل تقوی علم دینك اکملی ‌ حضرت شاه خواجه عبدالله برست ولی

اوقوندقجه دیوانده حضرت برستك ای رحمی ‌ دیدم تاریخی غنچه اولدی جهانده فیض الهی

زحرزا

بحر جانه جانانه وهلوی شد وصل عرفانه

ازینه هیام مصطفی حمد حمدی پیر ملا

الهی رحم کن بر من که قصیر اثانم

لنفیضی او حمید جانه سر مسته آمده سرور

می سرمست لو شیده علی عشاکف شده مبرم

بجوه سیدادم بجوه خالد منقور

خالد دفتر دور

تو پیس کره

حکم حق الله

تازه سی حضرتلرینك تاریخ

وفاتی

٢٤

ربیع الآخر ١٢٩٨

سنه سی خمیس کیجه سی ساعت ایکی بچه

اده لر نده عباده حق واصل اولمشدر

رمضان ٢٢ ساعت ١٢٩٧

خمیس کیجه سی ساعت ایکی بچه

اده رنه جوار حق واصل

دیوان شریفی کتبه الحقیر الفقیر المستغرق بذنوب الکثیر المحتاج بمغفرة

ربه الکریم سلیمان حکیم غفرالله له.

غزل پرست تخمیس خاکی

صبح صوفی عجبا بزمی انشا مده‌می   نقل مینشیه‌یی ساقی پر کامده‌می
هله بیننا زوار انظار یه آنلق جامده‌می   جام خامه آتدی آتش سینه می جلفامده‌می
می جام خامه آتش سینه می آشامده‌می

شیوه‌ده بیدار اوب بولمدی عرفانه وصول   ایتمدی صحبت مردانه خراباته قبول
آلمدی ساغری صوفی ویتمدی خمخانیه یول   بیلدی پیر خرابات ترك صومعه‌ی ادل
نه ایتدك صوفی ایچمه اوکیدی اباسده‌می

عقل قاصر ایدی حق حسنك اسرار یزه   نظری حقدی همانه ظاهر اطوار یزه
وید سوید تقلت آنك سوزلری انظار یزه   یوری ساقی کیده لم اهلی سر کاریزه
که پایتر اوده آدمی آدی نامده‌می

ستمار منزل جانانه کیده‌یلمی اصح   قبه درگاه همایونه یتدکمی اصح
حال شوریده ملك اذكارینی ایتدکمی اصح   او صوده داری جز ساقی الیشدکمی اصح
دعوتنا ایچمه صبحی جام شنه شامده‌می

خور جلوه سوز جمالم بكا هجری کیجه   غم دیر زکار جمالم بكا هجری کیجری
مرحم ذکر وصالم بكا هجری کیجه   یار ایدی خواب خیالم بكا هجری کیجری
اویقوم آلدی واپسه برکوزی رؤیامده‌می

آلدی لوکالم اوی انواع جمالا بنده‌یم   قالمدی عشقمك امطاره زوالا بنده‌یم
کالمز آیینه‌یی ادراك مثالا بنده‌یم   صفحه اقلیم خیالمده خیالا بنده‌یم
صفحه کیجه جنك عالم رؤیامده‌می

سودیکم صافه بلاسنده کرزانه سوره   دمبدم شوق طغور کیجه اخزانه سوره
آتش عشقی جکر سوزانه سوزانه سوره   سوسه اول دلبر جانانه غزلانه سوره
پخته اذ واحوالوره می آنده خامده‌می

خاکمز قالمدی خاکی عدم هستم ایچره   او لدر دوشدم ایاغه ساغر دردیم ایچره
ترك می ایلدیم واعظ ییوستم ایچره   قسم واسوم ساقی هرکم ایچره
آنده ایچه اوسم ایاغمز جم جامده‌می

(امیلك پیرمه)
([illegible])

تم

فرد

تمام اولدی دیوان شاه بیرم … اخندم عفو قیل سهو قصورم

در کلام حضرت شمس تبریزی

چه همه بود آن مخوره که عاشق گشته بر لیلی … منم آنه شمس تبریزی که عاشقه گشته ام بر خود

شدم از خود تهی آیینه روی خدا گشتم … ز خود خود را نظر کردم ندیدم جز خدا از خود

نظیره حضرت خواجه عبدالله بیرست

چه خوش بود آن دقیقه ها که شدم جان که در باد … مرا از صدمه عشقی که جانم تازه جان میداد

شدم با قلب مجبلا در جمال حضرت مولا … چو جانم بازگشت مرا نگو داشت بان جمال یاد

در نعت حضرت شاه

خضر نوبهار شمسه سرمستان الشربه طهورا جام … ایچدیلور دی اوجاویدی حیات ابدی

در وصف حضرت خواجه بیرست

محرم سر الهی باغ وحدت بلبلی … پیشوای اهل تقوی علم دنیات الطاهی

غوث اعظم قطب عالم اولیا سروری … حضرت شاه خواجه عبدالله بیرست ولی

اوقوندقجه دیوانه حضرت سرمستان ای حکمی … دیدم تاریخی غرفه اولدی جهانه فیض الهی

تاریخ

زحمرزا

بکویند جان جانانه … دهلوی شد وصل عرفانه

لیفیض او حمید جانانه سرمسته آمده مسرور

از بیر همام مصطفی حمد حمدی بیر هلا

می سرمست نوشیده علی عکف شده میرم

الهی رحم کن بر من که قطمیر ایشانم

بکویه سیدادم بکوه خالد … منقور

خالد … فرید …

حکم حضرت حمدی

تازه سی حضر بنده تاریخ

وفاتی ٢٤ ربیع الآخر سنه ١٢٩٨

رمضان ٢٢ سنه ١٢٩٧

گیجه سی خمیس ساعت ایکیده

خمیس گیجه سی ساعت ایکیده

اوده لر نده حبا حمد واصل اولمشدر

اوده لر نده حبا حمد واصل

دیوان شریفی کتبه الحقیر الفقیر المستغرق بذنوب الکثیر المحتاج بمغفرة ربه الکریم سلیمان حکمی غفر الله له

چونکه بنده‌ٔ ناچیزی دری اهل عبایوز
زعمکجه و ناس صلحانز سفرلیوز
غیرتکلی اوردو علی آل رضایوز
اللهی بیلوب کلیم سفرلرده صلحایوز

علم عملیات مذهب دینلرده بللی
قم قم جبلی کیت ایشیکرهی تره للی

هردم بر دوشنک اولاشه کیدیلیک
کلفتاره کلوفنه هم ایچو یقمه یانانیسه
بو راه شریعت دیرلك بولنده آتانیسه
نفسکه ویلانه مصلحی خوشکه سیزیلیک
قرآن احادیث ایچونده جبله دونیسه
والحاصلی جابشوی مزاورده بانانیسه

هم ناهدی حاجی خوجه هم علالی
قم قم جبلی کیت ایشیکرهی تره للی

چونکه کوزه اهل صفا یا رمان الحمد
بو باده دخی کوزه آنی سهکی احمد
یا دیلیکر اوراقه باقوبه قیلمغی لااولسون
انوار عیان چونکه لوازم اهو الحمد
تسبیح ایله سجاده‌ده ویرداتکه موجبه
قوللقمی صانوبسه سوزن قاله‌هی وکا یاالله

قم قم جبلی کیت ایشیکرهی تره للی

ویرمز کدری سرخر بیدجای شبکار
آلتون تکوشی جیبی دخی یاغلی سمکار
تا منکر حوا ایتدی سزی کیتدی امکار
چرخ اوزره قو سیر ایتدو عاوی کلوکمکار
بللوریکلی بالمدیری فنجانی کر ایکیلر
ابویه حقدی حسدی یادیسه ایدوب بازی تملانی

قم قم جبلی کیت ایشیکرهی تره للی

درویش یار ایله خوف و خطر یوقه دخی اکدار
وجهنده بوکونه ایلمیاید حق تا اقرار
شیطان لیسه اولدی ایده آدمی انکار
مردان الهی سوزنه بجه لری وار
اوطرقمی باریسه ایشاره هبا آه ایرهب ذار
علمی عملیات بو تجربیلیک اولسیمی دی[illegible]

تربیت سوزونه اکلمدن هی قم طاغلی
قم قم جبلی کیت ایشیکرهی تره للی

تم

آغلا دیر تره قدر مؤمنی حی میت
نیدو کلهر ایلیدی خونین جوابه تیت
ماتم شاه شهیدانده بیر اهل بیت
آه که زهرا نته دیدی واه لغل لیت

گورمیدیم بتصلیلیم بو ملا خانه آی لی

لیلم یدی بلمدیم اهل عیالی آلی
ایتنه قه باده اولدلات آلوب یالی
نه دیبك بو نهری تیز تمه بیر سودوه مشالی
بیلمیرك نیلر دیار نزله بیر آخر حالی

لعنت بر بیر قیلدی زلهی کیزالی

جور لملقوره ایده گور مدی گوزنك گوزی
گوزنك اولیوز اتیه دیوزی شام بزی
لاریعه یاد وکل محلسه گمی سوزی
لیلم ایبه عجوزه لسده ظلم سوزی

هاشمی لیت خدا زاده لره زوزالی

لعنتی قیلدی خدا ظالم بونلار اظلم
یا ایچیم صوتی دوا گور مدی هجمار الم
خولا احوالا اوا ستدرك ٤١ اعلم
آل اولاد سوله نه بیلار ابتلم

آل قانیلر قضا قیلدی قزل خفالی

غده خونده بیلیم ملك عراق و شامی
آلمیه طلی قیوری دعوا ایلر انتقامی
لعنت اول سلطنت مکن صبح و شامی
مردالرك ترك ایده گور جاه جهلالگمی

تاکه خلق سودولر بو معبود والی

برا ماییهکه لر مسندلری مستثنا یدر
زینبی خیرالنسا آنزای یقهادر
مرتضی یا باری حیدری مصطفی دیر
طوبا حورا بازی جنت ایر طوبادر

فنالشی نیده لری گوره مظاهره آرالی

چقساز جبل عزته اهل طوغی قسیللی
یا سیه گوره بیز نه هالاکی ایدیشت عملی
ای زاهد دستاری بول طرفه صقاللی
نیلارم قندیرك اوز عمری مثلی
محشرده سطا یوز بیز الملری عملی
مردان خدایه نه بیلور هادی سیللی

قمر قمر صیلی لیت الشکرهی تره للی

ای اهل غصه آکدرزی بزخقیا یونه
سر دفتری جبهه داولی خدایونه

ترسم ای صوفی که از این میکده محروم شوی
گر بفردوس روی با تو محروم شوی

جرعه‌ای که از این ساقی ما بخشد
کز عمی عالم که دانسته موهوم شوی

پر کن ای ساقی ما ... پر کن
مسلک بر زاهد ... بر همه معلوم شوی

گر تو مقبول بر پیر خرابات شده
چه شود گر همه مخلوق تو مذموم شوی

بگذر از شیخ و وسوسه سرمست بیا
خواهی از نظری مست و مرحوم شوی

جرعه داد که یک کشتی شرابم کردی
برف بودم نشاط همه آبم کردی

کم ز افلاک نبود ... بنای هستی
که ببیت غمزه زدی طرفه خرابم کردی

هیچ مرد ادب خدا بردم ... نعمت
هم چو قطره دو کز دوری بخوابم کردی

مهد باشم که ترا بنده کیم عرض کنم
لطف بر عنت بهر بنده حسابم کردی

شرم از آنه باد که هم جوهر تو بر شاه بانک
حمل آور و چون به بشته عتابم کردی

حیف ناشسته دهر آرد از این نام جب
زینهار چه حالست که جگر خونه کبابم کردی

کی می خستم هم ره ما ذات خودی
تشنه ... آبی ... کردم

ذکر آنه خال سیاه که دمل ... هر خون
دی دینه شدلهای شیخ و شبابم کردی

هر دم ای مست تو سرگشته خمارم داری
چه عجب مستکه در عهد عذابم کردی

مدسیه))

هوای قلدی تخم گونی علاشو دایا
وقتیکه به بلای جگری زهرایا

سیل وریزمی حسانوک مملکت کسرایا
گوزه یاشی خونه جگر لعل قیلیب صحرایا

یاد ایدوب خاطره والده کبرایا

قیلدی بو حادثه افغان عقولا برباد
او چکدی گوزنه فسادیه بو زینک کیمی فساد

که ترساری ... دیدیه اولوردی امداد
بلسه ردی اوله حجه بو طرحی آل اولاد

بلسماننه دیرلک بو طرح بر غزلی

هیهات نامونی ... قلدی ... فرشی
علوی سنفلی بر نشانه گون وجود ده قرشی

خاندان نبی کیم نامز قوردی ترابی
نظام ابر آخر ... ایقدی عماد عرشی

حکدی صلوه ابد اولسنه لطف الهی

بولیه ساقی بولیه می هم بولیه سرمست کورلمز
بویه خرابات اهلنه کهنه مزار اتمز بزه

نقشی نجی کورونجه طاسه آتوب باده می — قورسونه آنجه یاقیشوری اوروه بر آدمه می
جنس جوقلرده دوقصدی زیبام اولاسیك — آهوی دشت خطایه جفتی ساده می
نی معذور طوتاندر وایسکی معذور طوتام — صوفیا قوریلدیرلی بوردن آه دم می
جامنی جهنی نمازه نیتم واردی کیدم — نیه وتلسه می اوخرقه سجاده می
[1] صنادی اعیانی رهاید هند خرابه سیله می اچونه — خنو ویر آباده گیدن هم خرابه آباده می
ویره‌یم قاشکی اولسیدم ارسجا دم اچونه — تیکیوردی بنیانی هانده بروه احساده می

بیلم دم قتشنه یا اکر می کیدی بوکورنه لیك
نیمی سرمستی یا تانه که بای زاده می

هیچ ای قصور کیم کوردی ترسا لنمدی — جابوزانه قوبه نیمی کلیسا النمدی
ای پست نرگسه اهلنه سطا نانمسون — کیم کوزنه [illegible] سطا عالمده بیر النمدی
روح قدسی خاك قنده وقدی ای قدسی ایدوب — برنجی ذاتمدی بکلدی حالت جلیبا لنمدی
دامنی عصمت پناهی مریم حیضه ده چونه — طفل در کوردی سخا بهذنه کریا لنمدی
قاف استغنای نازکده کزنده سیمرغیله — تب لنری بردجی قافکده عنقا لنمدی
کیم فالرده فتنه حسنکده احتیاجی پنی — یده‌ده سوز النمدی کرکلرده غوغا لنمدی

چون کوردیا ذو باده زلفك چهره مزیدن کرك
یا نیم تك اولدجی سرمست شیدا لنمدی

کرتو محمود شدی حیدری کلهه آیانه سی — لیلی وار طوبلر مریم شدی اعجازه سی
ازلیسی قافله پیر خرابات بارد — براشدی چهره‌سی آیانك دهی بازه سی
پیر میخانه همه بندی بیاده میلکفت — نازبکنه بنیانی که باده نانه سی
صحبت شیخ ودرسه هیده آسایه — مشکل آنستکه درصحبت با تیانه سی

کرنه ذکامی تو ازیه لطفه سرمست شدی
عقل باده نکنه دحیم آنه [illegible] سی

[1] نسخه نسخی [illegible]
خرابه آباده گیدن حیدر آباده می
[illegible]

طاشده اولدی نظامه جوهر پرکارم اوی
اختیار جزئیز اولدی کبوتر کوزیز
ماه کنایه کونشی هر دو سرا طوغمیه اکیله
بیلدیرم فنا طبایعده مسافت کبیر
کوهستان طبعی ایو جرهل جنبش ...
عنکبوت اوی بو جهانی قلاید بو حکمی

دولوالماسی بو یاقوته اوده می یانم اوی
اوچورر قوشلر هوایه کیده انعامم اوی
چشم جسادی باقار کور قیله تا بابم اوی
جانه جانانه ایله صحرواده ایمانم اوی
برقل آلتنده کوره منزل رخشانم اوی
هر زمانکی اولور بنده ده سلطانم اوی

یار فخارنده بهار قیشه سرور ز لهمانه
کم سرسته مرنها دورر ایقانم اوی

طبیانک جورینه دل قلمدیمی دوشنامده می
یا قمده جانده دلی عاشق معشوق حزک
ره عشقده سنک عاجز دیانه قالان
قهری لطفن کوکل دایم کشتکان ایتدک
قیلر مو ملاطی سور سن بوری دل لاف وکذاف
اکر نابلز دلی ذوسته فکرنیه آنک شهدی

طبیانوری اوده الحاج ایله ابرامده می
برسوزی وار دی لهمانه اولدی انجامده می
ایکی اشتر اولور شیرنی آجیامده می
شهدی منکر میسه انعام ایله آرامده می
اوقبوری کیپا آدیک ایوباچه خامده می
سودیکک خوابده عیانی عجب جامده می

اتشک برجسنی ایله حالی سرسنت قالان
طاغیده صقما نه ابدی شهدی چیقار دامده می

بر دم اولمز وصلتک تا تا یار ایتمز بنی
بو قوری سودا ده در کوکلم جنونه عشقله
فاش قیلمز عیبمی بر منا نه ای مرحبا
طوبارم طاهمی دریانی کرچه دلبرم
بلبلی اولمه دیار بو قلما لهجت کر بلور
بر بولوطوتز بنی کرنانه بار بردای یاره
بو خیالاتکی سودای صبا حکیمنه کوریتیم
کندی کندمده فنا جوب هر جندی صنعم عالم

جویه بنی بنده آلوب تا یار وار اتمز بنی
دعوای بیمنی قلسم شرمسار ایتمز بنی
بو یکمک کر ایمیام کم عبار ایتمز بنی
دامنی نازه دارزی غبار ایتمز بنی
کلستانک دیکینه هم کلمنداز ایتمز بنی
لطف باعث کورسه بیشمار ایتمز بنی
آخری بر بهاکن دار دیار ایتمز بنی
عشق هیچ قسم بو بلاهم برقرار ایتمز بنی

تا ییره زلفیک چنبره چرخه طولاشدی بلکسم
هلالها هیبردی قصود البصر اجرا ایتدی

قبح هبار یارلرک بیوزه شفقی باغی هشنکه
سنه‌ده آثاره‌ده آلیبک آنله زسندهده لذتی

وصفیناه دوزخی واعظلر اتمسه‌ده کورمسه
بالکه‌شبلر یارنه وصلت ده نار ی خرقتی

باز مضمونه اوزره خالقی عصه ایدب برقیاح غزل
سنه هجابه مهر جشنکده آلوب بیه ادخصتی

یا غنده کوزه دی قد نکی چونه سروی بالالنمدی
طا غنده کوزه دی زلفکی سنبللر آزادلنمدی

[illegible] مشانه اقداک صفا سه کلهره دمه
کوزه‌نه بیالنمدی صحراده لالالنمدی

دوشمکده یا خود فهاک اول شب کلیو بلسدم نی
برقیودی سرو اسیری ترلونا مصنا سوزنمدی

بو غزوده لقادم ترکده ده ضحاک ایدم
آه کیم اهنابدده بر لحظه تنزالنمدی

ای صبا یارک کتابا حسنی آچره بیتر
عمرلر کچدی بوده ده کیمسه مثالنمدی

ماجرای ترکره ده تا آدم حوا ایله
دوز آخر کلدی بو خسته ال امضالنمدی

ای بت نوری بوینانه عشوه‌لرله سنک
غمری طاشلاندی دلیمک بهر شب خیالنمدی

بو کجه شانه بلسه زلفکی فریادم آلی
سطاویده‌دم قومر فریادم آلی یادم آلی

[illegible] یا محرم اول وقتکه وصلت دخیده
اودمادم قاطعه اول حالیده بنیادم آلی

یا ایسک سنده یاقوب آیینه ده کورمه سنی
خاطرم طوتکر قرار اول جمی بر یادم آلی

سنی تبدیر مهر ایله تا بوتکلد سر بوکلیه بسیه
لذتی یابشه دیکر طاشنی فرهادم آلی

[illegible] کلوریم آیا کلیک خرامانی سنی
عشرده ایله وصل اول دم صیادم آلی

طوبه وفکر مسرده کوبستکی یار سنی
حاصلی عقلی فنا ایده مستادم آلی

تترطمی نا ایله دیده یار عزم طواف کویک
بر لحظه یادزکر وصل بیولده طوته دادم آلی

مبانی تصویر ایده من صورتکی اتمسه ایده له
نقشتکی آنچه آلوره بر دل استادم آلی

دوشه قالقه کلدی بو سرمستهء می لعل لبک
طوبیشوه دوکلرلرک چونه مرده ایجادم آلی

بتلر دوداغی کبی شیخ وشابی لبی … دونده‌رر باشمزی عالملری دولاب کبی

هر نه حال اولسه ده المنت للمعشوق دیدك … چکدك نازینی اینجیتمده کل آب کبی

ستم لطفیده قیزدیر عشاقی نولور … سنی برچوق بنی یانیده‌کی چوق یار کبی

برگلستانده گلیوب اوگلره سنی گل رخ ایدیدی … هم اول اتمسه‌یدی بر بیراغی بیتاب کبی

فکر زلفك ایدرك عالمده نه اولدی سوزوم … طوبلشیر عاصیلی سودا زده‌لر خواب کبی

مردم دیده‌لرم حقیقت خیالکی آرار … بیتیریده نافه‌سنی بادیه اعراب کبی

وصلتی هجری کبی هجری وصلی کبی نور … صاه اندام بجلسمه کتنه اسبابی کبی

دور دورانده عاشقی کوزه یاشی چکر آتشده … قایلشور برده آتشی کرداب کبی

کاور البته گوزل عاشقه معشوقه ایستمی

بزی سرمست ایله باده می ناب کبی

حسرتا حسات تابیر بجای اتمسه‌یدی … شویله دیتم باقوبا گوزلریم هلال اتمسه‌یدی

سروی بویلو هپ شیرین سوز گوزل یوزلو گوزل … گوزی خیالکله خیالك چوق خیال اتمسه‌یدی

تا او دمده بکم دماغم الدی لبوکه خوشخیك … عالیا ریحانلی یر پامال اتمسه‌یدی

خانه‌ی زنبور سینه‌م چکیب شهد لبك … لیلك سنمده زهرم تمسه زیباك اتمسه‌یدی

اول نه دلبر که گلمدی زلف یوزه سنه‌لی … دوست اتمسه قوسسه هما نا پایمال اتمسه‌یدی

گلستانه گره آب خالك ایله هم صحبتم … کل حمال اتمسه‌یدی خاری ملال اتمسه‌یدی

آشیانی قاف استغناده عنقای آشکه … شمدی بر دلبر اسیر دام خال اتمسه‌یدی

یوزه زیبا خالکی آه ایتمه‌یدم سوسنه کبی

گوسترو به داغی درونمه لال اتمسه‌یدی

سروی بوبیك گوستریر عالمده طرز عادتی … بولدی برنازلی سلیه طوغلدی سحر قابی

ام عروسی خانه‌گردونی زیبا گوزل … شاب شیخ ایتدکده هم پابا ایتدك شوخ چشمی

درس عشقه ایچره مدرسك قیلدو با غوزل کوکوده … دونده‌رر خالك خفیف لندی اوزینه شرحی

مردم چشمك دخی برشفق اجراتها قلوبا … قوللری بیا دانه ایدوبا هم قوللر ایتدی ساده‌لك

جیانه وبردی خاطر جمعیت ایچوه هم دل … ییك بریشانه چوقدی عاصی زلفك اول جمعی

ایستەدم بر کره کوره دامی ولده داغمی
ازمدن بر برقیماشم خصوصنده حراش
خیال اولسون ای بت بوکک وا ایدیم تکلام
وا لیتک هر ده اولاند خصوصه خیال جز بکده ده اولور
عالم خیالده اسرده دگیم دیار هیچ انکی
دلده ایستنده اولاند بالمزا اسیری نفسی زلاله

حسانک بولوبرکم تا بلم سیم جور ولی صباغمی
دستهٔ عجزمیز شکسته ایلدم آیاغمی
لعل نوازدک چیکدنده بیلا طوراغمی
کیمی حجه نه ذره ده بو منزوده باطلی بیاغمی
ایم آه جرسنده سوا وامی قرادده آغمی
عالم انسانیت ذوقتمی وصلت چاغمی

دم بودم مجلسی بو مجلس اول زیستا اول کرتا
بالجه هر نه خیال ایسه دورخی بخت یاغمی

دیده ده بو بادی غنچه طاقهری
یورشاده آه انیم منی برکوده ای بت
دوشده ده قالقمده بو بولده مروت تیشو
صباح گلستانه دوشرسه توله جیالقی طبعه
جیاد تخشیده دا مالقه گوکی ویردیک او کیم
آشده زلفی طوتانده برنچی ربه بیلاجیم

دادی اغزنده بیدی مینده نا طاقهری
انسانه ایله ذکر علم الله یازی
دکلر مرجمی بهره نشره عونا قهری
چشم انصاف ایله کل خیال قهر بادهٔ صاحبقهری
گورمدی جیاه ضیالیده اولاند ماقهری
کعبهٔ جنت کیدنده طوغری سر ایا قهری

طاتمدک بنت عنب لذتیه آنجه دو بیدک
بیلکه اسیر مستانه اول خلوت کیجه یاقهری

آتمی ایاغمی جبال داغی باغمی
گچوردی عمر عمریکی اصول ده لیم
ای مه هوای عشقله تا بوبلر قاطشم
هاموده تجرده ده مقام خنوده قانی
لطفک دیدی قورلا نخوای بهشت ایچونده
قوقلرمی فرنکی زده بونیه روامی
کسندنه عجب گوردی روا اهلکی جهانده

قورتولدی بو سودای خاملر دماغمی
بالمزدی نره ده هوشلر باشم ایاغمی
فکر ایلدم اما بولام صول صاغمی
دامی بیلور اوصحراده عجب طوراغمی
نامحرم ایاقدر دیدی بولدی قورسلدی قمی
سویدیم صونام سکا بوردی نیا قمی
نامحرم اولاند قوقسه آغزلر دوداغمی

ایستەدم اولم بلبل سرمست گل روی
برگلدی بالیم سونل قبر دعا ایاغمی

شانه‌ئوریله زلف سیاهك دل آگاهیدر
سرخال حجرالاسودی اولیور ده بیلور
بخت یاور بیطلم اتدی بر آهو ختنی
کحل شیه کیته خواب ایلدی ذره لیسه اوتی
پریشان حال دوشرکن دیدم ای ماه بنی
قو تجرافشا ایده‌من ذره دوله آهم

کعبهٔ حسنه دلیل اتینده کمر آهیدر
کیدر او دیوده هر دم الی واللهیدر
وحشی غزالره بر ایله طوله دعجیا آگاهیدر
او ده بیلدیگیم امیسه تشنلگی ده آگاهیدر
آلمایك بختی اولور بولمیا به آگاهیدر
آه واهی نیلور ذی دل خواهیدر

کحل قول اولدی بر ذره کیم سرمه کبی پابال اوله سیاه
بو نه بر پست کیر بنده ره بیل شاهیدر

احمی زلف قاپتی تیغنده می آغده می
ای صبا شری قاپیه کراو یا ردم تشده
وعده لقا ایلمسنه یدی خسته‌سنی کوره سنه
قورقدم کچدی نمی ذرده دوشدوری سنه
کوزه یاشی ایله بنی یاده تیره دیدی آگاه اید

اتلیا به بولدی صاغی ایده می قاغده می
عجبا نرده کزر قاغده می یاغده می
بیلمم اولدی غزالا باغده می آغده می
شمدی بر یار قوجاغنده می ملا داغده می
المتیا یلده میرم آغده می آغده می

باده خالصی بلبل شیدایه قویوبن
صیلمی بو دم آنك باغده می دواغده می

دل مرغی خنده ده دی آهولندی صاووشدی
برطاله در طاشه قونیا طوبیدی کچدی
صالندی قفانه طاغی ذده هم بری و بحری
تا آشیه‌لی قاف دکلو به کوزه قانده نی
بونه بیلورنامی دره ایدی طوطی کبیده دی
هر نفسی خلوتکیده عیدیمه ایدی
تیسه بیلا بیدی مرکدی دلزنی دامی
طوتشدی هرالکی بیلرایدی کیسو
کرمی سردینه تحمل اولمز کردونك

هوایی قنا کوردی قنالندی صاووشدی
دشمنی بو قوشکز عنقالندی صاووشدی
خود نمانیرا ایدی ماسوالندی صاووشدی
کورلر ره باطنیدنده آهلندی صاووشدی
بن شعبده قالمدی پرلندی صاووشدی
ترك ایدی دنیایی داتالندی صاووشدی
عجزم بر ایده ویه لطفی خدالندی صاووشدی
افسونه اوقودی بیلدی حیالندی صاووشدی
ترلندی عبالندی قبالندی صاووشدی

بر قوشدی قالمشدی اوده گاهی کردایلك
بیستی نصیب ایلدی صفالندی صاووشدی

حیف کیم قوقلدی زکام حماقت زده لر
بیجه بولکده تمام عشرته قویماز سر آنک
بولنماسمی دیو برقچه بی نوکلسه حیاتمسه

ای کوکلی یاسمین سنبل تو بسته [illegible] سنی
دعوتنده ایتدم کلنداره صبحی صباحته آنی
[illegible] الده دکل [illegible] [illegible] ایشتدمی

مدیر خانقاه اهلیه کلیبت بالغلوکله
بیرمعنا پیر [illegible] دوید شدیر دلو سرمستانه حتی

اولدا الهولم ظهور وبه زعلم جهانم عالمی
البشره ازدورنم اتکلم کرابسته سر
السنیم مفهوم اولدی سنک صوتی جهرک کبی
ازکیدی بوجیم شکسته درسیم طوتمز املمی
ثناد اولورمی هرقدر کوتار کورندکوریر ر
اوقولام [illegible] دم اخذم خره دوشمه طالعم
برغرض کتنده اکراه ایتمز کزدر دیکی فلک
التفات افتنک کستاخ ایدوبدر بنده کی

بر حقیقتله اونیادن شاید بسیز [illegible] فیالی
[illegible] صنفی فلک [illegible] آلمی
صبا قدم [illegible] سرمانی الباطلی
کوچیفای اناخدالی ظالم ابهر ظالمی
آفتابه [illegible] ال وبرنه اقبالی
مصحف ضیا [illegible] فالمی
کره النمشدی دلو [illegible] شالمی
ای ولی النعم آرتیرمز قیل و قالمی

قدسیده اطباى خالصی عمرله نوحوار ولهماف
حشمکتی بود عاده کومیسوندن اهبالی

بو دقوبه سودیکی آتشه یار عالسیده می
یاعشقی [illegible] کزوزشیم
زلفک [illegible] خیالنده ایکه
آلنه البته بنم صبروقرارم قالمز
ریح نوروزی صباحی صباحم آغوندی بودمک
حسنی عشقم ایله [illegible] دکمه مبتلکی
مبلوه جبک لیلای زمانم سنسن
جنت [illegible] آه [illegible] الیسم

بوکلسا بانک یاشی تاوله اول نازی کیده می
حشره دک کرهز [illegible] نازی کیده می
[illegible] خرابزک [illegible] ماری کیده می
منسز آنک [illegible] جبرو قراری کیده می
برلقوا [illegible] قباتلی [illegible] کیده می
باشده فلک [illegible] کوزده غباری کیده می
[illegible] نجم شماری کیده می
بالمی [illegible] اولسه ده ناری کیده می

نشئه کیم [illegible] مستی مهید
باده کوثره صالمز خماری کیده می

یار کرده سفر ایلدی بیلمم نه اوله‌جق حالمز
یقیلدی چشمم آوره اولدی جگرم بیلمز
وعده‌سی بهر دوترم ساکنی لطفا دوندرز ابیلک
یارک انده غمی فرقتی مشکل مشکل
باغ حسنی دلده گلمز ایدی چهره دقرا
قو ترزلردیم آغلایدی صباحی بیوز اسدنه
عجب اول یار سفر کرده نه حالده شمدی
رهگذارنه گوزلر صاندی ایز آچدم گوزمی

بوخزانک عجبا جفصل بهاری گلمی
بوخزانک نه معماری عماری گلمی
یرک اولوب بوبنور بوشته یارک گلمی
نحم کساری مگر اندیشه یاری گلمی
داغ هجرانده عجب صبر قراری گلمی
دل بیماریمه برگونه اولور قراری گلمی
کندی عالم قیاسی اولمده عاری گلمی
نیکدم گوزلریم بابی کنداری گلمی

یا بیلی بحری گوزلک دلده بستاری
دایمه بیلماکه اوزلتمازسه شعاری گلمی

جامه طاسه نهدی آشنا ایسهمی گلمامده‌می
پندنی پیر خرابا تمزک اطوتمدی اولی
بیری ساقی گیده‌لم اسکی شربی بار یره
اوصور بهوار یمجه ساقی اشتدکمی اصحی
یار ایدی خواب خیالم لطفا هجری گیجه‌می
صیفمات اتلم خیالم خیالی نیده‌یم
سوسه اول دلبرکن جامه عزیزانی سوره

صحبت جامه طاسه آشنا ایسهمی آشنامده‌می
نه اتیسک صوفی ایسه‌ار میازی ایاجیده‌می
کنده اتمزاوده آدمی آدی نامیده‌جاه
دعوت اتمسه صبحی جهانشنی تماشامده‌می
اولقوم آلدی دارا ایسه برسوزی خلیامده‌می
صینه‌مز برگوجیت عالم رؤیامده‌می
بنجه اره‌جه اولورسیلی آنک خامده‌می

قسمم واره سوریم ساقی پرستم ایچوره
آینده ایچه اولسم ابنا نمازی جم جامده‌می

آره زولر خانه‌سنه گلدی آهسته سنی
طالما داده کندیمه گلدی لبی آره‌دم
بر بطر اید صبار سانک نزد حسنک گوزمه
تندخو وحشی غزالم سنی صیدایلکه بر
فکر زلفکله بلبلک بنی خیال ایتدی تنم

آه قسمه عشقیک ایله پانمه دوسی خسته سنی
قره‌ده دوزده دکزده بوقرتی اینشته سنی
صایقلدم اوده‌یم جبسته جوپاجسته سنی
تا نفسی واره بیلیرم صلات آلمم دبسته سنی
لعنت عشقم ایده بوقیل ایله بسته سنی

بجهیلر اولمدیمی اولسکر یاری کوردم — کوریرکوزلر اولسه عاشقه یاری قالدی
طالعی یزده خنا بخت عوالیمی دیکر — دست یاسیلر صاپلمق زمانی قالدی
شعلهٔ ماهمی محبوب قیلان ماه تنی — عجبا اول انجم کتهه یاره عذاری قالدی
غروره طوفانه جنونم کر تنده کزه رم — عقل یارا اولسه نراوزکر غباری قالدی

ره عشقکده تلف اولسه شهید غالبی
اصیاحی کملی یاشکو نزاره قالدی

آچی قلمدن عمری ای عالمه شیده سنی — تلخ کام ایتدی دوره ده بنهلی یاره سنی
حرتنهای صبابه اله ذکر زیبا سمیه تنهه اولقوده — او خشامقله انجوک بیلم نذم نازیه سنی
شربته لعل لبک قویز اوروج زاهدلر — تری دوز کوزه دکر عقلی عیه صابریه سنی
فتنه اصالدی نظاقت شهره غوغا قوردی — آتشی شهره بوراقدك کوریشم سربیه سنی
سودك سودك قبول ایتك نی ترك ایلمك — نیشلیم باشم الکده ای شر شوریه سنی
کی قویماده کز قابیرده سرنظر بسده بیا — یاك کوزلد قالمشدی دوره کره کسوه زیبه سنی

برلیم تك نرکسی خالقی دوزلدشده زلفکه
اشته بهکیم سیلامله قودم یاره سنی

سنی برکومه کوره می دیده لرم مردمکی — اولقدر کورمزکه کوره یارکیجه سیه ملکی
شرید آواره سرکشته خاك در خطلکم — بیلم کوزلر نده آه سنی کوریملکی
سیلهورم سوزلرمی باد هوایه ویره رم — کیده اولمزسه هوا باد هوایه امکی
لبه رضیاسی اویمز زمزم کوثر بیلرمز — بالمیانه یاده لعل لبکلی ام ملك
کل تنافلی له یا شکده سه نه حرف ایلهکیم — غم ودردی الهیك خاصی ایلا چوده ملکی
صبغم اقلیم خیالیم خیالك طاپیم — آیده م ای حکم الله سنی سوم ملکی
لذتنا صوره خیالی بیولرمز سونده اولم — دوزه مز کردنه صافیکه عقیقی امیلی
بزملری بلبل دل سمهلی برکل کر صانه — آزادی کرچکه مسابه سماکه سمکی

قلقل قاتجه فیضی لسه سرمستی
سجده درکنه نرازی نیم ملکی

حطا کیملی

ایجادیم

پری لقمی بهشت دلی سوزرم اول قحبه زنی — بیلورم مکرلی ای نفس بو دنیا زینیه دوزه نی

طوغری کل طوغری اوتوما طوغری اوبوطوغری اوبایه — انما مز سو بو سوز سو مدی هیچ قبلینیه نجه

هله کل رند خرابات ایله هم صحبت ایسه لرد — آجی سوزی طویوره شیدا اوجاغه قزه لی

ایسته مز الدومی جانم بلکه بو دوشی — صول طرفنده گوره ونوبه جانب صاغه آزه لی

یارسنه طاشلر یایم نی گوره صوفی قوری — طمع ایدیسه پری وار بلمدی یازی یازه لی

چقمرده صوفی سفر ده نه بیلور اول سنی — بیلوره اولکم برلکده سیه اولیولده آزه لی

بزم سرمسته نیچه محتسب آفسز گردی
حمد لله گوره مه بلمدی باده سوزه لی

شمع رخ جمالك شبغم چراغی — سنسز قره گوزمك اولدی خیالك آجی

قالمدی جو یرده کل مل ... ایرده ده دوشدی بلبل — تعریفی اولدی مشکل برپرده بیوده طوراغی

سنسز ندم جهانی گوزنده هم قالك — ترك ایتدم انس جانی بوستانه سیر باغی

جانه نیتق سلام اکلمزمی بادنا ناغز — یازمازمی سرخامه دیرگرده دوداغی

درد دلم دواسی شوطاغلرك هواسی — کیجمشدی صاجلرینی یاکیسدی قالدی داغی

ای وار خانمانم دره دکر دوشدی جانم — که بخشی کریمانم گجدی جو وصل چاغی

بهه یازدم غمخانه بالکم نده ناله — بزنیکه یار وبالا اولویسم ایکوبه آغی

اول شاه نباته عالم جو به گوردی یکیالم — دیکر لی شالم بو سهبیره قوره آغی

گو سهه ایتیم اول خطابه بیلدم نده جوابی — قوریدم خیالی خوابی طویدم آغی باغی

قالمدی تاره و بایم جوبده مده داو یایم
سرمسته روی یارم بالم جو صولی صاغی

بولقوبه سهکسده سك بودل زاری قالدی — نه سی وار اوزکره سنك بربیده تاره قالدی

نه دیسم تازه مز اولسه کرکل آری قالسه — دلی اولسه دلسنك وار دیاری قالدی

کیدی دلسنده دله دلدن غم جانم جانب روی — بر بلاشوره بربیده عشق سادی قالدی

صدقه باشك ایچونده کل هله کی صالمی گوره — وعده لطفکده دل عمریده واری قالدی

روحینکن اوبده جاجهلره نار هوا — یا بنده گزمده بریرده قراری قالدی

پرستش گشت جانم با بادهٔ پیاله
ای نخوتی کهوای تا چند جیاو زید
ای منطقی کی بر دمه عمر نه گذشته ضایع
مغنی قلم گرفته لا مد فنا صحابه نیا مید
ذکر جلیم لا ذلت بر اعتقاد وشی
[illegible] اضیا د گفت گری قانونه

گفتند زمهر چرخ لهی لفتاکه سوز ناله
وی مقری کتابی باغنه و اماکن
فکر تا لقول شاه چ خاطر سوی مقاله
قاضی بنگه مانده لا ایه بیچ شد اقاله
گوید که نو حوادث بر دهکه حواله
ذکر قصبه نا [illegible] ده شرکت لعاله

مهر امیر آمد ندانم سر مستی تمام عشقم
مطربا بزمه نوای ساقی مده پیاله

بز غلام خاندانو نز پیشوا مزد ر علی
گر چه بو له بر خط غم بیز ایاید راه
لا فتی الا علی لا سیف الا ذوالفقار
بز نجیب خاندانی جاکری اوناییو
[illegible] اهل غرض شاهه علی با الیسوت
بر قوا با حضرت شاه هکت [illegible]
[illegible] فخر [illegible] کلمات [illegible] تکیه
انجم افلاک عقبه [illegible]
[illegible] کتابی وجوده [illegible]
قلزم بحر حقیقت وارث علم [illegible]
روضهٔ دار السلام قبله گاه اهل عشقه
صفت پاک [illegible] حضرت الیا [illegible]
چهره [illegible] لوح نقشنه استاد ازل
ملک دل [illegible] کیتدی [illegible] دوام

ده دوانز بیزه بز دهه ده نماز دره علی
[illegible] اعدای اشیر [illegible] در علی
عرض چرخ [illegible] دم [illegible] در علی
[illegible] پرده بلا [illegible] در علی
پرده گوزه امیر و آنده پادشاه دره علی
تکیه گاه ایتدک بلاده [illegible] در علی
دفتر شاه [illegible] در علی
چرخ دلده [illegible] ره آرام [illegible] در علی
[illegible] ظاهر [illegible] در علی
بشیر [illegible] ملت ودین مصطفی [illegible] در علی
یا [illegible] دمادم سجده جا [illegible] در علی
چشم [illegible] آشنا [illegible] در علی
یعنی [illegible] حرف هجا [illegible] در علی
دم بدم ابدا [illegible] مشکل گشا [illegible] در علی

قیلدی سرمست او [illegible] لطائفلرینی
[illegible] آنلر دله جواب کوثر شفا [illegible] علی

نیجه ساقی برکوزه پرسته آنده جوقجه قابه پریه
نه ده سویار برقوبه یوری کنده ایجه دنه اینجه

نه نازك سینه کوزم جانم کلشه تهه اینجه دنه اینجه
خورشید فهم صوفیه ایله فیوضاته تهلك
مراد ایتسك نودنت الغیبه خلوت سرایه
آز دوننده مك ایجونه کندیکومك پروانه نازنه

همی کلندزاره قوقیلا بر دیکه تهه اینجه دنه اینجه
لبطا هر دم قبلهویه سوار ظهه سینه اینجه دنه اینجه
جهو یا عفت کیتره نه کزلی سینه اینجه دنه اینجه
چوربر برطوریله برکتهه نه اینجه دنه اینجه

دمی پیروزمنده فیض آلو لبنی ظهیره
عجب بولمازمی پرسته ایده فیهه اینجه دنه اینجه

سومیم کوریم همی بوچه سته زارم نولر
سوکز سك سیلا پایه قیوپیه پر یاصدیفه یاتکیه
برلوه کوپس کورده یار ایله خانمده بخا
سینه چکیلیم همی تا حشره بازارلیسم
سجده ده پرزم کیم آطا نحوره بی پیوا قالا
ما حاجز قا حاجا الحاجات قالسونمی نوبت

هیچ دنه اخذونه وصالکده بیار نارم نولر
شمدی بنده نه نصیبی بنده نه چشته آنارم نولر
بومرقیه وحلده بو وقت افتکارم نولر
دمیدم اخذ ونه اولور قرقیجه یانارم نولر
عرق دیبا اکنده جانا صبلی دیدارم نولر
عمری دعوا فصلی حالد وفا قارم نولر

دونه بکیه الری دما تم بوی زلفه کل چیلك
خیالیمی اسود بندر یا مشك تاتارم نولر

کوزه آجویه ایزلکی یولرده بانزم کله
صوویره هر یوتنده سیل سرشك جرکم
هر سجوده ایلیم آنده بطا سینه دی لطا
اولکولده آلمشدم جرجیم سیاهقلدنه بینك
سینه بزه کلمك یقینم اولسه کلمك شو قدرده
حینه لو الله ایاقدر وسمرلو قاتشدایلر

منتظرده خاکپایه چشم آزارم کله
قانمی یولرده پانجدم اول سوکیلی یارم کلر
ایشیلمه تا کی جسد دنده جانه بیزارم کله
کوزلرم جویه کوزلری مانا عی اسرارم کله
هر دمانی ایله نیه برادرکز بانارم کله
پری تهی ظالم رزی ای شعبده قارم بجله

تاتخ قامی عمری قلدی خاصی عشقك بهانه
قالمدی هیچ طاقتم ای جان ناچارم کله

آچمز قوزی ماده آتانز پیر مغانه بنده
ایچکوری باشنده زنجیرك آلتنه گیرم
آچمز گوزنی باده ایله ساقی همانده ویر
عشقعکله صبا ظلمه قوللر الوبده طرات کلم

به به نه گوزل والده گی به به بو
دقتله گوزنه گوره نه خطا ایره خطا بو
آجیلسه گوزی خوخم اوده توکنده آزار بو
انجه بیلدی ینك یاقیشور انجه نکر بو

اهواللی صو قسیده ده نفتسی نه حاجت
بیرمست بیاده مسته قافا قاییستکره بو

جامده نه بنت عنب جهندی نه خوخر بو
هوب بر ساعت دنیاده نه الیمه اشلیه یم
یا تیزا طراقیلکر ساقی بری تیز تیز بزه باده
توره‌لرنك کیفنی منکر سسی فریاد قوما

صحبت مجلسی برنور ایدر اندوگل اثر بو
یعنی خوبه باده گی عمر جو سیلاب آخر بو
گوزه یاشی انجه باکز باده دگل خونه جگر بو
بر ایتیك بیلهیدر یا نهقی انکار خر بو

نه ده گیر مشانم لطف طابشه یاقیشور
سوده‌را اغاج طاشکلی امستر تکر بو

دیر بیلدم دوداغی نرحمی انجه دینه انجه
سری قهر تاره زلفی اکرکی جوقانه بار طوپار
اولوده خطی بیاضی خطا سود دینه تکرار اشا
جهانیده دی باشمده عقلمی مره مسافه خیالکری
مهتاباده دی وصاله یاره دیه انجه‌گی سوزل
گوزیمه قتبانه جماله عشقی سیر اتیت دیرلکیه

اوپاتك واربلین برگلی انجه دینه انجه
آره طاره حرام ایده رحمی انجه دینه انجه
نه احسانك صوم انجوبه نیمی انجه دینه انجه
دکلدر ده اینجه نی برنمی انجه دینه انجه
گوتاذم نظر جوبه دلدم گلمی انجه دینه انجه
قوماز باقدم دیدره ده براسی انجه دینه انجه

بلی بیرو مشانه فاسه جندی زنی قهرستر
دیدی بیرمسته اسراری دمی انجه دینه انجه

آلوده سوی آلسه بو شیرینه دهنده انجه دینه انجه
برادی قهر خصوا قهرلونه تورده سعفانه
آلو یغراضی بری مشکیده صنوی سه یك
برلوره لعل بدخشانه علم لاله عرفانده

غزال عاطفی عشقی خنده‌ده انجه دینه انجه
گلمه ذوق عدم زاری جگرده انجه دینه انجه
دلی دولی لسانی نا عهدنده انجه دینه انجه
عشقی دلده قوتلقسی کنده انجه دینه انجه

بنده مجال سنده مروتمی وار   عاشقه پرستکه شفقتمی وار
بلبل شوریده کبی جمتمی وار   ای کوزه لم بنده کبی حرمتمی وار
بر قوری سوز ویرمز بکا اوسوده بالانده   بر بله تسلیده کیدك بر نه مانده

مانه اکوزل یاندم ایکنده که امانده
اودکونا کوردم سنی هالم یمانده

سنده ای قاتل ظالم سن یمی کفردم ایدیپسك خونده   اوکلوملمانه یاره سی باغوم اولاله نه بهر سکا مفتونده
کر سهم بیلار دونده او لمشم بهر دمی برمجنونده   آقتاره دو چشمك بائی اولوبه نیل فرات جیحونده

بنم آه ایله افغانم چیقار آسمانه کرکونده
مدام بوده ده سنده نه عدولراولسوه مخزونده

بهی ظالم سکا نولدی عمردن اوزره دوندرلك .   محبتله یانانه بکم کوره آره بوند وره دولك
یقوبه جسم ضعیفمی ده جاندنده کلوونده ده لك   نی خانه عملادوده دائم عدولرم اوکبو نده وره دولك

ایضاً

سنك ایتدکرك جوره تحملی آتم نیده آدم   حیاته اولدم قچراولدی لبه الا بهاری رام هادم
بنم دردم دوا سزدره الا بوسری یاد ایدم   سحر وقتی سماواته چیقاره بلبل کبی نالدم

ایضاً

جراغ شمایناه اولدی کرکمز بکا بو صیلاد   ایده وبهجت بوبرلرده قرار بز اولمابی اوتلد
دوشوبه صحرا ره مجنونه کبی چاغیرام لیلاد   صد حیف جاره بز قالدم امانه الامانه مولا

ایضاً

بیچاره ده خالصت هالا مجب بحر ولرباره به   دوکرکونه یانه بلبل کبی کل لاتوزه کهر شب
اکرتیم دلیوصوره بیلك الیشیك زار ایتمکر سبب   کیجکلرونده و نی زار زوره ایده ده بودلبه کهسب

بنم آه ایله افغانم چیقار آسمانه کرکونه
مدام بوده ده سنده عدولر اولسوه مخزونه

مائه هر خالقه باده ای باده وقتی سحر بو   سنه ساعت دنیاده بلبلك تیزه جر کجر بو
کل فرصتی فوته ایتمه بلبلك وقتی غنیمت   حونه عمری بلبلك عمری کبی عمری کیدر بو
دوا غنچه اوره زنه ایله کل بر طرف ایله .   بالکم کیدری ویرسه برجام کیدر بو

تا ذوقنك اندیشه‌سی وصفندن دمی — راحت لیلی کوره‌می غم ایامی قیلانه
عشقه اویدی کیمدی پشت قیلدی زمزمی — هر کیمه ظلم قیلدی جهلکی احرام قیلانه
نشئهٔ دیده‌ده‌رك زهدی تردامی ایدیه — عشق خشکت ترده ذوقی بادام قیلانه

باده کیفی هما یلنه‌کی یاری صاره
یوز بیرسه مستانه مسقاتی اتمام قیلانه

بنه خطا یونکره دیردم لحریو بانی یده — دوقنورالبت خطا برکوره نظر اعیانده
کوزه ایدردم مثل چلکیه چشم هر جباه دوای — قوره‌ترا باشمی بنه زمرهٔ سخایده
فصل کرم سرد اقلیم جنونه عشقده — قورقرم قورقتان جز ویرکیم اوقور قتاده
قهری لطفی بیلدی اول خوبه مقدس ترمانه — بالمدی جونه کوردی اهی وادی لوزی نابده

خانقاهی کعبه‌ده جمع اولدی یادیه حدید
کیجه‌دکی نیذ اولدی مرستخانه اخمارده

مشکل ایمه مشکل اولور یار اماده — اما اشته اولوبده بیری سوده نوجوانده
سینه‌ده‌ش جلکده شیر کمانده — بونی اولور آلتنده یاره نشانده
بر قورری سوزی ویر لطف اولسونه یلانه — بویله تسلیده کزك بر نمانده

نازلی گوزل یاندم الكده امانده
اول گوزی کوردم سحابلم سمانده

اما ینانمی گل بدنی یاسمینه — قو قیلام‌ده قالمدی بنده بینیه
چهره‌سی گل کسوه‌لری آتشینه — بنه نیارم کندویه یاقسم سرینه
بر قوری سوزی ویر لطف اولسونه یالانه — بویله تسلیده کزك بر نمانده

ایضاً

عقلم آلوب قویدی بنی اوصنم — چالکه یوقیده قاتم اما نیدم
یاشم طاشلاری دوکوردم بیلدم — آه لولایدی بنی هیچ کورمسم

ایضاً

آه یلغنه قتلدی بنی یا سیمادل — ای گوزه‌لم صاغنم اولدی سحاك
کیمدنه حالمی ایتیسك نوال — یوقسینم جونه خط کلدی هلال

ایضاً

ای نجاشی زاده قربانك اوللام
انجمن زیبا یارا ایدیم

کلدی فالا آچیم کتابه حسنکه
بیك خیالله دیدیم بربوسه ویر

نجم عشقه جلوه سن ای کره نازك
قوقوم کلدی حبیبم بی خبر

بوسه نیتله سطادو ستمدر اوله
یاهلال العید الهلال مرحبا

ای سرو سهی خیالك اولتقا کوزل

هل مائها لطف مثلك بتوف
اتسدنیا مذهب الاشرا قتوف

لهذه جنابه عدده فاد خلوف
قاد الهلال شاره بالالفا الحفوف

شهرکی احبابی فی فخج الجفوف
فی السحر ظامه الاعادی نائموف

نعیم قهرك جنود صفر قتوف
حیث سهمك یا فطو الصائموف

منشر والسوده مهدی ملکی هر نالوف

آفرین سوزی خالص آفرین
غول نفس بالهوای صبارت زبونه

تا چیدی خوبم بو کیجه ماه فرح کرکده یمدن
غم اندیشه صاحی فرح افزای یوزی

قوحی خیاباو یوزلك ای بت کوزم نیوبه آلورسم
کعبه حسنك خیالك حجراسود بیلورم

قوری تیلوری نقدر تیز اولدی صنمای کبوتر
دیسوره الهی غصه یارایله مابینیزده

دایزه خیال قاپیدی دیقرق حیمله عزی
قدرایك بوبر دلیوسه یار جهار شدیر می

کیچه خنده آیه بنده چشوه جیحکم ترمیده
قتلانه عاشق دل هلهلنخطی ابو اثرمیده

نجسه ایدی کوزه ضیا آلیغی نور بیلرمیده
کیجهدی نوبه سودلی بیلاجه اولدی کرمیده

فکر نور آوری نجه بو شاه بدمیده
کورمشمی نجه یانه یر آه شرمیده

ایکی ادج قبنده دنیوه اولمسه اخراج برده
بورایه اولدی اوزوبه نکری قضا قدر میده

یانصیب اولدی تیقلره یای مرسته دوشوبه
امر عکس بنده جیاره عجب نوره زبدت

دلی قیدی بی ای عاشق دشنام قیلات
لصوبه یار ایدیه دوکه اولی ایه بد مناف

ظلم زلفك اولدی قبه تیشه یدی یوزك

عقل صبر الیلی سبقده نلو نام قیلاف
اولدی آغاز قولك کاریخ انجام قیلات

نرده فادی کورنه ای جانی ایام قیلاف

کلهی سنک صبا سویلر دلارا خبریه
اجمی بیلدیرەیم بلسە نی راحت اولمق
کتوره سنک بزه اول زلف شب آرا خبریه
خیمه‌سونه سیر تماشایه کوزل باشی ایچونه
بلمم دو تمدی خیالمی خیالمی صحیح
هماصلی هما صلم اول یاره هوا کوز بایشیدی

آه اوطمازی کتو سنک الاهو دخبریه
ویرا لازلفکی نیبی شب آ خبریه
بند لدات استیده با تیمهری خیالی خبریه
ویرسوه عالم بونشور تماشا خبریه
کاه کاه کوریکم اولور بو عجب سینا خبریه
اوکره دوه ویردی بط بادله دنیا خبریه

راز عشقملی هوای دخی نه آه جمزایدم
بر که بنده‌نه الشمسه خیالمی سوا خبریه

آل ازلک باشیکه زلفک تماشا بەدولسون
کزمسک اولسم لوزلک سیرنه کلک قاتم
نخل تازه قدبای کورمزم کلزاره بولک
طشره حقیقت عالمکز نافستید دورکه
دود آهی طالع‌هایدر حمی نی کورکره حجوبه
قز سی کیم کوردی عاشقه اولدی آدم دخی

اخاطرمجمعی احبال پریشان اولسونه
حسنی کاهم با بابی جاه زنخدان اولسونه
نخل بونونه اکم سونه کلزار ویرانه اولسونه
صاقوه حسنک حقه خانکدنکر برقیاسه اولسونه
صوفی کوریه هما به اول حوره خارقربانه اولسونه
صورتا آدم السه حوره کو کرحوانه اولسونه

عشق اولسه حسنک ایچونه مجبان ارسست ایچونه
تا بقسون اد السترم برکونا حزانه اولسونه

یا بعید الصیه یا مظر العیوف
یار اولا نجم کبی وقتک سعید
یا بسرور الصیه یا عیه السرور
سنه وصل سنک بنده سینده‌سک لطا
کوسیم بکلومه نی جانم کیدر
وصلتک یاقدی بی دیدیم دیدی
آفت اراوغا ... یا ... دیدی
حبوبه بر نشانم دیدیم یارم دیدی
فی الملاطیع شرافی بالحبیب

ما امر ذی الفنح مثلک کاف ونون
دائما بالاهی الاربطه السطوره
تشتکوا از توبستریا تا بتون
بنده دەر عالم ولا بلا نیسدون
لقلندا فی کسبه قانونه الجنون
ذوقی ولم ودوصای فی الصتون
فی العشا الموالک هما یفرون
ایتج فی السیر اثرالها شقوله
ایسم سینزم آنه هوذخون

سوزشم سوزندر یاری بیلنلر صو یبوسن — بلمینلر جزو عشقی اعلام قیلالر
بنده یوز سیدنر بر سکونم نوری یمنی — نیلک نامیلر قاپیرمه بنی بدنامی قیلالر

فوق بازارکبی خاصی رواج برست
اولور اول کوردم بلندکیم کم خونه تمامی قیلالر

صوبلایوب ناکهان یکباریه اکرام قیلالر — نجیبی دیرانز دکلمی صمی خام قیلالر
زیر دامنده قیوب دانهٔ زلف وخالی — دانهٔ ذوقیه دلکرمتر مدی دردام قیلالر
نزار نوری زایل طابه تموز ایام اولدی — بالجمله ای بت نزاهروار بنی رام قیلالر
بکفارهٔ عشق بلاسنده عمرلر کچدی — ویره تریاقنی هم زهرلی دجام قیلالر
نه سودای صحبتک هرتلی برقارهکونم — کرچه هر کوکلی انجه دمای باپرام قیلالر
تو نه زاه بلادرد محرم سطا خاصی — لطفی قهری قیلالر قهری انعام قیلالر
کعبهٔ حسنه دلیل اولدی کوزلک هم صوحی — کرمباح ناهحرام بادهٔ کلفام قیلالر
حج آلبر یوزک ای کوی محرم کعبه — نویلر دره لیلک بندر جبا هلی اذنام قیلالر

رند مرستمی یا عابد زاهدمی
سبقی لطفی بودر عالمی برسام قیلالر

کورکلرمر سنه تحرذه بالهام قیلالر — دیده الهام قیلالنده بنی برسام قیلالر
آحیابه حال برنشانر اولسرکیم اولور — نه اولدن آحیابهکم بنی دردام قیلالر
اوبنامازاسب خیالم ایچ عشقده نیدم — نیجه یوز جاه مطرلیکی بیرظام قیلالر
سرایلهی کوزلک باغلادی ناکسلر اکونه — ابتدا حظوه رزی ایشدیر ناکام قیلالر
هرزمال اولسنی سوم مشغله یوقسه — پرصفیه دیشلرهٔ حیدری نور اشای قیلالر
کیف یلفنکر حونلکیه پای انفاس حقوتی — جیقه خالیک بلینه لاخری اسلام قیلالر
محرم اولمازحرمی خاصیکر نامحرملر — جرم الزافه نامحرمی اعدام قیلالر
انفی بنی حرمیه کوزیکز طاغمی کیب — قید تهیه سلر اولی طاغندبه اشتمام قیلالر

بیتمدی تسبیح سجاده و بر دسته دحمی
اولمدهٔ باشنی تسبیح حمی جام قیلالر

عمری سنسز کچرا اولدی عمر دیه حیاتم
نولدی صباحی کیه رسبک گوزه وصلک گوزی گیجه
یا قیشر کچه هطلا هر کیباره سک اما
نه قدر ایچرا اوزده اولسه جنبه راه کوزل

آتشی دوزخده بزه ضیا دیرم
سنی کوجتوردید اکشی پیش سر قیامم
بر سبزه اوردیم دیه بسک سبزولباسی کیبایم
لطفم اولدیکده الکورسمده بو برلرده قیامم

شوبله سرمست بی قوللری شراب باشورقلک
ترشی روی رقیبک له بوسنی آیامم

خیز ای نیه کوشه هر شه تا به بیرونی دیرم
فکر دانای هنیه کرده صاحبانه عمار
بیدار نیه بار حوادثه نتوانیم کشید
نقشی بر آب کشیده بود اغیار جنون
اینه نه آهک که منزل شود از دوره بد
زهره هیکیده اول خطری صد خدمت

چشمه تاریک و اسوده گی مونیه دیرم
زینه عماری بخارانه فراموشی دیرم
چهره حباب باد بدست خانه بر دوشی دیرم
نقشی بر آب کشیم از هر دکوسه دیرم
چشم بوشیم و زسابه بسته و خاموشیه دیرم
بنده شاه شویم حلقه در گوشه دیرم

مصلحت لی سرو بای شده افتاده کرما
رند سرمست قلندر شده بر دوشی دیرم

بکجرم اغیار نیست درد عشقی بار دیه
دل اسیر خالک آرطشکه خیال قاکلک
می ایچرده مجوب سرمست زاهدا طاعت دیو
روز سیاه ایتدیم در درگاه شاه هر یار بکو بیا

چون طبیب عشق دویند درد بهر داد بیمار دیه
بر قدمانه دو دام کجوب انکار دیه اقرار دیه
بلمک اول کیفی صوبسک بلور خمار دیه
قول اولسه حرم کرم مأمول ایدر خطا دیه

ساغر سرگلیک سرمست ناپروا ایدیه
لاابالی اولمشم کچدم لباسی عار دیه

نی دیوانه عجب زلف سیاهی قیلاله
چشم حیرت زده مردم استعدادم
خطر عمر دیه صبح ازل کردیه هم لیلی ابد
پریشانه حالمی سنده هظ عرضه ایلسم

رخ صفاسنده کیم با خال سویداسی قیلاله
سدره قدبکه بردارکیم ابرامی قیلاله
گیجه گوندوز منهایده صبحی شامی قیلاله
کیم اولور دفتر عشاقی سرانجامی قیلاله

غزل شاه سروت قدس سره

ای نانه فدا ارض سما ارم هم
بیلك روح فدا امرینه بیلك قوزم هم

دمکده کوکیم ماجرا مستقبلی حالی ایلرم
چونکه تصوف ایلدك هر دمده تصدیقاتکی
بر خیالی ایله جلالدا ایتدك ابطال ای بی شعور
بیك درد آه جوردی زلفك ولا آه آه اول
عندلیب جانانه چونکه هم کوکی ایدایه ایچون
کرچه بوتکده حزایلك دوشر آه هنه
والضحی اول نقابی روحی واللیل ـ سنده ـ
چونکه ظهور ایله حجابی نوری ظلمت اوزکره

سه قیاسی ایتمه سلطا ترکیب اعلالی ایلرم
اوزکه تمنا ایله شمدی سنی لال ایلرم
اول جلالتکی سنك حکمتله پامال ایلرم
بو مطول دریده چوق قیل قال ایلرم
حکمت العینه ایله اوزکه بر وبال ایلرم
اول ایکیلیده بو کر قیمتلی بر شال ایلرم
بو جلالتی بر ده کی لطفه خوش حال ایلرم
هرکه بندار یکی ویر سك سطا بالی ایلرم

کل عیاری آینی هر سنا ایدر عالم دیدی
قلب قلبی نا عشقی بازلر قال ایلرم

ای جانانه فدا ارض سما وات ارم هم
کیم ویردی انیسه جانه اوخشکر جانه بولدی جانا
ای پادشاه ارض سما حاکم سنکده ـ
قطمیر چو اصحاب کهف قالمدیلر دوره ـ
سی آیر نلفت امری ککا مطاع اولوب ـ

١ بیلك روح فدا امرینه باشی قوزم هم
٢ اول جان ارو بر حق ایله اولدی کرم هم
٣ فرمانینه انسی وملك اهل حرم هم
٤ قطمیر کبی قطمیر صنم کعب دیرم هم
٥ یا نزده قار ایلیوبه قنده دورم هم

چون داغ هجر جکدم داغ هوسلك
٦ صونی جامیله طاغ آلتنه سرست کزیم هم
٧

ندیم اولسونکز دیکرباره چو یاری کورهیم
قالمدی قویمادیلر بر اولیونم رامك ایچون
تیر عشقکده بیر وطن بو قده قوشدی کوکلی
بو یری قاعده لر عاشقه معشوقلرده
بینمز درا اوزادی مسئله آه و امان
عاشقه جور جفا اوله معشوقه صفا

شیشه عاریه قروبه باده ایچم دیرهیم
سنده دیسه بر اولیون هولر هنکوبه قوریم
جفاروبه طاغده صاغلر بازیلر یریم
اهالی بو قده شمدی بو مشکلاری کمده صورهیم
طولیر سه زلفلی بهر دفتری شرح دورهیم
سولر بو مسئله ده چرقه قدمی طوره یم

عوده تك خانه سرسته اوکوچه بار
امر ایده سك یوزیکی پایلر جانا سورهیم

تن اوله جدا سنك ایا شاهم افندم
جان خسته فیله قدتلو غمیك قلب دیرم
٨

چون داغ هجرله جکرم داغلیه جقسك
صون جامکه داغ آلتنه سرمست کز
قدس سره
٩

جیدیم اولسه یوزك آیینه ده سیر وحماك ایدیم
قصدم اولمشدی دکلمش بقام ای کوزل یوزیکه
باد لعل لبك فکری نی یاد ایت ایده ده
قوری قالدی عجب خاری نیولده کوزه لم
عشقمك حسنك ایلسمکشی حرزه سوره
وار اولکوده یاقدی نی آتشه کفری زلفك
یوقده جور و جفا عاشقی بیزار ایتمز

کلدی آهم ایله و سویلدی پرده دارم
کندی قائم اولور شرع کوزمده خارم
یوره کلم آتشی آتشك اولدی قارم
صبره داماده ذرا نیلر دوشرمه عارم
بولمز انجامی قویمولد سنك له قارم
انجیلدن سنی ده صایمز الیسه ز ناریم
کجرم سنده بلیلک یه سط غملی یارم

الیها یافه ایدرك كلدی دزکر هرست
دستکیرم سیرمنجاز یی هاوارم

بلی خادم حری حضرت شاه قالم
سنی شیر ایله ماهیچه طاغی قودی
قالمدی اول حکمی ماه دکم رام دکل
حسن اکوده ظلمت زلفك اسیر اولدیکی
شکلی نونده هیچ ایله یوز اللیل یازار
نفسی فرعونه اشدردی ذوقرلی کلیم
جیا هر صاللادی اولمش وجوده ملك
بلعب بلبلی ذیبا آیه کیردی ذوقرینه کجل
بالمدی لطف و آیت کوششه مرقوف دکل
اره جو جیبیم ایکی شوه اتیسه روا
خاکپایه ایر شوکه سودیم یوزلری
ای بنم سینه می قاقوره سوی کلی یارم
ذوالفقار سیداولمشده کسومه خاتمچه
ای عبا اتر ویرمدم سکوده حد قالیه

ولی تر دامه یال ایتمدی قاهی دالم
کلمدن عالم توبخت سیاهی قلم
ذیری زاده ایلدی هر انجمی ماهی قلم
کشور حسنه مشکل داره الهی قلم
اوبلاشوری عجب اولمفخره کرا هی قلم
طلسمی محکم اولوب صفدار ماهی قلم
کوتا جیاه اندی هماده منصب وخواهی قلم
ظلمت زلفیکه اسیدیر شاهی قلم
حضر اکوده دوشدی جو ظلمات سیاهی قلم
بده جودنده کا لطفی کلماهی قلم
خاقنه ایرشه دنت کناهی قلم
اتر ایتمز سط جانی دلمه آهی قلم
حضرت شاهیکه ای شاه پناهی قلم
سطامیانده آخر دلخواهی قلم

زکوزلی سروپا صونه ایرندر اولسه
سرقلندی سرمست کلاهی قلم

حباب جرعه آفت حبابه اولدی کل
آفت حبابه حبابه جرعه اولدی کل

صاوهم

یاری تنها بولدم گزلیجه براولمشت ایدم
عقل باشمده حورده‌م بهره لطا برعجب ایدم

آجی طاتلی تخم قالمدی ای دلکه بیدم
یار دروسیه اونده کلسه الا شربت ایدم

صبا یلیه بشرابر الفاظتم اولدی خیال
حجره‌ی کوشی دلارایه وار دیه عزلت ایدم

مردم دیده‌لرم دوستدی که عشقه بولنه
برکیدیشکه کوره سیه بوبرلی برآفت ایدم

بنی بولمه ایچون ای طبع دلنمای زمان
چه زندانده زنخدانده حوده خلوته ایدم

برده داماننه یارك اولیشه تخم آلی
دوستوبه ایاغنه حبابه ودل ایله خدمت ایدم

دیمیم ویردی بکا کوله ویره کره بکا
حسنك اولمسه‌یی بوبلیجه برحجت ایدم

قطع امید ایده بلسده بنی ترك ایده‌م
ایسته حالم بکا معلوم دیم صنعت ایدم

بوبله سرمست خراب ایدی کوزك برده بنی
ترك ایدر مك دیدیم اوزوطنم غربت ایدم

تیرقوسیه نظالقیونسامده حباده دلم
قومرالده کلی تحیدك اولمم احبابم

نادك بیدی قمشده اته صندیردی بنی
تن قاتونخی احصد یارم تنك تلم

بست دنیایه لطبامی ضیاءمده ای یاره بکا
ضیا میاده ظلم اودر دینه کلمز خللم

اولوم آلسوده بنی ای مشتری سیدخواه رقیب
ایسته خانمده بوکون حیاتلسوده اولی کلدملم

ساقی لطفایله الکلمه سهایچم جوهر بکا
عشقده کوریسر بنی طوتیخ اولیور طوتناه المم

شبه‌لسك یوبه الملکه نظابوله تیه
اکدیه طوغری جه یه بنی کوریمك املم

دیمه ودنیایه ویره دیه عشقی اچوزبولدم آلوبه
حورعشقده ایدرو آیه‌ه دیه‌ه صلم

عشقی سرمست قضای قدری طانمیکلم
حیو کلی حزانده یره قوروطیه تملم

بنی تشخیص اید مدك اولمسه آه بزارم
تار زلفکده طوبره‌سکه اود حبابه آنجه براریم

عنکبوتك اوبیدر شده عدل ایلید بنده
دو بیشکده همانه برخیوانیده یانارم

صوبه غبار اولدی تنم قالدی که نیابمده
حکدمك تقلتمی بوبله ده آغ بانارم

مملكت عشق ویرانه اولدی گل
قلبمیز سود زیانه اولدی گل
عشقمز حسنی عیانه اولدی گل
گل هله گل او زکر زمانه اولدی گل

قالمدی هیچ بحثی بهانه اولدی گل
عمرکی عمرده وانه اولدی گل
تیز هله تیز بخت جوانه اولدی گل
باده‌ی شیله باده کفری ایمانه اولدی گل

جانه جانانه آفت جانه اولدی گل
آفت جانه جانه جانانه اولدی گل

تیز یا بلوبه تیز چرخ جفا به اولدی باقه
هاجلرز بو یوبرابه اولدی باقه
گوزلریمز خم شرابه اولدی باقه
گل هله گل او زکر زمانه اولدی گل

والیمز عیّ شرابه اولدی باقه
جگرمز یانه‌دی کبابه اولدی باقه
تازه طرغوبه شیخ و شبابه اولدی باقه
باده‌ی هله باده کفری ایمانه اولدی گل

جانه جانانه آفت جانه اولدی گل
آفت جانه جانه جانانه اولدی گل

ناسی دیگر جونه‌دا کا نسنا ایسه‌ده
هر بلکه سوز خانی آنك قنا ایسه‌ده
گل تازه باقه اودلی سودا ایسه‌ده

دلبرینك عهدی اول نا ایسه‌ده
گرچه خیال الیه گوزل با ایسه‌ده
سوزنکر حملرنك اعلا ایسه‌ده

ولہ ایضاً

هر یو یتیر یادم آنی گوزلدم
بیانلگوبه سوزلوبه صنزلدم
مفلسی اولوبه حاصلی یاوزلدم

هیولا بحر به ایز اولوبه یزلدم
عاجز اولوبه آخری اوازلدم
بطور هله طوره عاملی خوبه قیازلدم

ولہ ایضاً

السینه جمالی هوا اولدی هوا
لقیمالکر یاره وفا اولدی هوا
بلبل دل نغمه‌سرا اولدی هوا
گل هله گل او زکر زمانه اولدی گل

سنك دیدی خیالی جفا اولدی هوا
گل بیاغی جلوه نما اولدی هوا
عاشقه سرمست بقا اولدی هوا
باده‌ی هله باده کفری ایمانه اولدی گل

لغز ارسه سوراوس ندایدکه .

لغزه اولسه سوداده خال دکل سرسنکك
آینه خاموش اولنسه اوکیم بوینده خاموشنا سه

کیدی زمانه اوزکه زمانه اولدی کمی — جورکی جورك ...ه اولدی کمی
آتشکه کوزیاشمز قالمدی — صو بریمز دم جریانه اولدی کمی
دانه خالك کچمه مرغ جان — البته بوبغداد ویرانه اولدی کمی
لیکچه بن حالمه رحم ایلمك — حالمی کوبکدی بیمانه اولدی کمی
ای سهی قد سهام هجر روزمه — قدی فلك منحو کمانه اولدی کمی
صوم سوا چونکه هلال قاشك — مشکلی شمك کمانه اولدی کمی
منزا یا صبحی قیامت بطا — شام غریبانه جهانه اولدی کمی

لعل لبك ای ...دی ترسته دون
زیر فلك بیت الحزانه اولدی کمی

ای کدادی درشریعت سند عال مقام — بیلك دو نکته هست دایم ازتو ماکمول سؤال
کر وجود بست میکر دم بصحرای وجود — بی وجود وجود کجا دارد درآن صحرا مجال
در وجود مطلق حولیت غاوت هیچ — لیکن شرك خفی کوتاه کنه ایه قیل وقال

خالص اندا خدا جی کویه هردم ایه نکته بدل
لیس غالطو ذالکون سوی یکم الخیال

شاه

شاهه بلکم نیلسون بو عرض حال عرض حال — سوبکم تولسون سطا بنده ماد عضحاك
درد وار اما بنده مقصودی وار دیکلمانه — مردم سودا زده قنده شاك عضحاك
قوی سودا درد مقصود دك ایر قورقارم — کیم بی تصدیح ایده بو قیل وقال عضحاك
استرم معشوقدن رأفت والاعتقاد — التفاته حسنك شکل وصال عضحاك
آکیم اوبر خفاقان طوبدی درد کلر بنی — نطق طاقت بنده یوقده سنده سؤال عضحاك

ای بت اولمك خاك اولوب تمك یوکده ایدی
غایتی سر ستك اول قالمز مجال عضحاك

قبلولیسه عارضی صفا بخش اقتدای — مذهب ابروکده که بنده امام اعظم اول

قامتك قدرت قوی قوسیله قیامتدر سنكا — کعبهٔ حسنك سجودینه دوشنده محرم اول

نشئهٔ لعلینده کوزلرك سحر الزام ایسونه — غمزه ربیاتی هرقنده قبانا ملازم اول

گلشنه خیال ده سیرخرد دیك معنالونیه — بیك زبانیله تکلم ایله اما ابکم اول

ای خطولی روی حسنك والضحی واللیل سنسه — زلفنا رسا ایله گنج طلسم محکم اول

صوری لباسنی نوزایسه انا ظلمنا دیه دم اوره — آدم اولمازسك ولی کل یازیغ ایله آدم اول

گاه ایاغی ایله عالیله تنزه فضای عشقده — گاه طوره بزرچراغی اول گاه دورده جام جم اول

دهر جسم صورتا ماه جزء اول بر جفا — هم صفا نجسه ذره دینه ابجره برج هدم اول

رخیال روحی سرسم سنکا مهمانه اول

تیز قاچره لی صقیه مهمانه نوازشه همدم اول

نه کوزلده رنکلویدای شوخ جمالنك دورمك — شمدی بیلدم هم نشئه الکرسه کوره مك

لیشقه بر جمالده قوتمیسه بنی دوره کوردم — نه ذوق اولدی کوزنك نه ده رنکلونکی قوره مك

سوسیسم بنی برکسه بیلوره صیدی بنی — شمدی هر طالعنده بر بوطی اولدك اوره مك

کوزلکوده وینه دی سنکا سعادت جسمه فرده — جبائمی صاحلی ایتمده نه دیده مك چوره مك

کل بوبانه ای صبغه تر مشتریم قزغنی — بیسته کرده بوینه دیده قاچر هر صوره مك

فحل دجالی بولوده ثبت عنب دایدی سنکا — نشئهٔ حسنك آلوینشراهی اشکر کوره مك

یابندکی یبانه برقسه نه زی خالصی

چهره جمالك کیره ده ناز ایلرده دانه بوره مك

سوزم اول دلبری کیم آنی یالکز لنمامسه — صاحی سنبللنمامه کیسوی شبولنما مسه

وحشت لنسه چشم فتانه دخی بر خوشه اولسه — سوره کمشته کوزك یالکزی آهکو لنمامسه

ادمی بیضا تحم روحانی دیر جسمك وطن — کیمسه بر ماك اولمامه جمالکه قبابولانما مسه

صوکی جبلوك بتهٔ براب بر دیم دوکله بر — دجلهٔ اشکم ایده دریای کمولنما مسه

کوره مامه طوطیه خواهل دهانك ای پری — کیم دری سویلر غلط دندانك انجو لنمامسه

باغ حسنك تشنهٔ لونمسه کوزللتمسینك — زینت یرلتمسه هماسیه آلو بالولنما مسه

منی بو مشاقته می طاقتی نه بانم اوکدرلك — یا جماد کمی منی به یاغز ... دوکدرلك
حیا ملدی یاتلدی کوردکده رقیب منکر — دوده ... برکده کیجه دی هوکدرلك
عمرده کیجه‌ی خیالکله نه قالدی بلمم — سوز ... دها ... باتمده جهنم کوکدرلك
پریشان ایدی والحاصل حسنه منی بیل — ... هوس ... نه اکه یلك نبوکدرلك

کعده باده باشك ایچونه چوق‌ده سوریم ایشته منی
طوغریلی یوبله کچلسه نیا ستده ایاغه کوره یلك

کلمکدی لیکا اکلدك عجب کرکمه ایتدك — پرمرده ایدی خانه ... دولتی مشته ایتدك
تك دردی منی سرزنش منکر عشقم — بو بلکسدلی بو ... اوندکه قهر ایتدك
برخسرو ... ده شهرت ... — سمه عالمی برخسرو ایدی بر کرهن ایتدك
برنوع غرض ایدی کوزم کوردی جمالك — برآغ کونکله تمام قابچه کوره ایتدك
اقتامکی برکوده کوریم قهر یاکی برکوده — بردمده بنی ... لطف ومحبه ایتدك
صبحانه کوزلی صاتانی ... — قیزجشم ... یکی راه زنده ایتدك

تردامه ایدیه عابدی زاهدی ...
فی الجمله ری ایشته بو ... ایتدك

ویرانه بیرکرنمی نه مجوده دوده ایتدك — آی کوده بو قدری ... آتی بوکوده ایتدك
کجه‌ی کونومونه ... درد والمله — اندن بری کیم کوزمکلی زلف کوده ایتدك
... ایده اولکف ... — افنایه ... دنك دیو ... دکوده ایتدك
کنعان جمالك اولوری مصرکی ... — کنعان ... یکی جشم خوده ایتدك
کیز ... ایمی به بیلا دیکر دم — سمه عالمی برشاه کبی سودی اوده ایتدك
... ایدی ... حسنه ... — ده ... زنکنه ... ایتدك
برتنده ایکی جبانه ... کوردی — ... منی به بارمم ... بورلی ایتدك

سرمست می میکنده‌ده هم کرکهن نو
چوده کسنه نو هر نوی شمدی کرهن ایتدك

عشقکله بنی آه ... اود ... ایتدك — بانزا کورشمکده ... ایتدك
الانصاف کلیوده ... یاسندیکم کل — کوره عالمی دیوانه بنی بسبوده ایتدك

ایام نجه بیخبر قهوه سیله کچوردم   عمر آتشی کر دیشمی قهوه قابنه کورمه ایدک

قورتیدرمکمی بنی یا که کیدیم بر بویله طریقی   قهوه یولاری شقشقله طولسون فرمصون ایتدک

سودای صحبت قهوه سنه بر کوزه بیله دیو   قهوه کیتی حسنکله آلی یقمصون ایتدک

لیمقمسه کوزی لایعه اویدن سیر و جماله   قهوه آجی کدا کوزلری سیر حسمون ایتدک

خونخوار کوزی مردمکی چشم فرنکی   دعوالری فصل ایتمدی قومسیون ایتدک

میخانه‌می بزم ازلی نام و نشانی
بیچون ایدی کیفیت مست جومه ایتدک

ای کل کوزه‌دن سحرکارلری دکمه ایتدک   ای ضیا بر کوکلدن لبدا سحر سوز طهر ایتدک

بر دردی بنی چومه خو لاسفهم صوفی   ناجنس ایله کل انجمن درجمه ایتدک

خنیا اونبر بیت حزننده صفقور دم   سهبانه خنیا مده بیت الحزنه ایتدک

بر نجه قوقی بلبلکم ای کل کلشنه   وقتیله بجمله بوکلی نارشبه ایتدک

قلبمده دونر عکسی رخ ضیا و مهرک   ای شمس عجب درکه قمردنه تکلن ایتدک

ویرانه قالان برجه تنم دوره قمری   وی جان قمر بویله کتبه دنمی تبه ایتدک

کوردوکده بنی دردک ایله دکمه دوستم   احوال پریشانمه آغیار کولته ایتدک

کوردومدی سنی دوزلی حرم کعبه‌ده زاهد
سرمست بکوره خبر اوله دیری وطهر ایتدک

بنی شاشوردی هیچ بر طرفت الا که بلیلیک   کردم وارایجه صاحبلک هم دخی وارایجه بلیلیک

سرخاک خطلی عقل ایله تعریف ایده‌مم   بعض بر فرط جومه نکته آچرسیه نه بلیلیک

متحیر قیلان عقل بشری جودیترر   آنده‌ر اوزکر نیجه معنالری وار در کوزره بلیلک

سری یا بنی لهمانه سنده بیلورسم سنده   آره‌نه بولدی کوکلی هر طرفه جالمه الیلیک

زری زوریکی وربراده طوتاریسک زاری
بنده جانقله سله اولسه یلوسیک لعل لبک

آکه اول سودای زلفکده سواد اعظم اول   خاک و جرکده اولنوته کل ماسوالی عالم اول

قابه قوسیه قاشکده فکر بکر تر طونتا   مرغ مقصودک شکارنده قضای مبرم اول

[illegible]

اوزنه

اوزگه بر مسئله وار سالی بلمزغم آلی
کشف اسرار دمی باده گورکسا یمزلك

منشکه سا جان تا بمحشر سر میسوده دیرسك — بو نه دلك گوستر سکا حشره بو دعوی طلو میسوده دیرسك
شده دیوانه قیزلك سومدك سودلك ثنا بو سر — بوبرك گوستر بی دشت تحیر بو میسوده دیرسك
صاحبك حق کعبهٔ حسنك بولنمز طوبه حرم ایلر — صالو به صاریوبه یی اول زلف ادرهمو کویده دیرسك
صاییلسك قوینونه کرهسك نرده یرکیمه که یاده — قمقمه یاشتر دست امنزا ومیسوده دیرسك

بو اثر خانقاه کبده هرکی فاسهکیر
آنی صحبانه لرده صاقنه گیمه گرمیسوده دیرسك

مرصهاده دل ایوصاره دتنه خوبك گتوره دلك — ای خوشنا گوستوه ره بانتسز رخ کلگده گتوره دیك
نیجه بیلدر گوزهلم خسته سیم گوزلری بیك — بر تصادوفیا اولوکت قانونه گتوره دلك
دردم ایچره بنی صالیقاره وار زولر ایتکه — بنی گوره دم بیکا لقیان قانطولك گتوره دلك
آفریهات عشقم بی مسر ره استرلك — گیمیانه خوابه خیالیراو خاتونی گتوره دلك
گیم لرسینه میسوره ای دل دیرایم ایسه دیکلی — دیره دلك آ دیره امانکه دیدلك هشرنی گتوره دلك
خوشلو نجری سنك ترحمینه نمی بیرگوف — بر بیوده ریشی اوینه خانه نه قاره دنی گتوره دلك

مه کیفتی ~~میره~~ کلم حمید مشغله
تو بر جیردم بنی گوره دم مه کلکونی گتوره دیك

بلدیم نه ده قالور آخرت تمام گیده رلك — بسبه بترمی اولورم آه اوبایدی سوده رلك
هر نیم و ره خدا ایلسم اولمازمی سکا — گدك اولماز سکا بر نسنه سوز اولسونه نه گرك
خدا یلمولر بم احیاب افیاره صاحمی — بنی دام ایتدیمی گحیری زمانم دیدیه رلك
بیهیر وفالی دیدیه صباتیونك قاله دریغ — گل سوداوسته نم یا عزیزم شکرلك
احلدربیه دیمی دره دالمی گیبی گوزنه — نفسی اولدی سکا حرم ایدی گلدی شکررلك
بو گیجه ده حسنی غزالم بیرده ننی بنی — بودگتوره مدیمی آه نورکه رلك که آکه رلك

حسترلی صحبتك استرده مه بر سرمتقیم
نائل اولسم هنوز چنگم بلیمی ستمدی گتوره دلك

قوجه‌لدیسم احوالمی سن پاره‌می دیرسیك — سیك پاره‌سی وار دیر بیچاره‌می دیرسیك

خاك اولسم اوكل وارمی كلور جور زمانه اما — پرورده‌ی نازینده بتان خاره‌می دیرسیك

سن گیتدیكی ایچون سماوات‌ده مبارك — حماكرده یارده آواره‌می دیرسیك

قاش سن هما توبه اغیار یكا قهر ایله باقدی — بیرقیلمدی شهری سنه اغیاره‌می دیرسیك

هما شری جهانده ایچره قهمان عشق جسمی — هما سنه شویله آلیجه خریداره‌می دیرسیك

سرمست می حضرت ساقی عالملی
صقدر سنه آلی داده دیاره‌می دیرسیك

سن جمالیله باقوب آینه‌ده حیران اولورك — یا بنم كوزمی كورسن سنكا قربان اولورك

هر كیم هجره هماك ایتسك آنی قربان ایدك — یینی عالم خلقنه سن فتنه دوران اولورك

كیت صیدیم كوزیكه هیچ كورمیدیم رویكی — شهری كورسك عالمی طاق سنه اهل عمانه اولورك

اگلادم ویردك خیالم صقلدقجه بنی — هما فلان اولورسك كه خیالمده دخی بیابانه اولورك

چكنم وصلكدن آلمشدم صوامدا بیلیم — السه یالكده صودكل بر آتش سوزانه اولورك

بنك دكلم هما جور دلجانه خزانه فرقتك — بلبل شوریده كركوچ كل خندانه اولورك

قانه بندك قانده سن تقدیره واری جاره‌ول — بر بنم تك عاشق اولسك سنه‌ط جانانه اولورك

هر هماك ایسه نجا هرشدك ایتمشدك قبول — كیم بدا كوردی سنكا دوكم دلربا دشمانه اولورك

وعده ایلدك بیلاله جقدك سویندن دلنی — ایتدیلكك جور جفا ده عاقبت پشمانه اولورك

وار نیجه هما شقدك ای دلبرم خلقكی
ای عجب كلیدك كیمه یا كیم ایچونه خندانه اولورك

چشم دنیا ایله كوریكم یوزونا بارمزك — تنده رم اولسونكر ویریم هم نیوار وارمزك

كه فتنانده نی خاره طوتار سنه اوكوزل — زخمی وار اولدكل عاری بیركاه مزك

كیجه‌هم آتش سوداهی آه غم سن صاحی — كیزلوده كیزلویر آتشی وار قارمزك

كیجه‌هما زلفی اویارك نیجه مشكلده آچه — عقدی حل ایتمده وار عقده‌سی زنارمزك

هما عذری یوزنده زلفی اول آه سحر — یوزده از قالاید اولدمز اسحارمزك

كیجه‌دوب عمری آنكده اولوركم اسیر — كه زیاده اولمده ده سوده همانده قارمزك

سنی افزونی کورندن چکلمز بولمانا ایسته‌یه ... اوکیوریم ذوقی دیر بیله اما قالیسیه
مسجد مدرسه‌ده کیجه کچیریم بنده دیری ... بنده‌یم طوتمدی سونه صوفی ریایه آلیشه
طوپله کل سهمنی اولدوکسه تکایار قیمه ... بویله صفاللغی اولسون بولده کیدنده برصاییه
جیقمردن کندی اوکلده نه بلبلك مرزالیشنی ... اوتوره اولورده اکرسه قیلدیله جیقریه
عشقکزوامی عاشقه کلمه آیا کزده دیسیم ... کورستوره طفلی جیننك جیقاروب ایشته آنده
بولده نه هرکی کوردم ذوقك دهده دوکمه ... یاشته یره قاقمه یارکیم نه قرییه وار نه جیقیه

ذوقمده قالقمده کل بولده برسرسته یاقیلك
الی یاغمی قیلمش طوره‌مانه یاشی یاریه

جیقسه نه صحراده شیدای آریلیه ... طوتمسه نه طاغی طاشی وای وای آریلیه
حال دلمه اکلاتمیه برمونس بوله‌مانه ... براونکز بلا عاشقه تنهای آریلیه
مقصود ویردن عالمده یارایله اولمه ... اولمانه سه نیقرعالمی لقای آریلیه
هرده وه چاره واردر اما فرقه بوقه ... یاموزه بالالری بلای آریلیه
یاریم بنی بوجاکایله قوبدی سفا ایتدی ... انجرمی بنی هم سنی بوهوای آریلیه
سوداره صالدی بنی سودای آریلیه ... اولمانمی عجب یارده پروای آریلیه
فرقت کوروب آریلغی ایلدی افغان ... بولدی بوزی ویلای وای ویلای آریلیه
بوده غمك لقای بوکدی بلمی ... ایشته کلاجك ظنیله فدای آریلیه

انصاف ایله یاده خالصکیمك نزرا ایدی
یغیالدی هر وارنی یغمای آریلیه

بنی تالج آب فرقت بله قالندره دك بوبانده ... یتربوآریلیه ارتق اوصانده دك اصیانده دك
امیدی وصلتك خامی طوکوشز بلوپیسیده ... نولوره ترکه باقسك بوکجه یانده دك جوالنده دك
صمد تسبیحمی قلدی صنم جوننه حیرتزا حسنك ... سیان بشیخز ناری ایاندره دك قوشانده دك
دیدم ای میفیسه جودله وریعلفه قوی ایشك آغوره ... ایشك صوفیلری بریر بوبشانده دك قشانده دك

یته یدومغانك فتنه سیله نیلدك ساقی
دره صوفی مرسته یاندره دك بولانده دك

منکر هفت کیلانی خرماسات
قاچوزمور [illegible] کوزکرجناب هبانز

صافنوبه گوزلکز ایپلامتری یرتمار گوزوسوز
نه قبالی کرلرز عشر قدر اوسوزسوز

یوبلر سرمست می عشق خرابکده حلال
چونکه دمادم قاتیلور گوز یاشکزله طوزوسوز

باغچه طوتان ایری دلم پاره‌سی یارم صباحلمان
جبرایلدن تیز نگاه هیدکز وبه طاغ ... شی
کوکلومدن آتشی چشم تر [illegible] غبار
درد ولدن دل اولماز سر مؤثر یارلك
فیده‌مان یار بیلاسیله دلم آه منکر
طورلدشوه زلف پریشانی همانه شام و سحر

صاپیسه لطف صادر والعدر اما آرامان
می بوده دائر اولدوبرده آدم یارامان
لزوم ایدنه شکر اولورسلیك مقابل طورامان
ولی بیندن دل اوسره دردم صورامان
نظری عزه بلا ازکر بلاسی [illegible] آرامان
دست شیدای آطا شانه [illegible] طرامان

حاصلی وارلق سرمست مقصود طوبرامان
قاغیدن دشمن دوستلکی زاهد ویرمان

هیف ساقی حیل یاغیلر متوله جامز
خالر بروقت امانه حل بوزلو ساقی الده می
کیف دربیك کیف صاحبت قوتماز ای ساقی لورر
دریکماند ساقی امانه الوقت هیف فاطمی
قانه ایچ صانز ایچ سان [illegible] خوبده جبکر
صادقه اولماز نفسی باقی کرساقی [illegible]

سهکی ساقی اولوب غمه کچ ایامز
آخری عزه یتشوده بوبلر روز شامز
می ایلد نوید علی نور ختم اولر انجامز
عشقله یاری یتشوده برنفس الامز
کلمسه ویرمز خزه یتمی بوخونده آشامز
عالم فانده سیدنه غوی بیرده اکرامز

اولمدنه خاك اولمسه صکره ندامتدرزم
بوبلر ساقی بوبلر سرمست بوبلر صیلبه [illegible] امز

برلا صیانه میدیکم فلمری بذل ناموسی
کوره وفا اوصفسیمی بوبلر وفاسز هیقدی
یاره‌ول آچیدی دوداغه بوردی جکرده سوزیلر

سبه کچبه کوزناره‌یم جهانکده شمدی افسوسی
شمدی بهه دوست فنا دهرده ولدم نیالیوسی
اولسه بریاره‌یی آچمازدی بکا کسلیه مری

بوبلر ظالمی عجب ایلدیکی دقیانوسی
منزی صا تشله بر مشرق بیلوری دنیسی

مستانه چیقدیكمی كدای ولكای كمی ایكز
ساقی چوریر اولدی بادهٔ باشو یوكسه دمده
قربانه اولدی عالم سطر برخلوتكده ساقی
ای پرچمیلك رخنه كوره سطانه حرف
وه پیرخراباته لوزم جانم افندم
بزمست می حضرتی اولدی شاه عالی یوزه

خمپاره سونه هربلكر كنفتاریكز دكمز
ایاغنك اودیم ازجو كرسطاریكز دكمز
كرچك برچراغه خوریكز خمایكز دكمز
عالم دو جراغه انندك اسرایكز دكمز
ولیسز او باشكم دره دیرایكز دكمز
اسرار عوالم دخی افطاریكز دكمز

سرمستدرك شاه كیم آنجه سطر مخصوص
لطفك لكره شاهی آزایكز دكمز

شمدی عالم برطرف بز برطرف برپاتیوز
اونیار تمكنده بزلر ابنای زمانه
اكر برسطانه شاهك قوللغنده دكو قالانه
عالم عقباده كی ملكای نقابلی بلمه تیز
دلا اوذاتمك ال مكیلك جمله قیفا سنار بده
بربیرلی ویله نرده ده بونر ببك لیوقی وارنرده ده

كوره آلوانی تهه ایجره بنده كاتی جهانیوز
بز غلام شاهیوز هم جبار سلطانیوز
بز قولو قوللقسنده بزلر قولی احسانیوز
بزلر كیوه برنقاده كیم بز آنده خانیوز
ای عقللر صاحبی بز اولیوزك حیرانیوز
قاچ یوتك قربانیسز بز بریوتك قربانیوز

كلف امیانده اكرچه اوته دوشدی یالكز
یالكزه جبارلكیمك سرمست مرادانیوز

طوغریمی كعبهٔ حسنیده بربرلده یوتو حوز
سیه ایشتملی بزم نفرهٔ مستانه مزنی
كندی دایمی طاعتوی هستده یاقدك
كعالده عشقدیرلزن كورنو كوندك سید تر

كورنوزمی كیجوز یاكیجورمی كورنوموز
آلمی ده دلك ایله عشا اوبلدشدی اوزنموز
كهله بكره دوشنلشه یا ایلمی اوزنموز
بكرلزم صورتكده سیه بختی بیاریسیه دوكوموز

شمدی آلوده یوبرمستی كوزرو پاطلسه ایتیم
باده كورودلرزلك برله بیرموشدرخبوتوموز

دونیه كیجه بوبزمیدی یار مشغله بهوزه عموز
لكمت یاولكوا ایوكتیلدی قوجم

دو دشدك ایاغندن اماكرجا بیلره دلك دوزكوموز
روزه نوروزلی تانه‌تر اولیدی كورزوموز

هر کیم گوزل سنده کی تا جانه اولور
دلبرا گوزنده گورنده سوز بیله قانه اولور

عشقکله دوش خواه ناخواه اولدیم آه
حاصلی سودای سیاه اولدیم آه
پاره‌دلم پاره تباه اولدیم آه
صانیرکوزل هرکس آسانه اولور

ستا کتان ای یوزی ماه اولدیم آه
نه کلدی بر آهیله واه اولدیم آه
دعوی عشاقه گواه اولدیم آه
بسملدی تیغ خونه افسانه اولور

ایضاً

گیتدی نیم وار سیا قالدی غم
سکا بسته قلالی آنجق بنم
صانمه سهل اوله بو سنک آیچون یانم

آلدی رخی هرکیم ویردیم ای صنم
سنده اولنلر فانیده چشمم ده نم
صانیرکوز سنده ایکن او صلم

ولد ایضاً

قانلی کلیله شمدی آغلامی بنی
ییلی آیلا کزلی صوداری بنی
یا نجه ایکن بر ده یقاری بنی

یاره لرم آزدی صویلامی بنی
بوقسه قوریدی غرق هوسی بنی
صکره باقمه ایتمه آغلاری بنی

ولد ایضاً

بر جهوده دم یادمی بر یا غلادم
حیاتمی قوزدی خیالمی حکم ترم
وی یا نشمک دردی اجل بستردم
صانیرکوزل هرکس آسانه اولور

آلدی خیالمده گزن اغلادم
ای گوزده‌لم خونلی بری یارم
سنک آیچون الده دونر خنجرم
بسملدی تیغ خونه افسانه اولور

هر کیم گوزل سنده کی تا جانه اولور
دلبرا گوزنده گورنده بو سنک قانه اولور

بو نوریله شمع دنیا یکر دکمز
قدرت صالار دل بو شهلی علمی
انظار ایله اغزی گوزل بر ره صفر

گوز اولسونده اوکوزلرک گوزلریکز یا نا یکز دکمز
ای جهان گلیب بوکوزه انکا یکز دکمز
اقداری اکر اولیه انظاریکز دکمز

قالدی کورمزمیسك ، بنلکی قویمزمیسك
دکله بزی قومیسك ، بودی سوزمیسك
باقیه ایرمزمیسك ، مجلسه کیرمزمیسك
ساقی امانه کتور ، بنفشه‌لجه‌یی کتور

کچدی عمرم نوح ایله
چنك دفلی کتور

آقلیو حالمز سکز ، جانانه یوباغلر سکز
حیف بزه هجم نزه ، کدزی یولر سکز
اولمدن اولمزسکز ، بوراده هیچ اولمز سکز
ساقی امانه کتور ، لی غنچه‌لجه‌یی کتور

کچدی عمرم نوح ایله
چنك دفلی کتور

اهل صفالی صفا ، الهی سالوب لی ربا
عاشقه مشقوده لیسك ، ویردك الونی قل کفی
بوجه جفاده صفا ، بولدك ایسه‌کل بطا
ساقی امانی کتور ، بنفشه‌لجه‌یی کتور

کچدی عمرم نوح ایله
میله مئی کتور

آلسه عشق ترنه ، ایزلوبارك ایزنه
زره‌لولکیم طوته ، چشمه خوچه کورنه
ده‌سنه ریل ویزنه ، کیم طوته دیابونزیه
ساقی امانه کتور ، بنفشه‌لجه‌یی کتور

کچدی عمرم نوح ایله
چنك دفلی کتور

شاه نقشبندیم ، بنده‌ء پرهندیم
آلتمی سرمستانه‌یم ، اویمجهان رندیم
جانانه خرسنده‌یم ، غوغای دل کنده‌یم
ساقی امانه کتور ، بنفشه‌لجه‌یی کتور

کچدی عمرم نوح ایله
چنك دفلی کتور

کورسه‌نی دیده بکدیا نه اولور
بوکوزل سوده عوامده اولور
قلبنه نك کوکسی پالاده اولور
عاشق کوزل سوسی آمانه اولور
آدم آطا باقمده جاده اولور
لیك سوند آنی مرده اولور
عاشقه اوراده دوستنده قرینه اولور
بسمله‌ی تیغ خونه فشانه اولور

[illegible] زلفنه باغلدی جانکز اشکار پریشان [illegible]

کیف زلفی نرده ایمان نرده نرده بالبر

لبلر سنه عاشق میسك او دخی یوزه شیدا میسك | قاشلر استغناده بر قرسه طالب عنقا میسك

حضرتی آشفته بر زای جانان میسك | اول سطا موی بر قرسه سنه طا موی میسك

هرچه یك پاك ایله سنه عاشقه پیرامیسك

نرده دوکلر نرده بستان نرده بلبل نرده گل

دائم اعطار هست زمرکی لاله نجم لاله گل | باده عشقه ایچره بوداریشه سطا خراسبیل

جوهرت ادن برملدك دوره سنده ایسته سنده یول | بوزمر اللهی سودیك بنده کامکلی کرکل

ایشته مجلس ایشته ساقی ایشته بزم ایشته مل

قونیز بسم الله دی بلبلکل خدا دیدی خبر و مشک

سیزده گی کوتر	آهنه واوی کوتر	نغره یاحی کوتر	جال الیکانی ثمی کوتر
جام جمی ولسه	ایشته کندی قوی کوتر	ساقی امان گی کوتر	بنفسه لحبی کوتر

گجدی عمرم نوح ایله

چنك دف لی کوتر ـ الا کیتر

سیزده کیدر قنی	ساقی صیاد قنی	خسرو کیدر قنی	صاحبه هیدر قنی
عاشقانه مشتاقه کلها	عاشقه پشه قنی	ساقی امان گی کوتر	بنفش لحبی کوتر

گجدی عمرم نوح ایله

چنك دف لی کوتر ـ الا نغره یاحی کیتر

قوی گورمك مقبلی	ماضی مستقبلی	جانا گورکل ملی	تا اونه جانه بلبلی
وضعی خوش ایلر	دم غنیمت ـ بلی	ساقی امان گی کوتر	لحی غسه لحبی کوتر

گجدی عمرم نوح ایله

طورمه صنی کوتر ـ الا ١ اشم کندی قوی کتیر

اصلکی کل باز قیل	ملك رطلی آباد قیل	اول بوزه نرباد قیل	دوحلی آزاد قیل
چنك دف فریاد ایله	دوری ابتدا قیل	ساقی امان گی کوتر	بنفسه لحبی کوتر

ایضاً

امر فاحیر عالمی بالاده بوکلدی پنجه‌ی
زوده دنیا بلاشه اوزره بزبه بولمیه چونکه
سعدنکندن کچوب سیران ایدن فوق السما
باشی سنک حوادث مرغاو شیشه تهی
نیدرکه عالم بلور زونظار بلورهم بلدیکیه
هرکسی جایتری باتار جرای بلمز بونی
دلبریم حمامده اصانیدیم ای کلکنی

یوقسه چونکه ایدر زبونه شیرینه فرد زونظار
اودکوبک طینتده قویمانز بوشاد زونظار
ای خوبه اولمانز مردکیم یادنده یاد زونظار
واه زغفلتکیم ضیا نزکه عماد زونظار
جاهلنه جرالی ایچرنده انقیاد زونظار
کیم زواجی ایچره درعیبه کساد زونظار
چشم دلبر بنسکه حالمسه رشاد زونظار

نقد صورت عالمی اولدی قچه‌لم خالصی دیم
قالدکسدی سر بسر حال انقیاد زونظار

یارک مستی یادینه کلکزمی کلور
میدانه حیقار خنجر خونخواری ایلر
المنة للعشق دیه عاشق اولسه
صیاد اولوبه هروقت دکر چاشتکزه

عاشقینم دادینه کلکزمی کلور
افتاده‌یی بربادینه کلکزمی کلور
معشوقی جلادینه کلکزمی کلور
جانه قرشی صیادینه کلکزمی کلور

دلبر بوسه اولسه‌ده شرایدی ضاغی او
شیرینه غم فرهادینه کلکزمی کلور

آه کیم کلکز نکا کوی فلانیدن کچ
باتم اغنیدک نم ای نالهای بی اثر

ای صبا اغلمدمه کچمک نی هر بر سحر
بوکچم دونکای کچیدن درک لبلیسه بتر

قوی یاتم بر لحظه باری یانکده آتیه بیر
نرده یارک نرده سن نرده صبا نرده جر

ای آتشه چشم تر مدد صوی سن یادم میسک
مردم دیدم میسک سرخونه میسک یادم میسک

ضوراولیوآنیه بیلسه کوزمسک یادم میسک
یانه افشای دروفی تازه یاری زادم میسک

کورمک البته سنه فلاکه نه دلی آدم میسک
نرده خیال نرده جمالک نرده بر نرده قمر

ضعف دل سنده بنکا بر لحظه‌لک امتزاج
یاره جیلدن تنکرد قالدیکی جیلادده آج

دردکمی ارتر دکیزلکیکی قترتیز علاج
اولکره جانم بونده بویله ده دردم دونده قاج

کاه باد ایله دوشن آه دیکر خاری بدنمدن — کاه بادی دیکیلم باد وصل آه تنمدن
نوبت لیلی عذارا ایله دوران ستمکه — نوبت وامق مجنون ایله دوران بنمدن
گلشن وصلنه گیرمکلکه سعی ایلمدمکه . — بدن هجریله وصلی جانان تنمدن
انشدی گوروب بیابان حال دیکر گزمکی یارم — افلاکی گوردکلک ای یار بنم بختی کوتمدن
گله بادی کرم بیلا دلارا طرفنده — نرگسی سنبلی ریحان گلی یاسمنمدن
ایستم اسیر حجران باغی گر سنبلة زندان — آلمی دروغنی دوستکده سیر چمنمدن
وطنه اقلیم عدم . خانه غریبی تره مأمنه — بر سنگله گیدیم تا آطا ملکی یمنمدن

گورکلومک آتشی چشم تر سرشت لکمله
گیتیریلعسار ایدرم هم بحر محکه وطنمدن

زینتی گورده طوغدیر گون غربدن ساعت بودر — فتنه دوران اولور عالمده آفت بودر
سر ییمشدی گوزلرم بویله علامتلر گورون — خاطر اولمز قیامت قو بنمده طامت بودر
اول گلندی کسره اگر گوستری بکجه سوره سور — بیلمدی عشاق حاتم گوستریر قامت بودر
صالیوره گورلرکه پروایی ورمی ظالملک — کیم بیار کیم طوطیشور ظالمده اجرا آت بودر

اکینلو صندوق اقور صالار وجود خالصی
یورفتنکی حسنده عشاقه بویله عادت بودر

ای غروری عالم نابود یاد روزگار — وی شرور آغاز انجامی نژاد روزگار
ای قضا دار وخادار کرده اشقیا — وی جفا جوری ستمکاری سماد روزگار
ارصلولر مجنون اولور دیوانه زنجیر قرار — قیام اولمز وقده بیاضندن سواد روزگار
گر فنای اقلیم هر سفلی نژاد سیر قبیل — گوزنه مظهردن ظهور ایلر فساد روزگار
هر کزیر ببغض وار هرزلیه شفقتی — آگاه اشلمازمی صالزک صافی الفواد روزگار
آرتیریر جور فساد بیته آل . جسیدره — اوخشادقجه دم بدم ابهه زیادی روزگار
نزده باطل نرده حق آگاه تجاهلده گلور — اهل حقه اگر ودیرگلدی عنادی روزگار
حرص انفاسی سقیدن نزغم هو دیده — نه ابد وبیر گندودن گندویر عماد روزگار
بیک تواضعله دل اهلنه آلدمز اهل هوا — چون عباد الله دوشمانشده عباد روزگار

باعث گلزار گل بلبل چاغرمزه کلیم گوره بیه
هر فصل بر غرغه گل بلبل آدی ایجاد اولور

اعتباری کمی قومه بر بلبل گلزاره گل
زاغ دنیا جیفه برجهم ایلیه ارشاد اولور

عکسی زلف یاره عالم ظهوری برقاره
برزولور کله دوزولور کنه شاد اولور ناشاد اولور

کسی عیدی خلقدن گوریجه بوزاری ظلمدن
البته هرمافوق مادونه شداد اولور

کسب نقد عشق قیل کرمفلسی بی نزالیرلك
مال ایله گوریا کلی آلجقدر خلانه زاد اولور

کنج ایکه بدخوی نفس چاره قیل مشهوره ده
کلمه دار اولدقجه مایلك سمی بك مرداد اولور

بر خیال لایق برای موجبانوبه که بیشمور
خورشید حاصلدی تیز آه هله فریاد اولور

عالم عرفانده طاعت زهد وصلاح اهلنه دك
عشقه برقیدلر دیه کلیم آکا ازاد اولور

لونه رخ گورکل اولمازسه تاریك برجمی
آری آری اولور اما شری بر بنیاد اولور

خانقاهی صحبه کیرا چقمازه بولماره
البته ذاه متکنده هرکیده استعداد اولور

تیغ دوشی یرلره مکرمدیمی ویکلمه
حضرت پیر مغاندن اولسه برامداد اولور

ای خوشا اول پیر وخرابات جنابه جا تا که
برکلیز بنده سی دارینه دولتده اولور

کوز آهو بازلکی ای شاه یا که لك بکادم
نقش بندك باشمه اورزه تاج کیقباد اولور

ابر لطفك قطره بحتی آخرت دا اولسه
پاك اولور مست اولور محو اولور برباد اولور

شو بوکلم قددی جنت برجانه تنده دوز کاه
آه کیم اول گورندی آیردی بنده روز گار

کیر دوقصو تیاره دوشدی کندوزینه گورکلرم
واه کیم ایرزمستی وصلی جبا تیغده روزگار

گوندوزم شعری خیالیه کیجه دوشله کچه
طاقی آلدی عجب بندمی سندن روزگار

قاسه قدری یازی گوزه یانشه جگر آجیسی
یار وصلنده دونوب یاغ فتندن روزگار

ای سر اولمسه بشر گورسه ملائکلر سنی
بیلدی لکا روحی مارولی بو قندن روزگار

مردم دیدم دیدی ترك چشمکده دی اودم
بر بلالی گوندی اول گوزلری قندن روزگار

خال کوری دلبدم بر قیمتز خورشیده گلمسه
بر طرفدن آب آتشه بر طرفنده روزگار

برك تاك آسا کریبانه جهان اولوب بولدره دوشر
گلسه بر مست سه یاغی حرمنده روزگار

خیالنده ملک جهانی قیلمیه فنا یا نانته
لیس منده بر یوط و یرمز بر ندن برقیلی
غیره حکمی شرعده هر قیلی قوقار یارار
برقوط عقلی معاشی بری عقبی نیه سی
صالح نالیح منافق مؤمن کافری دیلک
ارزلی هم صحبتی بر مرشد دریا دلک
آلی اولدی بیل عبادت قیلسه حمنه عاملله
ای خوش اول مرشد که بر که طوتا نیسه دامنه
قربیدا قربیجت بیسه دو فیض عناد
قرب ظاهر کوزلر بالذل آند یاد اوغل
اهل ایدر نا اهلی سودا عقل اهلی یاد ایدر

طالب حبا نانده دیر سه یا نا کر یا ید اولور
یار ایچونده طالب بوده دیر سه کورلر خنده اولور
قیل اوقوز نفسنه تأدیب سرکرده اولور
بری دنیا آچقنه عاشق بری ناداده اولور
بالمزین بزکیم اندهده آخره یالاند اولور
غوره دریای فرامة اولسه نیه عقشانه اولور
خود بخود حیثیتی مردود اولور شیطانه اولور
مرد اولور اسمی آنک عالمده سلطانه اولور
مکدلی روی حیثلی مکدلی سرداده اولور
قرب باطن بر طلبه چوند قابل کنعانه اولور
بو جهانکه بر جهل چونکه تشقده تشنانه اولور

کورنور شرع شریف اختیاری ظاهرن
باطنی شرعه منافقتکی دیوانه اولور

کورکدم الدنده چیقار دیه قهقه اوله خیالاره
اولدم آتشده ریح آه دل دلبر دلیسی
خیوانه کورنده آلو بیغی مرام ایتسه اوشوره
جیرانم دیده ورم عقلی باشنده می قور
حسنه چونده نهنی خیال ایدر دم او ماهی زلفه
عرض حوهر حادثه کلنیه بالذ ایسه ک

صبا جزئی پرده صورو بیکا بوده یا الهی خیالاره
نعلم آتشده کهی نعره لی الهی خیالاره
کلهی فقری خیار هم کلهی شاهی خیالاره
نوک شه کاغذ نا کلفتی ساهی خیالاره
صبقیه اللهی سوریسه منی یا اللهی خیالاره
منی یا زقار اولورسه نه بره افواه خیالاره

جهلجی دخر .. اولدی چوبرسته قربنه
کرندونه خیالمزا ایسه سحرکاهی خیالاره

بادی فیض محبته خرابه آباد اولور
ایسترم بدنام اولورم عالمده لیله قورخرم
مرد ایسه ک کلم نام قیل یوز حیف نامی پرده

بر کلشنله کرچه آخر کرچه باد آباد اولور
اول بیکا بر قاچ زمانده که خوشحال اولور
کلم دوشو به هر کیمسه نامرد ایچون یاد اولور

کیم ایرشدی ابد جانمده جانانم بیلور — بوعجبا زحمتنك جانی مسیحا سنده در
ای نشانه‌لی نشانی بولمغه حرص ایلیه — آل جمع دیوانده شاهلك کلیساسنده در

الشته بوعجبا ز الشته دیری الشته یوط
الشته ایکی الشته‌می سرمست مأواسنده در

بهای ظالم تمام اولدی اهل بیت مصطفی نکدر — بودر که عهد علی المرتضی‌نك در
دیدی اول جد اعلاسی امانت اهل بیتم‌ها — خیانت بری شیطانه مخلد نار منکا نکدر
فصل قیدك نوتده یا نانه شمعی سویندردك — جهانی یقدی ظلمك لعنت الله ... نکدر
اودم دوران بدبختك مرادی اداتیدك — یره باتسیدی دوراننده دلیسندی خدا نکدر
فلك برقطره آب ویرمدك مظلوم ظلم ایتدك — دوامی اهل بیته بو مخالف روزکار نکدر

حطایالی دوران عاشق اولور سرمست دگر بهره‌ار
اوسرمستلك بوبهره شاهد محبت خاتندانکدر

واه صحبت فکرنده عمرم کچدی جانانم بیتر — بو پریشانلقده بلا الوردی سلطانم بیتر
کرچه استعدادیوقده بنده یوزلك فکرنده یم — عفوی قبول ویرمصحبت فکری جانانم بیتر
کثرت موی دولاشدی تازه ایمانم الی — ای غنایت سانه بیتر کی کهنه ایمانم بیتر
مردم چشمم نشانه ایتدکده خاك عارضك — پرده چشمی آنده تیزجه عصیانم بیتر
خواب خرگوشی کرانجی روانم صونمده — داد داد ایتدم دیدم بوجانانه جانم بیتر
صاف قدرم باری امانانك کرنابید ایدم — خواب واردم صاحب سلیمانم بیتر

جوبه حمبال مست ... کلی ... تیز
مائلی روم اولدی عالم بلا سودانم بیتر

اوبزمخونکه سبات عاشق بلا جرانده اولور — جونکه بوشوری جهونه آنده بلا احسانه اولور
برجکر دارانه عالمده فتونلو دینور — اول جکرکیم آتش عشقك ایله بوریانه اولور
صهبا سلوده کچیبا ولکیم عیسی قوم ایستمز — عقل ویرانی معمار عشقله عمرانه اولور
جانه ویروب جانه آلمده دیرمرد میدانه جهون — عاقلانه بدلانه آنجه غلام جیانه اولور
هستی چیزده فکری خود پسندیدر یهود — فاتح خیبر کرك یقینی مسلمانه اولور

زاهد اولور رندمی گوریسه چو رندان
کورد کده منی جمدی دیوانه لك ایلر

گلدی اوگوزل شهره ایلر اولر صالدی
کور قوچ قربار دخی مستانه لك ایلر

قالمدی خیالمده بیار غم و جمالك
چونکه بگا پری قزلری پروانه لك ایلر

یاندم گوزه لم صبر ایده مم وازگچه بالم
عقلم اوبیده شمدی پری خانه لك ایلر

لیلائی زمانم گیدرك آرتدی جنونم
گرکسه ده مستانه هرم لانه لك ایلر

اولدور دونی گرچ گوزل شمدی نه مشکل
لهقدرنی بالجزله خبانانه لك ایلر

حسرتله قودی خالصی دوتی سقا ایتدی
اووصلی یوقرقته افسانه لك . ایلر مسا ادیب

نکهتی باد صبا زلف سمنسا دده آلور
یادگر کهرکی عنبر سادده آلور

سرکوینی طواف ایتمك گرز یا نیجون
بو کمالاتی صبا جمله بخارادده آلور

سنبل نرگس ریحانه گلی گل بیاغی
لبشقده اولگر بلور قوتی دلارادده آلور

یار سنکیه دل ایتدی عاشق آهه دل الور
شرری شوقی بوطرزایله خارادده آلور

نرده قالدی جزی لیلی خیالی عزرا
لیستیه اول جزی وامق شیدادده آلور

عزم ایدر کوی دلارایه شنطاه گوکل
ماهده مشوی یار ماه سرادده آلور

قدمی گیرمز ایکیه کیردی الیچ جانانه
ماه غمده دلیلك ماه فرحزادده آلور

وادی تمل مقصد سده محبت یولیده
نور نار اولسه ده آنیت سینادده آلور

نیری آهه طوقه ماز اولمه ماه گل باغی
دلیمز لهو به آلور اما قره سودادده آلور

دیر مسته بوایدی می صهبانه لی جبان
شمدی لهب باده پرست نشئه کیفادده آلور کلمیسی آدده آلهر

گلمی حمام دلبر جمع سوداندر در
یونز قراسیله آتشیه تاثیر آیاسنده در

رام ایدیه تشنه لکی وجبام سوادم آتشم
یوقسه یاصمت خانه یه عشق ویرنده در

شه نشانه زاغ دعوت قیلدیم عنقا منی
التفاتی قاف عنقا علم اسما سنده در

پادشاه حسندن دریوزه قالمیه ز المثل
خار آتشه خانه لهقد و تماشاسنده در

لهی مدد ای لطف لی علت پناهی عارفات
سنده اوزگر آغی یوقه الاکه قراسنده در

[مستزاد]

آیینه‌ایست که سرمست ببازار برآمد
آن جامه جهانست
خورشید در آیینهٔ مه کرده نظاهی
آمد نور پدید است
سردار شد و هم سرو دستار بینداخت
در پای حریفان
در کوی خرابات جهان چونکه گذری کرد
آمد شاهد سرمست
در آیینه بنمود جمال وجه جانانی
دیدیم بدیده
عالم همه مستند ز یک خم شرابی
ما نیز چنانیم
آن گفتهٔ مستانهٔ سید که شنیدی
از ذوقه بخوانیم

صد بار فرو رفت دگر بار برآمد
تا هست جهانست
در دور قمر آینهٔ انوار برآمد
بنگر که عیانست
رندی که چو منصور بر این دار برآمد
سردار جهانست
فریاد ز خمخانهٔ خمار برآمد
که کوی مغانست
در بتکده چون آن بت عیار برآمد
خاتم ملک آنست
اندک نشد آن باده و بسیار برآمد
ساقیه فلانست
نقدیست که از مخزن اسرار برآمد
آن گنج روانست

ز اشیاد رنجه کرد کسی لاشهٔ هستی را دید
ز اهل خانه صورت بجست و راه معنی کرد
گریان چیان دامن درمیان با خنده میکارید
مترسی از باد سردی زاهدی دگلشن بلبل
بیا که طینت پاکی بیا ای طالب یاری
بیچم گر و مبادا دست و میگیر داما نم

جز از بوم کر آنکه قصرهای قصر و گلی را دید
بصحرای سلامت رفت آهوهای الهی را دید
کسی چون نیستان از دل اسرار نی را دید
ز نفیر تا جوش زد رندی بگذر بیدار وی را دید
اگر مه او نباشم لیک چشم روی وی را دید
که جامه جانان گشت آمد تا الی فرخنده جی را دید

جفا از دوست خوشتر از وفای دهر سری
فرو بگذشت شیرین عالم تلخی می را دید

حسنک جهتوبی عالمده بر داز لک ایلر | چشمک دخی زاهدی ره میخانه لک ایلر

بو نه آقسم بوز با قسم بوقاشی گوز نه
بو نه سوزلر
چون اوله‌یم خلقتکه خالق باری
سبحانك یارب

بوز ولسم بوز دولسم بوز نزاکت
صدئ نظافت
تبارك الله زهی احسن صورت
قلدی کرامت

بو سنده قوقانه لشته قوقو ای گل خالص
بونه بر [illegible] چیچکده .
هم ناز دگل گل بونده کی دره دخلکت
خارق عادت .

ای وریده آیرلغی وصلده اذوقه حالت
صف ارواحده سنی چوق جانم اولدك
گتیم دزیکده لوتیمکی اوه دکله بنی
سن بنده قباحت آرامه بهدیم بیه

فصل وصلکده نه گورمدم طاقت
گور دوکم سنده ملاحت بو صد ایکی ملاحت
فتنه یاتکه یاتر قوپکر تا قوپ قیامت
سوگلده نی سومرقدر وارمی قباحت

لصوبه یاره دل انجه اتمدی عجب
گلدی سودای صحبت دیدی سو عشقه ملامت

آتش دل را همیه آتش عذاره آشناست
ای دکوری الف قد دال قد تا به سرا
آشنای مای سر ساز لعل ساقی هم
گاه صحبت در میانه انجم هوشیار باشه
بی تنعم خلوه را درکرد کردنه مشکلست
دامن صحرای دشت بزم احتطام ماست
الحذر ای تیر ست ازین جانانه آشناست
پرده حرم نمی آید بهم در روز شب

آشنای گرمنه درقره یا نانه آشناست
چو نبیني با کمان تیر شنا باید آشناست
صوفي بنیه را مثل نکوهانه آشناست
با سخن جای عجب قاضی عوانانه آشناست
هرکجا اکلستا اورا دوست دیگه آشناست
قیس در دست جنون از خود بیگانه آشناست
دم بدم با غمزه جانانه تیغ عیانه آشناست
آنقدر دار انتظار ماه رو آنه آشناست

قیل و قال از هوشیار انه صحبت لشنوید
سفی سرمست را پیر مغانه آشناست

مهلی وان لمثلی ان یرحمهم
ثم الصلاة علی المختار سیدنا

علی الصحابة لم الف برهم کسدیاء
محمد خیر مهاوقی ومهر نندیاء

غودا بر غیرکرد هر یک بد نمرا
گفتم که چه گویید سخنهای خوا نرا
هیچست همه هیچ هیچست که هیچس
یا بیده تا چیز نه سطرنج خیالی
تحسین که دیسیفته گذشته شب تاریک

دیگر دان خود دیدن دز عدنمرا
چو دگفتم و بشنیدیم گفت هشدنمرا
بود ایمه وآن وتو نسان در بد نمرا
دیدیرتم اینه فیل دنالی ز د نمرا
بر بسنک ایاه موری پاسیه دیدنمرا

هرمستم وانیشاه بتحقیق همو خود آور
از روی جمرهای معانی جیه نمرا.

کوی معشوقه دوشر سیو یولک ای باد صبا
زلف شوخی یتر حالم شاهد اولیور
عشق حالی کوتور سان عقیلاید اوزره
عشدار ایدی عنا صرالحق آه دلم
وادی رمد آتشیم کرجیب سلمی
خاطرم دوندی سطانده قندیر هرست

ایلر حال پریشانی ها یاد صبا
طاعدر بسک طوقنیه زلف غم آزاد صبا
طوت نسخه بو احوال اوزره یوچی باد صبا
جام لبریزی دولسو به قوریره باد صبا
ایردی دوره ویربط بوشرده دلشاد صبا
ایلر سنده بو کرهه جهانده بر آه صبا

په سنده نه حال وار کوزه لرا مانکر قیافت
عالمده آفت.
سامری دیسم کوزلرکز یا بابلی انجور
ها روتر مارو تر
چو قنه نه لی کوزلک کور دی کوزم کومیدی بسته
ای حیرته عالم
کوسترمیتز قامتکی بو یله پرشله
ای قدی طوبا

انسانی دیرک یوقسه ملک بو نه علامت
یا پری طلعت
اول ارحاره اوستاد دیو سنده که حالت
پری طاحت
بونا زیله عشوه لرک هیب کیلی عادت
وی عالم حیرت.
چوقچی کوزه لم قوسه بزه شمدی قیامت
طاقت سطک طاقت

هر که عیادت کرد زندان خانه گداهی | بدارید چرا میکند آن شوری شرمرا

سرمستی کنم رطل دهم گفت که گفتم
مشهور جهان شکه کند دست کرمرا

نظر بر روی جانان باعث جمعیت دلها | پریشانی عالم از پریشانی کاکلها
نمیدانم چرا ریزد دهانهای ماکه می آید | دمادم ناز سازی بی جهت آواز قلقلها
نشان پادشاهان صورت داده جا باکند | نه صبر در سینه دارم نقش نعل پای دلدلها
درین وحشت سرا بنوحه آبی شوره و عذبم | ز اشک حسرتم زالی دلهه از ذوق گل ملها
چه خیزد از خبرها گوش هوس را دهانم نه | ز صحبت گلشن اسرار بشنو بانگ بلبلها
بیا مجلسه و اهوتی معرا از خط و خالت | اگر دیدی نه دیدی دانه های خاک فلفلها

ز هستی مجازی ناخوش حرفهای دماغت خواست
و گر ز خوشه فکر از این گلستان خار گل گلها

ما لذة العيش الا صحبة الفقرا | هم السلاطين والسادات والامرا
فاصحبهم وتأدب في مجالسهم | وخل حظك مهما قدموك ورا
واستغنم الوقت واحضر دائما معهم | واعلم بأن الرضا يختص من حضرا
ولازم الصمت الا ان سئلت فقل | لا علم عندي وكن بالجهل مستترا
وحط رأسك واستغفر بلا سبب | وقم على قدم الانصاف معتذرا
وراقب الشيخ في احواله فعسى | يرى عليك من استحسانه اثرا
وقدم الجد وانهض عند خدمته | عساه يرضى وحاذر ان تكن ضجرا
وقل عبيدكم اولى بصفحكم | فسامحوا وخذوا بالرفق يا امرا
القصد التصوف مهما وصلا فهم ظرفا | حسن التلطف منهم راقني نظرا
هم بالتفضل اولى وهو شيمتهم | فلا تخف دركا منهم ولا ضررا
ففي رضاه رضى المولى وطاعته | يرضى عليك فكن من تركها حذرا
قوم كرام السجايا حيث ما جلسوا | يبقى المكان على آثارهم عطرا
منا اليهم والى بروية يتهم | او تسمع الاذن من فيهم خبرا

کوردی سرمست تمام غزلی حاصلی
ایلدی پیر و مغان تسلیم میخانه هکا

بردارم از نیه هستی نه لماده قدحرا | تا سیر کنم عالم اطلاق عدم را
تا چندی در بیه خانه ویرانه بخوابم | برخیزم و بندم زنیه خیت خودمرا
ای بلبل قدسی تو کجا بودی بفرما | یادم بدآن صحبت کلزار قدم را
می ده که ز خود میشوم با خبر آیم | با قصه آن آمده تا بازی شدمرا
آتش دل آن قاتل بیه بعد ز قتلم | بر نقش قدم میزند آه تیغ دودمرا
یا روی عرفان تو دیوانه نیاطی | آید دل بجلان سرد هم بسوخته دمرا
کهنه قیمی امروز یهای بر طرف افتاد | از سلطنت حسن فرستاده حمرا
نقش همه برفت از دل کون و لیکن | نامی تو بپروده آمده بشکست قلمرا

لی سنده کیکه دولت سرمست بباشید
در بزم خم خانه آن حضرت جمرا

ای قیس لیلا	مجنون تولی یاما	دردانه بامو عذرا	مفتون تولی یاما
محمود ایازرا	گفتم باوازرا	در شاهد بازرا	مشغول تولی یاما
کی شمع پروانه	در بزم دلبرانه	ای عاشق جانانه	مقدور تولی یاما
گل فتنه بیاجی	لیمالادی لیماجی	ای بلبل منزل حجا	مجذوب تولی یاما
پرکن پسو باده	چوچه گیدی خمر باده	ای خرقه زهاده	مرهون تولی یاما
فی العشق مقامات	اولاره غرامات	یا اهل ملامات	مطعون تولی یاما

سرمست خراباتم | نیست کراماتم
ای زاهد خزانم | مفتون تولی یاما

هر کس که نظر میکند آن سیم برمرا | از خون کلو میدهد آلی تبرمرا
در شعله آه حسن خرو فتم و گفتم | بادوست که باشد که بیاند خبرمرا
عشقیست که در قرعه داشت برآدم | ز آوازه آه کشته شکسته کمرمرا
می ده که ز آلایش دنیا چه توان گفت | باد است که افسانه چه دور قمرا

[۰] محمود: سلطان محمود غزنوی ...
ایاز: سلطان محمودک وزیری ...
مثنوی ... ایاز ... ایدر
... ایدر ...

دیوان شریف سلطان الموحدین قطب العارفین
وغوث اعظم حضرت شاه خوجه عبدالله
سرمست خالص قولی چلبی
رضی الله تعالی عنه

بسم الله الرحمن الرحیم

ساقیا بر دم تغافل اوزرهم غمده یم بط
بادشاه فقرده بر بار محکم در بط

ساقیا می ویرکه بو بار گرانی قالدیرم
فقر ایله بو باری یکجو شوکت جمده یم بط

ساقیا خوش سن بیلورسن حال دهر فرحی
عمر نوحی حشمت اسکندر دمده یم بط

ساقیا عمری شتابایله مقابل بالمثل
ایلمک بالمک سکا یار اعظم دریم بط

ساقیا صون جام شوقدن شوخ خاوری
چون دریغ ایتمک شو روحی بحر ماتمده یم بط

ساقیا اسب عزائم تند خوی خونریز در
آخنا باوزره کتور چون جهنم شبنم دریم بط

ساقیا درویشلک ملک عجایب ملک ایمش
کشف قیل بو جامده اول ملک مبرهم دریم بط

ساقیا خیبر کشا سن حیدر کرار سن سن
گزله ایمانم سکا بو سرهو سجده یم بط

ساقیا سرمست خمار خانهٔ بزم ازل
دوناکی سرمست در سکا اول عیسی آدم دریم بط

ویرمدن صوفی عجب هم ایسه هم آشنه سکا
بی ادب دعوت قیلورسا چونکه گوستور ربانه سکا

جرعهدن وصلک دیدار اما حیانزله ایدر
قلمدن وار ایسه خدا هم ویرمده جانه سکا

باقمادک اطرافکه ای چرخ خرخره خوش
علم عرفان ایله آجمسه فیض دکانه سکا

شکر کلم باهمت پیر وخراباته ای دلم
دختر رز کلم حلال ایتمسه تولون قانه سکا